

MUZEUL SUCEAVA

STUDII ȘI MATERIALE
ISTORIE

2

9674

SUCEAVA

— 1971 —

MUZEUL SUCEAVA

STUDII ȘI MATERIALE

I S T O R I E

2

SUCEAVA

— 1971 —

COLECTIVUL DE ÎNTOCMIRE A VOLUMULUI

Prof. univ. dr. VASILE G. IONESCU
Rectorul Institutului pedagogic Suceava

Prof. GRIGORE FOIT
Directorul Muzeului Suceava

Asist. univ. MIHAI IACOBESCU

Orice corespondență se va adresa :
Muzeul Suceava
Str. Ștefan cel Mare nr. 33
Suceava
Tel. 10.653

Toute correspondance sera envoyée
à l'adresse : Muzeul Suceava
Str. Ștefan cel Mare nr. 33
Suceava
ROUMANIE

S U M A R

	<u>Pagina</u>
V. Ionescu,	Gloriosul semicentenar al Partidului Comunist Român 9
N. Corivan,	Din formele luptei de clasă a țărănimii din Țara Românească în secolul al XVI-lea și începutul secolului al XVII-lea 19
M. Iacobescu,	Ideea de republică în concepția socialiștilor români din a doua jumătate a secolului al XIX-lea 39
C. Marinescu,	Pagini din activitatea Ligii culturale pentru desăvârșirea unității de stat a României 51
N. Petreanu,	Activitatea politico - ideologică desfășurată de către P.C.R. în anii 1921—1931 pentru determinarea stadiului de dezvoltare a țării și stabilirea etapei revoluționare în care se afla România 81
V. Danielescu,	Din lupta comuniștilor suceveni împotriva regimului de exterminare aplicat deținuților la penitenciarul Suceava 97
G. Irimescu,	Aspecte din lupta grevistă a muncitorilor forestieri din Bucovina în anii crizei economice 1929 — 1933 105

I. Dîrdală,	Contribuții la istoria mișcării de rezistență împotriva fascismului în văile superioare ale Bistriței și Moldovei	117
G. L. Ostafi,	Participarea intelectualității progresiste, condusă de P.C.R., la lupta de idei în perioada revoluției populare 1944 — 1947	125
P. Rușindilar,	Lupta maselor pentru aplicarea în practică a propunerilor Partidului Comunist Român din iunie 1947 în vederea redresării economice și financiare a țării	140
D. Bodnariuc,	Politica P.C.R. de înflorire multilaterală a statului și națiunii noastre, de consolidare a suveranității naționale, expresie a voinței suverane a poporului român	179
✧ E. Latiș,	Arhitectura de azi a Sucevei	195
✧ V. Poroș,	Suceava, realități și perspective	205

SOMMAIRE — CONTENTS — INHALT

		<u>Page-Seite</u>
V. Ionescu,	Le glorieux cinquenaire du Parti Communiste Roumain	9
N. Corivan,	Certaines formes de la lutte de classe de la paysannerie de Valachie au XVI-e et au commencement du XVII-e siècle	19
M. Iacobescu,	Die Auffassung über die Republik in der Anschauung der rumänischen Sozialisten in der zweiten Hälfte des XIX-ten Jahrhunderts . . .	39
C. Marinescu,	Pages de l'activité déployée par la Ligue Culturelle pour le parachèvement de l'unité de l'état de la Roumanie	51
N. Petreanu,	L'activité idéologique et politique déroulée par le Parti Communiste Roumain en 1921—1931 afin de déterminer le degré de développement de la Roumanie et l'étape révolutionnaire dont elle se trouvait	81
V. Danielescu,	Something about the fight of the communists in the town of Suceava against the exterminating regime applied to the prisoners in the penitentiary of Suceava	97
G. Irimescu,	Aspekte des Forstarbeiterstreikkampfes aus der Bukowina in der Zeit der Wirtschaftskrise von den Jahren 1929 — 1933	105

I. Dîrdală,	Contributions à l'histoire de la lutte de résistance contre le fascisme dans la vallée supérieure de Bistrița et de Moldova	117
G. L. Ostafi,	La participation de l'intellectualité progressiste, conduite par le Parti Communiste Roumain, à la lutte d'idées dans la période de la révolution populaire de 1944 — 1947	125
P. Rușșindilar,	La lutte des masses pour la mise en pratique des propositions de juin 1947 du Parti Communiste Roumain en vue de la relance économique et financière du pays	149
D. Bodnariuc,	La politique du Parti Communiste Roumain de prospérité multiforme de notre état et de notre nation, de renforcement de la souveraineté nationale, expression de la volonté suprême du peuple roumain	173
E. Latiș,	L'architecture de l'actuelle ville de Suceava	195
V. Poroeh,	Suceava — Réalités et perspectives	205

GLORIOSUL SEMICENTENAR AL PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN

VASILE G. IONESCU

Sub semnul activității creatoare, poporul nostru sărbătorește, cu entuziasmului său caracteristic, împlinirea a 50 de ani de glorioasă existență a Partidului Comunist Român. În istoria multimilenară a patriei noastre, o jumătate de veac reprezintă, ca timp, o perioadă extrem de scurtă; prin realizările obținute ea nu-și găsește însă corespondent în tot trecutul. Sub conducerea încercată a partidului, în cinci decenii s-a desfășurat — cu sacrificii dar și cu succese imense — lupta pentru lichidarea exploataării și asupririi, pentru transformarea revoluționară a societății, a triumfat definitiv socialismul în România.

Afirmându-se în viața politică în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, mișcarea muncitorească din țara noastră a acumulat bogate tradiții revoluționare. Venind de timpuriu în contact cu ideile socialismului, avînd strînse legături de solidaritate cu proletariatul din alte țări și cunoscînd experiența de luptă a acestuia, străduindu-se să înțeleagă esența fenomenelor social-politice ale țării și să dea soluții corespunzătoare, mișcarea muncitorească din România a acționat în permanență ca o puternică forță motrice a progresului social.

Luptînd pentru drepturi economice, pentru libertăți democratice, pentru o viață mai bună, clasa muncitoare și-a creat în 1893 organizația sa

politică — Partidul Social Democrat al Muncitorilor din România. De atunci proletariatul a desfășurat o activitate politică în forme tot mai largi, reușind să atragă în jurul său mase de oameni ai muncii dornice de a impune prin luptă satisfacerea revendicărilor lor vitale.

Voința nestrămutată a proletariatului de a imprima o nouă orientare dezvoltării social-economice a României s-a evidențiat puternic în condițiile asculirii, fără precedent, a contradicțiilor de clasă în anii primului război mondial. O profundă influență și un exemplu care a însuflețit lupta proletariatului român în acest timp a fost victoria Marii Revoluții Socialiste din Octombrie în Rusia, care a deschis epoca trecerii omnirii de la capitalism la socialism.

Incununând aspirațiile de veacuri ale poporului pentru eliberarea națională și rezultând din lupta maselor populare, unirea Transilvaniei cu țara în 1918 a creat cadrul favorabil unei dezvoltări intense a economiei, științei și culturii, pentru accentuarea mișcării revoluționare a proletariatului și a tuturor forțelor progresiste ale societății. Dar, în calea năzuințelor spre progres ale maselor largi, spre înflorirea națiunii și descătușarea energiei creatoare ale poporului, slăbeau — temporar — distrugerile provocate de război, dezorganizarea vieții economice, înrăutățirea situației materiale a oamenilor muncii. Acestor greutăți de ordin obiectiv li s-au adăugat tendința de accentuare a exploatații și asupririi manifestate de burghozie și moșierime, dorința cercurilor cele mai reacționare ale claselor dominante de a promova în viața politică a României metode teroriste de guvernare. La București, în Piața Teatrului Național, peste o sută de muncitori, din coloanele zecilor de mii care demonstrau pașnic, au udat cu sângele lor pământul pentru care — nu cu mult timp în urmă — erau gata de a da jertfa supremă pentru a-l apăra de cotropirea dușmană. La 13 decembrie 1918 le-a fost curmat firul vieții pentru că au cerut pace, pline, libertate. Acestui început i-au urmat încălcările samavolnice ale drepturilor și libertăților democratice ale celor mulți, starea de asediu, cenzura și altele forme de oprimare. Peste puțină vreme, participanții la impunătoarea grevă generală din octombrie 1920 aveau să fie arestați, bătuți, schingiuiți în mod barbar de jandarmi și polițiști, purtați prin temnițe. Toate acestea au determinat în anii 1918—1921 o creștere impetuoasă a avântului și combativității revoluționare a celor ce muncesc.

În condițiile când întreaga viață politică a României era dominată de puternica creștere a contradicțiilor de clasă, când lupta proletariatului cunoș-

tea o intensificare și un caracter din ce în ce mai organizat, când s-a adâncit procesul de clarificare politico-ideologică marxist-leninistă, a avut loc transformarea Partidului Socialist în Partidul Comunist Român. Adăugând încă un fapt samavolnicilor de pînă atunci, autoritățile represive, disprețuind înseși legiurile statului burghez, au întrerupt lucrările Congresului din mai 1921, arestînd delegații, bruscîndu-i, tîrîndu-i prin închisori vreme îndelungată. Era, de fapt, numai începutul unui șir nesfîrșit de acte inumane, prin care clasele condamnate de istorie la pieire au căutat să se mențină în arena vieții sociale. Dacă încercările disperate ale claselor dominante, ale elementelor ostile progresului social au avut ca urmare mutilarea trupurilor sau zdrobirea de vieți omenești, nu au putut să atingă scopul suprem urmărit de asupritori: distrugerea ideii de libertate, dreptate socială, echitate. Acestea au fost inserise cu litere de foc pe steagul de luptă al Partidului Comunist Român și în sufletul poporului muncitor. Iar, pentru că un popor dornic de libertate nu poate fi zdrobit de nimeni și prin nici un mijloc, exponentul idealurilor sale supreme va rezista tuturor valurilor, cît de năpraznice ar fi. Și, timp de aproape un sfert de secol, Partidul Comunist Român a fost supus celor mai cumplite încercări. Strîns legat de poporul muncitor din rîndurile căruia s-a născut, el a rezistat cu eroism, a trecut prin perioade grele, prin frămîntări interne, dar s-a aflat totdeauna în fruntea maselor, n-a putut fi înfrînt pentru că ideile nobile de progres nu pot fi biruite. „Poate fi închis și frînt un trup, dar nu poate fi zdrobit un gînd“, se afirma cu temei într-unul din cîntecele revoluționare compuse la Doftana. Gîndurile, idealul, speranțele, îndemnul propagat de partidul comunistilor n-au putut fi nici arestate, nici interzise. Dimpotrivă, ele au căpătat o răspîndire din ce în ce mai largă, au cuprins masele, au devenit forță materială. „Niciodată în România — sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu — n-a existat un alt partid politic cu o istorie atît de bogată și glorioasă care să fi luptat cu abnegație și să fi realizat atîta pentru fericirea poporului român, pentru măreția națiunii noastre. Partidul nostru s-a născut și a crescut o dată cu proletariatul; destinul său este strîns legat de cel al clasei muncitoare, al întregului popor român“.

Constituirea Partidului Comunist Român a marcat o cotitură istorică în viața poporului român, în dezvoltarea mișcării muncitorești din țara noastră, ridicînd pe o treaptă superioară lupta revoluționară a proletariatului, a tuturor forțelor democratice, progresiste. Nașterea partidului comunist a demonstrat voința fermă a clasei muncitoare din România de a im-

prima dezvoltării sociale o orientare corespunzătoare intereselor fundamentale ale națiunii.

Făurirea Partidului Comunist Român a fost determinată de legități obiective, a căror acțiune începe să se facă simțită în viața economico-socială a României. Cu mulți ani în urmă, fondatorii marxismului au demonstrat științific că viitorul constă în făurirea societății comuniste, a societății fără clase. Factorul motor care va duce inevitabil omenirea către acest țel îl constituia lupta de clasă, iar forța socială careia istoria îi încredințase instaurarea unei asemenea orînduiri era proletariatul, singura clasă din societatea capitalistă interesată profund și pînă la capăt de dispariția oricărei forme a exploatării omului de către om.

Din momentul transformării din clasă în sine în clasă pentru sine, proletariatul din România s-a considerat, în mod obiectiv, ca avînd de îndeplinit această sarcină pe meleagurile românești. Partea înaintată a clasei muncitoare, pe măsura însușirii teoriei marxiste, a militat pentru mobilizarea întregului proletariat, a tuturor celor exploatați și asupriți pentru a urma drumul progresului, drum pe care nenumărate obstacole mai trebuiau înlăturate. Principalul îl constituia existența rămășițelor relațiilor feudale în economia și viața socială a României, consecință a modului în care burghezia autohtonă se manifestase în propria-i revoluție începută la 1848. Pactizarea, atunci, a unei părți a burgheziei cu moșierimea a avut urmări negative și asupra evoluției economice și sociale a țării, împiedicînd — în bună măsură — lărgirea relațiilor de producție capitaliste pe întreaga economie. Pe plan politic, în cadrul coaliției între cele două clase exploatatoare, moșierimea a continuat să aibă de spus cuvîntul hotărîtor.

În condițiile de după primul război mondial, în fața forțelor social-politice din România au fost puse noi probleme, în rezolvarea cărora se manifestau puternic pozițiile de clasă. Printre cele mai arzătoare pentru asigurarea mersului înainte al țării era problema agrară, ridicată cu tărie și în singerosul 1907. Sub presiunea marilor frămîntări sociale, a atitudinilor proletariatului, a poziției țărănimii hotărîte cu orice preț să intre în stăpînirea pămîntului, dar și ca urmare a unor necesități economico-sociale obiective, burghezia a legiferat reforma agrară din 1921, prin care au fost expropriate două treimi din întreaga suprafață de pămînt deținută de moșieri. Acest act a avut însemnate consecințe, urmarea directă fiind slăbirea puterii economice a moșierimii, lărgirea sferei de acțiune în întreaga economie a relațiilor de producție capitaliste, fapt care a atras după sine

consolidarea pozițiilor politice ale burgheziei. În noile împrejurări istorice, deși complexă, lupta de clasă avea ca principali factori antagoniști cele două clase fundamentale ale societății: proletariatul și burghezia. Posibilitatea lărgirii și în viitor a ariei relațiilor de producție capitaliste apropia momentul când se punea ca o chestiune practică înlăturarea relațiilor de producție capitaliste și instaurarea relațiilor socialiste, momentul revoluției. În această direcție evolua obiectiv, cu repeziciune, societatea românească, chiar dacă în perioada 1918—1920, din punct de vedere al analizei politice, nu toate problemele viitoarei revoluții erau complet clarificate de proletariat, de partidul său.

În preajma creării partidului comunist, ca urmare a presiunilor făcute de masele populare, se impusese modificarea legii electorale. Cu toate limitele create de regimul existent atunci în România, votul universal a facilitat participarea la viața politică a unor largi pături sociale, care pînă atunci fuseseră ținute în afara preocupărilor de acest gen, dar care acum doreau să se facă auzite și aspirațiile lor.

Toate aceste schimbări de ordin economico-social și politic petrecute în anii 1918—1921 puneau într-o nouă lumină problemele referitoare la viitoarea dezvoltare a României. În mod inevitabil se accentuau contradicțiile între clasele exploatare, care — lentele — de dorința de a asigura maxime profituri — vizau intensificarea exploatare, restrîngerea drepturilor democratice și masele muncitoare, care voiau o viață mai bună, mai dreaptă, bazată pe echitate. Conturarea acestei poziții arăta că lupta de clasă intra într-o nouă etapă, mai dîră, hotărîtoare. În mod obiectiv clasa muncitoare trebuia să fie pregătită pentru bătălia finală cu clasele exploatare. De aceea crearea conducătorului politic al clasei muncitoare, înarmat cu ideologia revoluționară marxist-leninistă, care să dea perspectiva luptei, bazat pe o organizare corespunzătoare a rîndurilor sale, capabil să elaboreze strategia și tactica și care să asigure desăvîrșirea sarcinilor revoluției democratice și trecerea la împlinirea sarcinilor revoluției socialiste se impunea în mod obiectiv. Acesta a fost Partidul Comunist Român, care, avîndu-se pe arena vieții politice, avea să se afirme ca conducător al masei muncitoare prin fapte glorioase de eroism și abnegație revoluționară.

Sub conducerea Partidului Comunist Român — apărătorul ferm al intereselor vitale ale poporului, stegarul libertății și democrației — s-au desfășurat acțiuni politice care vor rămîne înscrise pentru totdeauna la loc de frunte în istoria poporului român. Lupta pentru libertăți și drepturi so-

cială dusă în perioada interbelică, acțiunile greviste de mare amploare, începute cu bătălia de la Lupeni din august 1929 și culminând cu eroica ridicare a muncitorilor petroliști și ceferiști din ianuarie - februarie 1933, mobilizarea forțelor sociale și politice în jurul clasei muncitoare în anii 1934—1939 pentru apărarea suveranității și independenței patriei, pentru salvagardarea intereselor naționale fundamentale ale poporului, rezistența antifascistă încununată cu victoria insurecției din august 1944 sînt indisolubil legate de munca și politica Partidului Comunist Român.

În cei cincizeci de ani de luptă, Partidul Comunist Român a condus cu mînă sigură poporul nostru pe drumul care a însemnat trecerea într-o nouă epocă istorică, deoarece proletariatul, masele muncitoare, au văzut în activitatea partidului comuniștilor trăsăturile care exprimau siguranța că, urmîndu-i linia politică, România va evolua pe linia progresului social.

Înainte de toate, Partidul Comunist Român a manifestat fidelitate nestrămănutată față de teoria marxist-leninistă, fidelitate moștenită de la vechea mișcare socialistă din România, care totdeauna s-a considerat adeptă a socialismului științific creat de Marx și Engels. Ceea ce a legat cu adevărat partidul de mase, ceea ce i-a permis să propage o linie politică înțeleasă și urmată cu fermitate de clasa muncitoare, a fost preocuparea comuniștilor de a aplica creator principiile generale ale marxism-leninismului la condițiile României. Chiar în perioada luptei ideologice din preajma constituirii partidului, în gazeta *Socialismul* se scria: „Teoria marxistă care ne călăuzește ne impune să cunoaștem, în rîndul dintii, împrejurările în care trăim, mediul țării noastre, solul în care trebuie să săpăm și fiecare să așezăm temelia organizațiilor noastre. Să reclădim casa noastră pe o temelie de piatră masivă, ca nici furtunile să nu o clatine, nici șuvoaietele să nu o miște, nici cutremurele să nu o zdruncine”. Această linie de conduită s-a străduit să o urmeze în toț decursul existenței sale. Au fost ani grei, perioade complexe prin problematica pusă. Nu totdeauna, comuniștii români au putut să elaboreze — rapid — o linie politică originală. Dar totdeauna s-au străduit să descifreze, din analiza condițiilor proprii României, calea prin care să se asigure evoluția spre ținta finală a proletariatului și partidului: eliberarea maselor muncitoare de exploatare, instaurarea puterii politice a celor ce muncesc. Această idee care materializa dorința obiectivă de progres social a fost înțeleasă de cei mulți și asupriți, a fost urmată cu încredere nestrămănutată.

Partidul Comunist Român a propagat cu consecvență în rîndurile clasei muncitoare ideea de acțiune revoluționară, ca mijloc sigur de reali-

zare a societății în care să se înfăptuiască dreptatea și echitatea socială. Proletariatul din România a fost receptiv la îndemnul partidului, a înțeles că singurul drum pe care poate să meargă este numai acela al luptei revoluționare de clasă. În conștiința muncitorimii s-a cristalizat convingerea că nu se va putea elibera din cătușele exploatării, nu va putea face față loviturilor burgheziei dacă nu se va lupta cu toată energia. Sub conducerea comuniștilor sau sub influența acestora, uneori în mod spontan, muncitorii din România au desfășurat o bătălie de clasă aspră, perseverentă, cu victorii, dar și cu insuccese. Nu au dezarmat, nu s-au lăsat înfrinți nici în momentele cele mai grele, întăriți fiind de ideea insuflată de partidul comunist că este cu nepuință de urmat și lipsită de perspectivă orice altă cale în afara luptei revoluționare de clasă.

În politica Partidului Comunist Român, oamenii muncii au găsit, în anii grei ai regimului de asuprire, perspectiva luminoasă a viitorului apropiat. Încă de la constituire, partidul comunist a promovat o politică consecvent revoluționară, avînd ca țel înfăptuirea revoluției socialiste. Desigur inevitabilitatea instaurării puterii politice a clasei muncitoare fusese de mult demonstrată teoretic, iar teoria fusese strălucit verificată prin practică de victoria Revoluției din Octombrie. Dar mobilizator pentru clasa muncitoare era faptul că partidul comunist punea problema revoluției socialiste în România ca o chestiune de practică. Este adevărat că nu de la început comuniștii au avut o viziune clară asupra etapei revoluționare în care se găsea România, asupra sarcinilor ce trebuiau rezolvate cu prioritate. De aici și limitele sau greșelile în elaborarea strategiei și tacticii partidului într-o perioadă sau alta. În dezvoltarea sa, însă, Partidul Comunist Român a depășit totdeauna asemenea momente și ideea posibilității instaurării puterii clasei muncitoare a apărut din ce în ce mai clară, constituind farul călăuzitor în lupta de clasă. Aceasta explică cum, în împrejurările de grea cumpănă prin care a trecut țara în anii dictaturii militarofasciste, singura clasă care a avut o poziție fermă, care a văzut drumul progresului în situația ce părea fără ieșire a fost clasa muncitoare.

Studiînd cu atenție situația economică, socială și politică a țării, Partidul Comunist Român a știut să discearnă — în aproape întreaga sa activitate — soluția cea mai potrivită, care să corespundă aspirațiilor păturilor celor mai largi ale poporului și pe această cale să le ridice la luptă. În anii grei ai războiului — cînd însuși viitorul națiunii române era pus sub semnul întrebării — comuniștii au văzut cu luciditate calea salvării în lupta dîră a poporului. Oferind singura perspectivă posibilă, Partidul Co-

munist Român a elaborat cu măiestrie tactica politică corespunzătoare condițiilor de atunci, reușind prin intermediul ei să unească într-un larg front național de luptă toate clasele, păturile, grupurile sociale, toate organizațiile și personalitățile politice interesate, dintr-un motiv sau altul, în doborîrea dictaturii militaro-fasciste și scoaterea României din războiul hitlerist urît de popor. În fruntea forțelor democratice și patriotice, Partidul Comunist Român a condus cu fermitate pregătirea și înfăptuirea actului revoluționar de la 23 August 1944, care a marcat începutul revoluției populare în România.

După doborîrea dictaturii antonesciene, Partidul Comunist Român a fost forța politică — cu adevărat și pînă la capăt consecventă — care a militat pentru apărarea intereselor naționale ale României; pentru democratizarea țării; pentru realizarea intereselor fundamentale ale proletariatului, țărănimii muncitoare, ale tuturor celor care trăiau din munca lor; pentru prefaceri radicale în viața economică și politică încununate cu înlăturarea regimului burghezo-moșieresc. Aceasta a făcut ca politica Partidului Comunist Român să aibă o largă audiență în rîndul maselor, să trezească dorința a mii și mii de oameni dornici de o viață mai dreaptă, mai bună, să se înregimenteze în rîndurile organizației politice care exprima, prin însăși existența ei, idealurile spre care aspirau. Partidul comunist reprezenta, și în acel moment, garanția evoluției cu adevărat democratice a vieții politice din România, garanția asigurării independenței și suveranității reale a țării. El se prezenta pe arena vieții politice românești cu aureola trecutului glorios de luptă, cu convingerea întregului popor muncitor că este singura forță politică capabilă să asigure drumul ascendent al României spre progres. Toate acestea au determinat — în mod obiectiv — ca Partidul Comunist Român să aibă o largă influență politică în opinia publică, să fie sprijinit și urmat cu încredere de clasa muncitoare, de țărănime, de intelectualitatea înaintată.

Acestei încrederi partidul i-a răspuns cu fapte eroice. Revoluția populară a inaugurat o nouă etapă în dezvoltarea țării noastre, etapă în care socialismul a devenit cauza tuturor oamenilor muncii, a întregii națiuni. Istoricile hotărîri ale Congreselor al IX-lea și al X-lea ale Partidului Comunist Român au sintetizat și — în același timp — au dat o expresie din cele mai strălucite uriașei puteri de creație a partidului, au făcut ca într-un timp relativ scurt și în ritm intens să se adopte ansambluri de măsuri îndreptate spre perfecționarea activității în toate domeniile, capabile să declanșeze puteri productive de nebănuit.

Manifestînd exigență crescîndă față de munca sa și a tuturor, receptivitate la nou, curaj în a înlătura tiparele învechite, capacitatea de a desfășura o activitate creatoare pe baza cercetării atente a realității, Partidul Comunist Român îndrumă poporul nostru, cu fermitate, spre comunism, viitorul luminos al omenirii.

LE GLORIEUX CINQUANTENAIRE DU PARTI COMMUNISTE ROUMAIN

R é s u m é

Après une succincte mention de la propagation des idées marxistes et du développement du mouvement ouvrier dans notre pays jusqu'à la création du Parti Communiste Roumain et après la présentation des conditions économiques, sociales et politiques dans lesquelles a été constitué le P.C.R., le 8 mai 1921, l'auteur souligne les principales réalisations du P.C.R. dans les cinq décennies d'activité. Dans tout ce temps, le parti s'est prouvé en dirigeant sûr du peuple roumain sur la route qui a marqué le passage vers une nouvelle époque historique, le socialisme.

Les résolutions historiques des IX-e et X-e Congrès du P.C.R. sont une splendide expression de l'illimitée force créatrice du parti. Le P.C.R. dirige notre peuple avec fermeté vers le communisme, le brillant avenir de l'humanité.

**DIN FORMELE LUPTEI DE CLASĂ A ȚĂRĂNIMII DIN
ȚARA ROMÂNEASCĂ ÎN SECOLUL AL XVI-lea ȘI ÎNCEPUTUL
SECOLULUI AL XVII-lea**

NICOLAE CORIVAN

Procesul de aservire a țăranilor a parcurs o cale lungă cu aspecte diferite, specifice țării noastre. Domnii au contribuit la accelerarea acestui proces, ajutând pe boieri și înalțul cl. r. Ingrădirile care încep să se aducă libertății de a trece de pe o moșie pe alta, mijloacele atât de variate ale feodalilor pentru acapararea mîinii de lucru gratuite, precum și rezistența țăranilor reflectă lupta de clasă care s-a dus în această vreme.

Datorită schimbărilor care se produc în viața economică, dezvoltării relațiilor marfă-bani, moșiile boierilor și ale mănăstirilor nu mai produceau cereale numai pentru nevoile lor, ci și pentru piață. Domeniile feudale produceau venituri importante, ceea ce avea drept rezultat o intensă tendință de acumulare a pămînturilor țăranilor liberi. Creșterea rezervei feudale în vederea producției de grîu, atât pentru piața internă, cît și externă a creat condiții de viață mult mai grele pentru țăranii. Dacă în secolele anterioare exploatarea domeniului feudal se făcea în mare parte prin dijme, care asi-

1 P. P. Panaitescu, *Obștea țărănească în Țara Românească și Moldova*, București, 1964, p. 262.

gureau feudalului cele necesare pentru existență, de acum înainte ei nu se mulțumește cu situația de consumator al bunurilor produse de oameni independenți, ci caută să exploateze pe țărani în vederea creșterii veniturilor.

Față de noile condiții economice din secolul al XVI-lea, boierii și clerul, pentru a-și mări numărul brațelor de muncă, tind să restrângă dreptul de strămutare. Încă de la sfârșitul secolului al XV-lea, țăranii pentru a se putea strămuta trebuiau să dea o găleată de cereale drept despăgubire².

Limitarea dreptului de strămutare, intensificarea exploataării și tendințele de aservire a țăranimii de către feudali provoacă o dirză rezistență din partea țăranimii. Accentuarea exploataării determină pe țăranii dependenți să caute să se elibereze. Împrejurările economice din secolul al XVI-lea, lupta boierilor pentru brațele de muncă, încercarea țăranilor ruinați de a se desprinde de obște, trebuia să ducă la o dezlegare, care în acele condiții nu putea fi decât în favoarea boierimii. Criza financiară, războaiele au grăbit soluționarea problemei stării țăranimii. Prin legătura lui Mihai Viteazul de la sfârșitul secolului al XVI-lea toți rumânii fugari și oamenii liberi șezători pe moșii domnești, boierești și mănăstirești, oamenii cu învoială, deveneau rumânii boierilor pe a căror moșie se găseau. Țăranii liberi fără ocină au fost asimilați cu rumânii și deci legați și ei de glic. Măsura nu avea putere și pentru viitor.

Legarea țăranilor de glic corespundea atât interesului domnului de a fixa pe contribuabil pe locul unde se afla, dar era mai ales în avantajul stăpînilor, care, pe lângă asigurarea brațelor de muncă ale rumînilor de moștenire, cîștigau acum și fără plată pe toți oamenii cu învoială. Astfel procesul de aservire a țăranimii culminează cu legătura lui Mihai³. Ea este expresia aservirii, alături de rumînii, cît și a oamenilor liberi fără pămînt.

O altă tendință a clasei dominante, care se constată mai ales după legarea de glic prin legătura lui Mihai, este aceea de cotropire a ocinelor moșnenilor, de a-i aduce pe aceștia din urmă în stărea de rumîni. Ungels, ocupîndu-se de tendința de înrobire a țăranilor de către feudali, scrie: „prin șiretenie, promisiuni, amenințări, forță, ei au supus puterii lor și mai mulți țărani și pămînt țăranesc. Într-un caz și în altul, pămîntul țăranilor

2. Doc. din 9 ianuarie 1493. Documente privind istoria României, B., veacul XIII, XIV, XV, p. 202.

3. P. P. Panaitescu, Dreptul de strămutare al țăranilor în Tările Române, în Studii și materiale de istorie medie, vol. I, București, 1956, p. 101

se transforma în pământul stăpînitorilor și, lucrul cel mai însemnat, era redat din nou țăranilor spre folosire în schimbul obrocului și al clăcii. Iar țăranul din proprietar liber de pământ se transforma în țăran dependent, care plătea obrocul și munca de clacă sau devenea chiar șerb⁴.

Legătura lui Mihai se încadrează într-o întreagă politică de aservire a țăranimii, nu numai a vecinilor și a oamenilor de învoială, ci și a moșnenilor. Domnul încurajează pe boieri să pună stăpînire pe satele moșnenești, silește pe moșneni să se vîndă cu ocinele lor. Este vorba de o politică socială de la sfîrșitul secolului al XVI-lea destinată, în general, să robească brațele de muncă ale întregii țăranimii. Ea este urmarca transformărilor economice din secolul al XVI-lea.

Aceste tendințe au produs o vie reacție în rîndurile țăranimii, accentuîndu-se lupta pentru eliberarea brațelor de muncă și a ocinelor. Forme ale luptei de clasă se constată evident în tot cursul secolului al XVI-lea, intensificîndu-se o dată cu tendința crescîndă de aservire din partea domnilor și a feudalilor. Lupta de clasă a luat forme diferite.

I. Tendința de a ieși din starea de rumînie. Una din formele sub care se manifestă lupta de clasă este acțiunea țăranimii de a se elibera din starea de dependență. La începutul secolului al XVII-lea erau trei categorii de rumîni: de moștenire, de legătură și cei cumpărați. Cei dinții erau rumînii care erau în această situație din tată în fiu. Rumînii de legătură erau acei pe care i-a prins așezămîntul lui Mihai pe diferite moșii; ei erau alcătuiți din rumînii fugiți de pe alte moșii și din oamenii liberi fără pământ stabiliți cu învoială pe diferite domenii feudale. Prin „legătură” ei deveniseră rumînii aceluși proprietar. Rumînii cumpărați puteau fi de două feluri: moșneni care se vînduseră rumîni o dată cu ocina sau numai „cu capul” și rumîni cumpărați de la alt boier, separat de delniță sau o dată cu moșia.

Aservirea la începutul secolului al XVII-lea este mai accentuată decît în secolul precedent:

- a) țăranii nu mai au dreptul de strămutare;
- b) sînt aduși în stare de rumîni și oamenii cu învoială;
- c) este mult mai accentuată vînderea rumînilor separați de delniță;
- d) sînt mult mai dese cazurile cînd rumînii sînt mutați de pe o moșie pe alta.

4. Karl Marx și Friedrich Engels, **Opere**, vol. XV, p. 639, (Ed. rusă)

Formele principale de eliberare din rumînie erau prin răsкупărare, iertare sau robie.

1) Răsкупărare. Forma cea mai frecventă pentru a ieși din starea de rumînie era aceea prin răsкупărare.

Prin aceasta, de obicei, ei își răsкупărau o dată cu libertatea și ocina, delnița din obște. De multe ori, în documente se menționează că delnița a fost a lui din moși strămoși. Aceasta indică procesul de aservire care a avut loc în decursul secolelor, feudații cотropind obștea țărănească liberă și aducînd pe locuitori în stăpînirea lor. Această tranzacție purta numele de cnezire. Pentru aceasta, era nevoie să se aibă învoirea stăpînului, care se căpăta, de multe ori, foarte greu. De aceea era nevoie de un preț ridicat pentru răsкупărare ori de profitat de anumite situații de nevoi financiare ale stăpînilor sau plata de amenzi pentru a putea obține consimțămîntul feudaților. De cele mai multe ori, foștii moșneni dădeau bani. Alteori, dădeau bani și vite. Moșnenii din satul Bărbulești, în 1614, se răsкупăra pentru 9 boi⁵. Neniul se răsкупăra de la postelnicul Dragomir din Cepturele pentru 1400 aspri, un car cu doi boi și 100 vedre de vin⁶.

Se întîmpla ca satul în care țaranii se vînduseră rumîni domnului să ajungă apoi în stăpînirea boierului și să se răsкупere de la acesta⁷. Altădată, satul de moșneni, deși se vînduse unui boier, se răsкупăra de la domn, satul trecînd în mîna domniei prin hîcienia boierului⁸.

a) De obicei boierii admiteau ca rumîinii lor să se răsкупere, cînd aveau nevoie de bani. Astfel, „cînd a fost acum... lui Preda postelnic și jupîniții sale Florica (fiica lui Mihai Viteazul) multe greutăți și au avut nevoie pentru rîndul banilor, pentru că n-au avut bani să plătească pe unde au avut greutăți și nevoie. Astfel a întîrebat toate satele lui, ca să-i dea... aspri vreun sat să se răsкупere de vecinie de la ei. Astfel s-a găsit numai acest sat mai sus zis Gostavățul, să se plătească de la ei”⁹. Alteori, boierii admiteau răsкупărări cînd trebuiau să plătească vreo datorie¹⁰.

5. Documente privind istoria României, veacul XVII, B, vol. II, p. 302

6. Doc. din 25 aprilie, 1618, *ibidem*, vol. III, p. 218

7. Doc. din 11 decembrie 1614, *ibidem*, vol. II, p. 340

8. Doc. din 8 martie 1628, *ibidem*, vol. III, p. 4

9. Doc. din 28 mai 1617, *ibidem*, vol. III, p. 137; doc. din 13 iunie 1617. *ibidem*, vol. III, p. 148

10. N. Iorga, *Studii și documente*, vol. V, p. 123

De obicei, cînd foștii moșneni se răscumpărau de la domnie se arată în documente că sînt îndurerăți de mijlocul silnic în care au fost rumîniți, pentru care cauză își arată mîrînimia față de ei eliberîndu-i, avînd însă grijă ca prețul răscumpărării să fie cu mult mai mare decît acela al vînzării moșnenilor ca rumîni. Satul Homurile, care s-au vîndut pentru 7000 de aspri, se răscumpără cu 13.000 de la Simion Movilă¹¹. Satul Bîrca, după ce s-a vîndut lui Mihai Viteazul cu 10.000 de aspri, se răscumpără de la Radu Mihnea, care se milostivește și îi slobozește pentru 150.000 de aspri¹². Răscumpărările însemnau de fapt afaceri bune pentru domni și pentru boieri: ele erau surse de venituri rentabile.

Documentele vremii arată intensitatea procesului și varietatea mijloacelor de rumînire de la sfîrșitul secolului al XVI-lea. În perioada care a urmat, nemulțumirile și frămîntările din sînul țărănimii devin puternice. La începutul secolului al XVII-lea satele de moșneni veciniți se răscumpără în număr mare. Domnii imediat următori lui Mihai Viteazul, pentru a liniști marile nemulțumiri de masă ale țărănimii aservite, duc o politică prin care favorizează aceste răscumpărări. Într-un document de la Radu Mihnea din 9 aprilie 1614, în care se arată nedreptățile făcute de Mihai Viteazul, se spune că Simion Movilă „a chemat toate satele din țară, care au fost cumpărate de răposatul Mihai Voievod, să vie la domnia lui, ca să se răscumpere din vecinie”¹³. Radu Mihnea, la rîndul său, ia și el măsuri similare, ceea ce arată valul de nemulțumire care cuprinsese țărănimea. Un document din 20 martie 1628 precizează anul cînd acest domn a dat slobozenie rumînilor să se răscumpere: „Iar cînd a fost în zilele răposatului Radu Voievod, în primul rînd, cînd a fost cursul anilor 7123, domnia lui însuși a socotit împreună cu toți cinstiții dregători ai domniei lui și n-a vrut să lase țara domniei lui să fie vecini domnești, pentru că a socotit Radu Voievod că este țară împărătească. Astfel a făcut domnia lui atunci, în zilele domniei lui, slobozenie și iertare tuturor satelor domnești, cîte au fost cumpărate de răposatul Mihai Voievod, de s-au răscumpărat de vecinie de la domnia lui cu asprii cîți au fost de la Mihai Voievod din vistieria țării”.

11. Doc. din 9 aprilie 1614, Doc. privind istoria României, veacul XVII, B, vol. II, p. 265

12. Doc. din noiembrie 1613, *ibidem*, p. 228

13. Doc. din 9 aprilie 1614, *ibidem*, p. 265; vezi și P. P. Panaitescu Op. cit., p. 103

14. Documenta Romaniae Historica, vol. XXII, p. 89

În aceste cazuri, cînd se răscumpărau, de obicei ei se eliberau împreună cu ocina. Erau cazuri cînd ei se cnezeau numai cu capul, fără ocină.

Numărul mare de sate de moșneni aserviți care se răscumpără arată lupta îndirjită a acestora pentru libertate și concesiile pe care a fost nevoită să le facă clasa dominantă.

Foștii moșneni rumîniți, după ce înlîmpinau greutăți la eliberare, erau nevoiți, după ce plăteau o dată răscumpărarea către un domn, să o plătească a doua oară sub urmașul său. Mai multe sate de moșneni, care fuseseră rumîniți și ocinele crotopite de către Mihai Viteazul, se răscumpără de la Gavril Movilă cu 1500 de galbeni, pentru ca în timpul celei de-a doua domnii a lui Alexandru Iliaș să-i mai deie și acestui domn încă 500 galbeni¹⁵. Se întîmplă uneori ca un rumîn, după ce plătea o dată răscumpărarea, să fie nevoit să o plătească de mai multe ori către alți membri ai familiei. Un vecin din Secuieni, după ce se răscumpără de la Buiac cnezul pentru doi boi și un cal, se răscumpără și de la mama lui Buiac pentru 3 boi și 400 aspri de argint și apoi și de la sora lui Buiac pentru 2100 aspri¹⁶.

Rumîni, după ce se răscumpărau de la domni, își scoteau din nou carte de întărire de la urmașii lor¹⁷. Nu toți foștii moșneni reușeau să se răscumpere. Se constată cazuri cînd o parte din sat au posibilitatea să se răscumpere, iar cei mai săraci continuă să rămînă în stare de rumînie. Astfel, din satul Gostavățul numai jumătate izbutește să se răscumpere de la postelnicul Preda: „Așa să țină acești oameni mai sus spuși, care au dat aspri, jumătate de sat de la Preda postelnic... Iar cealaltă jumătate de sat... au rămas, căci nu au dat asprii... ei nu au putut să adune să dea banii... au rămas să dea lui Preda postelnic 36.000 aspri să se răscumpere ca și cealaltă jumătate... așa au spus, pentru că vor fi ei iar vecini”¹⁸.

Dorința de a ieși din starea de dependență era atât de mare, încît, atunci cînd nu puteau plăti toată suma, după cum le era toameala, pentru a-și răscumpăra și ocina o dată cu persoana, preferau să achite numai o parte din bani pentru a-și putea căpăta măcar libertatea¹⁹.

15. Doc. din 18 Iunie 1626, *ibidem*, p. 242

16. Doc. privind istoria României, veacul XVI, B, vol. III, p. 126

17. Doc. din 9 Ianuarie 1617, *ibidem*, veacul XVII, B, vol. III, p. 83

18. Doc. din 26 mai 1617, *ibidem*, p. 137

19. Jumătate din satul Petrești se învolseră cu stăpînul lor ca să-i plătească 105 galbeni ca să se răscumpere împreună cu ocina. Neavînd toți banii, preferă să

Uneori se constată că răscumpărarea se face în anumite condiții. Moșnenii din satul Dulcenii se răscumpăraseră pe bani de la Raț Mihai, dar numai cu jumătate de ocină, cealaltă jumătate, fără oameni, rămânând în stăpânirea proprietarului. Raț Mihai își lua însă angajamentul ca această jumătate de ocină „el să nu fie volnic să o vîndă la alți oameni, ci să vîndă tot la acei oameni care sînt scriși să-și răscumpere ei ocina lor”²⁰. Astfel foștii rumîni căutau să folosească un drept de protimisis la răscumpărarea fostelor lor ocine²¹.

b) Un alt prilej de care se foloseau rumînii pentru a se răscumpăra, în afară de sărăcirea și datoriile stăpînilor, era cu ocazia plății dușegubinei, care constituia o mare amendă penală, în caz cînd stăpînii lor erau obligați să o achite. Satul Zăvalul, în timpul domniei lui Mircea Ciobanul, se răscumpără plătind dușegubina stăpînului lor, jupîneasa Ancuța băneasa și fratele ei Marce postelnicul²².

De asemenea, dacă rumînul reușea să plătească datoria stăpînului său, el se putea elibera. Într-o perioadă mai tîrzie, tot din secolul al XVII-lea, Vintilă vornicul pune zălog către Preda căpitanul pe un rumîn de-al său pînă la sf. Dumitru pentru o datorie cu condiția: „Dece dacă va putea da rumînul acești bani ce sînt mai sus scriși, elu va fie slobod dă Preda căpitanul; iar de nu va pute să de aceștia carei ne i-au datu noo căpetanul Preda, iar noi la ze să ne tocmem cu Preda căpitanul”²³.

Se întîmplă ca rumînii să-și cîștige libertatea numai în mod temporar. Astfel sînt cazuri, foarte rare, cînd rumînii se eliberează provizoriu pentru o sumă de bani pe care o împrumută stăpînului, adică își capătă libertatea pînă cînd acesta le va restitui banii²⁴.

În genere, se constată că rumînii preferă să fie rumîni domnești decît rumîni ai boierilor sau mănăstirilor, probabil avînd posibilități mai

dea numai 60 de galbeni și să se răscumpere de rumînie „însă numai ei, capetele lor, fără de ocină”. Doc. din 4 februarie 1632, *Documenta Romaniae Historica* vol. XXIII, p. 323

20. Doc. din 10 iunie 1619, *ibidem*, p. 137

21. Pentru dreptul de protimisis vezi lucrarea fundamentală a lui Val. Al. Georgescu, *Preemptions in the history of the Romanian law*, București, 1965, p. 75

22. Doc. din 1 august 1608, *Doc. privind istoria României, veacul XVII, B*, vol. I, p. 331

23. N. Iorga, *op. cit.*, vol. V, p. 528

24. *Doc. privind istoria României, B*, veacul XVI, vol. VI, p. 346 și 347

ușoare de răscumpărare sau condiții mai bune de trai. Satul Groșani se vinde jumătate lui Iupan Preda, mare ban, iar cealaltă jumătate nu a vrut să se vîndă acestuia, ci a preferat să se vîndă lui Mihai Viteazul. Cînd acesta a ajuns și voievod al Transilvaniei, jumătatea din sat care se vînduse lui Preda „au plecat pînă în fața răposatului Mihai Voievod în Ardeal ca să nu fie vecini cinstilului dregător al domniei mele, lui Iupan Preda ban”²⁵.

Modurile de cnezire. De obicei cînd rumîni se răscumpărau, ei se eliberau o dată cu ocina. Se constată cazuri cînd meșnenii rumîniți se cnezesc numai cu capul, adică își eliberează numai persoana, pămîntul continuînd să rămînă în stăpînirea fostului stăpîn. Stancea, rumîn al episcopiei de Buzău, dă 30 de galbeni la sfînta episcopie: „... și l-a iertat de vecinie presfințitul episcop Chir Efrem și cu toți călugării pe Stancea și cu fiii lui, numai capul lui, fără ocină”²⁶.

Uneori, pentru a scăpa de rumînie, ei căutau să-și cumpere ocine în alte sate, sperînd că prin aceasta se vor putea cnezi, fără însă să reușească să-și realizeze scopul. Un rumîn din Stoenеști cumpără o ocină în Dălbănești, sat care se răscumpără de la Radu Mihnea. „După accia, deaca au venit domnu nostru, domnul Radu Vodă, Dălbăneștii au mersu de au dat 500 galbeni, de se-au scumpărat, ca să fie megiiși. Deci am mersu și cu de-amu dat bani cincî sute și trei sute pre ocină, ca să fiu și eu judec a-colea, că amu socotit că doar voi scăpa de rumînia de in Stoenеști”²⁷. Pînă la sfîrșit își vinde ocina cumpărată stăpînului său din Stoenеști, el continuînd să rămînă rumîn. De multe ori însă cînd rumîni cumpărau vii sau pămînt, feudalii interveneau și anulau vînzarea. Prin desfacerea vînzării, vecinul, care de obicei prin acest mijloc voia să-și cîștige libertatea, revenea la situația dinainte. Stanciu, vecin din Cepturile, reușește să cumpere partea lui Bratul și a lui Simco și opt pogoane de vie. Dumitru, mare vistier, anulează vînzarea, invocînd între altele și faptul „pentru că este un vecin”. Desigur că Dumitru a invocat un drept de protimis. Formularea din document arată că desfacerea vînzării l-a pus pe Stanciu să rămînă în situația de vecin. „Și a înapoiat cinstilul dregător al domniei mele, Iupan Dumitru,

25. Doc. din 3 septembrie 1605, *ibidem*, veacul XVII, vol. I, p. 194.

26. Doc. din 14 mai 1620, *ibidem*, vol. III, p. 525.

27. Doc. din 30 martie 1622, *ibidem*, vol. IV, p. 101.

mare vistier, acei 2000 aspri de argint lui Stanciu vecinul, ca să fie vecin cum a fost și înainte vreme"²⁸.

De forma răscumpărării numai „cu capul” se foloseau foștii oameni cu învoială, care se rumîniseră la diferiți boieri. Într-un document din 15 decembrie 1628 se spune: „Și noi aceste nume de oameni ne-am vîndut fără de moșie că n-am avut noi moșie ca alaiți moșneni den Siliștioara fac peste tot 8400 aspri gata. Deci noi moșnenii satului Siliștioara și împreună cu aceste nume de oameni ce se-au vîndut ei fără moșie...”²⁹.

Oamenii cu învoiala din această perioadă, menționăm, fără a ne ocupa special de ei, proveneau fie din eliberarea fără ocină din starea de rumînie, prin răscumpărare, iertare, robire, cnezire cu schimbul, ori din moșnenii care își vînduseră ocina și rămăseseră țărani liberi fără pămînt. Numărul mare ale oamenilor cu învoială din secolul al XVII-lea arată — pe de o parte — cît de mare era lupta pentru eliberare din rumînie a țăranilor dependenți, care foloseau multe mijloace pentru a deveni oameni liberi, iar — pe de altă parte — tendința de cîtropire a ocinelor moșnenești din partea feudalilor, lăsîndu-i pe moșneni liberi, dar deposedați de pămîntul lor.

Dreptul de profitimis. S-a arătat în mod concludent că rumîni proveniți din foștii moșneni își arată preferința pe care caută s-o impună pentru a-și răscumpăra capul și delnița sau numai capul, atunci cînd stăpînul lor pășește la o vînzare³⁰. În timpul lui Șerban Voievod, satul Păpălari se vînduse logofătului Drăgoi, care îl vinde comisului Chirca. În timpul domniei lui Radu Mihnea, ei ridică pîră, spunînd că, atunci cînd au fost vînduți lui Chirca comisul, ei n-au fost întrebați dacă vor să se răscumpere: „Și așa pîrau ei pe Chirca comis, cînd au vîndut fiili lui Drăgoi logofăt satul Păpălarii lui Chirca comis, ei n-au știut nici nu i-a întrebat dacă vor

28. *Ibidem*, veacul XVI, vol. IV, p. 336; Tatul postelnic cumpără ocina Neagoslavei pe care o ține pînă în timpul lui Radu Șerban.

„Vecinii lui Tatul, Brașov și Radul arată că ei au cumpărat această ocină de la Neagoslava. Tatul postelnic n-a vrut să lase să se facă cnezi pe vecinii lui... ei a dat și acei 2000 aspri la mina Neagoslavei... și a rămas Brașov și Radul de lege”. Doc. din 20 noiembrie 1668, S. I. Grecianu, *Genealogiile documentare ale familiilor boierești*, Buc. 1915, vol. II, p. 331.

29. D. R. H., vol. XXIII, p. 325

30. Val. Al. Georgescu, *op. cit.*, p. 75 și cel.

să se răscumpere de la ei sau nu, nici n-au știut ei că va cumpăra Chirca conis acest sat³¹.

2. Iertarea. Iertarea era, de asemenea, un mijloc de cnezire. Prin aceasta, boierul sau domnul elibera de bunăvoie pe rumînii lui. Uneori se eliberau rumînii fără ocină³².

La acest mod de cnezire se constată că eliberarea era cîteodată condiționată. Uneori se preciza că rumînii vor fi liberi după moartea stăpînitorilor lor, dar pînă atunci rumînii liberați să-i cîntească și să-i hrănească. Chirca și Dragomir iartă pe rumînii lor după moarte : „să fie în pace și slobozi de vecinie, să fie cnezi pe părțile lor și altul nimeni amestec și treabă cu ei să nu aibă. Și pînă la moartea lor, toți acești vecini să aibă a-i cînti și căuta și hrăni”³³.

3. Prin robire. Rumînii luați robi de turci sau tătari, dacă se reîntorceau înapoi în țară, erau considerați ca oameni liberi. De aceasta profita numai acela care fusese luat rob, ceilalți membri ai familiei continuau să rămînă rumîni. Intr-un document de la Radu Miheș, din 30 aprilie 1622, se spune : „Dat-am domnia mea această poruncă a domniei mele jupînesei Grăjdani, ca să fie volnică cu cartea domniei mele, de să-și fie a ei rumîni din sat din Leurdeni, însă feciorii Mălaiei și frații Mălaiei, anume Bobe și nepoții Mălaiei, numai să fie însuși Mălaiei în pace, pentru că acești rumîni au fost rumîni de moșie ai jupînesei Grăjdani, din sat, din Leurdeni. Deci acest om Mălaia au fost rob numai el însuși, cu capul lui.

Drept aceia să fie în pace Mălaia însuși capu lui dă rumănie, să fie volnic unde va vrea să se ducă...”³⁴.

De acest drept căutau mulți rumîni să se folosească, chiar din aceia care nu fuseseră robiți.

4. Cnezire prin schimb. Uneori cnezirile se puteau face prin schimb, dînd satul care voia să se elibereze stăpînitorului său un alt sat de rumîni în locul său, pe care eventual el îl cumpăra de la alt boier. Jumătate din satul Bezdeadul din județul Dimbovița, care era în stăpînirea mănăstirii Vierș,

31. Doc. din 22 octombrie 1612, Doc. privind istoria României, B, veacul XVII, vol. II, p. 115

32. N. Iorga, op. cit., v. V, p. 124

33. Doc. din 5 iunie 1629, Doc. privind istoria României, B, veacul XVII, vol. III, p. 374

34. Doc. din 30 aprilie 1622, ibidem, vol. IV, p. 113

s-au rugat de Stoichiță postelnicul din Văcărești: „cu rugăciune să-i slobozească din rumînie, iar ei să cumpere alt sat, să-i dea în locul lor... numai ei să fie oameni judeci și slobozi împreună cu moșia lor”. Stoichiță le-a dat voie să cumpere un sat și ei au cumpărat satul Ștubeia din județul Mehedinți, pe care l-au dat mănăstirii Vieroș, în schimbul răscumpărării lor³⁵.

La cnezirile individuale se dădea uneori un țigan în schimbul eliberării unui rumîn. Popa Manea din Stăncești dă zapis lui jupan Iordache ot Postelnic „cum să se știe că m-am prins să-i cumpăr dumealui un țigan și să-m erte feciorul de rumînire”³⁶.

Uneori un rumîn, în urma unei tocmeți cu un om liber, moșnean sau om cu învoială, căruia îi dă o sumă de bani sau vite, îl lasă pe acesta rumîn în locul său, el avînd voie să plece din sat. Acest schimb se făcea cu știrea nu numai a proprietarului, dar și a megieșilor³⁷. De obicei, cnezirea în aceste cazuri se făcea numai cu capul. Rumînul eliberat se angaja față de fostul său stăpîn că, în caz că omul pe care-l lăsa în schimb nu era om liber, el să se întoarcă înapoi³⁸.

Piedicile puse de feudali la cnezirea rumînilor. Boierii și domnii nu respectau libertatea foștilor rumîni după ce se răscumpărau. După ce rumînii plăteau suma cerută pentru cnezirea lor, ei continuau să-i fie mai departe în stare de dependență, fiind obligați să mai plătească încă o dată răscumpărarea³⁹.

Chiar dacă rumînii reușeau să se răscumpere, dacă pe acea moșie avea parte și un boier, acesta, pe baza protomisului de devălmășie, întorcea banii rumînilor, care rămîneau mai departe oameni dependenți⁴⁰.

35. Doc. din 27 august 1646, Șt. Grecianu, *op. cit.*, vol. II, p. 294

36. N. Iorga, *op. cit.*, p. 484

37. Doc. din 24 februarie 1632, *Documenta Romaniae Historica*, vol. XXIII, p. 332

38. *Ibidem*, p. 254

39. Într-o poruncă a lui Alexandru Voievod către Vlaicul din Rumciani se arată cum doi rumîni din satul Blestematele „au dat lui Frățilă postelnic fiecare dintre dinșii cîte 300 aspri de s-au cnezit. Iar cînd este acum, iar tu iarăși le-ai luat cîte 300 de aspri”. Doc. privind istoria României, B, veacul XVI, vol. III, p. 299

40. „Neculce din Vlădeni, el o au făcutu vînzătoare parte lui de moșie, iar rumînii Neculcii din Cioroi au vrut să se judeciască, ci s-au tocmîtu cu Neculcia cu aciaștă parte dă moșie mai sus numită în 20.000 de aspri. Și au dat toți bani în mîinile Neculcii.

Iar după aciaștă, cu Radul Clucer Buzescul înțelegîndu că iaste aciaștă moșie mai

Altădată, dacă rumîinii se cnezeau, urmaşii fostului stăpîn îi reclamau, zicînd că nu-i adevărat că ei au fost iertaţi de rumînie⁴¹. Alteori, se spunea că rumîinul s-a răscumpărat de la domn fără ştirea stăpînului. Paraschiva, rumîn din satul Glina al mănăstirii Sf. Troiţa din Bucureşti, se răscumpără de la Alexandru Iliaş, care-i face şi carte de răscumpărare. În timpul domniei lui Gavril Movilă, mănăstirea îl revendică drept rumîn al ei, care s-a răscumpărat fără ştirea mănăstirii. Domnul îl dă rumîn din nou⁴².

Stăpînii de moşii puneau toate piedicile pentru a nu lăsa pe rumîinii lor să se elibereze, ceea ce arăta îndîrjirea boierilor de a nu lăsa să le scape mîna de lucru gratuită. Erau cazuri cînd, chiar dacă rumîinul arăta că el s-a răscumpărat, la judecată domnul obliga pe rumîn să primească înapoi banii de răscumpărare, iar foştii moşneni continuau să rămînă mai departe dependenţi de stăpîn: „şi am dat domnia mea lu Dragomir să-i dea boul şi să-i jure pentru bani, iar rumân tot să fie şi de nimenile o-preală să n-aibă, ce să fie volnic să-şi fie rumânul...”⁴³.

Tendinţa de a avea cît mai mulţi oameni în dependenţă făcea pe domni, boieri şi mănăstiri să caute cele mai variate procedee pentru a intensifica procesul de rumînire a ţăranilor liberi şi de a căuta să puie cît mai multe piedici dorinţei de cnezire.

Se constată că, deseori, moşnenii rumîniţi, după ce reuşesc să se elibereze, după cîtva timp — fie din cauze economice, fie datorită diferitelor mijloace — sînt nevoiţi să se vînză din nou rumîni.

II. Neascultarea.

Lupta de clasă lua forme diferite, după cum varia intensitatea exploatarei. Rezistenţa opusă de ţărani oglindea formele acestei lupte. Pe măsură ce se intensifica exploatarea feudală, creştea şi rezistenţa ţărănimii. Se constată o permanentă frămîntare în tot cursul secolului al XVI-lea, care,

sus numită parte de moşia vîadută şi răscumpărată de numiţi mai sus rumîni din Cloroi, ca să fie stăpîn în satul lui, el n-au vrut să lase să stăpînească să fie fraţi cu dînsul, ei au dat şi au întorsu aceşti numiţi mai sus 20.000 de aspri în mîinile Necolcii, iar Nicolce au dat aceşti bani mai sus numiţi în mîinile rumînilor. Şi au luat Radul Clucer Buzescul aciastă mai sus numită parte dă moşie şi cu rumîinii, ca să fie lui dă moştenire”. Doc. din 26 ianuarie 1614, *ibidem*, veacul XVII, vol. II, p. 241

41. Doc. din 29 octombrie 1619, *ibidem*, vol. III, p. 430

42. Doc. din 25 aprilie 1620, *ibidem*, p. 507

43. Doc. din 7 august 1612, *ibidem*, vol. II, p. 94

spre sfârșitul lui, ia un caracter violent. Una dintre formele prin care țărănimea a luptat împotriva exploatării a fost nesupunerea la lucru. De-sele amenințări făcute de domni către vecinii mănăstirilor indică gradul de nesupunere al acestora. Vladislav Voievod amenință pe vecinii mănăstirii Bistrița: „De aceea, voi, vecinii toți, să ascultați de egumen și de poslușnicii sfintei mănăstiri, iar cine nu va asculta dintre voi, părintele egumen să aibă voie să-l certe și să-l pedepsească după fapta sa și să-l aducă legat la domnia mea”⁴⁴.

Neascultarea era mai vădită atunci când rumîinii trebuiau să schimbe stăpîinii. De aceea, vechiul stăpîn le recomandă să asculte de noul stăpîn, amenințîndu-i altfel cu bătaia⁴⁵.

În poruncile pe care le dau domnii către vecini, prin care li se dă ordin să asculte de egumenul mănăstirii, se poate desluși uneori fața de care obligații se constată neascultarea lor. De multe ori ea se manifestă față de obligațiile de lucru⁴⁶.

Altădată neascultarea se manifestă prin refuzul de a da dijmă. În 1588 vecinii mănăstirii Tismana nu vor să dea găleata și dăjdiile. Călugării se plîng domnului, care dă poruncă lui Mihai, banul de Mehedinți, ca să meargă împreună cu alți călugări în satele unde s-a produs nesupunerea și să-i silească să-și execute obligațiile⁴⁷.

Din documente se vede că obligațiile principale, la începutul secolului al XVII-lea, asupra cărora se insista ca rumîinii să le presteze, erau datu, găleata și lucrul⁴⁸. Aceste cărți, prin care se dădeau porunci rumîinilor să asculte de stăpîinii lor, se dădeau și boierilor, ceea ce arată că actele de neascultare se săvîrșeau, atît pe moșii boierești, cît și mănăstirești⁴⁹.

44. *Ibidem*, veacul XVI, vol. I, p. 174.

45. *Ibidem*, vol. IV, p. 299.

46. „... iar dacă nu veți asculta de egumen și va veni iar egumenul încă și a doua oară, de se va mai plînge de voi înaintea domniei mele, va trimite domnia mea din acel ceas să vă spînzure pe toți înaintea domniei mele”, *Ibidem*, vol. VI, p. 172.

47. Doc. din 1 ianuarie 1588, *ibidem*, vol. V, p. 341.

48. Într-o carte „dată mănăstirii Tismana de către Gavril Movilă ca să ție satul Corzii se spune: „Și să fie volnic nastavnicul sf. mănăstiri... de să ia rumîinilor de la Corzii datu și găleți și să lucreze ei cu tot lucrul ce iaste destoinenie rumîinilor, cum lucrez 9-alalți rumîni”. Doc. din 1 aprilie 1619, *ibidem*, veacul XVII, vol. III, p. 333.

49. *Ibidem*, p. 50.

Din documente se poate observa că abuzurile slujitorilor erau obișnuite. În 1588, Mihnea Voievod scrie slugilor lui Danciul, fost mare armaș: „Și a luat sfînta mănăstire găleata și daturile și ce este venitul boieresc tot. Iar cînd a fost acum, iar voi v-ați dus în aceste sate de ați luat gălețile și daturile a doua oară”⁵⁰.

Astfel actele de nesupunere ale vecinilor se manifestau prin refuzul de a-și îndeplini obligațiile de dijmă și de lucru față de stăpînii lor, care în aceste cazuri obișnuiau să ceară ajutorul domnului față de actele de nesupunere din ce în ce mai frecvente — pe măsură ce trece timpul — ale vecinilor lor.

III. **Procesele.** Cu toate greutățile economice și cu toate abuzurile înfăptuite de feudali, țăraniii au căutat să lupte pentru emanciparea din ruminie. Nereușind decît foarte greu, ei pornesc procese pentru a scăpa de starea de șerbie. Șirul mare de judecăți arătau înverșunarea luptei țărănilor împotriva exploatării feudale din această perioadă. Pierzînd un proces, îl redeschideau sub alți domni. Satul Obedinul se judecă sub Mircea Ciobanul, sub Mihnea Voievod și, deși pierd, se judecă din nou sub Ștefan Voievod⁵¹, apoi sub Mihai Viteazul⁵². La judecăți, de multe ori, cînd veneau țăraniii cu crisoavele lor vechi, acestea erau declarate mincinoase și rupte⁵³, iar ei erau bătuți⁵⁴. Altădată, pentru a-i sili să-și dele cărțile de proprietate, erau aduși legați. Uneori se întîmpla ca, deși țăraniii cîștigau, sentința să fie anulată de același domn sub diferite pretexte⁵⁵.

Fuga. Rumîniii au utilizat toate formele de luptă de clasă împotriva clasei dominante. Această formă de luptă se observă mai ales spre sfîrșitul secolului al XVI-lea. Față de neconținută tendință de ruminire de către feudali, ei rezistau prin judecăți și numeroase răscumpărări, prin care căutau să scape de jugul iobăgiei. Cînd nu reușeau prin aceste mijloace, ei fugeau pe alte moșii sau — uneori temporar, altcînd definitiv — peste hotar. Din perioada aceasta, avem multe informații documentare de sate risipite, ceea ce ne arată exploatarea care domnea în Țara Românească și care

50. *Ibidem*, veacul XVI, vol. V, p. 344

51. *Ibidem*, vol. VI, p. 42

52. *Ibidem*, p. 82

53. *Ibidem*, p. 45 și 294

54. „Și am bătut domnia mea pe acel vecin, anume Calir, cu 300 toege...”, Doc. de la Alexandru Iliș, din 8 mai 1628, *D.R.H.*, vol. XXII, p. 152

55. Doc. privind istoria României, II, veacul XVI, vol. VI, p. 45

determinase o depopulare a satelor. „Iar satul Bunreștii, el s-au pustiit și s-au spart de n-au rămas nimic în Bunceștii, ci au rămas siliștea pustie”⁵⁶. De multe ori ei fugeau din cauza sărăciei⁵⁷.

Dar în special obligațiile în bani, printre care și plata haraciului, constituiau o cauză principală a pustiirii satelor. Țăranii plecau de multe ori în sudul Dunării. Fuga avea uneori caracter de exod, plecând tot satul. Într-o carte de-a lui Mihai Viteazul din 28 mai 1594, în legătură cu satul Orlești, se spune: pentru că acest sat mai sus zis... în zilele lui Alexandru Voievod, ei au fugit toți peste Dunăre în Țara Turcească pentru birul care este de haraci al cinstului împărat⁵⁸. Altădată fugeau din cauza samovolnicilor dregătorilor și a stăpînilor.⁵⁹

Depopularea se mai datora și războaielor, uneori, tătarii ducînd o parte din locuitori în robie, iar alții fugînd în alte părți⁶⁰.

Această depopulare a satelor fu una din cauzele care determină pe Mihai Viteazul de a lega pe țărani de glie. În dorința de a avea mîna de lucru gratuită cît mai multă și pentru a o fixa pe moșiilor lor, numărul fugarilor fiind foarte mare, feudalii și domnul hotărîră ca orice om pe orice moșie, pe unde se va afla, să rămînă în stare de dependență față de stăpînul moșiei.

În vederea aceasta se dădea stăpînului carte de urmărire a rumînilor fugiți⁶¹.

Procesul de fugă se constată și după legătura lui Mihai Viteazul. Matei Basarab, la 1633, hotărîște o prescripție a urmăririi rumînilor în-

56. *Ibidem*, p. 334

57. „Pentru că satul Măximeni el a fost sat risipit și spart de multe nevoi și răutăți, mai dinainte vreme, de a fugit cure unde a putut, cu niște oameni strîmtoși de sărăcie pînă cînd a rămas satul pustiu”. Doc. din 15 iunie 1621, *ibidem*, **veacul al XVII-lea**, vol. IV, p. 42

58. *Ibidem*, **veacul al XVI-lea**, vol. VI, p. 121

59. *D.E.H.*, vol. XXIII, p. 79

60. „... în zilele lui Alexandru Voievod au robît tătarii pe toți vecinii din sat, de a rămas satul pustiu, fără oameni, numai ocina pustie”. Doc. din 12 ianuarie 1630, *Ibidem*, p. 26

61. „Asijderea să fie volnic egumenul... să strîngă și rumânii mănăstirii, den toate satele, cîți vor fi răsipti... să-l strîngă și să-l ducă la urmă și la a lor moșie să șază să lucreze mănăstirii”. Doc. din 8 ianuarie 1631, **Doc. privind istoria României**, **B. veacul al XVII-lea**, vol. IV, p. 2

gari⁶². Cei plecați de pe moșii mai de mult de patru ani, dinainte de 1629, nu mai puteau fi aduși înapoi la foștii lor stăpîni.

Fuga era forma de luptă atât a țăranilor dependenți cît și a țăranilor liberi, care, din cauza greutăților fiscale excesive către domnie și-a exploatareii stăpînilor de moșii, preferau să fugă. Aceasta provoacă o depopulare a satelor și aduce prejudicii vistieriei. De aceea, Matei Basarab ia măsura ca cei ce nu se întorceau în timp de trei luni își pierdeau ocina⁶³. Deci, domnul confisca moșiile celor ce nu plăteau birul și le dăruia boierilor sau mănăstirilor. Asuprirea domnilor și a boierilor a determinat o largă folosire a acestei forme de luptă, a fugii, atât de către țăranimea dependentă, cît și de cea liberă.

Conflictele. Țărănimea, uneori, întreprindea acțiuni prin care încerca să-și facă ea singură dreptate. Lupta țăărănimii are un caracter activ. O informație dintr-un document din mai 1531, de la Vlad Voievod, arată că sate ale mănăstirii Cutlumuz au fost luate de vecini: „am aflat însă și satele sfintei mănăstiri, multe din ele luate de către vecini”. De aceea, domnul trimite cîte 12 boieri la fiecare să așeze hotarele din toate părțile pe vechile hotare ale satelor mănăstirești⁶⁴.

Rumîni încercau a se elibera nu numai prin forma de a se răscumpara⁶⁵, prin înțelegere cu stăpîniul lor, ci căutau să se cnezească cu sîla. Astfel sînt cazuri cînd rumîni se eliberează de sub stăpînirea feudalului nemaivrînd să presteze obligațiile pe care i le impunea situația de rumîni. Așa fac țăranii din Trufești și Obedin, care fuseseră vecini ai mănăstirii Tismana. Domnul intervine însă în favoarea mănăstirii și țăranii sînt obligați să-și respecte îndatoririle. „Să fie volnic egumenul Spiridon și cu că-

62. P.P. Panaitescu, op. cit., p. 107

63. D. Mloc, *Modul de impunere și percepere a birului*, în *Studii și materiale de istorie medie*, vol. II, București, 1957, p. 76

64. Doc. din mai 1531, *Doc. privind istoria României, B. veacul al XVI-lea*, vol. II, p. 90

65. P.P. Panaitescu afirmă că primul act domnesc prin care se confirmă o răscumpărare din aservire a unui sat de moșneni din Țara Românească datează din 13 ianuarie 1568 (*Obștea țărănească în Țara Românească și Moldova*, p. 251). Acte de răscumpărare se găsesc și înainte de această dată. La 28 aprilie 1558, locuitorii satului Radovanul... „pentru că au răscumpărat aiciastă mai sus zisă moșie de către domnia mea mai deaia vrema, drept 217 vaci și s-au dat drept 8500 henișpri, ca să le fie lor moșie moștenitoare”. *Ibidem*, vol. III, p. 81. Vezi și doc. din 8 octombrie 1564, *ibidem*, vol. III, p. 203

Răscoalele. Mărirea gradului de exploatare a țăranilor de către stăpînii lor, cotropirea pămînturilor moșnenilor, creșterea obligațiilor țăranilor dependenți și nesfîrșitele abuzuri ale feudalilor provoacă răscoale care se constată în Țara Românească în această perioadă. De pe piatra de mormînt a lui Radu de la Afumați, avem informații că a avut loc o luptă cu țăranii sub cetatea Poienarilor, între anii 1523 — 1524⁷². Informația este laconică, dar știm că a avut loc în perioada luptelor lui Radu de la Afumați cu turcii. Probabil că țăranii au căutat să profite de aceste împrejurări în vederea ușurării situației lor.

O dată cu intensificarea exploatării, spre sfîrșitul secolului, crește și rezistența țăranimii. Lupta capătă un caracter mai combativ în timpul domniei lui Mihai Viteazul. Moșnenii căzuți în stare de dependență se revoltă contra deselor asupriri ale boierilor și domnilor; copleșiți de atîtea greutăți și nemaipulînd îndura exploatarea cruntă a stăpînilor, se revoltă. O răscoală de proporții mai mari este din 1596, Mihai Viteazul punînd o dajdie mare pe țăranii din Dolj, aceștia dau de știre că nu o pot plăti. Domnul trimite trei sute de cazaci ca să ieie dajdia cu sîta. Țăranii aflînd, hotărîră să se apere. De aceea, trec Dunărea la Vidin și chiamă opt sute de turci, care împreună cu țăranii răsculați atacă pe cazaci și-i duc la Vidin⁷³. Astfel țăranii recurgeau la răscoală, cînd oprimarea devenea prea apăsătoare.

O altă mișcare țăărănească a avut loc atunci cînd Mihai Viteazul cucerise Transilvania. Moșnenii, ale căror ocine fuseseră acaparate de boieri, ei devenind rumîni, se ridică în masă și astfel foarte mulți rumîni pleacă la Alba-Iulia, unde se afla domnul, cerîndu-i să le facă dreptate. Ei veneau cu bani pentru ca domnul să le admită răscumpărarea.⁷⁴ Aceasta arată că la sfîrșitul secolului al XVI-lea a existat o mare frămîntare în masele țăărănești, care s-a manifestat, între altele și prin răscoale, care luaseră proporții destul de mari. Această frămîntare este amintită în documente „cînd

72. N. Iorga, *Inscripții din bisericile României*, I, București, 1905, p. 149

73. Doc. din 2 martie 1596, A. Veress, *Documente privitoare la istoria Ardealului, Moldovei și Țării Românești*, vol. V, p. 26

74. Doc. din 17 aprilie 1619, Doc. privind istoria României veacul XVII, B, vol. III, p. 341; vezi P. P. Panaitescu, *Dreptul de strămutare*, p. 102

s-au fost ridicat toate satele din țară, să se judecească⁷⁵. Rezistența țărănimii lua forme tot mai dure.

Lupta țărănimii se manifesta și în alte forme violente. Exploatarea era atât de mare, încât țărani se răscoală și lovesc pe boier. Marelui clucer Radu Florescu i se întâmplă moarte în urma acestei răscoale: „Iar cinstițului dregător al domniei mele mai sus spus, i s-a întâmplat moarte de niște săi făcători și tilhari, care au năvălit din munte asupra satului Nămăești și l-au lovit și l-au omorât⁷⁶”.

Un exemplu de o mică răscoală este din 1619, când domnul intervine în relațiile dintre rumâni și stăpînul lor, care era mănăstirea din Argeș, pentru a liniști pe țărani revoltați, care nu voiau să execute muncile cerute de egumen. De aceea Gavril Movilă dă poruncă postelnicului Vlad Siliu ca să bată pe rumînii mănăstirii din satul Corbii: „Pentru că au venit părintele loasaf de s-au jiluit naintea domniei mele cum au fost mersu în Corbi la rumînii mănăstirii să-i mîe la lucru, să lucreze și să facă haraci de vie, iar ei n-au vrut să asculte să meargă la lucru să lucreze, ci au sărit la egumenul și i-au luat toiagul de în mînă și i-au înjurat slugile și poslușnicii mănăstirii. Dirept aceia, am dat domnia mea slugii domniei mele, ci iaste mai sus scrisă, să fie volnic a-i batere pre care va fi sărit asupra egumenului și să-i mîe toți rumînii la lucru să meargă să lucreze cum lucrează și pe la alte mănăstiri⁷⁷”.

Mănăstirile formau adesea obiectul nemulțumirilor țărănești. De aceea, ele erau uneori prădate. Domnii, pentru a da ajutor acestora să se apere contra actelor de revoltă și nemulțumiri ale țărănilor, iară cite un sat de bir și dădii, cu obligația de a păzi mănăstirea de furia nemulțumi-

75. Doc. din 19 aprilie 1603, *ibidem*, vol. I, p. 78. Pentru răscoala din Țara Românească, într-o perioadă mai tîrzie. L. Demény, *Cu privire la caracterul răscoalei din 1655 în Țara Românească*, în *Studii*, 1963, nr. 2, p. 307. Pentru Moldova vezi Al. Grecu (P. P. Panaitescu), *Răscoala țărănilor în Moldova, 1563—1564*, în *Studii*, 1953, nr. 2, p. 201 și N. Grigoraș, *Marea răscoală populară din Moldova*, în *Studii și cercetări științifice*, Iași, Istorie, 1962, nr. 2, p. 209.

76. Doc. din 28 mai 1610, *ibidem*, vol. I, p. 475.

77. Doc. din 9 mai 1619, *ibidem*, vol. III, p. 364. Unele mișcări violente se manifestau prin călcarea și jefuirea caselor boierești. Marele logofăt Stoica este jefuit de scule și de haine: „apoi cînd au venit pandurii, au luat și cărțile cu celelalte scule și haine din satul Bolta, ale dregătorului domniei mele Stolca, mare logofăt”. Doc. din 6 martie 1607, *ibidem*, vol. I, p. 249.

rilor țărănești. De aceea Alexandru Iliăș iartă satul Tismana de diferite obligații către domn în schimbul păzirii mănăstirii Tismana: „Și am înțeles domnia mea de sfânta mănăstire mai sus spusă, cum este departe la marginea Țării și de multe ori au venit tilharii și pandurii în sfânta mănăstire de au jefuit și au prădat. Pentru că a fost iertat acel sat (Tismana) al sfintei mănăstiri mai sus scrisă, de bir și de dăjdi, numai pentru a păzi această sfântă mănăstire de oameni răi”⁷⁸.

Din aceste exemple se vede că revoltele țărănești se manifestau în mod violent prin prădarea caselor boierești și a mănăstirilor.

Domnii, pentru a sprijini pe feudali contra acestor revolte, dădea scutiri de bir și de dări către unele sate pentru a apăra mănăstirile contra mișcărilor țărănești.

Lupta de clasă în această perioadă apare sub toate formele. Ea se manifestă atât prin tendința de răscumpărare, cât și prin fugă, neascultarea răscoale.

Formele variate de rezistență a țăranimii contra tendinței crescînde de exploatare arată intensitatea luptei de clasă din această perioadă.

CERTAINES FORMES DE LA LUTTE DE CLASSE DE LA PAYSANNERIE DE VALACHIE AU XVI-ÈME ET AU COMMENCEMENT XVII-ÈME SIÈCLE

R é s u m é

L'auteur montre que la lutte de classe en Valachie, pendant le XVI-ème siècle et le commencement du XVII-ème siècle, se manifeste par l'insoumission, déguerpissement des serfs, nombreux conflits, procès et surtout par les révoltes. Dans cette période les domaines seigneuriaux se transforment en entreprises de produits destinés au marché. Le besoin croissant de main d'oeuvre gratuite dans l'agriculture domaniale a eu comme résultat l'accroissement de l'oppression. Au fur et à mesure que celle-ci s'intensifie, la résistance des paysans devient plus acharnée.

Les formes variées de défense de la paysannerie contre les tendances croissantes d'exploitation des féodaux montre l'intensité de la lutte de classe dans cette période.

78. Doc. din 18 decembrie 1626, *ibidem*, vol. III, p. 66.

IDEEA DE REPUBLICĂ ÎN CONCEPȚIA SOCIALIȘTILOR ROMÂNI DIN A DOUA JUMĂTATE A SEC. al XIX-lea

MIHAI IACOBESCU

Ideea de republică, cristalizată pe plan european în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea și îndeosebi în preajma și în anii marii revoluții burgheze din Franța, era o reacție firească împotriva regimului monarhic absolutist, intrat în criză. Ea a fost multă vreme, pentru burghezia în continuă dezvoltare, stindardul sub faldurile căruia s-au unit în luptă clasele și categoriile sociale interesate în victoria noii organizări sociale de tip burghez.

În Țările Române, această idee a fost îmbrățișată de o întreagă generație de intelectuali, dinaintea și din timpul acelei „primăveri a popoarelor” de la 1848. N. Bălcescu, M. Kogălniceanu, Ion Eliade Rădulescu, Simion Bărnuțiu, Cezar Bolliac, C.A. Rosetti și alții s-au pronunțat cu hotărâre pentru o republică burgheză sau burghezo-democratică, lansind pentru prima oară la noi ideile unei întocmiri republicane în sensul modern al cuvîntului¹. În proclamația-program de la Islaz, domnul era conceput ca un adevărat președinte de republică, „în care este personificată suveranitatea acestui popor; el trebuia căutat „în toate stările societății, în toată nația”,

¹ Dan Berindei, *Ideea de republică la români*, Magazin istoric, anul 1, nr. 9 — 1967, p. 6.

intrucît — spuneau pașoptiștii munteni — „domnia nu e drept de moștenire a nici unei familii; domnia este a patriei”². În *Manualul bunului român*, N. Bălcescu aducea un bogat și amplu elogiu republicii democratice, fiind cea mai înaltă formă de organizare statală, în care „puterea statului și drepturile lui” sînt „în mîna poporului întreg”, avînd „drept regulă dreptatea și drept țintă frăția”³. În același timp el condamna republica aristocratică, în care puterea aparține unei minorități restrînse a celor bogați. Bălcescu vorbea, de asemenea, despre necesitatea luminării poporului, pregătirii sale spirituale pentru înțelegerea principiilor care trebuie să stea la baza adevăratei republici democratice. *Manualul bunului român* ca și publicația exilaților români, intitulată sugestiv *Republica română*, reflectă tocmai faptul că la mijlocul veacului al XIX-lea ideea de republică cucerise o anumită poziție destul de însemnată în ideologia unei părți a burgheziei românești și mai cu seamă a intelectualității.

După realizarea unirii Moldovei cu Țara Românească „în condiții înfăptuirii trunchiate, pe calea reformelor, a revendicărilor anului 1848”⁴, se poate spune că însuși Alexandru Ioan Cuza a fost „un președinte de republică”⁵ burgheză, că domnia lui a însemnat o primă încercare de înfăptuire practică a dezideratelor promovate de pașoptiști.

Cînd în 1866 a fost adus în țară primul reprezentant al dinastiei Hohenzollern și apoi instaurată monarhia, în 1881, faptul acesta a stîrnit o amplă și continuă adversitate în sînul unor largi pături ale burgheziei mici și mijlocii, ale muncitorilor, țăranilor și intelectualilor. De-a lungul anilor lupta antimonarhică s-a intensificat, iar ideea de republică a cîștigat neapărat partizani. De la atacurile dezlănțuite în presa de diferite nuanțe și orientări politice, pînă la mișcările politice republicane, de felul celor din Ploiești, în 1870, și din capitală, în martie 1871⁶, există o întreagă gamă de manifestări antidinastice și republicane. În fruntea propagatorilor ideii de republică se situează acum numeroși oameni de cultură, scriitori și ziariști de seamă c

2. *Anul 1848 în principatele române, Acte și documente*, vol. I, Buc., 1902, p. 43.

3. N. Bălcescu, *Manualul bunului român*, București, 1903, p. 22—23.

4. *Istoria gîndirii sociale și filozofice în România*, Ed. Acad. R.P.R., București, 1964, p. 293.

5. Dan Berindei, *op. cit.*, p. 9.

6. *Monitorul Oficial* nr. 175 din 11 august 1870; T. Maiorescu, *Istoria contemporană a României*, București, 1925; *Memoriile regelui Carol I al României*, vol. V, pag. 19—23.

Cezar Bolliac, Bogdan Petriceicu Hașdeu, Alexandru Macedonski, N. T. Orășanu, Traian Demetrescu și mulți alții. Este însă tot atât de drept că poziția antidinastică a unora dintre aceștia n-a fost consecventă. Iată un singur exemplu: C. A. Rosetti, omul cu vederi democratice, care se pronunțase nu o dată pentru republică (ce-i drept, utopică, în care să se realizeze acea „nație familie”) și care, în timpul războiului pentru independență, în momentul aflării știrii că a căzut reduta Plevnei, declarase în fața unei imense mulțimi că după căderea Plevnei externe nu mai rămâne decât să fie luată cu asalt „Plevna internă”, adică să fie înfrântă reacțiunea în fața cu dinastia, ispitit de perspectiva unor înalte slujbe (ca și alți foști revoluționari de la 1848), participă în 1881 la serbarea încoronării lui Carol I ca rege și, sărutând servil mina reginei, îi înmânează acestuia coroana, spunându-i: „doamnă, privindu-te, națiunea se vede mai frumoasă”. Despre alte metamorfoze similare ale unor antidinastici vorbește și Titu Maiorescu în a sa *Istorie contemporană a României*, în care ține să precizeze, printre altele, că, în ceea ce privește poziția junimistilor în această chestiune, spre deosebire de alte partide și grupări politice, ei „au fost de la intrare în viața politică... monarhiști și dinastici”⁷.

Totuși, chiar în rîndul burgheziei, unele cercuri politice radicale, unele grupări cu orientare spre stînga, democrați-burgheze, s-au situat permanent pe poziții avansate, militînd pentru doborîrea monarhiei și instaurarea unei republici burghezo-democratice. Este suficient să amintim activitatea cercurilor politice burgheze, grupate în jurul ziarelor *Adevărul*, sub conducerea lui Alexandru V. Beldiman, *Republica Română* (în care s-au impus îndeosebi articolele lui A. Bădulescu) și *Lupta*, aparținînd grupării radicale a lui Gheorghe Panu⁸, — aceasta din urmă fiind prin concepțiile ei despre republică o punte de legătură între ideologia pașoptistă și cea socialistă, din a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Republicanismul burghez, promovat de ziarele *Adevărul*, *Republica Română* sau *Lupta*, are și unele elemente comune cu activitatea socialiștilor pentru republică: demascarea afacerilor vicioase ale familiei regale, critica monarhiei ca instituție, demonstrarea inutilității și anacronismului acestei costisitoare forme de organizare statală etc. Dar cînd este vorba de scopul luptei, de țelul final al

7. C. Bacalbașa, *Bucureștii de altădată*, vol. I, (1861—1884), 1927.

8. Titu Maiorescu, *op. cit.*

9. *Monarhia de Hohenzollern văzută de contemporani*, 1968, p. 65; 122.

acesteia, de interesele pe care le apără republicanii burghezi și cei socialiști, concepțiile lor despre republică prezintă deosebiri vizibile și unele sînt chiar diametral opuse, mai ales în privința scopului, ceea ce explică deseale atacuri ale republicanilor burghezi la adresa socialiștilor.

În a doua jumătate a sec. al XIX-lea, cînd „evenimentul cel mai important îl reprezintă afirmarea pe arena istorică a clasei muncitoare, purtătoarea consecventă a idealurilor de progres, de eliberare socială și rațională”¹⁰, cînd ideologia mișcării muncitorești și socialiste se afirmă mai pregnant, stimulată și prin pătrunderea în România a ideilor marxismului și mișcării muncitorești și socialiste internaționale, toate partidele și grupările politice ale claselor conducătoare încearcă să-și schimbe să-și acomodeze titulatura și limbajul față de noile realități istorice. În tulîndu-se **liberali-moderați, liberali-radicali, liberali sinceri și onești** și **conservatori-liberali, tineri conservatori**, aceste partide și grupări își înnoiesc adesea numai firma, dar nu și ideologia sau, mai exact, scopul ideologic-lucru pe care Gherca, părintele socialiștilor români, avea să-l demaște, mod convingător, arătînd că noua titulatură a acestor organizații politice era tot atît de ridicolă ca și împerecherea unor cuvînte cu sens contrariu, ca **republică-monarhie** sau **obraznic-cumînte** și altele de acest fel. Conservatorii junimiști declarau, bunăoară, în 1881, prin glasul lui P. Carp: „Toți conservatorii serioși trebuiau să consimtă la faptul implicit trebuiau să admită revoluționarea socială, democratizarea țării noastre, un **ce irevocabil**”¹¹, dar, prin alte declarații și mai ales prin fapte, junimiștii se dovedeau a fi diametral opuși democratizării. De la extrema dreapta conservatorilor și pînă la grupările burgheze și burghezo-democratice care se declarau pentru o republică, exista, bine înțeles, o diversitate de manifestări ale ideologiei claselor exploatatoare.

Partizanii republicii burgheze, de pildă cei de la ziarele **Adevărul** și **Lupta**, erau într-adevăr dușmani înverșunați ai partidelor și grupărilor extremă dreaptă — care adeseori îi atacau cu aceeași ostilitate ca și pe socialiști — dar, fiindcă acești partizani ai republicii burgheze și burgheze

10. Nicolae Ceaulescu, **P.C.R.-continuitor al luptelor revoluționare și democratice ale poporului român...**, Ed. pol., 1966, p. 14.

11. Const. Dobrogeanu Gherca, **Ce vor socialiștii români**, în vol. **Scrisori socialiste**, Ed. pol., Buc., 1964, p. 83.

12. P. P. Carp, **Discursuri**, vol. I, 1907, p. 260—261.

democratice își făceau din lupta antidinastică o activitate exclusivă, care de cele mai multe ori nu urmărea decât destituirea monarhiei, a unei singure instituții deci, și nu a statului burghez în întregime, și nu a orinduirii sociale care generează aceste instituții¹³, ei rămăneau în fond tot în tabăra partidelor și grupărilor care apărau, direct sau indirect, conștient sau inconștient, dominația de clasă a burgheziei. Aceste observații preliminare le-am socotit necesare pentru a ilustra din capul locului ideea că rolul și locul socialiștilor din a doua jumătate a sec. al XIX-lea în lupta pentru o întocmire republicană îi detașază pe aceștia pe o poziție proprie, mult avansată oricărui concepții ale grupărilor burghezo-democratice contemporane.

Socialiștii din a doua jumătate a sec. al XIX-lea arată că „orice epocă istorică are steagul ei și omenii ei... temele sale și idealurile sale care le duc înainte¹⁴”, ceea ce nu înseamnă că aceste teme și idealuri nu sînt produsul unei evoluții ascendente, continue, a unor teme și idealuri mai vechi. Ei, socialiștii, se socot continuatorii legitimi ai idealurilor pașoptiste, iar ideile lor despre republică constituie ridicarea pe o treaptă nouă, superioară, a concepțiilor republicane ale lui N. Bălcescu și ale celor mai buni revoluționari de la 1848 sau, după cum o mărturisesc ei înșiși, este vorba de „o fază nouă a dezvoltării idealului secular al poporului¹⁵”. Este drept că, în cele dinlău schițări de programe ale cercurilor socialiste, cum ar fi o primă și vagă încercare făcută în 1879 în ziarul *Besarabia*¹⁶, sau în programul dr. Russel: *Un studiu psihiatric, urmat de cîteva comentarii asupra ideilor sănătoase*¹⁷, din 1880, nu se întrezărește încă nici una dintre concepțiile despre republică ale socialiștilor. La începutul deceniului al IX-lea, însă, această latură a gândirii lor este nu numai conturată în mod vizibil, dar și exprimată din ce în ce mai frecvent în articolele și studiile lui Dobrogeanu Gherea, Constantin Mille, Constantin C. Bacalbașa, Al. Gh. Radovici și alții. Acum se precizează mai întîi că „oricine zice socialism, nu poate să

13. C. Mille, *Socialismul și republica*, în ziarul *Munca*, an. I, nr. 42, 9 decembrie 1890; C. Dobrogeanu Gherea, *Socialismul și republica*, în ziarul *Munca*, an. III, nr. 12, 10 mai 1892.

14. Ziarul *Besarabia*, 23 oct. 1879, în vol. *Presa muncitorească și socialistă din România*, vol. I (1865—1900), partea I (1865—1889), Ed. pol., București, 1964, p. 55.

15. *Ibidem*.

16. *Ibidem*.

17. *Documente din mișcarea muncitorească (1872—1916)*, culese și adnotate de M. Roller, București, 1947, p. 30—31.

nu înțelegea și republică", întrucât orice altă formă de guvernământ este incompatibilă cu organizarea socialistă a statului¹⁸. Socialiștii nu se pot lăsa mîna să ceară doar înlocuirea dinastiei de Hohenzollern cu altă dinastie fie ea pravoslavnică rusă sau pămînteană, cum cereau unii antidinastici¹⁹, nici cu o republică burgheză, cum vor toți acei ce-și zic **democrați adevărați** sau mai simplu **republicani**, deoarece istoria oferă suficiente exemple care arată că pentru muncitori și țărani, pentru cei oprimați, republica burgheză nu aduce, adesea, o îmbunătățire considerabilă a soartei. C. Mille, în articolul **Socialismul și republica**, scrie în acest sens: „Experiența a dovedit-în Franța, de exemplu, unde — prin forma de guvernămînt republicană în locuind împărăția lui Napoleon al III-lea — s-a văzut că nu s-a schimbat nimic... Salarul a rămas același, patronii nu s-au îmbîlînit de loc, orele de lucru nu s-au împușinat, libertățile publice nu au devenit mai mari²⁰. În continuare C. Mille arată că totuși și socialiștii români consideră republica burgheză superioară monarhiei, dar ei își concentrează activitatea în special „pentru organizarea muncitorilor într-un puternic partid“ care să fi „în stare să schimbe situația economică“ și politică existentă, proclamînd republica socială, adică socialistă²¹. C. Dobrogeanu Gherca reia, dezvoltă și amplifică această idee, demonstrînd în chip plastic că, „dacă un grădinar, vrînd să-și curețe grădina sa de buruienile rele, s-ar apuca să taie cu foarfecele vîrfurile acelor buruieni cu gîndul de a le stîrpi, toată lumea ar rîde de chipul cum își cunoaște meseria“; cam așa stau lucrurile și cu republicanii de la **Adevărul și Lupta** și cu toți acei care nu înțeleg sau nu vor să înțeleagă că, atunci cînd „numai monarhia e răsturnată, atunci vine burghezul, legiuiește cum îi place, face ca statul și președintele republicii să fie în mîna lui și, dacă te uiți să vezi ce schimbare s-a făcut, vezi că în fond nimic nu s-a schimbat, ci numai puterea burgheziei a mai crescut“²². Avînd în vedere acestea, socialiștii polemizează cu partizanii republicii

18. C. Mille, **Socialismul și Republica**, în ziarul **Munca**, an. I, nr. 42 din 9 decembrie 1890.

19. C. Mille, **Republica română, Drepturile omului**, an. I, seria II, nr. 2 din 16 sept. 1888.

20. Vezi ziarul **Munca**, an. I, nr. 42, din 9 dec. 1890.

21. *Ibidem*.

22. C. Dobrogeanu Gherca, **Socialismul și republica**, în ziarul **Munca**, an. III, nr. I din 10 mai 1892.

burgheze și, nevoind să se remorcheze ideilor acestora, cer „o republică care să folosească întregii națiuni²⁴, nu o republică „pusă în slujba unei clase, ca republica burgheză²⁵.”

Socialiștii insistă asupra faptului că ei nu se pot identifica întru nimic cu acei „republicani care luptă contra regalității, lăsând neatinse condițiile economice care privesc și favorizează existența ei”²⁶. În fața acuzațiilor unor republicani, ca Alex. V. Beldiman, că „socialiștii noștri se luptă cu morile de vânt și se ferește de a lupta contra monarhiei²⁷, aceștia răspund cu promptitudine: socialiștii nu consideră regalitatea drept cauza tuturor relelor, ci un efect al altor cauze; nu ei sînt cei care se luptă cu morile de vînt, ci tocmai adversarii lor, care nu înțeleg sau pe care poziția lor de clasă îi împiedică să înțeleagă că adevărații republicani luptă pentru a înlocui și schimba nu un monarh, nu regalitatea, ci „organizația păcătoasă a societății... împreună cu regalitatea și tot alaiul ei, pregătindu-i o moarte sigură, din care nu se va mai scula nici la învierea morților²⁸.”

Pornind de la ideea că statul burghez — monarhic sau republican — este „un complot al minorității dominante în contra majorității subjugate²⁹, socialiștii luptă pentru o întocmire republicană socialistă (socială, spun ei), în care întreaga societate să se prezinte ca „o colectivitate de oameni egali și liberi, organizată de jos în sus”³⁰, în care toate bunurile și mijloacele de producție să fie proprietate comună³¹, iar „muncitorul să-și găsească răsplata muncii sale³². Într-o astfel de republică „puterii brutale” îi va fi opusă „puterea numărului³³; „știința și capacitatea” vor fi „singurele călăuze ale conștiinței și sentimentelor³⁴, realizîndu-se „armonia

23. *Ibidem*.

24. Vezi sub pseudonimul Dulceanu, articolul: **Noi și republicanii**, în ziarul *Munca*, an. III, nr. 14 din 24 mai 1892.

25. *Ibidem*.

26. *Ibidem*.

27. *Ziarul Besarabia*, 21 oct. 1879, vezi și **Presa muncitorească și socialistă din România**, vol. I (1865-1900), partea I (1865-1889), Ed. pol., Buc., 1964, pag. 52.

28. *Ibidem*.

29. *România viitoare*, 1880, în vol. **Presa muncitorească și socialistă**, vol. I, partea I, pag. 60.

30. *Înainte*, 6.XI.1880, în vol. citat, p. 75.

31. *Ibidem*, pag. 76.

32. *Ibidem*, pag. 75.

perfectă". Asigurarea acestei armonii perfecte se va face — după părerea socialiştilor — în conformitate cu ideile lui J.-J. Rousseau din *Contractul social*: fiecare individ va renunța la o parte din libertatea sa, în profitul tuturor, încredințându-se conducătorilor mai iluminați și mai desțoinici³³. Necesitatea unei mulțimi să se aibă reprezentanți în statul țării, acolo unde se înalță ideea³⁴ este „un drept al poporului”³⁵. Noua formă de organizare socială, republica, are ca bază internațională câteva principii: superioare tuturor celor care se bazează pe interesele grupurilor sociale. Astfel, socialismul consideră ca cel dintâi principiu, fundamental în existența viitoare republici, va fi principiul muncii. În acest sens, opinia este că: „numai acel stat va reprezenta adevărată dreptate și justiție, numai acel stat va fi cu poporul și pentru popor, care va trăiea principiul muncii ca unica și singura bază a organizației sale”³⁶. Alte principii, fundamentale socialiste, ca trebuind să stea la baza noii întocmiri sociale sunt: principiul suveranității poporului — izvorit din faptul că poporul este creatorul bunurilor materiale și spirituale și deci el trebuie să devină și forța conducătoare în stat³⁷, — „principiul colectivismului”, purtând în el „germenii păcii, ai fericirii, ai iubirii și ai armoniei obștești”³⁸ și principiul internaționalismului, constând în „solidaritatea poporului muncitor din toată lumea, fără deosebire de naționalitate”³⁹.

Despre republica viitoare atât C. Dobrogeanu Gherea, C. Mille, cât și alți reprezentanți de frunte ai mișcării muncitorești și socialiste vorbesc adesea ca despre o „republică federală a tuturor comunelor din România, comune libere pe ele înșile și legate numai prin interese generale”⁴⁰. Despre ce comună este vorba? Problema organizării țărănimii în comune rurale și ajutorarea acestora cu credite de la stat este pusă prima oară în programul elaborat de Gherea în 1886: *Ce vor socialiștii români*⁴¹. Ulterior, în de-

33. *Contemporanul*, în vol. citat, p. 91.

34. *Ibidem*.

35. C. Gh. Gheorghiu, *Legea și poporul*, *Contemporanul*, în vol. citat, p. 196.

36. *Besarabia*, nr. 13, 1879.

37. *Presa muncitorească și socialistă*, vol. I, partea I, pag. 30.

38. C. Dobrogeanu Gherea, *Un răspuns domnului prim-ministru I. C. Brătianu, Emanciparea*, 15 aprilie 1883 (articolul e semnat: Calu Graciu).

39. *Besarabia*, 28.XI.1879.

40. C. Mille, *Socialismul și republica*, în ziarul *Munca*, an. I, nr. 42 din 9 dec. 1890.

41. C. Dobrogeanu Gherea, *Scrieri social-politice*, 1968, p. 123 — 124.

ceniul al nouălea și în preajma construirii P.S.D.M.R., socialiștii precizează că agricultura românească trebuie organizată în comune agricole, care sînt „întinderi mari de pămînt” sau „unități producătoare, care iau locul individului”. În aceste comune, toți membrii vor lucra „după un plan rațional”, folosind mașini perfecționate și aplicînd cele mai avansate metode agro-zootehnice”. În cadrul acestor comune repartitia se va face, într-o primă etapă, „proporțional cu munca fiecărui membru”, iar mai tîrziu după principiul: „fiecare muncește cît poate și primește cît îi trebuie”⁴². Unele idei în legătură cu aceste comune sînt însă neclare, dar această formă de organizare este subliniată cu destulă insistență, în mai multe articole, încît, cercetînd concepțiile socialiștilor din acești ani, ne explicăm mai lesne multe din ideile preluate în programele agrare din cel de al doilea deceniu al secolului al XX-lea (cînd, în cadrul primelor congrese ale P.C.R.-ului, unii vorbeau despre necesitatea comunizării pămîntului).

Socialiștii vorbeau despre republica socială viitoare ca despre un stat în care va trebui să se acorde o atenție principală industrializării — dezvoltarea industriei fiind socotită condiția esențială a progresului. „Mașinile — scriau socialiștii de la *Contemporanul* — însușesc producțiunea și fac pe om să-și agonisească cu o ușurință mult mai mare decît în trecut toate necesitățile existenței sale materiale”⁴³. C. Dobrogeanu Gherea scria și el că „Un stat industrial crează condiții omenești superioare statelor înapoiate ... creează și condiții mai bune pentru emanciparea muncii”⁴⁴. Problema dezvoltării industriei e socotită ca o chestiune vitală pentru însăși existența națiunii române; dar soluțiile preconizate de socialiști sînt încă departe de a putea fi realizate — uneori ele sînt chiar utopice.

În ceea ce privește raportul diferitelor clase față de mijloacele de producție, cît și alte probleme ce decurg din aceste raporturi, într-un articol, intitulat *Socialismul și republica*, publicat în 1892 în ziarul *Munca*, C. Dobrogeanu Gherea, militînd pentru o republică merită „să folosească întreaga națiune”⁴⁵, scria: „Dacă vom putea organiza pe muncitori și-i vom putea face să capete stăpînirea politică, dacă prin această stăpînire politică vom

42. Emanciparea, în vol. *Presa muncitorească și socialistă*, vol. I, partea I, pag. 245.

43. Socialiștii scriu „proporțional cu timpul de muncă întrebuințat”, ceea ce înseamnă că încă nu aveau o noțiune clară despre valoarea muncii.

44. Emanciparea, în vol. citat, p. 245.

45. *Contemporanul*, în vol. citat, p. 202.

46. C. Dobrogeanu Gherea, *op. cit.*, p. 264.

putea reuși ca mijloacele de producție, unelte și pământ, să nu mai fie în mina unei singure clase, ci în mina națiunii întregi; dacă prin aceste mijloace am pus în neputință de a se exploata și jefui om pe om și prin urmare atunci nici o clasă nu mai atîrnă de alta, nici o clasă nu mai poate stăpîni prin silnicie pe alta, atunci domnia burgheziei va dispărea, domnia silniciei și a jafului nu vor mai fi, alcătuirea societății de azi va pieri cu toate instituțiile ei: cu armată, regalitate, poliție etc.⁴⁷.

Din punct de vedere național, republica socială trebuie să fie o Dacie, în care să se asigure „realizarea unității depline a tuturor românilor”⁴⁸ prin „întîlnirea tuturor provinciilor locuite de români, într-un singur mînunchi”⁴⁹. În procesul de făurire a viitoarei republici, lupta națională este considerată o parte inseparabilă a luptei sociale⁵⁰, întrucît rezolvarea justă a problemei naționale — scriau socialiștii de la **Dacia viitoare** — înseamnă „desființarea exploatării externe”, iar prin lupta socială se ajunge la înlăturarea exploatării interne, adică „a despotismului nerușinat al burgheziei”⁵¹. Asupra ideii desființării exploatării naționale și sociale insistau deopotrivă și alte publicații socialiste, ca **Emanciparea**⁵². Se făcea precizarea că unei astfel de organizări viitoare va trebui să-i fie străină orice manifestare de șovinism, pentru că poporul român, care a cunoscut el însuși „robia veacurilor trecute...”, nu-și va manifesta ființa nici prin lovituri aduse neamurilor străine, nici prin revendicări care ar fi mai mari decît permite dreptatea și adevărul istoric”⁵³.

* * *

Condițiile istorice concrete în care au trăit și activat, limitele existente pe plan ideologic în întreaga mișcare muncitorească și socialistă internațională, inexistența unei practici socialiste în nici o țară, însuși stadiul

47. C. Dobrogeanu Gherea, **Socialismul și republica**, în ziarul **Munca**, an. III, nr. 12, din 10 mai 1892 (articolul e semnat I. Vasiliu).

48. C. Căzâniteanu și M. Florescu, **Promovarea ideii unirii naționale în mișcarea socialistă din România**, **Analele**, nr. 4, an. 1968, p. 4.

49. *Ibidem*, p. 5; **Emanciparea** nr. 2/1883, p. 1.

50. C. Titel-Petrescu, **Socialismul în România**, București, 1940, p. 83.

51. **Dacia viitoare**, nr. 5/1885; **Presa muncitorească și socialistă**, vol. I, partea I, p. 211.

52. **Emanciparea**, nr. 6/1883, în vol. citat, p. 225.

53. *Ibidem*, p. 245.

dezvoltării ideilor marxiste ca și greutatea cunoașterii temeinice a acestei învățături în condițiile cenzurii burgheze, numeroasele curente și idei din mișcarea socialistă și muncitorească, toți acești factori nu i-au scutit pe socialiștii români din a doua jumătate al sec. al XIX-lea de anumite limite ideologice. Deși planurile socialiștilor de atunci, după propria lor mărturisire „nu erau utopii, nici planuri făcute în cabinetul vreunui visător“, ei constituiau „rodul unui lung, unui foarte îndelung studiu asupra dezvoltării omenirii“⁵⁴, soluțiile practice propuse de ei, căile de realizare a ideilor preconizate erau uneori greșite.

Acordind o atenție deosebită chestiunii comunizării pământurilor și cerînd să se înceapă rezolvarea acestui deziderat chiar în condițiile orînduirii burgheze existente, socialiștii din a doua jumătate a sec. al XIX-lea își îndepărtau în mod inconștient un aliat prețios, țărănimea, în condițiile cînd lupta pentru pămînt, pentru o proprietate individuală era încă în floare și cînd, cu nivelul ei de atunci, țărănimea nu putea concepe încă să lucreze „în devălmășie“ sau în „gospodării colective“, cum cereau socialiștii.

O limită esențială a gîndirii lor, — care ținea de stadiul dezvoltării concepției marxiste despre posibilitatea înlăptuirii revoluției — era aceea că în România nu se putea realiza socialismul înainte ca el să fi triumfat în țările dezvoltate ale apusului european⁵⁵. Socialiștii se ridicau adesea împotriva violenței, a revoluției, chiar unii dintre ei fiind partizanii evoluției și nu ai revoluției, sperînd că „pe căile legale se va putea „ajunge mai ușor la dezrobire“⁵⁶. În problema industrializării țării, ei preconizau înființarea unor societăți ale lucrătorilor, care, ca și comunele rurale, trebuiau să primească credite de la stat. Această soluție era propusă și de radicalii lui Gh. Panu⁵⁷ — fiind o influență directă a programului partidului muncitoresc german redactat de Lassalle, înaintea congresului de la Gotha. O altă influență lassalliană era concretizată în ideea că, în viitor, muncitorii vor putea primi „venitul integral“⁵⁸ (aspectul avea să fie criticat de Marx în

54. Ibidem.

55. *Presa muncitorească și socialistă*, vol. I, partea I, p. 278.

56. *Muncitorul*, 31 martie 1888; V. Corbu și A. Deac, *Mișcări și frământări țărănești în România, la sfîrșitul sec. al XIX-lea (1889—1900)* Ed. șt., Buc., 1963, p. 98.

57. *Contemporanul*, op. cit., pag. 184.

58. *Presa muncitorească și socialistă*, vol. I, partea I, p. 282.

„Critica programului de la Gotha”)”. Prosperitatea industrială a Angliei Franței era explicată prin exagerarea rolului pieței — supraaprecierea piețelor externe fiind o influență *narodnică*”. Socialiștii de atunci credeau că viitor mărfurile vor dispărea”, că statul republican socialist va fi „o simplă administrație, un simplu birou de înregistrare, fără nici o putere” sau un *comune* credeau chiar că statul va dispărea complet”. În problema națională, unii socialiști manifestau un anumit scepticism, vorbind despre „greutatea celor două neamurile mici de a trăi independente în mijlocul arsenalului european” marilor puteri”.

Dincolo de aceste limite, socialiștii din a doua jumătate a sec. XIX-lea rămân, prin tot ce are mai valoros gândirea lor, plasmuitori de noi idealuri și luptători neobosiți pentru dreptate națională și socială, pentru o formă de organizare mai dreaptă, mai umană. Cunoașterea activității ideologice și practice se impune ca o condiție necesară înțelegerii întregii evoluții a mișcării muncitorești și comuniste din prima jumătate a veacului al XX-lea.

DIE AUFFASSUNG ÜBER DIE REPUBLIK IN DER ANSCHAUUNG DER RUMÄNISCHEN SOZIALISTEN IN DER ZWEITEN HÄLFTE DES XIX-TE JAHRHUNDERTS

Zusammenfassung

Der Artikel will die bedeutendsten Gesichtspunkte über die Auffassung der rumänischen Sozialisten aus der zweiten Hälfte des XIX-ten Jahrhunderts hervorheben und zwar ihre Anschauung über die sozialistische Republik als ideale Form der Staatsorganisation.

Es werden hier die Grundlagen des neuen Staatsapparates erwähnt, die Richtung seiner Politik im wirtschaftlichen, sozialen, politischen und nationalen Gebiet so wie sie von den rumänischen Sozialisten damals betrachtet wurden, wie auch einige Grenzen ihrer Anschauungen.

59. Marx-Engels, *Opere alese*, vol. II, Ed. pol. Buc., 1967, p. 9—27.

60. *Besarabia*, 21 oct. 1879, *Presa muncitorească și socialistă din România*, vol. I, partea I, pag. 54.

61. C. Dobrogeanu Gherea, *Serieri social-politice*, pag. 139.

62. C. Mille, *Socialismul și republica*, Muncă, an. I, nr. 42, 9 dec. 1890.

63. C. Dobrogeanu Gherea, *op. cit.*, pag. 139.

64. *Emanciparea*, 15 aprilie 1883.

PAGINI DIN ACTIVITATEA LIGII CULTURALE PENTRU DESAVIRȘIREA UNITĂȚII DE STAT A ROMÂNIEI

C. G. MARINESCU

1. Programul și scopul societății

Una din societățile cultural-patriotice românești care a apărut sistematic și cu tenacitate cauza românilor de peste Carpați, aducând un aport însemnat la lupta pentru unirea Transilvaniei cu România, a fost Liga pentru unitatea culturală a tuturor românilor.¹

Societatea a luat ființă în anul 1890 la București, ca reacție la politica de oprimare națională a românilor din imperiul habsburgic, din inițiativa unui grup de studenți și profesori universitari.

Un rol însemnat în dezvoltarea sentimentelor de solidaritate a studenților din vechea Românie cu lupta de eliberare națională a românilor transcarpațini l-au avut în afară de tinerii Gh. Secășanu și Gh. Ocășanu (fondatorii societății Carpați, înființată în anul 1882) și studenții ardeleni I. Lupulescu, Simion Măndrescu și I. Buzan, veniți la studii în București prin 1888².

1. C. Marinescu. Liga pentru unitatea culturală a tuturor românilor (I) Argeș, An. III, nr. 9 (28) / 1908, p. 4.

2. Idem.

Cu sprijinul colegilor din România, aceștia au organizat în toamnă anului 1890, în capitală, mai multe manifestații de solidaritate națională cu lupta românilor transilvăneni. În procesul desfășurării acestora avea să se nască ideea înființării Ligii pentru unitatea culturală a tuturor românilor.

Una din manifestările de protest mai importante ale studenților bucureșteni împotriva asupririi naționale exercitate asupra românilor din Transilvania a avut loc la 16 octombrie 1890 la Universitatea din București³. Printre inițiatorii și fruntașii acestei adunări se numărau studenții Simion Mehedinți, P. P. Negulescu, Mihail Dragomirescu, I. Rădulescu-Pogoneanu, Gh. Murnu, Simion Măndrescu⁴. Adunarea bucurându-se de succes, organizatorii ei au hotărât o nouă întrunire pentru ziua de 24 octombrie 1890, la care a participat un număr mult mai mare de studenți. Ea s-a desfășurat sub președinția studentului Simion Mehedinți⁵. Cu acest prilej s-a hotărât constituirea unui comitet care să popularizeze chestiunea românilor din Transilvania prin presă și întruniri publice. Totodată, a fost desemnată o comisie de redactare a unui Memorandum care să înfățișeze rezumativ, opiniei publice din țară și străinătate suferințele îndurate de românii transcarpațini în decursul istoriei.

Inițiatorii au trimis invitații pe adresa a 38 personalități ale vieții politice și universitare din țară, printre care figurai Al. Orăscu, V. Urechia, C. Panu, N. Ionescu, Gr. Tocilescu, Gr. Brătianu, Al. Catargi-Dim. Sturdza, C. C. Arion, P. Grădișteanu, Iacob Negruzzi, N. Fleva, P. Aurelian, C. Orleanu. Deasemenea, au fost invitați pentru a participa la reuniunea ce avea să aprobe Memorandumul preconizat câțiva ofițeri superiori și directorii unor ziare din Capitală⁶.

Invitația cuprindea o expunere de motive în legătură cu necesitatea apărării cauzei românilor din Austro-Ungaria. Reproducem în cele ce urmează câteva fragmente mai semnificative:

„Atacurile săvârșite... în contra românilor din Transilvania constituie un pericol mai ales pentru dezvoltarea noastră națională”...

3. B. Teodorescu, *Date istorice din viața Ligii Culturale*, Revista *Boabe de grâu*, 1, 1930, nr. 8, p. 457.

4. B. Teodorescu, *Nicolae Iorga și educația maselor*, Buc., 1967, p. 72.

5. B. Teodorescu, *Date istorice din viața Ligii Culturale*, loc. cit.

6. Bibl. V.A. Urechia, Arhiva V.A. Urechia.

„Considerînd că pentru a pune stavilă suferințelor ce îndură românii din Transilvania este nevoie să arătăm Europei pericolul ce se creează, afirmînd solidaritatea ce unește pe toți românii”.

„În conformitate cu rezoluțiunea votată de adunarea generală a studenților universitari, urmînd a se face un protest și o întrunire publică.

Socotind că cunoșcutele Dvs. simțămînte sînt o garanție neîndoieală de îndemnul sufletesc ce aveți de a conlucra la asigurarea desăvîrșitei reușite a scopului urmărit de studenți, vă rugăm a veni joi seara la orele 8 1/2 la Universitate, unde vă veți da avizul asupra ultimelor dispozițiuni ce trebuie luate ca atît protestul (Memorandumul n.a.) cît și întrunirea să atingă scopul ce urmărim-afirmarea conștiinței de solidaritate ce unește pe toți românii”.

Întîlnirea a avut loc în incinta Universității la 26 noiembrie 1890⁸.

Aceasta a adoptat în unanimitate Memorandumul studenților. Redactat într-un vibrant spirit patriotic, pe un ton moderat și demn, pătruns de obiectivitate, acesta a exercitat o puternică înflăcărare asupra conștiinței naționale. El cuprinde un rechizitoriu concis la adresa politicii de discriminare națională din Transilvania⁹. Ulterior, memoriul a fost tipărit în limbile română, germană, italiană și difuzat în țară și străinătate, pe adresa celor mai prestigioase personalități ale vieții cultural-științifice, a unor ziare, reviste și asociații studențești, cerîndu-li-se sprijinul în favoarea luptei românilor pentru întregirea unității naționale.

Participanții la această adunare au hotărît, totodată, înființarea unei societăți cu caracter cultural-național, care să militeze împotriva asupririi naționale a românilor din Austro-Ungaria¹⁰. În baza acestei hotărîri, la 15 decembrie 1890, în cadrul unei reuniuni mixte a studenților și a reprezentanților vieții universitare și politice din țară, s-au pus bazele organizatorice și programatice ale Ligii pentru unitatea culturală a tuturor româ-

7. Hîbl. V.A. Urechia, Arh. V.A. Urechia, fond docum. divers neinventariat.

8. N. D. Popescu, *Lupta din Transilvania, Calendarul pentru toți românii pe anul 1895*, p. 146.

9. Ion Lupulescu, *Raportul general despre activitatea Comitetului central al Ligii pentru unitatea culturală a românilor*, Buc., Lito, tip. C. Göbl, 1892, p. 4.

10. B. Teodorescu, *Date istorice din viața Ligii Culturale*, Rev. *Boabe de grâu*, anul I, nr. 8, 1930, p. 457.

nilor". Proiectul de statut a fost prezentat de studentul I. Rădulescu-Pogoneanu¹².

La 17 decembrie a fost ales primul comitet de conducere al Ligii, format din N. Vicol, S. Mehedinți, P. P. Negulescu, Al. Teodor, C. Murnu, I. Lupulescu, G. Cornescu, N. Floru, M. Dragomirescu, V. Patriciu, Al. Tălășescu (studenti), Ionel P. Grădișteanu (deputat), N. Barbu (profesor), Gr. Negoescu (deputat), N. Ionescu (profesor și deputat), V. Maniu (avocat), Mihalcea (comerciant), Al. Orăscu (senator și rectorul Universității din București)¹³. În funcția de președinte al comitetului a fost ales Al. Orăscu, secretar I. Lupulescu și casier Gr. Brătianu¹⁴. Între anii 1891—1893, rolul de președinte activ al societății a fost îndeplinit de Gr. Brătianu.

La sfârșitul lunii decembrie 1890, Comitetul Central Executiv al Ligii a adresat publicului un Apele (manifest — program), în presă, prin care condamna măsurile de oprimare a românilor din imperiul habsburgic și mobiliza masele populare din România să sprijine acțiunile sale. Redăm în cele ce urmează un fragment din apele:

„Românismul din afară din regat trece în timpul de față printr-o crudă încercare. Graiul românesc este nu numai alungat din școlile naționale, dar e amenințat de a fi înăbușit chiar în vatra familiei române... Organelor de cultură națională li se pune căluș prin repetate procese de presă și oneroase condamnări, pentru că apără drepturile tradiționale ale românilor... Liga luîndu-și însărcinarea de a opune o rezistență energică acestor tendințe de desnaționalizare și de a apăra din toate puterile, pe toate căile permise, cauza românismului, face apele la toate inimile generoase și patriotice, ca să o ajute moralmente și materialmente la împlinirea acestei sacre misiuni”¹⁵.

11. *Idem*.

12. Ziarul *Liberalul*, Focșani, nr. 23, 7.I.1891 și nr. 24, 14.I.1891.

13. V. Netea, *Istoria Memorandumului*, op. cit., p. 53, Ziarul *Liberalul*, Focșani, nr. 23 7.I.1891 și nr. 24, 14.I.1891.

14. N. D. Popescu, în articolul publicat în *Catendarul Ligii*, scrie că la 17 decembrie 1890 s-a constituit prima secțiune a Ligii. Același autor arăta că, „la 6.I.1891, secțiunea centrală a ales ca președinte pe dl. Al. Orăscu, rectorul Univ. din Buc., iar ca secretar pe Gr. T. Brătianu”. (Realitatea este că Al. Orăscu a îndeplinit doar funcția de președinte de onoare, n.a.)

15. Bibl. V. A. Urechia, Arhiva V. A. Urechia, Fond divers neinventariat; *Liberalul*, nr. 22/31.XII.1890.

Scopul inițial urmărit de Liga Culturală română, subliniat și în manifestul-program, era acela de a răsădind cultura națională printre românii din toate provinciile istorice, de a face pe români cunoscuți unii altora. Ea se pronunță cu hotărâre împotriva politicii care urmărea să întrețină lupta între neamuri¹⁶.

Deasemenea, din statute¹⁷ rezultă că Liga își propunea la începutul înființării sale „de a cultiva conștiința solidarității și a întreține o mișcare culturală... prin: înființarea de săli de lectură și biblioteci, tipărirea de cărți în edițiuni populare; sprijinirea publicațiilor care ar lucra în scopul Ligii; conferințe și întruniri publice, sărbătorirea datelor mari din viața trecută a naționalității (națiunii, n.a.) române; organizarea de congrese anuale ale membrilor Ligii; formarea unui fond de ajutorare prin cotizații, subscripții, donații etc¹⁸”.

Făurirea unității culturale a românilor devenise la sfârșitul secolului trecut o necesitate stringentă, deoarece, așa cum va scrie Nicolae Iorga mai târziu, — aceasta era cel mai prețios element de putere al nației¹⁹.

Cu toate acestea, înfăptuirea unității culturale nu reprezenta un scop în sine, scopul final al Ligii. În anul 1914, un membru fondator explica astfel scopul societății: „La începutul înființării sale Liga a căutat să-și afirme activitatea, care, deocamdată și de ochii lumii (de teama puterilor absolutiste, n.a.), trebuia să ducă la întărirea legăturilor sufletești între frați, să realizeze adică unitatea culturală și morală a românilor de pretutindeni; iar mai la urmă, la momentul priincios, să înfăptuiască și unitatea politică²⁰”.

În 1894, în timpul desfășurării procesului Memorandumului, într-o scrisoare adresată de V. A. Urechia, președintele Ligii Culturale, conducătorilor secțiunilor locale, se cerea acestora ca, exprimându-și solidaritatea cu cauza memorandumistilor, „să se evite scrupulos manifestarea a orice sentiment iredentist, căci așa ni se cere de la Sibiu și am face, din contra, un

16. Ibidem, fond, cit.; N. D. Popescu, fond, cit., p. 146.

17. În lucrarea N. Iorga și educația maselor, autor D. Teodorescu, se arată eronat că aceste sarcini au fost înscrise în manifestul-program.

18. Statutele Ligii pentru unitatea culturală a tuturor românilor, Buc., 1893 și I. Lupulescu, loc. cit., p. 27.

19. N. Iorga, Liga Culturală, rev. Boabe de grâu, an. I, 1930, nr. 8, p. 451.

20. Buletinul Ligii, Secțiunea Cimpulung, anul I, nr. 4 din 30.XI.1914.

rân serviciu cauzei ce se va judeca a doua zi",²¹ (Procesul Memorandumului, n.a.). De aici rezultă că, numai din considerațiuni tactice, nu era exprimat deschis adevăratul țel pentru care milita societatea.

Cu toate acestea, în cadrul diferitelor manifestări locale ale secțiunilor Ligii Culturale, de la sfârșitul secolului trecut, s-a exprimat deschis idealul făuririi unității politice a românilor.

Astfel, secțiunea Ligii Culturale din Ploiești, într-un raport înaintat în 1893 Comitetului Central Executiv, sublinia fără rețicențe faptul că scopul fundamental al Ligii trebuie să fie înfăptuirea unității politice. „Idealul nostru național numai atunci va fi realizabil, corpul neamului nostru numai atunci va fi sănătos și sigur de existența sa -- arăta raportul -- când cele două jumătăți ce alcătuiesc același tot vor fi din nou contopite, când vom săvârși unitatea națională, punând poporul român pe calea dezvoltării naturale“. Iată ce trebuie în prima linie să ne preocupe astăzi, iată rațiunea de care ne-am călăuzit la înființarea Ligii pentru unitatea culturală a tuturor românilor²².

De asemenea, într-o moțiune adoptată în cadrul unui miting de solidaritate națională care a avut loc la Brăila (unul dintre cele mai active centre ale luptei pentru întregirea unității naționale) în 1897, se arăta că „nu vom înceta un moment măcar de a da concursul nostru moral și material... pentru salvarea cauzei naționale și pentru realizarea unității culturale și naționale a tuturor românilor“²³; iar la Ploiești, cu același prilej, unul din conducătorii Ligii Culturale declară: „sîntem gata să ne jertfim din nou pe altarul patriei spre a elibera cu singele nostru pe românii transilvăneni, care îndură atîtea asupriri“²⁴.

În perioada premergătoare primului război mondial, idealul înfăptuirii unității politice apare evident în activitatea tuturor secțiunilor Ligii Culturale. În articolul intitulat „Clipa momentului se apropie“, publicat în organul Ligii Culturale din Cîmpulung-Muscel în decembrie 1914, se arăta: „A sosit momentul suprem ca visul secular al strămoșilor noștri, ca

21. Bibl. V. A. Urechia, Arhiva V. A. Urechia, fond. cit.

22. Bibl. Acad. R.S.R., Cabinetul de manuscrise, Manuscrise românești, nr. 4856/1893. Liga culturală, f. 346.

23. Revista Liga română, anul II, nr. 39, 5 oct. 1897, p. 590.

24. Ibidem, nr. 40 din 22 oct. 1897, p. 609.

idealul nostru sfânt cu care ne-am născut și am crescut, să devină a realitate. Se apropie cu pași repezi clipa supremă a întregirii neamului²⁵.

În decembrie 1914, a fost schimbată denumirea societății din „Liga pentru unitatea culturală a tuturor românilor” în „Liga pentru unitatea națională a tuturor românilor”, pentru a dezvălui public scopul urmărit și a mobiliza astfel un număr tot mai mare de militanți²⁶.

Din cele înfățișate pînă aici, rezultă faptul că societatea nu considera înfăptuirea unității culturale ca un scop în sine. Acesta a reprezentat în programul Ligii Culturale doar mijlocul pentru îndeplinirea scopului său final, desăvîrșirea unității de stat a României.

Este adevărat însă că viziunea unor conducători ai societății în ceea ce privește modalitatea înfăptuirii acestui deziderat politic național a evoluat în decursul anilor. Astfel, ca o etapă tranzitorie pe calea materializării idealului de unitate națională, unii conducători ai Ligii Culturale cereau, în primii ani ai existenței sale (1890—1900), acordarea dreptului la autodeterminare, la delimitarea națională, teritorială pentru românii din Transilvania, în cadrul unui sistem federativ, pe baza celei mai largi autonomii.

O atare poziție era impusă de participarea României la Tripla Alianță, deci de necesitatea adoptării unei politici de prudență, dar care, în același timp, să confere posibilitatea realizării treptate a țelului final.

După cum s-a subliniat mai sus, după anul 1900, în condițiile altei conjuncturi internaționale, societatea a înseris în programul său, ca țel fundamental, unirea directă a Transilvaniei cu România.

Trebuie menționat faptul că, deși societatea s-a denumit un timp „Liga pentru unitatea culturală a tuturor românilor” și în primii săi ani de activitate a pus accentul principal pe această latură, programul său se deosebea esențial de programul autonomiei cultural-naționale, preconizat de Partidul Social-Democrat din Austro-Ungaria. Mai întii că societatea își propunea să contribuie la făurirea unității spirituale a românilor atît din țară, cît și de peste hotare, considerînd aceasta un mijloc pentru realizarea scopului politic, acela al unirii cu țara a românilor din monarhia austro-ungară.

25. Buletinul Ligii pentru unitatea culturală a tuturor românilor, Secțiunea Cîmpulung-Muscel, nr. 6/14.XII.1914.

26. Arhiv. Statului Buc., Arh. istorică centrală, Fond Direcția poliției și siguranței generale, dosar nr. 159/1914, p. 94.

Apoi, chiar între formula prezentată de unii conducători ai societății, privind obținerea de către românii din Transilvania a unei autonomii largi în cadrul unui sistem federativ (ca o măsură provizorie pe calea unirii Transilvaniei cu România) și programul autonomiei culturale-naționale, exista o deosebire esențială. După cum se știe, social-democrații austrieci O. Bauer, K. Renner (R. Springer) și alți autori ai acestui program, se mulțumeau doar cu declarații verbale, sterile, cu privire la „egalitatea națiunilor” și refuzau practic să lege problema națională de problema autodeterminării politice a popoarelor asuprite din cadrul imperiului habsburgic. Programul „autonomiei național-culturale” propunea națiunilor asuprite să se limiteze la autonomie în chestiunile școlii, religiei și altor probleme culturale. Acest program pornea de la principiul menținerii integrității monarhiei austro-ungare, adică a menținerii forțate a popoarelor asuprite în cadrul „întregului”. Acest program eterniza dominația unor națiuni asupra altora, refuza popoarelor asuprite dreptul lor de a-și crea state proprii de sine stătătoare (cehii, slovaci) sau de a se uni cu frații lor de care au fost smulși cu forța (românii, sîrbii etc.).

Liga Culturală s-a pronunțat împotriva principiului autonomiei cultural-naționale, care figura în programul partidului socialist din Austro-Ungaria și care nu oferea posibilitatea dobîndirii unei independențe politice și culturale autentice, reale, pentru națiunile din imperiu. Într-un articol intitulat semnificativ „Noua orientare politică”, se arăta limpede care este poziția Ligii Culturale în legătură cu modul de rezolvare a problemei naționale în Austro-Ungaria: „Motivul principal al imposibilității de a regula chestiunea rezidă în eroarea de a crede că dreptul de aplicațiune al limbilor în viața politică ar constitui mobilul adevărat al luptelor naționale”²⁷.

În continuare, combătîndu-se un asemenea punct de vedere, se releva că „cercurile oficiale și-au dat, nu-i vorbă, multă trudă a reduce chestiunea naționalităților la acest nivel, dar natura ei e mai puternică decît toate meșteșugurile apucături ale e-lor ce timp îndelungat voiau și mai vor încă s-o atenueze sau chiar s-o ocolească”²⁸.

„Nu de limbi e deci vorba în definitiv-se arăta în articolul menționat-
de constituirea naționalităților (națiunilor, n.a.) în individualități politice, în individualități de stat sau, cu alte cuvinte, în state libere, suverane...”

27. Revista *Liga română*, anul II, nr. 18/4.V.1897, p. 275.

28. *Ibidem*.

Aceasta e dorința fiecărui popor asuprit de o dominațiune de rasă străină (unii teoreticieni ai Ligii Culturale confundau rasa cu națiunea, n.a.), dar deșteptat o dată la conștiința personalității sale naționale²⁹. Ligistii declara-
rau că: „orișicine cunoaște origina, natura și bazele multiple și variate ale acestei mari și complicate chestiuni (chestiunea națională, n.a.), va înțelege că la noi nu se poate rezolva decât în întregimea ei, niciodată parțial, fragmen-
tariu, paleativ³⁰”.

Analizând situația concretă din Austro-Ungaria, articolul menționa că: „Naționalitățile din Austro-Ungaria nu vor să mai suporte jugul hege-
moniei, nu vor să mai vegheze în întuneric și nu vor să mai constituie pie-
destalul pentru forța și mărirea asupritorilor lor. Dualismul și centralismul
și toată organizațiunea constituțională de azi a Austro-Ungariei-seria re-
dacția Ligii Române (notați bine, în 1897) — se aseamănă cu o veche ruină
de castel și, în acest caz, trebuie să se dărime din temelii această ruină³¹”.

Aceste aprecieri pun în evidență, fără nici o îndoială, deosebirea
diametrală între punctul de vedere al Ligii Culturale privind modul de re-
zolvare a problemei naționale din Austro-Ungaria și programul autonomiei
cultural-naționale, care, de fapt, se aseamănă în linii generale cu acela al
monarhiei dualiste.

Programul Ligii Culturale a fost îmbrățișat și susținut în întreaga
țară de zeci de mii de oameni de diferite categorii sociale și convingeri po-
litice.

Conducătorii Ligii Culturale s-au ridicat întotdeauna împotriva in-
fluențelor de partid în cadrul asociației, asigurându-i astfel un caracter foarte
larg, eterogen. Aceasta a fost reglementată chiar pe calea statutelor.

Membrii societății proveneau din toate clasele și păturile sociale,
aparțineau diferitelor partide politice sau erau în afara partidelor. Ei erau
animați însă de același ideal național al unirii Transilvaniei cu România:
„Pe acest teren pacific și în același timp salvator pentru cei amenințați cu
desnaționalizarea (românii din imperiul habsburgic, n.a.), se întâlniră toți
patrioții români, fără deosebire de credință și de culoare politică, conserva-
torii, liberalii conservatori, junimiștii, național-liberalii, democrații, radicali

29. Revista Liga română, anul II, nr. 18/4.V.1897, p. 275.

30. Ibidem, p. 274.

31. Ibidem.

și chiar socialiști și republicani, față cu urmărirea acestui scop — care nu avea o țință politică — se confundară și deveniră numai români³².

În privința componenței Ligii Culturale, este edificatoare situația membrilor secțiunii din Galați. Astfel, din 274 membri înscrși în anul 1893, 145 erau funcționari și muncitori de la unitățile CFR, din care 42 muncitori: mecanici, focari, manevranți etc. Ceilalți membri (pînă la 274) erau de profesie ingineri, profesori, medici, avocați, militari etc.³³.

O dovadă elocventă a răsunsetului provocat în cele mai largi straturi sociale este înființarea în decurs de numai doi ani a peste 32 secțiuni în principalele orașe din țară, precum și în unele comune rurale³⁴.

Aproape toate secțiunile cercau în primii ani Comitetului Central Executiv să li se trimită noi cărți de membru, dată fiind afluența mare de membri care se înrolau în societate. În 1892, aceeași secțiune din Galați cerea expedierea a 300 cărți noi de membri, întrucît cele vechi fuseseră distribuite³⁵.

În același an, secțiunea Ligii Culturale din Craiova scria Comitetului Central Executiv că: „Idealul marelui al Ligii și scopul pentru care ea luptă străbat tot mai adînc în straturile societății craiovene; cauza românismului și a fraților noștri subjugăți, cîștigă tot mai multe simpatii³⁶. Raportul menționa un lucru deosebit de semnificativ și anume că „cel mai mare număr de membri îl dau militarii³⁷. De asemenea, în luna iunie 1893, un ofițer în rezervă, participant la războiul din 1877, domiciliat în București, adresa secțiunii Ligii Culturale de aici următoarea scrisoare, prin care cerea să devină membru al societății: „În fața infamiilor și a brutalităților față de frații noștri români din Transilvania și a suferințelor marelui patriot și tribun V. Lucaciu, nu pot sta nepăsător, rugîndu-vă a mă înscrie ca membru activ în societatea Liga Culturală³⁸.

Cetățenii orașului Tecuci, la înființarea secției Ligii Culturale în anul

32. N. D. Popescu, loc. cit.

33. Bibl. Academiei, Cabinet manuscrise, Man. românești, nr. 4856/1893, Liga culturală, f. 428—434.

34. Ibidem, nr. 4856/1893, Liga Culturală, f. 346, 357.

35. Ibidem, nr. 4854/1892, f. 348—349.

36. Ibidem, nr. 4856/1893, f. 377—378.

37. Ibidem, f. 303, 377—378.

38. Ibidem, nr. 4855/1893, Liga Culturală, f. 289.

1893, telegrafiau la București că „vor lupta pentru îndeplinirea operei mărețe, naționale, care umple cugetarea și inima oricărui patriot român”⁴⁰.

Același entuziasm patriotic a caracterizat și procesul de constituire a primelor secțiuni rurale ale Ligii Culturale. Astfel, unul din fondatorii secțiunii din Pecineaga, județul Tulcea, raporta următoarele: „Am întîmplat ceva cu totul peste așteptările mele, căci nu numai persoane din localitate au luat parte la această întrunire, ci și mulți de prin comunele vecine, răsunat ceva măreț ca să vezi într-o comună rurală fierbind o lume de dorință de a lua parte la o asemenea întrunire”⁴¹.

Salutînd constituirea Ligii Culturale, ziarul „Liberalul” din Focșani scria: „Înlocuim sub inspirațiunea patriotică a ideii de unire și solidarizare pe tuturor românilor... Această întreprindere e menită a aduce mari servicii. Primul pas e făcut; să punem toți inimă lîngă inimă și să aducem cu bucurie pe altarul ideii jertfele trebuitoare ca ea să izbutească”⁴².

2. Prevederile statutare privind structura organizatorică și funcționarea societății.

Organizarea și funcționarea Ligii Culturale a fost reglementată inițial prin statutul aprobat în adunarea din 15 decembrie 1890.

În conformitate cu articolul 5, puteau deveni membri ai Ligii numai românii, care, printr-o declarație scrisă, se obligau a dezvolta scopul asociației. Cererea trebuia înaintată Comitetului Central, care era dator să se pronunțe în prima sa ședință. Totodată cererea trebuia să fie sprijinită de cel puțin cinci membri ai Ligii⁴³.

Societatea era condusă de un Comitet Central Executiv, format din membri aleși cu majoritate de voturi și deopotrivă răspunzători față de adunarea generală a membrilor din București. Unsprezece din membrii comitetului erau studenți. Se prevedea că alegerea comitetului se va face o dată în doi ani de către adunarea generală a membrilor din București⁴⁴.

⁴⁰ Bibl. Acad. R.S.R., Cabinet manuscrise, Manuser. rom., nr. 4855/1893, Liga culturală, f. 49.

⁴¹ Ibidem, manuscris 4853/1893, f. 138.

⁴² Liberalul, nr. 22, 31.XII.1890.

⁴³ Statutele Ligii Culturale, loc. cit. și I. Lupulescu, loc. cit., p. 28.

⁴⁴ I. Lupulescu, loc. cit., p. 27.

Conform articolului 10, Comitetul era dator să convoace două adunări generale pe an, una în noiembrie și alta în mai, în care să discute chestiuni privitoare la modul de înfăptuire a scopului Ligii și la situația financiară⁴⁴.

Prevederile privitoare la secțiunea centrală a Ligii erau valabile în principiu și pentru secțiunile locale.

Pe temeiul statutelor, acestea aveau dreptul de a-și elabora un regulament interior. Fiecare secțiune era administrată și reprezentată, la rândul său, de un comitet, al cărui număr se fixa de adunarea generală a secțiunii respective. De asemenea, acele secțiuni care numărau cel puțin 50 de membri aveau dreptul de a alege pe timp de un an un delegat care să ia parte cu vot consultativ, la lucrările comitetului secțiunii centrale⁴⁵.

Statutele și regulamentul de ordine interioară reglementau în amănunt și alte probleme de ordin organizatoric, administrativ, financiar, cum ar fi: plata cotizației, modul de folosire a acestora, raporturile dintre secțiunile locale și cele centrale etc.

Din statute se desprinde că forul suprem în activitatea Ligii Culturale era Congresul, care avea loc anual. Puteau fi convocate și congrese extraordinare⁴⁶. Între congrese, societatea era condusă de Comitetul Central.

Statutele din 1890 au fost modificate de mai multe ori în decursul timpului. Prima modificare substanțială a avut loc la 25 mai 1892⁴⁷. Noul statut dă o formulare mai concentrată scopului Ligii Culturale și anume: „Scopul acestei societăți este de a întreține continuă, vie, pe baza culturii naționale, conștiința de solidaritate în întreg neamul românesc”⁴⁸. S-a introdus precizări mult mai ample și în legătură cu drepturile membrilor, deosebi dreptul de a participa la discuții asupra chestiunilor aflate pe ordinea de zi a adunărilor generale, de a aduce amendamente chiar în legătură cu alte probleme decât cele aflate în dezbatere etc. (art. 26)⁴⁹.

Prin articolul 28, se stabilea că delegații la Congres urmau să fie desemnați de adunările generale ale secțiunilor în proporție de un delegat pe 25 membri. La lucrările Congreselor puteau asista și ceilalți membri.

44. Statutele Ligii Culturale, loc. cit. și I. Lupulescu, loc. cit., p. 28.

45. I. Lupulescu, loc. cit., p. 28.

46. Arhiv. Statutului Buc., Fond. Dir. pul. și sig. generale, dosar 139/1914, f. 87-88.

47. Statutele Ligii Culturale. Noua tipografie populară, Buc., 1893, p. 14.

48. Ibidem, p. 3.

49. Ibidem, p. 7.

numai cu drept de vot consultativ (art. 28). În cadrul Congresului, Comitetul Central Executiv trebuia să prezinte o dare de seamă asupra activității desfășurate de societate în cursul anului expirat⁵⁰.

Prin statutul din 1892 s-au adus noi stipulări și în legătură cu alegerea, componența și activitatea comitetelor Central și locale.

Penultimul capitol din noul statut trata despre secțiunile care funcționau în afara granițelor României (cap. IX.) Studenții români din universități și alte școli superioare din străinătate se puteau constitui în secțiuni, cu condiția de a se întruni cel puțin cinci membri în acest scop. (art. 57). Membru al acestor secțiuni putea deveni, în genere, orice român care se afla în străinătate (art. 68)⁵¹.

Secțiunile din străinătate aveau dreptul de a propune Congresului, prin Comitetul Central Executiv, admiterea în Ligă, ca membri onorifici în corespondență, a diferitor personalități din alte țări, care, prin lucrări și atitudinea lor, au sprijinit cauza unității naționale a românilor (art. 70)⁵².

În ultimul capitol (X), intitulat „Dispozițiuni finale”, se preciza că fiecare secțiune va avea un steag național tricolor (albastru, galben, roșu), care va purta pe partea albastră inscripțiunea „Unirea face tărie”, pe partea galbenă „Liga pentru unitatea culturală a tuturor românilor”, iar pe fondul roșu cuvintele „In hoc signo vinces”⁵³.

Statutele nu puteau fi revizuite decât atunci când aceasta era cerută de 1/3 din comitetele secțiunilor, de Comitetul Central Executiv în unanimitate sau când Congresul ar fi hotărât asupra acestei probleme cu o majoritate de 3/4 din voturi.

Pe baza acestor prevederi, la Congresul Ligii Culturale din 21 mai 1897, statutele au suferit o nouă modificare⁵⁴.

Pentru a se asigura atragerea în cadrul Ligii a unui număr tot mai mare de studenți și elevi, muncitori, țărani etc. și ținându-se seama de posibilitățile materiale scăzute ale acestora, în noul statut s-a făcut următoarea precizare: „Membrii care se reînscriu vor putea fi scutiți de taxă. Studenții și elevii tuturor școlilor din țară sînt scutiți de taxe de înscriere.

Statutele Ligii Culturale, 1893, loc. cit., p. 8.

Ibidem, p. 11.

Ibidem.

Ibidem, p. 14.

Statutele Ligii Culturale, Noua tipografie populară, Buc. 1897.

Membrii secțiunilor rurale, precum și muncitorii agricoli și manuali din țară, vor putea fi scutiți de comitetele respective de plata taxei de înscriere: iar cotizațiunea lunară pentru aceștia va fi de cel puțin 10 bani (art. 8)⁵⁵.

În anii care au urmat, statutele li s-au adus și alte corective, pentru a se conforma cu cerințele impuse de activitatea tot mai amplă și mai complexă a societății.

3. Principalele Congrese ale Ligii Culturale.

Primul Congres al Ligii Culturale a avut loc între 11 -- 13 mai 1891, în sala Ateneului. Lucrările au fost conduse de profesorul universitar Alex. Orăscu, președintele de onoare al Ligii. Au luat parte ca delegați personalități ca: Al. Odobescu, V. A. Urechia, Gr. Tocilescu, A. Densusișanu, I. Bianu, Simion Mehedinți, iar din Transilvania fruntașii mișcării naționale: V. Lucașiu, S. Albin, Axente Sever.⁵⁶ Al doilea Congres s-a ținut în zilele de 20 și 21 mai 1892, tot sub președinția lui Al. Orăscu. Noul comitet ales era compus din Gr. Brătianu (președinte), N. Costăchescu, I. Lupulescu, I. Nenițescu, I. Bianu, Gh. Bursan, Danielescu, Antonescu, P. Președinte de onoare a fost reales Al. Orăscu.

În cuvîntul rostit la Congres, Gr. Brătianu remarcă faptul că în acest an, Liga dispunea de 21 de secții în țară și 3 în străinătate, la Berlin, Anvers și Paris⁵⁷.

Alți participanți la dezbateri au cerut schimbarea statutele în vederea unei centralizări mai accentuate a activității Ligii Culturale. Congresul a luat în discuție și a aprobat propunerea ca să se țină congrese și în orașe din țară în afară de capitală. A fost aprobată de asemenea propunerea de a se coopta ca membri de onoare ai Ligii personalități ale vieții culturale și științifice din afară țării care sprijineau idealurile pentru care mîna Liga Culturală⁵⁸. (Această propunere a fost inclusă și în noul statut adoptat în anul 1892).

55. Statutele Ligii Culturale, Noua tipografie populară, Buc. 1897.

56. *Liberalul*, nr. 41, 13.V.1891; B. Teodorescu, *Date istorice din viața Ligii culturale*, cit., p. 459.

57. *Bibl. V. A. Urechia, Arhiva V. A. Urechia, fond. cit. și B. Teodorescu, Date istorice din viața Ligii Culturale, loc. cit., p. 459.*

Al treilea Congres a avut loc în zilele de 16, 17 și 18 mai 1893.

Convocarea delegaților la Congres se făcea atât prin anunțuri în presă, cât și prin adrese trimise de Comitetul Central Executiv președinților secțiunilor locale, care erau rugați, la rîndul lor, să invite nominal pe delegați.

În vederea convocării Congresului din 16 — 18 mai 1893, Comitetul Central Executiv, într-o circulară tip din 11 mai 1893, seria președinților secțiunilor din țară: „Avem onoarea a vă trimite programul definitiv al lucrărilor Congresului Ligii de la 16, 17 și 18 mai ... Stăruim, Domnule Președinte, a vă face un apel călduros pentru ca, la rîndul Dvs., să îndemnați cu toată căldura pe delegați de a nu absenta la Congres, care, de astă dată, devine o adevărată Adunare Națională. Primiți vă rog, Domnule Președinte, salutul nostru frățesc. Președinte C. C. Bursan Secretar I. Lupulescu”.

La 12 mai 1893, membrii Comitetului Central și ai secțiunii București s-au întrunit pentru a pregăti lucrările Congresului. A fost definitivat programul acestuia⁵⁸, s-a desemnat o comisie care să organizeze serbările populare ce urinau să aibă loc în Cișmigiu etc.

58. Bibl. V. A. Urechia, Arhiva V. A. Urechia, fond. cit.

59. Reproducem, în cele ce urmează, programul acestui Congres, așa cum a fost anunțat ei delegaților:

Ziua I-a: Duminică 16 mai:

I. Orele 2^{1/2} p.m.: Întîlnirea și consfătuirea intimă a delegaților tuturor secțiunilor Ligii în locurile Ligii din str. Nouă nr. 3.

II. Orele 10^{1/2} seara: Adunarea membrilor Ligii în sala mare a noului Ateneu.

1. Deschiderea Congresului.

2. Raportul despre mișcarea Ligii în anul expirat.

Ziua a II-a: Luni 17 mai:

I. Orele 9 dimineața, în palatul noului Ateneu: Raportul cenzorilor despre situația financiară a Ligii.

II. Alegerea Comitetului Central Executiv.

Toată ziua și seara, în aceeași zi, serbări populare pentru Ligă în grădina Cișmigiu.

Ziua a III-a: Marți 18 mai:

I. Orele 3 p.m., în palatul noului Ateneu: Discuțiunea asupra propunerilor ce se vor face în Congres.

II. Închiderea Congresului.

Orele 8^{1/2} seara: Banchet dat de membrii Ligii.

Ținut la un an după publicarea Memorandumului Partidului Național Român din Transilvania, raportul la Congres a făcut un bilanț al evoluției mișcării pentru unitatea națională a românilor de pe ambele versante ale Carpaților, a relevat principalele acțiuni prin care Liga Culturală a contribuit la dezvoltarea conștiinței naționale, la întărirea solidarității tuturor românilor cu cauza memorandiștilor, a stabilit direcțiile și formele în care trebuia dusă lupta în viitor.

În cadrul discuțiilor, dr. Drăgescu din partea secției Ol (Stațana) a propus să se tipărească un album cu portretele domnitorilor și al altor oameni de seamă pentru a se răspîndi în toate colțurile țărilor locuite de români. Delegatul secției din Bacău, D. Constandache, a propus să se fixeze o zi din an ca sărbătoare națională pentru românii din toate unghiurile vechii Dacii. Propunerea, avînd o semnificație deosebită, exprimînd dealul întregirii unității naționale, a fost susținută, între alții de B. Ștefănescu-Delavrancea și I. Bianu⁶⁰.

În numele secțiunii din Iași, dr. Șuțu a propus spre aprobarea Congresului o moțiune, prin care se cerea înființarea, în afară de București, încă două subcentre ale Ligii Culturale la Iași și Craiova. În moțiune s arăta: „În interesul unei acțiuni mai energice prin împărțirea muncii, care totodată va crește și în mod vădit mijloacele financiare ale Ligii, să se creeze de azi înainte, în afară de secțiunea centrală a Bucureștilui, care este și va rămîne capul Ligii și reședința Comitetului Executiv, pentru românii de dincolo de Milcov și Olt, încă două subcentruri la Iași și Craiova“⁶¹.

Totodată, moțiunea propunea ca, în viitor, din Comitetul Central Executiv să facă parte și cîte un membru din Iași și Craiova pentru a astfel mai bine reprezentate interesele acestor secțiuni⁶². V. A. Urechia alți delegați au obiectat că propunerea nu este conformă cu statutele și, în atare, nu poate fi luată în discuție... Aceasta a determinat, în cele din urmă retragerea delegaților din Iași și din Craiova⁶³ (ceea ce nu a dus însă o ruptură în sinul Congresului, n.a.)

60. Bibl. Acad. R.S.R. Manuscrite Românești, nr. 4855/1895, *Liga Culturală*, p. 141-149; 170.

61. *Ibidem*, manuscris 4855/1893, *Liga Culturală*, p. 142-143.

62. *Ibidem*.

63. *Ibidem*, fila 144.

La 20 mai 1893, noul Comitet Executiv, întrunindu-se în ședință de lucru, și-a repartizat sarcinile după cum urmează:⁶⁴ V. A. Urechia președinte, I. C. Grădișteanu vicepreședinte, Șt. Peritzeanu-Buzău casier, I. Bănu și J. Lupulescu secretari, C. Cantacuzino, C. C. Bursan și Șt. Delavrancea membri; Șt. Sihleanu, N. Costăchescu, I. Nenișescu cenzozi.

Noul Comitet ales a adresat la 31 mai 1893 o circulară tuturor secțiunilor, prin care le solicita să desfășoare o activitate mai susținută pentru ducerea la îndeplinire a programului Ligii Culturale.

Redăm în continuare câteva pasaje mai semnificative din această scrisoare, care reflectă spiritul profund patriotic de care erau animați conducătorii Ligii Culturale, în frunte cu înflăcăratul militant pentru întregirea unității naționale, prof. univ. V. A. Urechia⁶⁵.

Domnule Președinte, Venit în fruntea Ligii, într-un moment când asociația noastră și-a croit deja drumul și a cuprins garanții de stabilitate, de disciplină și de progres, Comitetul se simte fericit de a fi expresiunea întregii Ligi Române și astfel gata a vă da promisiunea solemnă că va căuta să se achite cu patriotism și cu energie de marea sarcină ce i-ați dat și datorită sa de director al mișcării către unitatea de gândire și simțire a poporului românesc.

Alături cu această promisiune, însă, avem dreptul și astăzi și datorită de a apela la Dvs. . . . ca, lucrând de acord cu noi și cu statutele Ligii, să stați strață vrednică a Ligii noastre, plămădită din durerile unui popor întreg și fortificată prin speranțele mari și dulci ale unui viitor, pentru un popor, pe care suferinți de veacuri l-au slăbit, dar ale cărui forțe, astăzi, renasc puternic întinerite și se întrunesc în marea luptă națională pentru limbă, pentru constituirea deplinei sale individualități, pentru mărirea sa⁶⁶.

Trebuie relevat că, încă din 1893, V. A. Urechia menționa în această circulară internă faptul că Liga Culturală trebuia să participe la lupta națională, pentru ca întregul popor român să obțină constituirea deplinei sale individualități, ceea ce însemna autodeterminarea Transilvaniei și unirea acesteia cu România.

Această mențiune aruncă o lumină clară asupra scopului politic urmărit de Liga Culturală.

64. Bibl. V. A. Urechia, Arhiva V. A. Urechia, fond. cit.

Circulara relată, în continuare, că impulsionarea activității fiecăre secțiuni este imperios necesară în condițiile intensificării asupra națională a românilor din imperiul austro-ungar: „E vorba, Domnule Președinte, scria Comitetul Central — de a ne pune pe lucru, de a nu ne mulțumi cu ce avem, ci a căuta a include cîtji mai mulți români membri la Ligă, garanția cea mai puternică a succesului nostru”⁶⁵.

În încheiere, conducerea Ligii Culturale arăta: „Făcîndu-ne interpreții dorințelor poporului asupra, vă conjurăm a urmări cu interes desfășurarea lucrărilor, a da Comitetului Central toată asistența posibilă, avînd credința că el, la rîndul său, chibzuind, vă va arăta, cînd momentul va venit, chipul cum trebuie să luptăm pentru cea mai mare cauză românească”⁶⁶.

Accesiunea circulară-manifest a găsit o largă audiență în rîndul secțiunilor Ligii. Anul 1893 s-a înscris în mișcarea pentru unitatea națională (care un aport substanțial l-a adus Liga Culturală) ca o etapă ascendentă.

La Congresul Ligii Culturale din mai 1895, s-au adoptat noi și importante hotărîri, dintre care consemnăm:

- a) Liga să devină persoană morală,
- b) să se reducă cotizațiile,
- c) să se scoată un buletin, în care să se publice studii asupra diferitelor faze prin care trece lupta națională,
- d) să se publice portretele și biografia oamenilor mari ai țării,
- e) să se doneze școalelor românești hărțile reprezentînd Dacia Română; să se cumpere cărți copiilor săraci,
- f) să se ajute bisericile românești,
- g) să se ajute orice român lovit în soarta lui de necazuri neașteptate, fie el chiar stabilit în orice colț depărtat,
- h) să se trîmită oameni pricepuți la instituții culturale în străinătate, care să informeze opinia publică europeană asupra situației românilor din Austro-Ungaria și asupra scopurilor urmărite de Ligă.

Se poate observa că în preocupările primordiale ale Ligii se situau acele obiective care trebuiau să ducă la trezirea și dezvoltarea conștiinței naționale a tineretului și adulților precum și la atragerea opiniei publice

65. Bibl. V.A. Urechia, Arhiva V. A. Urechia, fond. cit.

66. Ibidem.

mondiale în favoarea cauzei noastre naționale. Semnificativ este și faptul că Liga Culturală își propunea, de altfel nu prima dată, să rezolve și unele probleme sociale ca ajutorarea țăranilor, muncitorilor, a copiilor săraci etc.

Tot la Congresul din anul 1895, au fost declarați membri de onoare ai Ligii mai multe personalități ale vieții culturale și politice din Europa: Sully Prudhomme, C. Carducci, E. Lavisse, Ascoli, Legrand, Clemenceau, Mistral.

La Congresul din mai 1896, s-au ivit o serie de discuțiuni între delegații cu privire la tactica de luptă a societății. În genere, reprezentanții partidelor burgheze de opoziție insistau pentru o tactică ofensivă a Ligii și reproșau partidelor de guvernământ, și în primul rând ligiștilor din aceste partide, că nu întreprind măsuri mai ferme, mai combative, pentru apărarea cauzei românilor din Transilvania.

De altfel, în toată existența Ligii Culturale, apare sistematic următoarea situație: o parte din membrii Comitetului Central, care reprezentau diferite partide de guvernământ, erau partizanii unei atitudini politice moderate în problema întregirii unității naționale; o altă parte, reprezentând partidele de opoziție, se pronunțau pentru acțiuni mult mai hotărâte. Poziția acestora din urmă devenea brusc contrară de îndată ce partidul lor trecea din opoziție la guvern.

Revista „Liga Română” din mai 1897, încercând să explice aceste schimbări de poziție, scria: „E un lucru natural și explicabil ca oamenii noștri de stat, care sînt în fruntea afacerilor țării și simțesc răspunderea situației lor, să încline cît mai mult spre o politică de moderațiune. Dar tocmai această considerațiune constituie pentru oamenii noștri de stat în opoziție o patriotică datorie a nu proclama rezerva firească a celor ce se găsesse la guvern drept „trădare” și „vînzare de neam și de țară”.

Aceeași revistă preciza însă că această tactică nu era opera partidelor politice în întregul lor, ci numai a cîtorva personalități politice.

După Congresul din 1896, contradicțiile au luat o formă mai accentuată în cadrul conducerii Ligii Culturale.

Totuși, prin eforturile nucleului de conducere, îndeosebi ale acelor care nu reprezentau nici un partid politic, la începutul anului următor, aceste disensiuni au fost lichidate.

„Discordiile care s-au ivit în Congresul din mai — relatea revista⁶⁸ — menționată — sînt șterse și șterse și uitate vor rămîne... Între liganți n-
mai există nici o umbră de animozitate; cu toții ne considerăm o singură fiin-
ție de români și avem un singur dor: să concentrăm forțele noastre. Cu
ajutorul nostru ce-l dăm fraților noștri asupriți să fie cu atît mai mare To-
mai efectiv”⁶⁹.

Congresul din mai 1897 al Ligii Culturale ocupă un loc important
în conturarea mai clară, mai precisă, a sarcinilor mișcării pentru întregirea
unității naționale. El are loc sub semnul unității deplină a membrilor spa-
cietății.

Lucrările sale, începute tot în a doua jumătate a lunii mai, s-au des-
fășurat în sala Hugo din București.

În raportul prezentat de V. Miculescu, secretarul Comitetului Centr-
Executiv, s-a făcut o expunere amplă a rezultatelor obținute de Liga C-
turală de la ultimul Congres. Printre aceste rezultate erau menționate: (1)

- a) înfăptuirea unității de acțiune față de anul 1896,
- b) transformarea ziarului **Liga Română** în revistă,
- c) primirea unor scrisori de sprijinire a luptei noastre de întreg-
a unității naționale din partea unor personalități politice și cu-
turale europene ca: Aug. de Vrenght și W. R. Morfill, profes-
universitari la Oxford.
- c) vizita în țară a cunoscutului filo-român și om de cultură itali-
Angelo de Gubernatis,
- d) intensificarea activității secțiunilor București, Galați, Buzău, Cr-
iova ș.a. pe linia susținerii de conferințe, care să-și aducă ap-
tul la trezirea conștiinței naționale,
- e) înmulțirea acțiunilor întreprinse de străini în sprijinul cau-
noastre de unitate națională etc.”.

În legătură cu acest ultim rezultat, au fost enumerate și rev-
germane și poloneze, care au adoptat poziții favorabile luptei românilor (1)
Austro-Ungaria împotriva asupririi naționale, ca ziarul liberal din Ber-
„Wossichte Zeitung”, „Nowa Reforme”, redactat de cel mai popular scri-
tor polonez Adam Asnyk” ș.a. De asemenea, au fost menționate conferen-

68. **Revista Liga Română**, anul II, nr. 20/18.V.1897.

69. **Ibidem**.

70. **Ibidem**, nr. 21/25.V.1897.

la țele domnului Duchesne - Fournet din Paris, cursurile Universității din Bruxelles ale domnului Pergameni, conferințele de la Universitatea din Toulouse, acelea ale studenților din München etc., consacrate problemei naționale a românilor din afara granițelor României".

Raportul Comitetului Central consemnează, ca un succes deosebit al secțiunii Ligii Culturale din Franța, organizarea în sala „Wagram” din Paris a unui impresionant miting al studenților români, sîrbi și slovaci, sub președinția publicistului și omului politic francez Em. Flourens, fost ministru al afacerilor externe, împotriva politicii de asuprire națională din Austro - Ungaria⁷¹. În urma acestei manifestări grandioase, presa franceză și împreună cu ea poporul francez, și-a îndreptat din nou atenția spre țările ce se petreceau în Austro - Ungaria, aprobînd și încurajînd pe studenții români, sîrbi și slovaci în lupta lor națională.⁷²

Raportul lui V. Miculescu cuprinde reflecții cu privire la necesitatea dezvoltării conștiinței naționale, a solidarității românilor din țară cu lupta de eliberare națională a fraților de peste Carpați. El considera că Liga este angajată într-o luptă în care era în joc conștiința și demnitatea poporului nostru.

Relevînd direcția activității societății în viitor, raportul său preciza: „Căutăm să aducem la iveală lumina și dreptatea acolo unde, în numele libertății, s-a călcat libertatea și s-a impus tirania”⁷³ (în imperiul habsburgic, n.a.).

„Dacă — scria V. Miculescu — ca oameni am fi condamabili cînd am fi reci la strigătele lor de durere, ale aceluia ce suferă și ne imploră ajutorul, cum ar trebui să fim socotiți cînd am privi indiferenți strigătele fraților noștri?”⁷⁴

Intervențiile delegaților secțiunilor pe marginea raportului au subliniat în genere necesitatea ca Liga să intensifice activitatea sa de dezvoltare a conștiinței unității naționale prin înființarea de școli, biblioteci și alte instrumente de propagare a culturii naționale în Transilvania, atragerea în cadrul Ligii a unui număr mare de țărani, muncitori, învățători, preoți etc.,

71. Revista *Liga română*, anul II, nr. 21/25.V.1897.

72. *Ibidem*, vezi și Bibl. V. A. Urechia, Arhiva V. A. Urechia, fond. cit.

73. Revista *Liga română*, anul II, nr. 21/25.V.1897.

74. *Ibidem*, nr. 21/25.V.1897.

75. *Ibidem*.

crearea unor școli de adulți pentru alfabetizarea populației rurale din România etc.

Barbu Ștefănescu Delavrancea arăta că activitatea Ligii trebuie din se concentreze, în principiu, spre conservarea și înaintarea simțului de solidaritate națională între toți românii. El dezavuiază atitudinea unor reprezentanți ai burgheziei, care erau lipsiți de conștiința situației poporului nostru, dezmembrat, și nu acordau sprijin financiar Ligii.

Aceasta era și cauza pentru care, după cum remarca scriitorul, Liga era formată în majoritatea ei din oameni săraci, muncitori și țărani.

Lucrările Congresului s-au desfășurat în spiritul unei hotărâri unanime de a impulsiona la toate nivelele activitatea Ligii pentru a se obțină noi succese care să se răsfrângă în mod favorabil asupra luptei de eliberare națională a românilor din Austro - Ungaria.

Un alt Congres, care a avut o însemnătate deosebită prin problematicele sale, dar, mai ales, prin intervențiile la discuție și sugestiile valoroase făcute de delegați pentru îmbunătățirea activității Ligii, este cel din anul 1899.

Deschis la 6 iunie 1899, Congresul a avut pe agenda sa următoarele probleme: 1) Verificarea titlurilor delegaților, 2) Raportul Comitetului Central Executiv despre activitatea Ligii, 3) Raportul cenzorilor asupra stării financiare a Ligii, 4) Propuneri pentru dezvoltarea activității societății. Dr. M. Vlădescu, președintele Ligii, a rostit un cuvânt de deschidere pătruns de un profund simțămînt patriotic, în care a făcut o analiză critică a misiunii Ligii Culturale în ansamblul societății românești, alături de românii pentru unitatea spirituală și politică.

Vorbitorul a subliniat, în prima parte a expozeului, că anul care încheie de la ultimul Congres a fost un an de grea încercare pentru Liga deoarece au trebuit să fie învinse nu numai dificultățile inerente chestiilor naționale, ci și patimile politice care s-au manifestat pe alocuri.⁷⁶

„Adinec convins că menirea Ligii Culturale este înfrățirea, nu vrăjbierea, am reușit a face din ea locul comun de întâlnire al tuturor, simțindu-se prin întreaga lor fire, sînt și pot fi români adevărați și în acțiunea lor”, spunea M. Vlădescu. El releva că întreaga acțiune a Ligii Culturale, principala sa datorie, este lupta pentru triumful cauzei naționale.⁷⁷

76. *Liga Română*, nr. 24 din iunie 1899, p. 369—370.

77. *Ibidem*.

Remarcabilă este precizarea pe care el o face în legătură cu grija Ligii de a evita totuși prin acțiunile întreprinse înăsprirea și mai acută a raporturilor naționale dintre asupriți și asupritori în Transilvania. „Prin atitudinea noastră francă și leală — declara el — am dovedit, pe de o parte, legitimitatea existenței Ligii Culturale, iar pe de altă parte, tuturor bunilor români necesitatea imperioasă a existenței și dezvoltării ei”⁷⁸.

La Congres au luat parte delegații a 15 secțiuni din țară (București, Bacău, Brăila, Buzău, Craiova, Focșani, Galați, Iași, Letea, Ploiești, Proileul, Rîmnico-Sărat, Tutova, Pitești, Turnu-Severin), ceea ce arată că, într-o serie de alte localități, secțiunile, desfășurînd o acțiune mai slabă, nu au trimis nici delegați la Congres.

Din partea secțiunii București au fost delegate 42 de persoane, între care unii reprezentanți de seamă ai vieții noastre culturale și științifice ca: B. St. Delavrancea, Rădulescu - Motru, V.A. Urechia, M. Vlădescu, N. Quintescu, Anton Bacalbașa, I.C. Grădișteanu ș.a. Din partea secțiunii Iași: A. Pană, P. Negulescu, V. Brăescu, O.R. Velciu.

Raportul de activitate pe anul expirat a fost prezentat de A.D. Florescu, secretarul Ligii Culturale. Acesta a expus mai întâi o serie de considerațiuni generale cu privire la activitatea societății în care a explicat faptul că Liga nu a putut întotdeauna să raporteze, să dea publicității toate acțiunile sale prin care venea în sprijinul luptei naționale a românilor transcarpațini, tocmai pentru a nu le crea prejudicii. „Spiritele ușoare — se arăta în raport — care nu-și pot da seama de dificultățile mari cu care a avut de luptat Liga, cred că activitatea ei s-ar fi mărginit a organiza cunoscutele „meetinguri””. A.D. Florescu sublinia că „meetingurile organizate de Liga Culturală reprezentau o activitate secundară în raport cu ceea ce Liga trebuia să facă și a făcut. Totuși, ea s-a abținut de la dezvăluirea tuturor acțiunilor sale, pentru a nu compromite cauza uniunii naționale, pentru a cărei înaintare ea a fost fondată”⁷⁹. Era în această declarație o subliniere indirectă a faptului că Liga nu putea dezvălui toate mijloacele prin care acționa în sprijinul cauzei unității naționale.

Raportul sublinia că, dacă interesele cauzei pentru care lupta Liga Culturală nu permiteau să dea în vileag multe din „faptele concrete, bine-

78. *Liga Română*, nr. 24 din iunie 1899, pp. 369—370.

79. *Ibidem*.

80. *Ibidem*.

cuvîntate și rodnice", va veni o vreme cînd toate aceste fapte se vor pune la publicității și „sîntem siguri că mulți, foarte mulți, au să rămîină uimiți de activitatea Ligii".⁸¹

În raport era criticată poziția unor membri din conducerea Ligii care au încercat să introducă influențele de partid în activitatea societății. Totuși, dar aceste poziții au fost înfrînte și Liga a devenit un „țărîm de întîlnire absolut neutru pentru toți românii animați de sentimentul solidarității naționale, al luptei pentru întregirea unității naționale"⁸².

Într-un articol publicat în întîmpinarea deschiderii Congresului în vîrstă Liga Română, se sublinia textual că: „În Ligă nu se face politică de partid, că ea a devenit într-adevăr o asociațiune de români, care așază o chemare mare, comună și cu adevărat sfîntă a întregii națiuni"⁸³.

Acest lucru nu era valabil însă în mod absolut, deoarece, așa cum vom vedea, după 1900 a persistat tendința la unele persoane din conducerea societății de a impune interesele de partid în activitatea Ligii.

Raportul Comitetului Central a făcut și o analiză a luptelor duse de românii din Transilvania împotriva noilor măsuri de asuprire național adoptate de autoritățile austro-maghiare. „Românii au luptat peste mări și în acest an — se spunea în raport — pe cît i-au iertat puterile".⁸⁴

Printre alte acțiuni inițiate de Comitetul Central Executiv, raportul consemnează organizarea în capitală a unor serbări populare, mitinguri a unor subscripții pentru mărirea fondurilor de întreținere a unor școli, serici, reviste românești din provinciile asuprite etc.⁸⁵

După trecerea în revistă a principalelor succese, A.D. Florescu făcea un apel la delegații Congresului să impulsioneze activitatea secțiunilor pentru a contribui mai substanțial la realizarea obiectivelor pentru care s-a înființat Liga Culturală.

Raportul s-a încheiat printr-o chemare generală „ca tot ce este sau va fi românesc, tot ce este caracter de bărbăție, tot ce este conștiință onestă, această țară, să se înregimenteze sub drapelul Ligii Culturale și atunci putem fi siguri de biruința cauzei naționale"⁸⁶.

81. *Liga Română*, anul IV, nr. 24, iunie, 1899, p. 370.

82. *Ibidem*.

83. *Ibidem*, anul IV, nr. 23, iunie, 1899.

84. *Ibidem*, nr. 24, iunie, 1899, p. 374.

85. *Ibidem*, anul IV, nr. 24, iunie 1899, p. 374.

Propuneri valoroase au fost făcute de delegatul secțiunii Argeș, între care consemnăm:⁸⁶ a) Congresul Ligii să anunțe public dorința societății de a vedea uniți în luptă pentru apărarea culturii naționale pe toți românii de peste hotare. Acest apel - rugare a Congresului să fie publicat în toate jurnalele române și adus la cunoștința personală a fruntașilor mișcării naționale de peste munți. b) Să se proclame un număr de profesori ai universităților din București și Iași, precum și alți membri ai Ateneului sau Academiei, conferențieri ai Ligii Culturale, care să țină în două-trei orașe, în fiecare an, o conferință pentru afirmarea idealului Ligii. c) Să se adreseze o rugare tuturor membrilor corpului didactic din țară să devină membri ai Ligii Culturale și, dacă e posibil, să se ia conducerea secțiilor ei. d) Să se fondeze o revistă bimensuală a Ligii care, redactată în București, să se împartă gratuit fiecărui membru. e) Să se înceapă în presa străină o campanie energetică în favoarea românilor ardeleni. f) Presa din țară să fie rugată să facă o întinsă și necurmată propagandă activității Ligii Culturale.⁸⁷

Prin multitudinea și importanța problemelor abordate, Congresul din 1899 se înscrie în istoria Ligii Culturale ca unul care a avut o semnificație deosebită (aceasta cu atât mai mult, cu cât el a urmărit să dea un impuls, să redrezeze activitatea unora dintre secțiunile Ligii, care desfășurau, în ultimii ani, o palidă activitate).

În perioada care s-a scurs după Congres, activitatea Ligii Culturale a cunoscut o anumită ascensiune, pentru ca, în anii 1901—1906, aceasta să se situeze din nou la un nivel scăzut.

Un adevărat reviriment se va produce în activitatea Ligii după ce în conducerea acesteia va trece, din anul 1907, profesorul universitar N. Iorga, în calitate de secretar general.

* * *

Printre Congresele care au avut loc după anul 1900, remarcabile sînt cele din 1910 (Craiova), 1912 (Constanța), 1913 (P. Neamț), 1914 (București).

Raportul prezentat la Congresul din 1910 de la Constanța de către N. Iorga, secretarul general al Ligii, a relevat faptul că numărul secțiuni-

86. *Liga Română*, an. IV, nr. 24, iunie 1899, p. 374.

87. *Ibidem*.

lor se cifra la 73, că numai în 1910 se înființaseră 21 secțiuni noi. Prin acțiunile mai de seamă organizate de societate, sînt menționate serbări comemorative, excursii la mănăstirea Comana, publicarea unor broșuri, organizarea unei mari serbări populare cu participarea a mii de delegați din țară și de peste Carpați, încheiată cu un concurs de porturi naționale etc.

Cu toate meritele lui N. Iorga de a fi dat un impuls activității Ligii Culturale, unii delegați au criticat tendința sa de a imprima în activitatea societății principiile politice ale Partidului Național - Democrat și de a înscrie în acest partid pe unii membri ai Ligii⁸⁸. Alți unii membri ai Ligii Culturale, cit și unele ziare și reviste ale acestora, s-au pronunțat împotriva politicii antisemite promovate de Partidul Național - Democrat, condus de N. Iorga și A. C. Cuza.

Însuși Virgil Arion, președintele Ligii Culturale, va fi nevoit să declare că principiile politice promovate de N. Iorga în cadrul P.N.D. nu aveau nicio legătură cu nimic societatea, deoarece el nu deține decît funcția de secretar al acesteia.⁸⁹

La Congresul din 1913 de la Piatra Neamț, s-au produs serioase tensiuni între conducătorii Ligii Culturale, îndeosebi între N. Iorga și Bogdan Duică, în legătură cu poziția societății față de războiul balcanic⁹⁰.

Gruparea reprezentată de Bogdan Duică și V. Arion se pronunța încă din 1912 pentru intrarea României în război împotriva Bulgariei, avînd ideea eliberării românilor din Macedonia.

Accasta devenise poziția oficială a Ligii, care, ignorînd starea de spirit a maselor și în primul rînd a membrilor săi, a organizat în întreaga țară, în anii 1912—1913, numeroase acțiuni politice (mitinguri, demonstrații, activitate publicitară etc.), agitănd ideea eliberării românilor din Macedonia⁹¹.

În opoziție cu această politică, o parte a conducerii societății, în frunte cu N. Iorga, se pronunța pentru mobilizarea eforturilor Ligii Culturale pe tărîmul luptei pentru eliberarea românilor din imperiul habsburgic și împlinirea, pe această bază, a idealului unității naționale.

88. Arh. statului Buc., Arhiva Ist. centr., Fondul Dir. pol. și siguranței generale, dosar nr. 73/1912, f. 13.

89. *Ibidem*, f. 1.

90. *Ibidem*.

91. *Ibidem*, dosar nr. 73/1912, f. 259.

92. *Ibidem*, filele 40, 49, 104.

Diferendul s-a ivit inițial în decembrie 1912, când Liga a hotărât să întocmească un Memorandum prin care să-și determine poziția sa în problema conflictului balcanic.

N. Iorga, care a primit însărcinarea de a redacta Memorandumul, scria în acest document că: „România n-are pretențiuni în Bulgaria, căci aspirațiunile sale juste se îndreaptă spre Transilvania”⁹³.

Gruparea reprezentată de V. Arion și Bogdan Duică, nefiind de acord cu acest pasaj, a cerut să fie suprimat. N. Iorga nu a acceptat și și-a dat demisia din funcția de secretar general al Comitetului Central al Ligii Culturale. În locul său a fost ales B. Duică⁹⁴. Ridicând problema primordialității acțiunii de eliberare a românilor macedoneni, unii conducători ai Ligii Culturale, în frunte cu V. Arion, filogerman notoriu, urmăreau să abată atenția maselor de la problema eliberării naționale a românilor din Transilvania de sub dominația imperiului habsburgic.

În timpul Congresului de la Piatra Neamț, disensiunile s-au accentuat și mai puternic, antrenând și membrii secțiunilor. Cei mai mulți delegați în cuvîntul lor au sprijinit poziția lui N. Iorga, i-au luat apărarea, relevînd totodată meritele sale în redresarea activității Ligii Culturale⁹⁵.

Cu toate acestea, N. Iorga va rămîne în afara Comitetului Central, dar va continua să activeze în cadrul Ligii.

O hotărîre importantă a Congresului este aceea de a proceda la tipărirea unei Declarații, prin care să se înfățișeze întregului popor român și opiniei publice internaționale situația românilor din Austro-Ungaria. Declarația făcea apel la Senat, Cameră, la rege, pentru a interveni cu toată fermitatea pentru încetarea oprîmării naționale, îndeosebi pe plan politic și cultural.

N. Iorga propunea organizarea în România de către Liga Culturală a unor cursuri pentru românii adulți din Austro-Ungaria, iar delegatul secțiunii Ploiești a cerut să se treacă la o luptă mai hotărîtă contra Austro-Ungariei, pentru finalizarea idealului de unitate națională⁹⁶.

La Congresul din luna mai 1914 de la București, curentul reprezentat de N. Iorga a reușit să impună o rezoluție, prin care se sublinia ne-

93. Arhivele statului Buc., Arhiva Ist. centrală. Fond. Dir. pol. și siguranței generale, dosar nr. 73/1912, f. 25.

94. Ibidem.

95. Ibidem, fila 252.

96. Ibidem.

cesitatea unei acțiuni imediate pentru eliberarea teritoriilor românești din imperiul habsburgic, ceea ce reprezenta o înfrângere a grupării care avea în frunte pe V. Arion.

În acest sens, este semnificativă și propunerea făcută de unii delegați de a se interveni la Ministerul de Război pentru a li se permite ofițerilor să se poată înscrie în Liga Culturală⁹⁷.

Dintre numeroasele propuneri făcute de delegați, Congresul admis: a) înființarea unei case de editură, care să tipărească în broșură populare probleme pe tema conștiinței naționale, a unității naționale și culturale a românilor, b) a se tipări o broșură specială pentru țărani, în care să se explice rostul Ligii Culturale, c) să se înființeze mai multe secțiuni sătești (ceea ce arăta că Liga înțelegea rolul ce urma să-l joace țărănimea în lupta pentru întregirea unității naționale), d) să se susțină mai multe conferințe populare, e) descentralizarea activității Ligii, acordarea unei autornomii cât mai largi secțiunilor.⁹⁸

Congresul extraordinar din decembrie 1914 avea să ducă la înființarea din Comitetul Central a grupului condus de V. Arion și la consacrarea poziției susținute de majoritatea conducătorilor Ligii Culturale, în frunte cu N. Iorga, V. Lucaciu, N. Filipescu, B. Ștefănescu-Dejavanțescu, T. I. Ionescu ș.a., care se pronunțau în favoarea intrării României în război pentru eliberarea teritoriilor românești de peste Carpați.⁹⁹

Noul comitet de conducere al societății avea să inițieze între anii 1914—1916 acțiuni de mare amploare în întreaga țară, consacrate solidarității cu lupta de eliberare națională a românilor de peste Carpați, să mobilizeze conștiința întregului popor pentru marea luptă care avea să ducă la împlinirea dezideratului său multiseclar.

Întreaga activitate a Ligii Culturale, în perioada de la înființarea ei (1890) și pînă în 1914, se înscrie ca un efort dintre cele mai valoroase în lărmul luptei duse de întregul nostru popor pentru desăvîrșirea unificării statului național român.

97. Arhivele statului Buc., Arhiva Ist. centrală, Fond. Dir. pol. și siguranței generale, dosar, nr. 73/1912, fila 628.

98. Ibidem.

99. Ibidem, dosar nr. 159/1914, fila 78—94.

Această activitate s-a desfășurat pe planuri multiple și variate, cu consecvență și energie, atât în România, cât și peste hotare. Ea a reprezentat cea mai puternică asociație cu caracter cultural - patriotic, care a militat pentru trezirea și dezvoltarea conștiinței naționale și mobilizarea straturilor largi ale poporului la lupta pentru eliberarea Transilvaniei și unirea acesteia cu România.

Prin intermediul secțiunilor sale din străinătate, ea a depus o muncă prodigioasă pentru a explica opiniei publice europene legitimitatea idealului nostru național și a obține sprijinul acestuia precum și a unor guverne și parlamente.

Ea și-a făcut din susținerea și lămurirea caracterului profund legitim al cauzei noastre naționale o chestiune de onoare. Această constatare o făcea și ziarul *Tribuna*, organul Partidului Național Român din Transilvania, când scria: „În aceste timpuri de adânci și puternice frământări politice... , când sufletul unui popor se unea într-o singură năzuință, într-o singură zvicnătură de luptă pentru idealul național, Liga Culturală intrupa și hrănea aspirațiile noastre și lupta pentru ele”¹⁰⁰.

PAGES DE L'ACTIVITÉ DÉPLOYÉE PAR LA LIGUE CULTURELLE POUR LE
PARACHEVEMENT DE L'UNITÉ DE L'ÉTAT DE LA ROUMANIE.

R é s u m é

L'auteur présente quelques informations intéressantes à propos de la Ligue pour l'unité culturelle de tous les Roumains, constituée en 1890. Il rappelle G. Secășanu, G. Ocășanu et I. Lupulescu parmi les fondateurs de cette Société et N. Iorgu, V. A. Urechia, S. Mcbedinți, P.P. Negulescu, G. Murnu et plusieurs autres parmi ses membres actifs.

En plus de la présentation de la manière d'organisation de la Société et de ses statuts, l'auteur nous illustre par des nombreuses citations la lutte pour la

100. *Calendarul Ligii Culturale pe anul 1910*, Vălenii de Munte, 1909, p. 4.

réalisation de l'unité nationale du peuple roumain, en principal l'union de la Transylvanie à la Roumanie, parmi les principaux buts de la Société.

Par son activité, la Ligue Culturelle a apporté une contribution précieuse à l'accomplissement de ce magnifique idéal national du peuple roumain, le parachèvement de l'unité de l'état de la Roumanie.

**ACTIVITATEA POLITICO - IDEOLOGICĂ DESFAȘURATĂ DE CĂTRE
P.C.R., ÎN ANII 1921 — 1931, PENTRU DETERMINAREA STADIULUI
DE DEZVOLTARE A ȚĂRII ȘI STABILIREA ETAPEI REVOLUȚIONARE
ÎN CARE SE AFLA ROMÂNIA.**

NICOLAE PETREANU

Partidul Comunist Român — de la crearea căruia se împlinise în mai mult de 50 de ani — și-a început activitatea sa revoluționară într-un cadru istoric ce prezenta esențiale deosebiri față de situația antebelică, într-un moment de ample prefaceri social-politice.

O dată cu desăvârșirea statului național unitar, România a intrat într-o perioadă istorică nouă, cu probleme noi, care se adăugau la vechi chestiuni majore, de ordin social-economic și politic rămase nesoluționale sau care au fost rezolvate doar parțial.

Pătrunzând în complexul vieții politice românești, ca partid revoluționar al clasei muncitoare, al maselor largi populare și având misiunea istorică de a organiza și conduce lupta acestor mase împotriva societății burgheze în vederea instaurării unor rînduieli mai drepte pentru cei ce muncesc, Partidul Comunist Român avea sarcina să studieze și să cunoască temeinic relațiile social-economice și politice ale țării și, în funcție de aceste realități, să-și stabilească linia strategică și tactică, cadrul activității sale în mase.

Clarificarea științifică a acestor importante probleme, care a durat aproape un deceniu, avea importanță pentru înțelegerea și definitivarea rolului social al diferitelor clase și pături sociale și îndeosebi a țărănimii — problemă majoră a societății românești în această etapă.

Reprezentind ramura principală a economiei naționale și cuprinzind peste 80%, din populație, agricultura era domeniul al cărui sistem de relații și procese avea o înrîurire puternică asupra destinului și căilor de dezvoltare a țării. Existența rămășițelor relațiilor de producție feudale își puneau pecetea pe formele, pe nivelul producției și al productivității muncii, pe condițiile vieții materiale și culturale ale unor largi categorii sociale. Mersul obiectiv al dezvoltării istorice, cît și interesele maselor reclamau în mod imperios înlăturarea rămășițelor feudale din economie ca o problemă fundamentală a desăvîrșirii revoluției burghezo-democratice.

Strîns legat de acest obiectiv major — desăvîrșirea revoluției burghezo-democratice și trecerea la revoluția socialistă — era necesitatea încheierii alianței dintre clasa muncitoare și țărănimă. Proletariatul, cea mai înaintată clasă a societății, putea să doboare puterea economică și politică a capitaliștilor și moșierilor și să construiască socialismul numai în alianță cu țărănimă.

Pentru Partidul Comunist Român, alianța muncitorească-țărănească era o problemă strategică de prim ordin și prin faptul că țărănimă — ca forță socială — era obiect de dispută pentru diversele partide politice și în special pentru P.N.T. Soluțiile date puteau apropia sau îndepărta masele țărănești de clasa muncitoare.

Găsirea unor rezolvări, soluții, adoptarea unor lozinci tactice corespunzătoare în problema țărănească, națională, sindicală, a alianțelor cu grupări politice interesate, fie și parțial, în transformările ce urmau să aibă loc, a fost mult îngreuiată de faptul că primul Congres al partidului n-a discutat pînă la capăt multiplele probleme legate de strategia și tactica partidului, de organizarea luptei maselor. Din cauza întreruperii lucrărilor Congresului și arestării unui număr însemnat de fruntași ai partidului, n-au putut fi definitive hotărârile și să se adopte rezoluția în problemele dezbătute (programul și statutul partidului, problema agrară) și nu au mai putut să fie puse în discuție celelalte probleme de pe ordinea de zi (chestiunea naționalităților, problema tineretului, cooperativele etc.).

În cadrul partidului comunist, problemele stadiului de dezvoltare social-economică a țării și ale revoluției s-au pus mai pregnant în cursul ani-

lor 1922—1924, și îndeosebi în preajma Congreselor partidului, pe a căror ordine de zi figurau problemele majore ale luptei proletariului. Astfel, în ziarul **Socialismul** și în alte organe de presă au apărut articole care reflectau preocuparea unor militanți și activiști de partid de a da răspuns problemelor stadiului de dezvoltare a țării, a etapei în care se afla România, de a defini sarcinile care izvorau pentru partid în condițiile date. Sint semnificative în această privință articolele scrise de Lucrețiu Pătrășcanu și publicate în ziarul **Socialismul**, care vădesc capacitatea autorului de a aprecia și caracteriza mai aproape de realitate fenomenele economice, sociale și politice ale momentului respectiv. Reluând pe un plan mai larg ideile afirmate la Congresul al II-lea și în alte documente, cu privire la situația mișcării muncitorești interne și internaționale, L. Pătrășcanu sublinia ideea că, în general, în țările capitaliste etapa avântului revoluționar s-a încheiat, că acestei perioade i-a luat locul o stabilizare vremelnică, de ofensivă a claselor dominante împotriva proletariului, a maselor muncitoare. În aceste condiții, susținea autorul, partidului comunist îi revenea sarcina să se pregătească din toate punctele de vedere, consolidându-și forțele pe plan organizatoric, politic și ideologic, în vederea luptei împotriva ofensivei claselor dominante, pentru apărarea intereselor maselor largi muncitoare.

Aceste puncte de vedere, exprimând realitatea, nu erau împărtășite și acceptate de către unele elemente aflate în conducerea partidului sau deținând munci de răspundere în aparatul de partid cum erau Marcel Pauker, David Fabian, Gh. Moscu, care negau faptul că România a intrat într-o perioadă nouă, caracterizată prin reflux revoluționar și stabilizare relativă a regimului social-economic burghez.

Confruntarea de idei și exprimarea mai deschisă a părerilor a avut loc în presa de partid, prin intermediul rubricii **Tribuna Congresului**, în preajma Congresului al III-lea al P.C.R.

În mai multe articole, intitulate semnificativ **Spre revoluție, Să vrem puterea politică**¹ ș.a., publicate în ziarul **Socialismul** și semnate cu pseudonimul Ion Protiv, Marcel Pauker susținea teza că „Europa se găsește într-o nouă perioadă revoluționară”, în cadrul căreia „Balcanii vor juca un rol principal”. Afirmând aceste idei, autorul trăgea o serie de concluzii cronate, aventuriste, privind perioada în care se afla România, sus-

1. **Socialismul**, nr. 25 din 5 martie 1924 și, respectiv, nr. 26 din 7 martie.

ținând că aceasta „merge (cu restul Europei) spre o criză revoluționară apropiată” și că, în această perspectivă imediată, ceea ce se cere partidului este numai „voința de a învinge, voința de a cuceri puterea politică”. Marcel Pauker și adepții săi cereau insistent ca partidul să întreprindă „luptă „cu orice preț” pentru răsturnarea de la putere a claselor dominante, considerând aceasta ca o problemă la ordinea zilei. Pronunțându-se pentru adoptarea unei politici puciste, Marcel Pauker aducea partidului și conducerii sale învinuirea că nu are „voința de a cuceri puterea politică”.

Ridicarea și punerea problemei perspectivelor revoluției și a rolului factorului subiectiv — Partidul Comunist Român — în revoluție, era neaoșnic justificată, necesară.

Modul, însă, cum era abordată această chestiune de mare importanță și soluțiile preconizate reflectau nărușirea, graba de care erau cuprinse unele elemente sectare, aventuriste, din conducerea partidului care comiteau cel puțin două greșeli fundamentale: a) propagarea unor lozinci aflate în afara momentului isteric și b) ignorarea raporturilor și relației necesare dintre factorii obiectivi și subiectivi în lupta pentru cucerirea puterii politice.

Asemenea idei și concepții, care semănau confuzii în rândul membrilor de partid, amenințând să ducă partidul la ruperea sa de masă, de interes vitale ale poporului, au fost respinse de către activiști de frunte ai partidului, printre care N. Popescu-Doreanu, S. Schein ș.a., care au arătat că „precierile greșite asupra situației internaționale duc înelndentuan la concluzii greșite care determină acțiuni care pot fi păgubitoare pentru partid, și pentru proletariat”. Referindu-se la aprecierile din articolele lui Marcel Pauker și făcând un aspru rechizitoriu tezelor afirmate de acesta, N. Popescu-Doreanu se întreba, în articolul Val revoluționar și perioadă revoluționară: „Cum poate un conducător al partidului comunist să vadă în actuala situație din Europa ridicându-se un nou val revoluționar care să amenințe domnia capitalismului? Cum poate un asemenea conducător să vorbească despre un nou val revoluționar în Europa, când pretutindeni domnește forța brutală a burgheziei, când pretutindeni ofensiva capitalismului împinge către muncitoare în jos pe scara revendicărilor politice și economice, când pretutindeni proletariatul duce lupte, de multe ori cu proaste rezultate, împotriva atacului care înaintează al burgheziei...” Concluzionând, el afirma că condițiile date ale situației interne și internaționale, „a pune chestiunea

cucerire a puterii este un artificiu nou, care distrage privirea de la adevăratele probleme."²

Militanții partidului care împărtășeau aceste puncte de vedere au argumentat că linia pe care trebuie s-o urmeze P.C.R. în acele împrejurări era aceea a organizării și pregătirii forțelor pentru bătăliile viitoare, pentru apărarea și lărgirea libertăților democratice, din ce în ce mai amenințate de ofensiva claselor dominante.

Scoterea Partidului Comunist Român în afara legii și înăsprirea terorii au pus în fața partidului probleme extrem de importante pentru activitatea revoluționară de viitor.

În noile condiții, pe lângă faptul că s-au ascuțit divergențele de păreri politice și tactice în probleme ca: poziția partidului în chestiunea națională, sindicală, aprecierea etapei revoluționare în care se află România, au apărut altele noi: necesitatea organizării muncii partidului pe baze ilegale, găsirea unor forme corespunzătoare, care să asigure îmbinarea activității ilegale cu cea legală, lărgirea și întărirea legăturilor partidului cu masele largi muncitoare și, în primul rând, cu clasa muncitoare.

Este cert că aceste probleme au absorbit în mare măsură lucrările Congresului al III-lea, care nu s-a pronunțat asupra dezbaterii privind revoluția, purtată în coloanele presei în perioada premergătoare Congresului. Neabordarea acestei chestiuni în cadrul forului suprem al partidului s-a datorat și insuficienței pregătirii documentaro-științifice, necesară eluciderii unor asemenea probleme.

Deși chestiunea stadiului de dezvoltare a țării și a etapei revoluționare n-au fost atacate frontal, Congresul, discutând situația economică și politică, a adoptat o rezoluție, care, pe lângă unele caracterizări juste ale situației din țară, conținea aprecieri eronate, care reflectau influența și poziția elementelor sectare prezente la Congres. Astfel, ignorând faptul că burghezia a reușit să depășească perioada de dezorganizare economică și să atingă chiar în acel an, 1924, nivelul antebelic în principalele ramuri de producție, cunoscând chiar un avânt industrial care se va prelungi încă doi, patru ani, s-a apreciat că acestea „a epuizat de acum economicște toate rezervele de mărfuri și posibilitățile de producție ale industriei”³

2. Socialismul, nr. 29 din 14 martie 1924.

3. Motiunile și rezoluțiile Congresului al III-lea al P.C.R., în Arhiva Inst. de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R., Cota: A VIII — 3, inv. nr. 126.

Constatările și analiza făcută de către Congres asupra situației economice și politice a țării n-au fost însoțite în unele cazuri de indicații corespunzătoare. De pildă, Congresul a apreciat just că, paralel cu procesul accentuat de centralizare forțată a capitalurilor în mâinile citorva bănci patrimoniale, proces care se desfășura pe calea unei lupte a marii burghezii industriale-financiare, reprezentată de Partidul Liberal împotriva burgheziei mici și mijlocii, avea loc ofensiva concentrată a întregului capital împotriva claselor producătoare.

Făcînd această apreciere, Congresul n-a dat indicația ralierei împotriva guvernului liberal, pe baza unei platforme democratice, a partidelor și organizațiilor clasei muncitoare cu partide și organizații ale burgheziei mici și mijlocii, interesate în această luptă, ci, dimpotrivă, a lansat teza potrivit căreia „problema luării puterii și lozincă guvernului muncitoresc țărănesc devin așadar cheia de boltă a atitudinii partidului”, teză care corespundea în acel moment realităților.

Lucrările Congresului partidului, hotărârile adoptate, au scos în evidență lacunele care mai existau în partid, pregătind condițiile pentru o discuție mai amplă asupra chestiunilor de ordin teoretic și politic care nu găsiseră încă o rezolvare. Așa se explică faptul că, la numai 8 luni de la încheierea Congresului, în iulie 1925, a fost convocată Plenara C.C. al P.C. și a Comisiei de Control.

Dezbaterile Plenarei și rezoluțiile adoptate au dovedit o apropiere mai atentă de realitățile economice și social-politice ale țării, reprezentată o încercare de descifrare a etapei revoluționare și de stabilire a liniei politice și tactice corespunzătoare.

Referindu-se la trecutul mișcării muncitorești din România, Plenara a apreciat critic moștenirea ideologică a Partidului Comunist Român, reliefînd părțile pozitive și negative ale acestei moșteniri. În acest context a fost dată o caracterizare operelor lui C. Dobrogeanu-Gherea, care într-o profundă „... analiză marxistă a realităților economico-sociale de la noi subliniîndu-se însemnata contribuție pe care a adus-o acest teoretician seamă și militant socialist la răspîndirea marxismului în România.

4. Doc. cit.

5. Arhiva Institutului de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C. cota Ab — IX-14, nr. inv. 102.

Totodată, Plenara a evidențiat faptul că, deși C. Dobrogeanu-Gherea a reușit să cunoască multitudinea fenomenelor social-economice ale României antebelice și să le analizeze într-o manieră care dovedea erudiție și competență, concluziile teoretice și practice ale acestuia nu concordau cu cerințele și realitățile epocii. Interpretând greșit datele asupra dezvoltării social-economice a țării noastre și rupând în mod metafizic suprastructura de baza economică, C. Dobrogeanu-Gherea a formulat teze privind necesitatea înlăturării transformărilor burgheze sub conducerea burgheziei: introducerea socialismului în țările înapoiate din punct de vedere economic după victoria lui în arșul dezvoltat sub raport industrial etc., teze ce vedeau profunde confuzii teoretice și care au grevat mult timp asupra mișcării muncitorești din România.

Plenara din iulie 1925 a supus unei critici severe unele concepții, teze, idei, care și-au făcut loc și au circulat în partid în primii ani după crearea sa, cu privire la modul cum trebuiau înlăturate clasele exploatare de la conducere și cucerită puterea politică. Ea a luat poziție împotriva elementelor societare, pușie, care considerau că „este suficient să ai o minoritate conștientă... pentru ca să provoci răscoala, să pui mina pe putere”, exagerând posibilitățile partidului și supraprețuind capacitatea sa „de antrenare a maselor pe baza acțiunilor individuale”.

Referindu-se la complexul de împrejurări în care acționa clasa muncitoare și partidul ei de avangardă, Plenara a ajuns la concluzia justă că perioada avântului revoluționar, atât pe plan intern, cât și pe plan internațional a trecut, că „mersul revoluției sociale se încetează, biruința ei pentru moment se îndepărtează”⁶, activitatea partidului trebuind să fie organizată corespunzător cu noua situație.

În documentele adoptate de Plenară, se sublinia că pentru partid avea o mare importanță „studierea și cunoașterea pe degele a realității de la noi în procesul dezvoltării ei”⁷, enumerând printre problemele asupra cărora comuniștii trebuiau să-și concentreze atenția: dezvoltarea industrială și mișcarea muncitorească, diferind după regiuni; chestiunea agrară și țărănească precum și mișcările care aveau loc în rîndurile țărănimii; rolul capitalului național, influența capitalului străin etc.

6. Doc. cit., pag. 156.

7. Arhiva Institutului de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R., cota Ab — 14 m . . . 162.

Un pas important în conturarea componentelor necesare ale revoluției l-a constituit abordarea de către Plenară a problemei aliaților proletariului. În lupta de zi cu zi împotriva claselor dominante, muncitorii trebuiau să aibă ca aliați, așa cum s-a arătat la Plenară, **țărănimia**, nu mai cea săracă, dar și „**cea mijlocie și chiar o parte din chiaburime...**”, care să lupte pentru doborârea proprietarilor mari, a moșierilor, pentru trecerea întregului pământ în minile țăranilor...; **mica burghezie** de la orașe și sate..., care nu poate suporta greutățile puse pe spinarea ei..., permanent jefuită prin politica fiscală..., **naționalitățile asuprite...**, care își văd amenințată existența națională prin politica de asuprire...; **intelectualii**, al căror număr crește mereu, pe când putința de a-și exercita profesiunea și funcțiunea socială mereu se micșorează...”⁸.

Deși ridicată dintr-un punct de vedere mai limitat, al sarcinilor imediate, care stăteau în fața partidului în lupta pentru răsturnarea de la putere a guvernului liberal, punerea problemei și atragerea de atenție că „de etapele succesive ale luptelor sale contra oligarhiei și pentru cucerirea puterii, proletariatul și avangarda sa vor trebui să știe să-și aleagă aliații pentru a combate pe dușmanul cel mai mare” avea o mare importanță.

Prin complexitatea problemelor analizate, cit și prin soluțiile în care, Plenara se situează ca un moment important în activitatea partidului oglindind procesul treptat de clarificare ideologică și de maturizare politică din rândurile P.C.R.

Rezoluția Plenarei, deși umbrită de unele aprecieri și teze greșite, are meritul de a fi privit caracterul regimului social-politic și forțele motrice ale dezvoltării țării în raport direct cu aprecierea, ce începuse să se cristalizeze, că în fața României sta nemijlocit problema desăvârșirii revoluției burghezo-democratice.

Documentele P.C.R. din această perioadă și îndeosebi materialele păstrate în presa de partid legală și ilegală reflectă o preocupare sporită pentru aprecierea și caracterizarea evenimentelor politice la ordinea zilei. Pe această linie se înscriu aprecierile făcute asupra orientării guvernului care s-au perindat la cîrma țării în acești ani, în legătură cu orientarea politică economică și poziția față de capitalul străin a diferitelor grupări politice, privind reforma agrară, politica de industrializare, etc.

8. Doc. cit.

dinastică, fuziunea partidului țărănesc cu cel național și activitatea acestui nou partid pentru atragerea maselor sub influența sa.

Un moment care reține atenția în procesul clarificării caracterului revoluției din țara noastră l-a constituit anul 1926, când o delegație a partidului a studiat, împreună cu o comisie numită de Internaționala Comunistă, situația social-economică a României. Documentul adoptat cu acest prilej consemna concluzia justă că România se afla în fața desăvârșirii revoluției burghezo-democratice, care urma să se transforme în revoluție socialistă.

O discuție mai amplă în legătură cu definirea etapei revoluționare și stabilirea sarcinilor P.C.R. în funcție de aceasta a fost dusă în paginile revistei **Cultura proletară**, în articolul **Perspectivile politice din România**. Respectivul articol, deși conținea concluzii contradictorii, pornite în special din aprecierea greșită a partidelor claselor dominante, avea totuși meritul de a ridica unele probleme legate de preocuparea comuniștilor pentru cunoașterea realităților țării și găsirea unor soluții corespunzătoare acestor realități.

Luând atitudine față de unele tendințe de exagerare în aprecierea situației politice din România, **Lupta de clasă**, nr. 1 din 1926, referindu-se la guvernarea averescană, arată că „nu trebuie de dragul unei formule să o confunde cu fascismul, cum adesea se face”.

În documentele și materialele din acest an, găsim și aprecieri interesante cu privire la unele fenomene social-economice din România. Astfel, într-un proiect de rezoluție întocmit de unii militanți ai partidului, sînt exprimate considerații în legătură cu necesitatea și perspectivele industrializării în România, subliniindu-se că o adevărată soluție a dezvoltării industriei nu poate fi decît lărgirea reformei agrare, sporirea consumului maselor și dezvoltarea pe această bază a pieței interne. Totodată, se menționa că burghezia română nu era capabilă să aplice un asemenea program.

Încercările de elucidare a problemelor legate de etapa revoluției nu s-au finalizat într-un document oficial, cu caracter de directivă, în partid continuînd încă un timp să persiste confuzii.

Neclaritățile care s-au manifestat privitor la etapa revoluționară în care se afla România și procesul anevoios de clarificare s-au datorat într-o bună măsură și existenței unor concepții, teze, idei, de nuanță burgheză, mic-burgheză, reformistă etc., care, într-o formă mai voalată sau deschisă,

înceau să „dovedească” viabilitatea capitalismului român, negînd să ignore perspectiva unor transformări revoluționare a societății românești sub hegemonia clasei muncitoare și sub conducerea partidului comunist.

Dintre acestea, un loc important l-au ocupat tezele susținute de Ș. Zeletin, teoretician al „neoliberalismului” și apologet al capitalismului care, analizînd și sintetizînd din punct de vedere ideologic „misiunea istorică a oligarhiei române”, în lucrarea sa principală *Burghezia română. Originea și rolul ei istoric* precum și în numeroase studii sociologice și economice, a încercat să acrediteze ideile privind viabilitatea capitalismului în România, caracterul progresist al acestuia, necesitatea păcii între clase etc.

El s-a străduit să dovedească dezvoltarea „normală” a capitalismului și a burgheziei române, așa cum aceasta a evoluat și în țările occidentale, trecînd cu vederea elementele specifice din dezvoltarea capitalistă a României, cum erau: apariția și dezvoltarea tirzie a capitalismului, menținerea timp îndelungat în economia țării a unor rămășițe cu caracter semifeudal etc.

Făcînd o distincție artificială între burghezia industrială și cea financiară, între care exista, în epocă, o îngemănare de interese identice, Zeletin a tras concluzia că acestea reprezentau două clase cu interese misiuni diferite. După el, oligarhia financiară intruchipa regresul, la pînă opus aflîndu-se burghezia industrială, care reprezenta progresul, viitorul. El considera că burghezia română se afla pe calea creării unui capitalism național și că datoria tuturor forțelor progresiste era s-o sprijine. „Burghezia noastră trebuie ajutată să se întărească și să-și îndeplinească rolul istoric”¹⁰.

Continuînd schema societății românești în afara realității istorice, Zeletin considera că în România revoluția burgheză este în plină desfășurare, că ea mai are o cale lungă de străbătut și că burgheziei îi revine misiunea istorică de a transforma societatea. „Ceea ce Marx privea drept misiunea istorică specifică a proletariatului — susținea Zeletin — devine fapt opera burgheziei. De unde reiese că proletariatul nu are de îndeplinit nici o misiune revoluționară”¹¹.

10. Șt. Zeletin, *Burghezia română. Originea și rolul ei*, editat și tipărit de „Cultura Națională”, București, 1925, pag. 268.

11. Șt. Zeletin, *Neoliberalismul. Studii asupra criticii și politica burgheziei române*, Buc. 1927, pag. 84.

Deși adversar neîmpăcat al acestor concepții vădit antiștiințifice, reacționare, Partidul Comunist Român, scos în afara legii și supus unor măsuri de teroare cruntă, n-a avut atunci răgazul să dea o ripostă acestor concepții.

În anii care au urmat, P.C.R. a făcut o critică amplă acestor concepții, dezvăluind conținutul lor retrograd. Referindu-se la teza rolului progresist al burgheziei, L. Pătrășcanu scria: „... burghezia a abandonat propria-i revoluție, proletariatul este constrins să reînnoade firul istoriei și, sub hegemonia lui, să înfăptuiască, să grăbască și să desăvârșească procesul istoric întrerupt la 1848”¹².

Deosebit de dăunătoare erau și concepțiile reformiste, care susțineau în esență că dezvoltarea economică a României depindea exclusiv de progresul capitalismului.

Ca și Șt. Zeletin, liderii social-democrați considerau oligarhia o forță socială în afara burgheziei, acreditând ideea că, după înlăturarea liberalilor de la guvern, va urma o eră democratică și de propășire pentru toate clasele sociale.

Pornind de la premize false, neștiințifice, privind caracterul revoluției în România și structura burgheziei, conducătorii social-democrați au tras concluzia că „singurul partid burghez din România este cel național-tărănist”, acesta avînd sarcina istorică de a înlocui dictatura oligarhiei cu o democrație burgheză de tip apusean¹³.

Aceste aprecieri false au stat la baza unor înțelegeri cu caracter politicianist dintre P.S.D. și P.N.Ț., problemele luptei proletariatului și a celorlalte mase exploatate și asuprite fiind, astfel, în măsura în care existau sub influența social-democrației, subordonate telurilor burgheziei.

În alimentarea confuziilor teoretice existente în mișcarea revoluționară, un rol nefast l-a avut și ideologia țărănistă.

Așa-numita doctrină țărănească era o sociologie antimarxistă, anti-revoluționară, aceasta slujind cu mult zel Partidului Național-Tărănesc în îndeplinirea rolului politic ce i-a revenit vreme îndelungată.

Ignorînd în mod conștient procesele obiective care aveau loc în societatea capitalistă în domeniul relațiilor agrare, ideologii țărănismului au încercat să elaboreze o teorie asupra existenței unei „clase țărănești uni-

12. Lucretiu Pătrășcanu, *Problemele de bază ale României*, Ed. Socec, 1944, pag. 284.

13. Arhiva C.C. al P.C.R., fond I, 8, dos. 63, f. 16

tare". Ei se străduiau să demonstreze că țărănimea era tot alt de omogenă ca și proletariatul și că diferențierea din rîndurile țărănimii ar fi fost mai puțin mult de natură particulară și s-ar reduce la deosebiri de mîna care mîna ating unitatea întregii țărănimii.

Folosind o frazeologie deșănțată despre „trăinicia micii gospodărie țărănești", despre „identitatea de interese în sinul țărănimii", despre „cale pacitatea ei de acțiune politică de sine stătătoare", fruntașii național-țărăniști urmăreau împiedicarea alianței dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare.

Pe aceste idei fundamentale a fost apoi elaborată doctrina statului țărănesc, „stat totalitar" cu „primatul țărănimii", care nu reprezenta altce decît expresia pe plan leotic a politicii de menținere a României în situația de țară „eminamente agricolă", înapoiată din punct de vedere economic și dependentă de puterile capitaliste apusene.

În spiritul acestor idei și încercînd să capteze adeziunea maselor țărănești, fața cărora orînduile burgheze erau compromise, liderii țărăniști pretindeau că statul preconizat de ei ar reprezenta o orînduire nouă, postcapitalistă. „Între capitalism și comunism — spunea ei — țărănismul este calea dreaptă".

Manevrînd cu o serie de lozinci, care exprimau revendicări obiective, partidul național și partidul țărănesc, iar după fuziune P.N.Ț., aflîndu-se în opoziție, a folosit aspirațiile maselor muncitoare în lupta ce o duceau împotriva faptului că în interesul unei părți a burgheziei dornică să ia locul liberalilor la guvern.

Ademenirea unor mase importante de oameni ai muncii care se aflau în căzuț pradă politicianismului acestui partid se explică și prin aceea că P.N.Ț. nu avusese încă prilejul să se autodemască ca partid de clasă al burgheziei, menit să împartă succesiv conducerea țării cu P.N.L.

La aceasta s-au adăugat o serie de slăbiciuni ale P.C.R., care nu au sesizat de la început caracterul demagogic de clasă al P.N.Ț., socotîndu-l în unele cazuri un partid democratic, un partid realtmente țărănesc. Astfel S. Timov, activist al P.C.R., scria în lucrarea *Neofobăgia : Problema agrară în România*, apărută în 1928, că țărănismul constituia un „factor revolu-

14. Gh. Zane, *Țărănismul și depășirea statului român*, în Biblioteca de istorie și științe cetățenești, nr. 7, p. 5.

minor". Ulterior, el considera că guvernul național-tărănist este în stare să împingă simțitor înainte desăvârșirea revoluției burghezo-democratice¹⁵.

Pornindu-se de la teza că revoluția burgheză este în curs, se atribuia acestui partid burghez rolul de hegemon în transformările care urmau să aibă loc. Exprimând acest punct de vedere, un fruntaș al P.S.D. scria că, proletariatul neputând să ocupe în luptele politice un rol hotărîtor, conducerea opoziției antioligarhice, adică a revoluției burgheze, aparține partidului țărănimii și burgheziei național-tărăniste.

Neclaritățile și confuziile privind caracterul și rolul P.N.T., precum și luptele fracționiste din cadrul P.C.R., care au început să se manifeste cu putere după Congresul al IV-lea, l-au împiedicat pe acesta să imprimе linia revoluționară proprie mișcărilor de masă care au avut loc în primăvara și vara anului 1928 împotriva guvernului liberal.

La accentuarea confuziilor au contribuit și directivele transmise prin *Scrisoarea deschisă a Internaționalei Comuniste* adresată membrilor P.C.R., care, ignorînd aprecierile făcute în iulie 1925, după care în fața României stătea problema desăvârșirii revoluției burghezo-democratice, susținea că perspectivele evoluției politice a României se rezumau la alternativa „ori fascism și război (antisovietic), ori revoluție muncitorească-țărănească”¹⁶.

Potrivit acestor aprecieri, se considera că indicația dată mai înainte privind crearea unei aripi de stînga a țărănimii sărace în partidul național-țărănesc și încheierea unui front unic cu această aripă nu mai era corespunzătoare.

Complexitatea fenomenelor social-economice ale țării, concepțiile și teoriile diversioniste ce aveau o largă circulație în presa și literatură vremii, precum și condițiile deosebit de grele în care activa partidul, au determinat persistența îndelungată a unor serioase confuzii în cadrul partidului și al întregii mișcări muncitorești revoluționare.

În fața partidului se punea cu acuitate sarcina lichidării neclarităților și confuziilor care mai persistau, de a se da o perspectivă științifică activității P.C.R., întregii mișcări revoluționare.

Pentru a avea un tablou complet al realităților românești din cel de al III-lea deceniu, se impunea stabilirea gradului de dezvoltare a industriei, a sistemului bancar și comerțului; a ponderii capitalului străin și

¹⁵ Arhiva C.C. al P.C.R., fond 1, 8, dos. nr. 63, pag. 11—18.

¹⁶ Steagul Roșu, nr. 3 din iulie 1929.

raporturile acestuia cu capitalul autohton : a multipelilor schimbări de ordin economic și social, care au intervenit în viața statului după reforma agrară ; să se dea o apreciere obiectivă partidelor politice și claselor pe care acestea le reprezentau pe arena politică a țării.

Aceste probleme au constituit obiectul analizei pe care a făcut-o Congresul al V-lea al P.C.R., care s-a întrunit la sfârșitul anului 1931 la Moscova.

Congresul al V-lea al Partidului Comunist Român, combătând teoriile „de dreapta” și „de stînga” care aveau circulație în partid, a arătat în viața social-economică a țării predominau relațiile de producție capitaliste, concomitent cu existența unor însemnate rămășițe feudale în agricultură. Caracterul specific al structurii social-economice se datora faptului că țara noastră pășise pe drumul dezvoltării industriale abia în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, că rămășițele feudale în agricultură frînau evoluția întregii economii. Dezvoltarea forțelor de producție după primul război mondial și, o dată cu aceasta, dezvoltarea industriei au avut loc în condițiile crizei generale a capitalismului, fapt care și-a pus amprenta asupra întregii vieți economice a țării. România continua să fie o țară capitalistă slab dezvoltată industrial, aflată în sfera de influență a marilor puteri imperialiste, care își disputau locul pe piața românească. Puterea economică și politică se afla în mâinile burgheziei și moșierimii, în fruntea cărora afla regele. Determinînd caracterul puterii de stat, Congresul a arătat „După conținutul ei de clasă, puterea de stat care trebuie să fie dobândită prin revoluție este o putere burghezo-moșierească”.

Analizînd puternicele contradicții de clasă din țara noastră, Congresul a definit contradicția dintre proletariat și burghezie ca „cea mai concentrată, cea mai generală și cea mai neîmpăcată”, ca constituind „focul tuturor contradicțiilor din țară” ; la aceasta se adăugau contradicțiile dintre țărănime și moșierime, dintre întregul popor și imperialismul străin. Congresul s-a referit totodată și la contradicțiile dintre diferite grupuri ale burgheziei, care, „în anumite momente ale revoluției, pot căpăta o oarecare importanță, slăbind rezistența burgheziei în fața atacului forțelor revoluționare : totodată — s-a arătat în Congres — ele nu constituie însă un fel de factori activi printre forțele motrice ale revoluției”.

Pe baza analizei structurii și contradicțiilor de clasă, Congresul a apreciat că România, una dintre verigile slabe ale lumii capitaliste, se află în fața desăvîrșirii revoluției burghezo-democratice, al cărei țel îl constituie

tuie înlăturarea de la putere a burgheziei și moșierimii și instaurarea puterii politice a proletariatului și țărănimii, rolul de hegemon în revoluție revenind clasei muncitoare.

Arătând că forța motrice principală a revoluției o constituie proletariatul, aliat cu masele de bază ale țărănimii, Congresul a subliniat că: „... sarcina strategică a partidului în lupta pentru guvern muncitoresc-țărănesc este crearea alianței de luptă a muncitorilor, țăranilor și maselor largi muncitoare din țară... sub hegemonia proletariatului și conducerea partidului comunist”.

Congresul a combătut ca neîntemeiate iluziile cu privire la posibilitatea transformării burghezo-democratice a țării sub egida partidului național-țărănist. „Proletariatul — arăta rezoluția Congresului —, fiind singura clasă consecvent revoluționară pînă la capăt, are chemarea să conducă lupta tuturor celor exploatați și asupriți împotriva tuturor formelor de exploatare și asuprire. Numărul relativ redus al proletariatului din România... este compensat prin concentrarea lui relativă în unele centre care au o însemnătate hotărîtoare din punctul de vedere al luptei revoluționare”.

Lucrările Congresului au subliniat că desăvîrșirea revoluției burghezo-democratice la noi în țară este o etapă istorică necesară nu pentru consolidarea capitalismului, ci pentru a deschide calea unor transformări democratice radicale care să apropie masele muncitoare de realizarea scopului fundamental — făurirea societății socialiste. În accepția documentelor Congresului, desăvîrșirea revoluției burghezo-democratice înseamnă dobîrșirea prin forță a puterii de stat a burgheziei și moșierimii și instaurarea puterii politice muncitorești-țărănești, care va trebui să treacă de îndată la înlăturarea rămășițelor feudale prin confiscarea întregii proprietăți mari și a inventarului ei fără despăgubire și predarea lor fără plată țărănimii muncitoare, la democratizarea țării, la crearea condițiilor pentru trecerea rapidă de la rezolvarea sarcinilor revoluției burghezo-democratice la revoluția socialistă.

Clarificarea problemelor legate de caracterul și perspectivele revoluției din România a avut un rol deosebit de important în determinarea liniei generale, a strategiei și tacticii partidului, a înlesnit Congresului să dea indicații, care, în linii mari, corespundeau condițiilor reale din țara noastră în ce privește metodele și formele de organizare și activizare a luptei de clasă a maselor muncitoare împotriva regimului burghezo-moșieresc.

În indicațiile date de Congres, s-au manifestat unele limite și consecvențe, mai ales în ceea ce privește aprecierea mișcării socialiste, social-democratice, a grupărilor democratice din cadrul unor partide burgheze, privind poziția față de diferitele pături și categorii ale țărănimii.

Treptat, aceste lipsuri au fost lichidate, Partidul Comunist Român găsim resursele necesare pentru a face să triumfe linia justă de pregătire a clasei muncitoare, a maselor celor mai largi pentru noi bătălii de clasă pentru atragerea acestor mase la luptă contra exploatării, a pericolului fascist, pentru democrație și independența țării.

La aniversarea unei jumătăți de veac de la înființarea Partidului Comunist Român, drumul glorios de luptă și de clarificări ne apare bogat în semnificații, transformările radicale care au avut loc în toate domeniile vieții fiind inseparabil legate de existența și acțiunea partidului.

**L'ACTIVITÉ IDÉOLOGIQUE ET POLITIQUE DÉROULÉE PAR LE PARTI
COMMUNISTE ROUMAIN EN 1921—1931 AFIN DE DETERMINER LE DEGRÉ
DE DÉVELOPPEMENT DE LA ROUMANIE ET L'ÉTAPE
RÉVOLUTIONNAIRE DONT ELLE SE TROUVAIT**

R é s u m é

L'auteur présente le processus d'éclaircissement idéologique aux rangs du Parti Communiste Roumain pendant le III-e décennie du XX-e siècle. Dans la lutte idéologique déroulée dans la presse socialiste de Roumanie, particulièrement aux Congrès du parti, on cherchait à déterminer le degré de développement du pays et les charges qui revenaient au parti dans les conditions données.

En montrant les conceptions exprimées dans la presse socialiste et bourgeoise par Lucrățiu Pătrășcanu, Marcel Pauker, Ștefan Zeletin et par autres, ainsi qu'au Plénière de juillet 1925 et le V-e Congrès du P.C.R., on réussit à présenter analysant les principaux problèmes soulevés par le III-e Congrès du P.C.R., la véridique image du processus d'éclaircissement idéologique dans le P.C.R.

Au V-e Congrès du parti on aboutit à la juste définition que la Roumanie se trouvait en face du parachèvement de la révolution démocratique bourgeoise. Le but de cette révolution était d'évincer du gouvernement la bourgeoisie et les grands propriétaires fonciers et d'instaurer le pouvoir politique du prolétariat et de la paysannerie, la hégémonie dans la révolution revenant au prolétariat, conduit par le parti communiste.

DIN LUPȚA COMUNIȘTILOR SUCEVENI ÎMPOTRIVA REGIMULUI DE EXTERMINARE APLICAT DEȚINUȚILOR LA PENITENCIARUL SUCEAVA

VASILE DANIELESCU

Intensificarea luptei maselor populare, conduse de P.C.R., pentru o viață mai bună a determinat clasele dominante să ia o serie de măsuri represive care să oprească avântul luptei revoluționare din țară. După scoaterea în afara legii a P.C.R., după eroicele lupte ale clasei muncitoare din timpul crizei economice din anii 1929—1933, multor militanți de seamă ai clasei muncitoare li s-au înscenat procese, în urma cărora au fost condamnați la ani mulți de temniță grea.

Regimul sever aplicat deținuților politici în închisori nu urmărea altceva prin privațiunile impuse decât degradarea lor fizică și morală. Supuși unui regim de exterminare, hrăniți prost și insuficient, adesea ținuți zile întregi în celulă fără a fi scoși la aer, deținuții politici erau oricând predispuși la îmbolnăviri grave. Sute de militanți ai proletariatului, arăta un ziar al vremii, se ofilesc zi cu zi între zidurile închisorii, pentru eterna „crimă contra siguranței statului“, adică pentru lupta dusă în vederea obținerii unui trai mai bun.

Tratamentul neomenesc la care erau supuși deținuții revoluționari a stîrnit protestul clasei muncitoare, al opiniei publice democratice, care printr-o serie de acțiuni cereau îmbunătățirea regimului de penitenciar: Parti-

dul Comunist Român, plecînd de la necesitatea existenței unei organizații care să se ocupe de lupta maselor împotriva prigoanei autorităților și de apărare a victimelor căzute în lupta revoluționară, a înființat în anul 1923 organizația „Ajutorul Roșu”, iar în anul 1925 Comitetul central de ajutorare. Aceste organizații au inițiat numeroase acțiuni pentru apărarea luptătorilor închiși, pentru îmbunătățirea condițiilor de viață din închisori. Măseau ca sarcină să-și susțină moralicește, să demaște în fața maselor barbarele din temniță, să mobilizeze masele la luptă pentru obținerea unui regim politic în închisori, să procure deținuților alimente, îmbrăcăminte, medicamente, cărți, să angajeze avocați pentru procese și să ajute familiile acestora, rămase fără sprijin.

În județul Suceava, în reședința căruia se afla una din închisori cu trist renume, P.C.R. prin organizația Ajutorul Roșu a dus o activitate susținută pentru ajutorarea comuniștilor deținuți în penitenciarul de aici. De la constituire, Ajutorul Roșu a organizat în Suceava diferite acțiuni de sprijinul comuniștilor arestați, contribuind la ușurarea situației lor. Prin manifeste și publicații difuzate în localitățile urbane și rurale din județ, organizația Ajutorul Roșu demasca situația grea în care se aflau cei înțemați, îndemnînd masele la acțiuni de protest față de tratamentul sever împotriva deținuților, cît și la ajutorarea acestora¹. În ajutorarea materială a comuniștilor arestați cît și a familiilor lor, un rol important l-au avut mărcile emise de Ajutorul Roșu. Avînd imprimat un desen simbolic și grăitor însoțit de înțelesul: „întăriți frontul de luptă pentru îngrijirea și eliberarea tuturor deținuților”, aceste mărci s-au dovedit a fi un mijloc eficient pentru sprijinirea victimelor regimului burghezo-moșieresc², realizîndu-se fapte importante prin distribuirea lor. Din această cauză siguranța conștientă a mărcilor mai periculoase decît propaganda prin viu grai, mai trainică și, ca urmare, intensificarea acțiunilor de urmărire a membrilor din organizația Ajutorul Roșu. Sistematic, poliția efectua descinderi la domiciliul celor suspectați de activitate revoluționară, după care urmau îndelungate anchetele polițiene, terminîndu-se de cele mai multe ori cu trîmțirea în judecată a celor

1. — Încă de la înființare, Ajutorul Roșu a fost afiliat la organizația internațională M.O.P.R.

2. — Arhivele Statului Suceava, Fond Parchetul Tribunalului Suceava, 1934, dos nr. 2, fila 202.

3. — Ibidem, fila 195.

4. — Ibidem, fila 203.

anchetați. O descindere de mare amploare în principalele localități din județ a avut loc în noaptea de 14 februarie 1933, efectuată în urma unui ordin secret al Ministerului de Interne, care dădea dispoziții urgente poliției să aresteze, să percheziționeze la domiciliu conducători și membri, importanți agitatori care activează în mișcarea comunistă⁵.

Cu toată râvna organelor represive de stat, timp de aproape doi ani, siguranța și poliția nu au dat de urma celor două nuclee ale organizației Ajutorul Roșu din Suceava, chiar dacă perchezițiile se repetau tot mai des, mai ales în cele două orașe din județ: Suceava și Solca.

În luna martie 1934, ca urmare a unei descinderi întreprinse prin surprindere, s-au găsit la un membru al Ajutorului Roșu obiecte (îmbrăcăminte, încălțăminte etc.) destinate deținuților politici din penitenciarul sucevean⁶, cumpărate cu bani strânși din vânzarea mărcilor sau aduse de la forul superior.

Intensificarea perchezițiilor, urmate de procese și condamnări la închisoare⁷, a determinat organizația Ajutorul Roșu din Suceava să-și schimbe sediile și uneori chiar metodele, fără a renunța la scopul pentru care a fost creată.

* * *

Regimul sever și brutal, impus de administrație deținuților comuniști din penitenciarul Suceava, a determinat protestul vehement al acestora, care cereau un tratament corespunzător deținuților politici. Amplasarea manifestației comuniste din 19 martie 1936 a determinat intervenția imediată a procurorului șef și a președintelui de tribunal Suceava pentru constatarea cauzelor ce-au determinat tulburările din închisoare. Cele văzute de magistrați la fața locului se arătau a fi grave: cîțiva comuniști răniți și sîngerăți, alți 16 internați în celule întunecoase drept pedeapsă disciplinară pentru manifestațiile anterioare⁸. Ancheta întreprinsă a scos la iveală motivele manifestației deținuților comuniști din acea zi. Regimul aspru și inuman din închisoare a determinat deținuții revoluționari să reclame un tratament mai bun, să fie internați în celule comune și să fie pe același coridor, să fie se-

5. — Ibidem, 1934, dosar 3, fila 68.

6. — Ibidem, 1934, dosarul 2, fila 202.

7. — Ibidem, fila 202—203.

8. — Ibidem, 1936, dosar nr. 13, fila 76.

parați de celulele condamnaților de drept comun, să li se acorde dreptul de a comunica zilnic între ei, câte o oră, pentru a avea posibilitatea de sprijinire reciprocă prin haine, bani, alimente, cărți, să se poată primi bani, dreptul de plimbare la două ore pe zi, să se înființeze un atelier comun pe cont propriu, să primească unul din ziarele cotidiene⁹. Administrația închisorii, considerând aceste revendicări firești drept „pretenții inadmisibile și neîntemeiate”¹⁰, le-a respins, iar față de protestul comuniștilor transforma în manifestație, a dispus pedepsirea lor exemplară, prin internarea în celule înlunecoase a 1—2 persoane, închiderea ferestrelor de aerisire și ridicarea cărților”.

La îndeplinirea dispoziției administrației închisorii, gardienii au făcut uz de forță provocându-le multe leziuni. După ce a constatat starea deținuților maltratați, procurorul a dispus examinarea lor de către medic și întreprins totodată cercetări pentru stabilirea gardienilor vinovați de brutalizarea deținuților. Gardienii interogați motivau că în executarea ordinului administrației de a duce comuniștii în celulele întunecoase, măsură considerată chiar de procuror ca arbitrară¹¹, au folosit forța din cauza împotrivirii comuniștilor. În urma constatării medicale privind rănirea deținuților parchetul a întocmit formele de trimitere în judecată a gardienilor, vinovați de contravenția la art. 331 Cod penal bucovinean, pentru lovire în executarea serviciului¹².

Administrația penitenciarului Suceava și-a motivat măsurile drastice luate, argumentînd greu regimul celular cu care este prevăzută închisoarea și că majoritatea comuniștilor deținuți au fost trimiși pe cale disciplinară de la alte închisori, printre care și Doftana, „pentru a fi constrinși la disciplină și ordine”¹³. În privința regimului „special” revendicat de deținuții comuniști, direcția închisorii a luat o poziție categorică, arătînd că nu poate fi admis, deoarece ar constitui un mijloc de continuare a propagandei.

Prin forță, administrația penitenciarului a restabilit ordinea. Procurorul șef își exprimă îngrijorarea, calificînd liniștea ca „provizorie”, afir-

9. — *Ibidem*, fila 76.

10. — *Ibidem*, fila 78.

11. — *Ibidem*, fila 147.

12. — *Ibidem*, fila 78.

13. — *Ibidem*, fila 77.

14. — *Ibidem*, fila 78.

mînd totodată că „deținuții comuniști vor începe din nou manifestațiile dacă nu li se va acorda regimul pe care l-au cerut”¹⁵.

Cererile comuniștilor, în urma hotărîrii luate, au fost înaintate a doua zi Ministerului de Interne, dar Direcția generală a penitenciarelor le-a respins ca fiind nefondate¹⁶. Cei opt gardieni găsiți vinovați de parchet și deferiți justiției au fost achitați de Judecătoria mixtă Suceava pe motivul procedurii legale la întrebuintarea forței față de deținuți, fiind în exercițiul funcțiunii¹⁷.

De altfel rezultatul putea fi întrezărit, dacă avem în vedere că justiția, ca însăși instrument de reprimare a mișcărilor democratice, se află în slujba claselor dominante.

Situat aproape în interiorul orașului, penitenciarul Suceava se afla lângă obor și piața de lemn, unde în fiecare joi se strîngea multă lume. Protestul deținuților comuniști, ca urmare a respingerii cererilor lor, a coincis cu o zi de joi, cînd forfota din obor și piața de lemn era în toi. Cum ferestrele celulelor dădeau spre obor, lumea din piață a fost surprinsă de strigătele care veneau dinspre închisoare. Întrebuintarea forței de către gardieni și opoziția deținuților, manifestate prin mult zgomot auzit din plin de populație, au produs un efect negativ asupra locuitorilor scandalizați de tratamentul aplicat deținuților politici.¹⁸

Indignarea populației creștea pe măsură ce vestea înconjura orașul și împrejurimile, amplificîndu-se la vestea că un deținut a fost omorît de gardieni¹⁹.

Ostilitatea fățișă a populației față de autorități în urma incidentelor din închisoare a determinat parchetul să ceară forurilor superioare transferarea deținuților comuniști în alt penitenciar, în care „manifestațiile lor să nu fie auzite în afară”²⁰. Răspunsul Parchetului general a fost negativ pe motivul că și celelalte închisori prezintă aceleași inconveniente²¹. Sprijinul moral, simpatia populației sucevene față de deținuții comuniști, cît și ma-

15. — Ibidem, fila 76.

16. — Ibidem, fila 147.

17. — Ibidem, fila 77.

18. — Ibidem, fila 79.

19. — Ibidem.

20. — Ibidem.

21. — Ibidem, fila 104.

terialul de propagandă revoluționară găsit în urma deselor percheziții²², au avut ca urmare emiterea unei ordonanțe de către prefectura prin care interzicea pe tot cuprinsul județului orice organizație, acțiune sau manifestație cu caracter comunist și orice fel de propagandă a ideii comuniste, sub amenințare cu închisoare și amendă²³.

Pe linia unor măsuri represive care urmăreau suprimarea acțiunilor revoluționare, se înscrie și dispoziția Ministerului de Justiție²⁴ dată la 10 iunie 1938, prin care Parchetul general la sugestia Ministerului de Interne prin care se îndreptățește procurorii, la procesele penale intentate comuniștilor, să ceară instanțele de judecată să aplice celui condamnat ca măsură de siguranță interdicția de a locui în localitatea unde a făcut propagandă sau în alte localități, în scopul de a preveni continuarea activității sale ar fi prielnică și deci supravegherea poliției locale²⁵ nească mai greu de executat.

Lunile care au trecut de la manifestațiile din 19 martie n-au adus îmbunătățiri în tratamentul deținuților comuniști. Restricțiile severe impuse acestora drept pedeapsă pentru cererile lor au înăsprit condițiile de detenție. Închiderea geamului de aerisire de la celulele întunecoase dus la vicierea aerului²⁶, devenit aproape insuportabil. Mai mult, restricțiile continuau să fie aplicate deținuților politici pentru orice opoziție față de măsurile nedrepte îndreptate împotriva lor. În urma înrăutățirii situației, deținuții comuniști din penitenciarul Suceava, la începutul lunii august, același an, au înaintat conducerii închisorii și parchetului noi petiții prin care protestau împotriva bătăii²⁷ și cereau o nouă anchetă la fața locului. Când anchetatorii s-au deplasat la penitenciar, comuniștii, solidarizându-se în acțiune, scandau: „Cerem regim democratic, actualul regim de omor”. În discuțiile avute cu procurorul și judecătorul de instrucție, deținuții comuniști și-au reînnoit cererile, reclamând introducerea unui regim corespunzător deținuților politici, interzicerea bătăii etc.

În fața hotărârii ferme de a continua lupta pentru obținerea regimului politic socialist, deținuților comuniști li s-au aprobat unele cereri;

22. — Ibidem, fila 251.

23. — Ibidem, fila 710.

24. — Ibidem, 1938, dosar 1, nepaginat.

25. — Ibidem, 1936, dosar nr. 13, fila 147.

26. — Ibidem, fila 146.

27. — Ibidem, fila 147.

zurile din partea personalului închisorii s-au sistat, inspecțiile lunare ale procurorului șef și judecătorului instructor la închisoare se făceau cu regularitate.

„De departe de a se intimidă, muncitorimea, ofensată și lovită în luptătorii ei credincioși și iubiți, va ridica și mai semeț fruntea, respingînd cu dispreț tula burgheziei”, scria **Lupta de clasă** într-unul din numerele sale²⁹. „Ofensiva burgheziei se va prăbuși... pentru că este întîrziată și pentru că situația generală a frontului social îi este defavorabilă. Această epuizare a burgheziei într-o luptă sterilă va face cu altă mai ușoară izbînda, cînd va bate ceasul ofensivei proletariatului român”³⁰, continua cu clarviziune același articol al **Luptei de clasă**.

SOMETHING ABOUT THE FIGHT OF THE COMMUNISTS IN THE TOWN OF SUCEAVA AGAINST THE EXTERMINATING REGIME APPLIED TO THE PRISONERS IN THE PENITENTIARY OF SUCEAVA

Summary

The work presents some aspects illustrating the fight of the Romanian Communist Party for obtaining a political regime for those political prisoners who were imprisoned in the penitentiary of Suceava.

The severe regime applied to the prisoners was confronted by the setting up of the „Red Flag” organisation that was to be engaged in defending and helping the fighters put in prisons.

On the territory of Suceava Country, where there existed one of those prisons with an extremely strong regime, two nuclei of this organisation did secret activity.

By supplying the political prisoners and their families with money or different materials, the political police department hand in hand with the police aimed at doing away with the nuclei of the „Red Flag” in Suceava.

In spite of all the searches and inspections made by the police, it did not

29. — Ibidem, fila 148.

30. — Ibidem.

succeed in finding out the hidden places where the seats of the Organisation helping the prisoners were moved to so often.

In the second part, the work presents the causes and consequence of demonstrations organised by the communist prisoners in the prison of Suceava March 1936.

The refusal of the administration of licensing a political regime to political prisoners caused their vehement protest.

But the leading of the prison more and more hardened the detentional conditions making use of the force and disciplinary punishment. The demonstration did not cease; they caused the immediate interventions of the organs of magistrature and of the Court.

After the inquiry of the case, the communist prisoners were promised improvement of the situation, but the infringement of the promises by authorities, as far as the granting of a political regime was concerned, opened new protest in August the same year. The communists became embittered and authorities and the administration of the penitentiary were obliged to make concessions.

ASPECTE DIN LUPTA GREVISTĂ A MUNCITORILOR FORESTIERI DIN BUCOVINA ÎN ANII CRIZEI ECONOMICE 1929 — 1933

G. IRIMESCU

În anii imediat următori primului război mondial, industria forestieră din Bucovina, la baza căreia stăteau marile masive păduroase, existente în special în județele Rădăuți și Cîmpulung, a cunoscut o imensă dezvoltare datorită lucrărilor de reconstrucție, care au solicitat o mare cantitate de material lemnos. Numai din pădurile Fondului Bisericesc, care de altfel era cel mai mare proprietar de păduri din Bucovina, s-au exploatat în anii 1919—1928 peste 11.018.704 m.c. material lemnos¹, ceea ce revine, în medie pe an, cite 1.101.870 m.c., cantitate exploatată ce nu a mai fost atinsă niciodată în istoria exploatărilor Fondului Bisericesc.

Pentru industrializarea acestui material cît și a celui exploatat din pădurile particulare sau ale obștiilor, desigur că au fost necesare capacități de producție noi. Astfel, se construiesc noi fabrici de cherestea, iar cele vechi își reînnoiesc utilajul.

1. Arhivele Statului Suceava — Fondul Bisericesc, dosar 98/1940, f. 9.

Pentru industrializarea lemnului în regie, Fondul Bisericesc înființează în anul 1929 regia ferăstrănelor, care cuprindea fabricile de cherestea Falcău, Moldovița și Frasin. Din cauza slabului randament cauzat de lipsa de bani, Fondul Bisericesc a statat în anul 1932 exploatarea fabricii Frasin... lemnul a fost vîndut pe cale de licitație firmei „Bitter et Rosenkranz”.

Exploatarea masivă de pădure ca și industrializarea lemnului rezutat, cît și comercializarea produselor, se făcea de către marile societăți forestiere ca : „Societatea anonimă pentru industria lemnului „Bucovina „Moldova”, „România”, „Goetz et Co”, de către Fondul Bisericesc în regiunile de foarte multe cooperative forestiere, cum ar fi „Bradul Bucovinei”, „Putna forestieră în cooperatie”, „Bradul Suhei”, „Paltinul” din Gura Humorului, „Munca” etc., cît și de diverse obști de pădure sau particulari.

Marile societăți forestiere sau cooperative erau finanțate de puterile bănci cu capital străin, cum ar fi : „Wiener Bankverein”, „Legion Bank”, „Banque de Paris et des Pays-Bas”, „Banque d'Anvers”², Fondul Bisericesc, obștile și cooperativele forestiere cu capitaluri proprii. În goașă după mari profituri, societățile forestiere, particularii și obștile au trecut la exploatarea nemiloasă a patrimoniului forestier. Un martor ocular al marelui război că se ajunsese la o exploatare barbară. De exemplu, în pădurile obștii Vama se ajunsese „să rămînă numai dealuri pleșuve și coaste goale, amenințînd să devină adevărate regiuni de karst”³. Fabricile mergeau zi noapte, așa că s-a ajuns la crearea unor imense stocuri de material lemnos. Ca urmare a acestui fapt, a lipsei de dezechilibru pe piața externă, a tarifelor ridicate la export, cît și a dezorganizării și scumpirii transporturilor, toate acestea sînt simptome ale crizei în economia forestieră apar încă din anul 1929. Foarte bine este ilustrată aceasta de cifrele ce urmează. Fondul Bisericesc exploatează, în anul 1927, 2.013,99 ha cu 1.081.864 m.c. material lemnos iar în anul 1929 numai 1.454,80 ha cu 849.589 m.c. material lemnos, ceea ce reprezintă o scădere de peste 30% din suprafața exploatată și 22% din producția de lemn⁴. Unul din factorii care a amînat însă declanșarea cu toată tăria a crizei economice și în domeniul forestier încă din anul 1928 a fost iarna grea a aceluiași an care a facilitat vînzarea în întregime a lemnului de foc existente în depozite. Nu aceeași a fost situația materialului de construcție, a cărui desfacere devenise foarte grea încă de la începutul anului 1929.

2. I. Dirdală și M. Busenescu, Despre situația materială și lupta muncitorilor forestieri din Bucovina între anii 1929 — 1933, în Studii și articole de istorie, vol. I, București, 1964, pag. 345.

3. Ocnița silvic Frasin — Registrul comemorativ, anul 1929 — fila 12.

4. C. Botez și I. Saizu, Contribuții la cunoașterea situației industriei forestiere din nordul Moldovei în anii crizei economice din 1929 — 1933, în Analele științifice ale Universității Al. I. Cuza, Iași, tom. XI, anul 1965, pag. 103.

5. Arhivele Statului Suceava ; Fond. Bisericesc, dosar 98/1940, f. 9

lui 1928. În anul 1929 criza economică cuprinde întreaga lume capitalistă, lovind puternic și industria noastră forestieră. „Numeroase firme din străinătate se prăbușesc, trăgând după ele și instituții din țara noastră și formând un lanț nesfârșit de epave”⁶.

Vinderea produselor lemnoase devine din ce în ce mai dificilă. Piața internă este incapabilă să absoarbă tot lemnul, iar pe piața externă lemnul românesc este puternic concurat. Firmele exportatoare din Bucovina pierd contactul cu principalele piețe de desfacere. Pentru a nu da faliment, Fondul Bisericesc este nevoit a le acorda importante scăderi de prețuri la lemnul cumpărat anterior; ex. la produse principale, de la 583 lei în medie pe metru cub până în medie la cca. 300 lei pe metru cub⁷, iar la produsele accidentale de la 498 lei pe m.c. la circa 130 lei pe m.c. Totodată, datorită crizei financiare, societățile bancare nu mai acordă împrumuturi întreprinderilor forestiere, cerind în același timp achitarea polițelor. Acest fapt a determinat o acută criză de numerar în industria forestieră, obligând întreprinderile de exploatare și industrializare a lemnului să sisteze lucrările de investiții și să-și reducă producția. Astfel într-un registru al Ocolului silvic Frasin se spune, printre altele, că „scăderea aproape dezastruoasă a veniturilor ocolului, ca urmare a stagnării vânzărilor, aduce o mare perturbare în economia forestieră, căci din lipsa de credite nu s-au putut executa lucrările necesare de reparare a drumurilor, lucrările urgente de împădurire, degajări și curățiri în arboretele tinere”⁸.

Ca urmare a stagnării vânzărilor și a lipsei de credite, un număr însemnat de fabrici își reduc activitatea, unele societăți predau fabricile închiriate înapoi proprietarilor, iar altele își închid porțile. Aceasta duce la înrăutățirea situației muncitorilor forestieri și a altor oameni ai muncii. Inseși autoritățile sînt obligate să recunoască faptul că, în județul Cîmpulung, „situația financiară și economică a populației este destul de precară, mai ales că fabricile de cherestea, de pe urma cărora trăiește aproape 25% din populație, au sistat funcționarea, parte, chiar dacă lucrează, nu pot plăti lucrătorii și proprietarii de pădure, decît cu mare întîrziere, iar sătenii sînt în-

6. Dare de seamă publică a Societății Putna Forestieră în competiție, asupra gestiunii sale de la 1922 — 1934, Cernăuți, 1935, pag. 14 — 15.

7. Ocolul silvic Dorna Candreni — Registru comemorativ — anul 1930, fila 5.

8. Ocolul silvic Frasin — Registru comemorativ — anul 1930, fila 14.

glodați în datorii pe la diferite bănci, neputînd plăti nici procentele, nu cu pitalurile împrumutate⁹.

Criza a lovit nu numai micile întreprinderi, ci și marile societăți forestiere, care au fost nevoite să reducă sau să sisteze exploatarea pădurilor și să închidă fabricile. În comuna Moldovița și-au încetat activitatea două fabrici de cherestea cu un număr de 200 lucrători; la fel două fabrici de Gura Humorului; de asemenea și-au redus lucrul fabricile de cherestea din comunele Pojorîta, Frumosu, Vatra Moldoviței¹⁰, Falcău, Putna ș.a.

Ca urmare a acestui fapt, în regiune se înregistrează un număr mare de șomeri totali sau parțiali. În județul Cîmpulung, în luna februarie 1931, numărul șomerilor din industria forestieră atinge cifra 1.417, ajungînd în luna mai a aceluiași an la 1888.¹¹

La întreprinderile care continuau să funcționeze, proprietarii au căutat să iasă din criză prin reducerea salariilor și prelungirea zilei de muncă. Aceste măsuri, care înrăutățeau și mai mult situația muncitorilor forestieri, au determinat ridicarea lor la luptă grevistă împotriva concedierii reducerii salariilor, pentru încheierea contractelor colective de muncă, introducerea și respectarea zilei de lucru de 8 ore, pentru recunoașterea organizațiilor lor.

Anul 1929, primul an al crizei economice, s-a caracterizat printr-o puternică mișcare grevistă a muncitorilor forestieri. Informațiile documentare pe care le avem atestă că primii care deschid acțiunile greviste, în perioada crizei economice, în industria forestieră din Bucovina sînt muncitorii din județul Rădăuți. Principalele revendicări ale acestora priveau menținerea zilei de muncă de 8 ore și majorarea salariilor. Izbucnite în cursul lunii martie 1929, grevele s-au prelungit pînă la 27 aprilie, același an. Datorită dirzeniei de care au dat dovadă muncitorii, cît și pericolului muncii ce-l prezenta pentru autorități continuarea grevelor, prefectul județului a cerut Ministerului de Interne să intervină la Ministerul Muncii pentru apăsarea conflictelor, arătînd în același timp că „patronii amenință cu în-

9. Arhivele Statului Suceava — Fond. Prefectura jud. Cîmpulung, dosar 289, fila 38.

10. Ibidem, dosar 24/1930, fila 88.

11. Ibidem, dosar 68/1931, filele 116, 148.

Datele statistice de mai sus sînt mult micșorate de autorități. Primăria orașului Gura Humorului raporta Prefecturii jud. Cîmpulung că în oraș nu sînt șomeri în timp ce cele două fabrici de cherestea din localitate nu erau în funcțiune.

tarea completă a lucrului": în acest caz, raporta prefectul, cei peste 2000 lucrători din județ ar rămâne fără lucru¹². În fața atitudinii dirze a muncitorilor, patronii au fost nevoiți să cedeze, acceptînd, așa cum se arată în telegrama Inspectoratului Muncii Cernăuți, „încheierea contractului colectiv, introducerea zilei de muncă de 8 ore și sporirea salariilor cu 14%”¹³.

Puternice acțiuni greviste au loc și în județul Cimpulung.

La 6 mai 1929, muncitorii fabricilor de cherestea „Kissmann et Wachter” din comuna Stulțicani, după ce în ziua de 5 mai organizaseră o adunare, unde și-au fixat revendicările, a doua zi (6 mai 1929), așa cum arată Buletinul informativ al Companiei de jandarmi din Cimpulung, înaintat Parchetului Cimpulung, „un număr de 100 de lucrători declară grevă cerînd 8 ore de lucru pe zi și un salariu mărit”¹⁴. Materialele documentare existente nu ne oferă însă informații despre finalul acestei greve. Singurele știri despre acest eveniment privesc judecarea conducătorilor grevei și desfășurarea procesului. După un an de cercetări, tribunalul, din lipsă de probe, achită pe conducătorii grevei.

Una dintre cele mai puternice și organizate greve a avut loc în luna iunie la fabrica de cherestea din comuna Vatra Moldoviței. Încă de la începutul lunii iunie muncitorii fabricii de cherestea înaintează un memoriu Inspectoratului muncii Cernăuți prin care cer: 1) Lucrul normal să fie 8 ore pe zi 2) Sporirea salariului cu 20%. 3) Desființarea lucrărilor în acord 4) Pentru orele suplimentare urcarea salariului cu 25% 5) Recunoașterea organizațiilor și persoanelor de încredere din partea muncitorilor.¹⁵

Pentru aplanarea conflictului se deplasează la Vatra Moldoviței la 15 iunie chiar inspectorul general al muncii S. Stroja, care împreună cu delegatul patronului dr. Iosif Edelstein și delegatul muncitorilor Constantin Simionescu, încheie un proces-verbal de anchetă prin care hotărâu următoarele: 1) Introducerea zilei de muncă de 8 ore, conform convenției colective încheiate la 25 aprilie 1929. 2) Se plătesc orele suplimentare cu un adăus de 25% pentru cei ce lucrează cel mult 2 ore. 3) În ce privește lucrul în acord admite în parte cererea muncitorilor, sporind plata cu un leu la metru cub pentru manipularea cherestelei la încărcare în vagoane.

12. Arhivele Statului Suceava, Fond. Prefectura jud. Rădăuți, dosar 1/1929, fila 1.

13. Ibidem

14. Arhivele Statului Suceava — Fond. Tribunalul jud. Cimpulung, dos. 222/1929, fila 3.

15. Ibidem, dosar 491/1929, filele 8 — 10

4) Organizația se recunoaște, dacă este legal constituită ca sindicat profesional și nu ca partid politic.

Dacă lucrătorii nu vor lucra materialul aflat în depozit și în pădure, fabrica se va închide fără preaviz. Dar, în ciuda celor stabilite, prevederile convenției n-au fost riguros respectate de către patron. În aceste condiții, la 20 iunie muncitorii, organizând pichete de grevă, declară încetarea lucrului, cerând respectarea convenției încheiate. Conflictul devine alarmant pentru autorități. La fața locului sosește prefectul județului și un delegat al Ministerului Muncii. După două zile de tratative, la 22 iunie 1929, se ajunge la încheierea unei noi convenții, care de astă dată prevedea că societatea în nume colectiv „Israel Fischler et. S. Wildmann”, reprezentată prin dr. Iosif Edelstein, în calitate de patron și lucrătorii de la fabrica de cherestea Vatra Moldoviței încheie convenția de față pentru aplanarea conflictului muncitoresc ce s-a ivit. 1) Cu începere de astăzi declarăm că intră în vigoare regimul de 8 ore de lucru. 2) În ce privește salarizarea, fixăm de comun acord următoarele: Muncitorii care au avut o salarizare până la maximum 85 lei pe zi vor primi aceeași salarizare și pentru 8 ore de muncă. Muncitorii care au primit peste 85 lei pe zi acceptă condițiile contractului colectiv de muncă încheiat la Cernăuți între delegații patronilor și muncitorilor. 3) Muncitorii în acord, la scinduri, vor primi cu începere de astăzi un spor de un leu la fiecare metru înălțime. 4) Muncitorii în acord, la butuci, vor primi un spor de 50 bani la metru cub.

De remarcat este faptul că această grevă pe lângă caracterul ei economic are și un pronunțat caracter politic, muncitorii ridicându-se la luptă pentru recunoașterea organizațiilor și reprezentanților lor. Greva s-a încheiat cu un mare succes: patronii au fost nevoiți să satisfacă toate revendicările muncitorilor¹⁶.

La 15 octombrie, declară grevă un număr de 150 muncitori de la fabrica de cherestea Falcău, cerând sporirea salariului cu 25%. Lucrul a fost reluat numai după ce patronii au acceptat să mărească salariile cu 25 bani până la un leu pe oră om.

16. Conducătorii grevei au fost dați în judecată pe motiv că ar fi forțat pe unii lucrători să înceteze lucrul. Tribunalul, constatând că conducătorii grevei n-au amenințat pe nimeni, ei muncitorii s-au solidarizat la încetarea lucrului, li acuză abuzându-i și de plata cheftușelilor de judecată.

17. Ibidem, Fond. Prefectura jud. Rădăuți, dosar 1/1929, fila 4.

Anul 1930, în care criza economică intră într-o fază mai acută, este marcat printr-un nou val de greve. Au loc acțiuni greviste în luna ianuarie la fabrica de cherestea Moldova. În urma tratativelor care au avut loc, administrația fabricii a fost nevoită să satisfacă toate condițiile impuse de muncitori.¹⁶

În luna martie are loc greva muncitorilor de la fabrica de cherestea „Piker” din satul Benia, comuna Moldova Sulița. O largă acțiune pentru desfășurarea acestei greve au dus-o elementele social-democrate din localitate, care îndemneau pe muncitori să realizeze frontul unic pentru a impune revendicările lor. „Fraților, veniți vă așteptăm să ne unim frățeste, cu dragoste muncitorească, ce e mai frumos ca unirea între muncitori”,¹⁷ sau „Fraților! apoi voi nu vedeți că munciți și plata nu vi se face regulat, pe bietul muncitor îl dă-afară cînd îi place lui — patronului ... veniți la sedință luni la ora 12... Vă trimitem salutul nostru socialist”¹⁸. Autoritățile au recurs la represalii. Conducătorii greviștilor au fost arestați și trimiși în judecată sub acuzația de a fi determinat prin forță pe muncitori să declare grevă. După trei ani de cercetări, Tribunalul, „considerînd că din probele administrate nu se poate stabili în sarcina acuzaților faptul pentru care sînt dați în judecată”¹⁹, îi achită, scutindu-i și de cheltuielile de judecată.

O amploare deosebită a luat conflictul de muncă din 16 iunie 1930 de la fabricile de cherestea ale Societății pentru industria lemnului „Moldova” și „Frații Adlersberg” din comuna Frasin. Invocînd criza grea din industria lemnului, concurența puternică întîmpinată de lemnul românesc pe piața mondială, scăderea prețurilor cu 500 — 1000 lei de metru cub, patronii amîna încă de la mijlocul lunii mai o scădere a salariilor cu 10—20%.²⁰ Muncitorii însă nu acceptă reducerea impusă de patron, cerînd dimpotrivă sporirea salariilor cu 15% și încheierea unui nou contract prin care „patronii să se oblighe că timp de un an le vor achita prompt și la timp salariile”. Neputîndu-se ajunge la nici o învoială nici chiar în prezența inspectorului general al muncii, S. Stroja, cei 400 muncitori declară grevă.²¹ Tactica de a

16. Ibidem, Fond. Prefectura jud. Cîmpulung, dosar 25/1930, fila 24.

17. Ibidem, Fond. Tribunalul jud. Cîmpulung, dosar 309/1930, fila 5.

18. Ibidem, fila 7.

19. Ibidem, fila 11.

20. Arhivele Statului Suceava, Fond. Tribunalul jud. Cîmpulung, dosar 531/1930, filele 2 — 4.

21. Ibidem, fila 23.

sparge greva cu ajutorul muncitorilor șomeri aduși din alte localități n-a reușit, întrucât aceștia au fost alungați de către greviști. Pentru intimidarea muncitorilor, conducătorii grevei au fost dați în judecată, dar după un an de cercetări, au fost achitați, fabricile rămânând însă închise până la începutul anului 1931.

Tot în cursul anului 1930 au loc greve la fabricile de cherestea „Samuel Goldenzweig” din comuna Iacobenii. La 15 iulie 1930 echipa a două de muncitori de la această fabrică declară grevă pe motiv că patronul întârzie plata salariului și în același timp cer majorarea salariilor cu 20%.²⁴ Aplanat, conflictul reizbucnește de astă dată mai puternic, la 8 decembrie 1930. Buletinul de evenimente nr. 86 din 8 decembrie 1930 al Legiunii de Jandarmi Cîmpulung consemna în acest sens că „un număr de 68 muncitori de la fabrica de cherestea „Goldenzweig et Sheiermann” din comuna Iacobenii au declarat grevă pentru motivul că nu li s-au achitat salariile pe timp de trei luni. Lucrătorii au declarat că vor continua lucrul numai în cazul că li se vor achita salariile și în această privință s-au adresat Inspectoratului muncii”.²⁵ Trebuie remarcă faptul că, încă la 30 noiembrie, un număr de 8 muncitori a avertizat postul de jandarmi Iacobenii că, în caz că patronul nu le achită salariile restante, vor declara grevă”.²⁶

Și în anii următori ai crizei economice au avut loc mișcări greviste, dar nu au atins amploarea celor din anii 1929—1930.

La 21 ianuarie 1931, muncitorii de la fabrica de cherestea a Fondului Bisericesc din Moldova au declarat grevă în sprijinul majorării salariilor și al reprimirii la lucru a unui tovarăș al lor. La început, s-au lovit de refuzul administrației fabricii de a le satisface revendicările. Ba chiar au fost amenințați că, dacă vor continua greva, administrația va aduce la lucru șomeri din alte localități”. După două zile de tratative, conflictul a fost aplanat și lucrul a fost reluat.

În luna martie a anului 1932, la aceeași fabrică, are loc o nouă acțiune grevistă a 140 de muncitori, care intră în grevă împotriva unei proiectate reduceri de salarii cu 10%. În urma acestei greve, s-a ajuns la un acord

24. Arhivele Statului Suceava, Fond. Prefectura jud. Cîmpulung, dosar 25/1930, fila 5.

25. Ibidem, fila 15.

26. Ibidem, fila 14.

27. Arhivele Statului Suceava, Fond. Tribunalul jud. Cîmpulung, dosar 70/1932, filele 4, 8.

administrația fabricii, prin care muncitorii au obținut satisfacerea unor revendicări. A fost prelungit contractul colectiv de muncă, patronii se obligau să plătească la timp salariile și să consulte pe delegații muncitorilor în problema concedierilor și reprimirii la lucru. De asemenea, muncitorii obțin recunoașterea zilei de muncă de 8 ore, administrația renunțând la concedieri pe motiv de conflict.²⁸

Marca majoritate a grevelor muncitorilor forestieri din anii 1929 — 1933 s-au încheiat cu succes. Patronii au fost nevoiți a satisface revendicările muncitorilor, acceptând introducerea zilei de muncă de 8 ore, încheierea contractelor colective de muncă, mărirea salariilor și renunțarea la intențiile de reducere a acestora. În același timp autoritățile au luat măsuri represive, arestând și trimițând în fața instanțelor de judecată pe conducătorii muncitorilor greviști, urmărind prin aceasta scăderea spiritului lor combativ.

Explicația faptului că mișcarea grevistă din anii 1932 — 1933 nu a avut aceeași intensitate ca cea din perioada 1929 — 1930 constă în aceea că producția forestieră, scăzută la extrem, încearcă în a doua jumătate a anului 1932 o ameliorare, explicată prin „tendința de construcție ivită în diverse țări”²⁹, aducând după sine modificări corespunzătoare și în situația muncitorilor.

Acțiunile greviste ale muncitorilor forestieri din anii 1929 — 1933, neavând însă o conducere unică, s-au desfășurat spontan. Din această cauză muncitorii nu au putut obține întotdeauna satisfacerea deplină a revendicărilor lor. Cu toate acestea, lupta muncitorilor forestieri a împiedicat în mare măsură clasele exploatare să arunce în totalitate greutățile crizei asupra maselor populare, să impună patronatului recunoașterea organizațiilor muncitorești, a reprezentanților lor, a unei legislații democratice a muncii. Aceste lupte, alături de marile bătălii de clasă ale proletariatului român, conduse de partid în această perioadă, înscrise o pagină de glorie în istoria luptei clasei muncitoare și a poporului nostru.

²⁸ Arhivele Statului Suceava, Fond. Prefectura jud. Cimpulung, dosar 52/1932, fila 21.

²⁹ Ocolul silvic Frasin — Registru comemorativ — anul 1933, fila 15.

ASPEKTE DES FORSTARBEITERSTREIKKAMPFES AUS DER BUKOWINA IN DER ZEIT DER WIRTSCHAFTSKRISE VON DEN JAHREN 1929—1933.

Zusammenfassung.

In dem vorliegenden Artikel der Verfasser zieht in Evidenz einige Seiten des Kampfes der Waldarbeiter während den Jahren der Wirtschaftskrise die sich stützen auf die dokumentarischen Materiale — manche noch unveröffentlicht — welche sich in die Staatsarchive von Suceava sich befinden.

Es wird unterstrichen dass nach dem Kriege die Notwendigkeit der Wiederaufstellung der Wirtschaften und im allgemeinen der Wiederaufbau grosse Mengen Holz gefordert hat, beweisen dass die grossen Finanzleute erfassend die Möglichkeit eines grossen Gewinns sind übergegangen auf die Ausführung grosser Geldanlagen in der Holzindustrie anzulegen.

Infolgedessen, beginnt eine mitteleidlose Ausbeutung des Forstpatrimoniums. Die Umarbeitung der Holzmaterialie erfordert den Bau neuer Fabriken und selbstverständlich die Vergrösserung der Produktionskapazität der vorhandenen Fabriken. Es wurde übergegangen zu der Diversifikation der Produktion durch die Errichtung von Fabriken für Möbel, Kisten, Bauwerke, Holznägel, Maurerpinseln, Fabriken für Imprägnierung der Traversen, Telefonsäule und andere.

Um einige Beispiele zu geben wird betont dass, wenn im Jahre 1918 aus dem griechisch-orientalischen Religionsfond die Holzschläge auf 372 042 m³ sich bezifferten im Jahre 1927 erreichen die Holzschläge 1.347.541 m³ und die Wälder der Gemein Vama wurden vollständig devastiert.

Die irrationale Ausnützung der Wälder führte zu unermessliche Vorräte Holzmaterialie weil dieselben konnten nicht verkauft zu werden in den Jahren der Wirtschaftskrise.

Der innerliche Markt war nicht im Stande das ganze Material aufzunehmen während auf den äusserlichen Markt war eine mächtige Konkurrenz. Bei alledem kam hinzu eine starke Geldkrise, die finanziellen Gesellschaften gewähren keine Darlehen den Forstunternehmungen.

Die Folge der Stockung des Verkaufes und des Mangels an Kredite ist eine bedeutende Anzahl von Fabriken reduzieren die Aktivität, manche Gesellschaften übergaben die Fabriken die gemietet wurden den Eigentümern und man schloss die Tore zu. Das führt zur Verschlechterung der Situation der Waldarbeiter und anderer Arbeiter, so dass es registriert sich eine anwachsende Anzahl von totale und teilweise Arbeitslose. Versuchend zu werfen die Wirkungen der Krise auf den Rücken der Arbeiter, das Unternehmertum ist übergegangen zur Reduzierung der Gehälter und Verlängerung des Arbeitstages. Diese Massnahmen verschlechterten mehr die Situation der Waldarbeiter, welche entschieden den Streikenden Kampf gegen die Entlassungen, Reduzierung der Gehälter für

Abschluss der kollektivischen Verträge, für die Einführung und den Respekt für den Werkvertrag die 8 — stündige Arbeitszeit und für die Anerkennung ihrer Organisation.

Um dies alles zu behaupten der Verfasser stellt dar den Streik bei den Bauholzfabriken „Kissmann et Wacher“ aus der Gemeinde Stulpicani, „Israel Fischler und S. Wildmann“ aus Moldovița, „Piker“ aus der Gemeinde Benia, bei den Bauholzfabriken der Gesellschaft „Moldova“ aus Frasin, die des Religionsfonds aus Moldovița und Falcău.

**CONTRIBUȚII LA ISTORIA MIȘCĂRII DE REZISTENȚĂ
IMPOTRIVA FASCISMULUI
IN VAILE SUPERIOARE ALE BISTRITEI ȘI MOLDOVEI**

IONEL DIRDALA

La 6 septembrie 1940 virfurile reacțiunii burgheze și moșierești din România, sprijinite de guvernul fascist german, au încredințat puterea politică unei dictaturi militaro-fasciste, în frunte cu generalul Antonescu.

Dictatura, încă de la început, s-a folosit de cele mai dure metode de guvernare, dezvăluindu-și caracterul său antipopular și terorist. Constituția și parlamentul, așa burgheze cum erau, au fost suspendate. S-au interzis întrunirile și demonstrațiile. S-a introdus pedeapsa cu moartea pentru toți acei care desfășurau acțiuni fățișe pentru apărarea independenței naționale a țării, a intereselor vitale ale poporului român, împotriva fascismului și a trupelor germane. Orice acțiune revoluționară a fost reprimată cu toată cruzimea. Taișul terorii era îndreptat, în primul rînd, împotriva clasei muncitoare — cea mai hotărîtă forță socială antifascistă — în frunte cu partidul său comunist.

Printre primele măsuri luate de dictatura militaro-fascistă, a fost aducerea trupelor germane în România. Dictatura avea nevoie de baionetele hitleriste, fără de care n-ar fi rezistat. Sub diferite pretexte, încă din toamna anului 1940, au fost aduse primele divizii. Numărul lor a crescut în timpul iernii care a urmat. În primăvara anului 1941 au continuat să sosească alte

divizii din care multe au fost împinse în regiunile din vecinătatea graniței cu Uniunea Sovietică și în valea Bistriței.

Dar alături de instaurarea dictaturii, cît și intrarea trupelor germane în țară, au provocat adînci nemulțumiri în rîndurile poporului și ca o reacție, o adevărată mișcare de rezistență împotriva fascismului intern și străin. Starea de spirit potrivnică era mai accentuată în regiunile unde erau concentrate forțele germane. România, de drept, nu era o țară supusă guvernului hitlerist german, dar de fapt, tot timpul războiului a stat sub ocupație. Din primele luni după introducerea dictaturii, muncitorimea se afla într-o intensă frămîntare.

Frămîntări împotriva dictaturii și ocupației nu începui să se producă și printre muncitorii din valea Bistriței la Iacoveni, Ciocănești și Cîrlibaba.

Cele două versante forestiere ale Bistriței în direcția izvoarelor erau transformate într-o zonă militară germană, bază de atac împotriva Uniunii Sovietice. Vechile exploataări de păduri au fost restrînse și supuse exclusiv controlului german. La lucrări nu mai erau admiși decît muncitorii verifi-cați de fasciști, din cei care, aparent, prezentau mai multă încredere. Nemții executau aici și lucrări militare cu caracter secret.

Dar măsurile impuse de interesele strategice fasciste lăsînd fără lucru și fără pîine numeroase familii de muncitori, au intensificat ura împotriva cîmpăcitorilor și a dictaturii antonesciene. Pregătirea războiului devenise un atentat la nivelul de viață al clasei muncitoare.

Comandantul Legiunii de jandarmi din Cîmpulung raporta la 24 de cembrie 1940 că printre muncitorii de la întreprinderile industriale forestiere și minere exista o mare nemulțumire¹. Nemulțumirea era provocată de scăderea accelerată a puterii de cumpărare a salariilor.

Salariul muncitorilor de la minele de mangan din Iacoveni era de natură să ducă și la conflicte. Starea de spirit s-a extins și în mediul rural în rîndul țăranilor. Nemulțumirile erau provocate de dispariția alimentelor de pe piață, abсорbite fraudulos de germani. Același comandant al Legiunii de jandarmi informa autoritățile superioare la 14 ianuarie 1941 că alături de mediul urban, cît și în cel rural, lipseau alimentele. Protestul populației împotriva regimului și a jafului german a crescut încoacebi după ce au-

1. Arhivele statului Suceava, Fond Prefectura Cîmpulung, dos. nr. 59 din 1941, raportul nr. 1906 din 24 decembrie 1940.

ritățile locale au distribuit câteva vagoane de porumb stricat la prețurile curente².

La 1 februarie 1941, comandantul Legiunii de jandarmi din Cîmpulung raporta că mucitorii forestieri din valea Bistriței erau agitați din cauza reducerii exploataților din pădurile care intraseră în zona militară a coto-pitorilor fasciști și a prețului alimentar care creștea de la o zi la alta³. În iunie 1941, prețul pînii negre s-a ridicat la 15 lei și 17 bani, iar kg. de cartofi, aliment de bază al forestierilor, la 20—26 lei⁴, în timp ce salariile erau de 10—15 lei pe oră. Cu simbria pe o zi, muncitorul, dacă lucra numai 10 ore, nu-și putea cumpăra mai mult de 5 kg. cartofi. În iunie 1941 pre-țurile s-au ridicat, dar nu s-a luat nici o măsură de majorare a salariilor. Din această cauză la 5 iunie 1941 s-a produs și un conflict de muncă la fabrica „Silvarom” din Vatra Dornei⁵.

Dar mișcarea de rezistență din perioada de infiltrare a trupelor fas-ciste a culminat cu un act de sabotaj al celeriştilor. În septembrie 1941 un viaduct din apropierea tunelului de la Mestecăniș a fost avariat prin dina-mitare. Trenul german cu nr. 5516 condus de un mecanic român a fost oprit sub pretextul unei defecțiuni, peste viaduct. Din cauza căldurii și a scintilelor ieșite pe coșul locomotivei, minele așezate cu puțin înainte au fă-cut explozie, producându-i grave avarii și întirziind circulația trenurilor în nordul Moldovei⁶. Guvernul de dictatură a ordonat numeroase anchete. Erau periclitate interesele fascismului german și guvernul antonescian, supus ordinelor sale, trebuia să adopte orice măsură, chiar dacă era împo-triva intereselor poporului.

Adevărata înfrățire a dictaturii a fost dezvăluită, încă de la început, maselor populare de Partidul Comunist Român. „Moldova Roșie”, ziarul clandestin al Comitetului regional de partid din Moldova, în numărul său din septembrie-octombrie 1940, prezenta guvernul de dictatură legionaro-

2. Arh. stat. Suceava, Fond Prefectura Cîmpulung, dos. nr. 59 din 1941, Rapoarte și Informări, Nota informativă nr. 4 din 14 ianuarie 1941.

3. Ibidem, Raportul secret al comandamentului Legiunii de jandarmi Cîmpulung din 11 februarie 1941.

4. Ibidem, dos. nr. 100, nepaginat. Lista oficială de prețuri pe iunie 1941.

5. Ibidem, Fond Camera de muncă, 1941—1942, pachet nr. 3, dos. 6, p. 92.

6. L. Eșanu și I. Saizu, Aspecte ale rezistenței maselor populare din Moldova împo-triva dictaturii militero-fasciste și a războaielor antisovietice, în Studii, 3, 1966, p. 530—540.

fascistă ca pe un „front de trădători”⁷. Ideile propagate de partid prin acest ziar s-au răspândit printre muncitorii și țăranii din aria celor două văi, dar teama de regresivitate i-a împiedicat să le împărtășească față. Atitudinile declarate deschise erau rare. Șeful poliției orașului Cîmpulung, într-un raport secret din 8 martie 1941, informa autoritățile că brigadierul Cobilanschi Aurel din serviciul Fondului bisericesc, Ocolul Vama, a „insultat” guvernul de generali, iar „pe domnul conducător al statului”, adică pe generalul Antonescu, îl „acuzase” de trădare⁸.

După intrarea României în război, în iunie 1941, principalele întreprinderi au fost militarizate și supuse legilor militare. În fabrici s-au introdus gărzii militare cu scopul de a reprima orice încercare de rezistență a muncitorilor față de regimul de dictatură. Dispozițiile prevedeau concedierea unor celor care activau într-o mișcare politică periculoasă ordinei și siguranței statului, adică în mișcarea comunistă. Muncitorii erau supuși decretului-lege cu privire la regimul muncii în timp de război. Nelivrarea la timp a comenzilor către stat sau încetarea lucrului din partea muncitorilor erau considerate acte de sabotaj și supuse prevederilor regimului de dictatură. La toate acestea se adăugau condițiile din ce în ce mai grele de viață. Produsele se găseau tot mai greu, iar specula devine un permanent atentat la bugetul mizer al muncitorului, cu și al oricărui salariat.

Războiul devenise, de la început, apăsător și nesuferit. Obligațiile impuse de Germania hitleristă României determinaseră dispariția parțială de pe piață a produselor de primă necesitate, creșterea prețurilor și scăderea puterii de cumpărare a banului.

Salariile rămăneau aceleași sau creșteau într-o proporție mult mai mică decât prețurile, periclitzând situația materială a salariaților. Muncitorii forestieri din Vatra Dornei și Frasin reclamau, în martie 1942, că salariile erau „mult prea mici în raport cu prețul articolelor de primă necesitate”. Majoritatea dintre ei trăiau numai din ce câștigau cu brațele. Cei mai mulți erau căsătoriți, iar cu câștigul obținut nu-și puteau întreține familiile. Ve-

7. Gh. Zaharia, Unele date cu privire la teroarea fascistă din România (1940—1944) în *Analele Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R.*, 6, 1962, p. 123.

8. Arh. stat. Succava, Fond Prefectura Cîmpulung, dos. 59 din 1941, Rapoarte și informări, Raportul Poliției orașului Cîmpulung, nr. 19/8 din 8 martie 1941.

niturile celor necalificați erau și mai scăzute⁹. De la începutul războiului, salariile muncitorești se majoraseră cu 10%, dar prețurile alimentelor și articolelor de îmbrăcăminte crescuseră deja de câteva ori.

Militarizarea fascistă și proiectarea tot mai evidentă a spectrului foamii adânceau conflictul dintre clasa muncitoare și dictatură și sporeau ura împotriva cotropitorilor.

În măsura în care se agravau condițiile de muncă și de viață, se înmulțeau manifestările de protest. În primele zile ale lunii martie 1942 izbucnesc conflicte de muncă la fabricile de cherestea „Dacia” din Frasin¹⁰ și „Silvarom” din Vatra Dornei¹¹. Muncitorii din cele două fabrici cereau o majorare a salariilor pînă la 35% și nu au cedat pînă ce Comisia de arbitraj de pe lângă Inspectoratul general al muncii nu le-a satisfăcut revendicarea. În fruntea muncitorilor de la „Dacia” se aflau Ion Tanu și Vasile Ungureanu¹², iar a celor de la „Silvarom” Iosif Voloșciuc și Eugen Iavorșchi¹³.

În vara anului 1942 s-au produs mișcări de rezistență și la sate. Numeroși țărani din fostele județe Suceava și Rădăuți au refuzat sistematic să iasă la muncă, deși se aplicau pedepsele prevăzute de legea mobilizării agricole¹⁴.

În ținuturile muntoase țăranii au atacat pădurile a căror producție lemnoasă era la dispoziția trupelor germane și a războiului. În anul 1942 numărul delictelor silvice s-a dublat față de anul precedent. Numai în raza Ocolului silvic Frasin s-au înregistrat 166 de delikte. Amenzile au atins valoarea de 385.145 lei¹⁵.

În anul 1943 mișcarea de rezistență se accentuează. Aparatul de represiune raporta zilnic despre creșterea valului de nemulțumiri, determinate de adîncirea gradului de fauperizare și sărăcie, de suprimarea ultimei fă-

9. Arh. stat. Suceava, Fond Camera de muncă Cimpulung, 1941—1942, pachet nr.

3, dos. 6, Conflicte colective de muncă, p. 92.

10. Arh. stat. Suceava, Fond Camera de muncă, Cimpulung, 1941—1942, pachet nr.

3, dos. 6, Conflicte colective de muncă, p. 99.

11. Ibidem, fond citat, p. 92.

12. Ibidem, p. 99.

13. Ibidem, p. 92.

14. I. Eganu și I. Saizu, op. cit., p. 543.

15. Arh. Ocolului silvic Frasin, Registrul comemorativ pentru Ocolul silvic Frasin, p. 28.

14) rime de libertate, de silniciile și teroarea antonesciană, de victimele provocate de război. În fruntea acțiunilor se aflau comuniștii. Partidul Comunist Român — deși în condiții grele — își îndeplinea misiunea sa istorică. Masele muncitoare din regiunea Sucevei se aflau sub îndrumarea Comitetului regional Moldova. Existau organizații de partid la Suceava, Fălțiceni și Rădăuți. Organizația din Rădăuți avea puternice ramificații la Darabani, Săveni, Dornești și Siret¹⁶. Primele manifeste comuniste antirăzboinice fuseseră răspindite încă din vara anului 1941¹⁷. Marele stat major al armatei — referindu-se la întreaga țară — sesiza guvernul că „starea de spirit a muncitorilor este în general îngrijorătoare” și că masa muncitoare era „împinsă încet, dar sigur, într-o zonă periculoasă de influență a curentului comunist”¹⁸.

Din vara anului 1943 manifestările de rezistență se intensifică. Se înmulțesc sabotajele. Grevele erau interzise și totuși se produc.

Încurajată de victoriile armatelor sovietice și călăuzită de Partidul Comunist Român, clasa muncitoare și-a intensificat lupta pentru doborârea dictaturii și alungarea cotropitorilor fasciști germani. Lupta antifascistă a luat cele mai variate forme fiind permanent împletită cu lupta împotriva foamei și a mizeriei. Unele manifestări, cu caracter mai puțin pronunțat, au avut lor printre muncitorii de la salina din Căciea și fabrica de sticlă din Putna¹⁹.

Încetarea lucrului era considerată act de sabotaj. Cu toate acestea la sfârșitul anului 1943 s-a produs greva muncitorilor forestieri de la fabrica de cherestea din Falcău²⁰. La 9 decembrie, același an, au încetat lucrul și muncitorii de la minele de mangan „Arșița” de lângă Iacoveni²¹. Mina livra minereu pentru producția de armament german. Cauzele erau multiple. Peste motivele invocate de muncitori n-au putut trece nici autoritățile române, nici cele germane. Și unii și alții erau interesați în sporirea producției de mangan și cherestea, dar cu toții desconsiderau condițiile extreme de grele în care muncitorii erau obligați să muncească.

16. L. Eșanu și I. Saizu, op. cit., p. 533.

17. Ibidem, p. 537.

18. Contribuția României la victoria asupra fascismului, București, 1963, p. 48.

19. I. Saizu, D. Șandru și L. Eșanu, Contribuții la cunoașterea situației materiale a maselor populare din Moldova în perioada 6 septembrie 1940—23 august 1944, Anuarul Institutului de istorie și arheologie, I, 1964, p. 15.

20. L. Eșanu și I. Saizu, op. cit., p. 542.

21. Arb. stat. Suceava, Fondul Administrației minelor Iacoveni, inv. nr. 1 din 1943.

Pericolul unor grave sancțiuni era mare, dar muncitorii nu au reluat lucrul decât după ce comisiile de anchetă le-au dat garanții cu privire la livrarea imediată a cotelor legale de alimente, îmbrăcăminte, încălțăminte, îmbunătățirea condițiilor de cazare și plata salariilor la timp.

Sabotajele vizau producția de cherestea și în general de material lemnos. Au fost incendiate numeroase păduri ale Fondului bisericesc, principalul furnizor al armatei și al frontului hitlerist. Au ars însemnate suprafețe de păduri la Falcău, Putna, la Pătrăuți, Iliești, Brodina, Argel, Frasin și în alte puncte²². În raza Ocolului silvic Frasin s-au produs 10 incendii care au nimicit 12 hectare de pădure²³: Fondul se afla în „neputință” de a se apăra de „agresori”²⁴. Fără excepție, din toate fabricile de cherestea, la anumite intervale, se tăiau sau erau sustrase curelele de transmisie, direct de la gaterie sau din magazii. Linia de garaj a fabricii de cherestea din Moldovița a fost avariata pentru înlăzirea unei garnituri de tren încărcată cu cherestea. Cîteva note informative ale posturilor de jandarmi semnalau incendierea unui post telefonic la Moldovița și avarierea unei linii de telefon în direcția comunei Coșna. În vara anului 1944 comandantul Legiunii de jandarmi din Cîmpulung raporta că un tren german în retragere, încărcat cu material de război, a fost atacat cu focuri de armă în gara Iacoveni. Nu s-a aflat cine a tras și nici scopurile urmărite. Este de presupus că unii comuniști, care făceau parte din grupul de partizani constituit în munții Sucevei²⁵, au încercat să pună mina pe arme și muniții. La data aceea pădurile erau umblate și de numeroși ostași fugiți de pe front²⁶.

În numeroase cazuri muncitorii de pădure, țărani în același timp, s-au sustras de la livrările forțate de produse: ascundeau vitele și refuzau plata impozitelor, iar cînd frontul s-a apropiat de hotarele Cîmpulungului, au refuzat să lucreze, chiar cu plată, la fortificațiile pe care nemții încercau să le ridice împotriva trupelor sovietice biruitoare. Mai mult decât atât, unii locuitori din satul Poiana Micului au călăuzit cercetașii sovietici în recunoașterea pozițiilor și întăriturilor germane. Pînă în primăvara anului 1944, comandantul german se adresa pentru măsuri autorităților române,

²² Eugen Botezat, *Paza, mijlocul general pentru prosperarea vînațoarei*, în *Bucovina forestieră*, an. I, nr. 3—4, 1943.

²³ Arh. Ocolului silvic Frasin, Registrul comemorativ, p. 29.

²⁴ Eugen Botezat, *op. cit.*, p. 237.

²⁵ Contribuția României la victoria asupra fascismului, București, 1965, p. 61.

²⁶ Arh. Ocolului silvic Frasin, *op. cit.*, p. 29.

dar de la această dată a trecut direct la represii. Țăranii erau aduși cu forța de patrularele germane la lucrările de fortificații, iar satul Poiana Micului, învinuit de trădare, a fost incendiat și distrus pînă în temelii²⁷.

Dar spiritul de ostilitate al populației a continuat să se manifeste pînă la zădărnirea dictaturii militarofasciste antonesciene și alungarea trupelor coteropitoare germane. Acțiunile maselor muncitoare din văile superioare ale Bistriței și Moldovei au însemnat aspecte ale luptei grele și pline de sacrificii desfășurate de clasa muncitoare, de popor, împotriva regimului de dictatură, a ocupanților fasciști, pentru ieșirea României din război, pentru libertate socială și națională. Masele muncitoare, deposezate de cele mai elementare drepturi și libertăți, suspectate și terorizate la fiecare pas, s-au folosit de orice împrejurare pentru a-și manifesta resentimentele și ostilitatea prin mișcarea de rezistență.

CONTRIBUTIONS À L'HISTOIRE DE LA LUTTE DE RÉSISTANCE CONTRE LE FASCISME DANS LA VALLÉE SUPÉRIEURE DE BISTRITZA ET DE MOLDOVA

Résumé

La dictature militaire — fasciste antonescienne, l'envahissement du pays par les armées hitlériennes allemandes et la guerre criminelle contre l'Union Soviétique ont déclenché beaucoup de mécontentements dans les rangs de la classe ouvrière et ont déterminé un mouvement de résistance.

La lutte contre le fascisme s'est mêlée à la lutte contre l'exploitation et pour la liberté sociale. Les ouvriers forestiers de l'exploitation du bois et des fabriques de sciage, situées dans les vallées supérieures de Bistrița et de Moldova, les mineurs de Iacobeni et de la saline de Cacica se sont révoltés contre les conditions de travail et de vie, de plus en plus dures, imposées par le militarisme et par la guerre.

Le mouvement de résistance s'est manifesté par de fréquents conflits de travail tel qu'il est arrivé dans les fabriques de la société „Silvarom” de Vaba — Dornei, „Dacia” de Frasin, des grèves comme celles des mines de manganèse de Iacobeni et par beaucoup d'actions de sabotage de la production de guerre et des transports militaires. En affrontant avec beaucoup de sacrifices les répressions, les masses ouvrières, sous la direction du Parti Communiste Roumain, ont joué jusqu'à l'écrasement définitif du fascisme et la libération sociale et nationale du pays.

27. Gh. Zaharia, *op. cit.*, p. 113; cf. L. Eșanu și I. Saizu, *op. cit.*, p. 348.

PARTICIPAREA INTELECTUALITAȚII PROGRESISTE, CONDUSĂ DE P.C.R., LA LUPTA DE IDEI ÎN ANII REVOLUȚIEI POPULARE

1944 — 1947

GEORGE L. OSTAFI

Lupta de idei, desfășurată cu atîta intensitate și pe atîtea planuri în perioada revoluției populare, nu a însemnat nici începutul și nici sfîrșitul panoramicii confruntări dintre forțele progresiste, democratice ale societății românești, pe de o parte, și forțele retrograde, obscurantiste și reacționare pe de altă parte. Această intensitate a fost determinată de însăși perspectiva istorică nouă ce se înfățișează Românilor, perspectivă deschizînd calea democrației și socialismului, pentru care acționau sau militau toate forțele înaintate ale societății și căreia i se opuneau exploatorii, adepții vechilor stări de lucruri ce își vedeau pozițiile economice și politice periclitate.

Mai laconic exprimat, lupta ideologică a perioadei 1944—1947 nu a însemnat altceva decît cîntecul lebedei pentru clasele intrate în declin, cu ideologie cu tot, și marșul victorios pentru masele populare care intrau, pentru prima oară și pentru totdeauna, triumfal pe ușa principală a istoriei.

Confruntarea de idei desfășurată în această perioadă a fost continuarea, pe un plan mult superior, a bogatelor tradiții de luptă pentru liber-

te ale forțelor progresiste, ale intelectualității înaintate românești, forțe conduse și îndrumate de Partidul Comunist Român.

Disputele ideologice ale perioadei 1944—1947 erau direcționate, în principal, de problema cheie care frământa toate grupările politice de atunci, problema puterii politice care însemna, în esență, lupta pentru luarea sau păstrarea întregii puteri de stat, natura puterii, caracterul și rolul forțelor motrice în revoluție, viitorul țării.

Intelectualitatea, antrenată și înrăutățită în această luptă de partidul comunist, a reușit să-și facă o imagine mai precisă, mai verosimilă despre sensul evenimentelor, să înțeleagă că rolul de conducător în această bătălie îl avea clasa muncitoare, aliată cu țărănimea și celelalte păături progresiste, și că în viața României trebuia întronată acea democrație de tip nou care nu avea nimic comun cu democrația burgheză.

„În fața acțiunii hotărâte a întregului popor, în frunte cu clasa muncitoare, — consemnau truditorii scrisului românesc, — „scriitorii și ziariștii din România își iau angajamentul de a cînta în creațiile lor efortul uriaș al poporului“.

Rolul conducător al clasei muncitoare era deci încă de atunci bine înțeles de intelectuali.

Pe terenul disputelor ideologice legate de puterea politică și viitorul României, se confruntau, în esență, patru concepții: concepția marxist-leninistă, concepția social-democrată, concepția liberală și concepția țărănistă.

Concepția marxist-leninistă, promovată de Partidul Comunist Român, aprecia că România se afla în fața desăvîrșirii revoluției burghezo-democratice, etapă în care rolul de hegemon în luptă revenea clasei muncitoare, aliată cu țărănimea și celelalte categorii de oameni ai muncii. În această luptă se prevedea înlăturarea regimului burghezo-moșieresc, instituirea unui regim democratic, lichidarea completă a rămășițelor feudale, cucerirea independenței naționale. Referitor la formele de luptă, P.C.R. era pregătit să folosească în aceeași măsură pe toate, în funcție de situația concretă care se crea, de gradul de împotrivire a celor ce trebuiau să cedeze proletariatului la cîrma treburilor statului.

Concepția social-democrată, al cărei teoretician rămînea Scribovoinea, susținea, în esență, că problema socialismului este o problemă

1. Congresul Uniunii sindicatelor de artiști, scriitori și ziariști, București, noiembrie 1947, prefață.

perspectivă mai îndepărtată, că burghezia nu și-a încheiat misiunea și clasa muncitoare trebuie s-o sprijine încă un timp pe aceasta în dezvoltarea economică a țării. Această concepție, expusă atât de laconic, era concepția de bază a social-democrației imediat după 23 August 1944, căci mai târziu ea avea să sufere fundamentale schimbări de optică. Și chiar imediat după 23 August 1944, concepția era împărțită doar de o parte a membrilor partidului, grupare care pe parcurs a dat faliment, căci majoritatea membrilor P.S.D., la sfârșitul lui 1945 și începutul lui 1946, au îmbrățișat soluția preconizată de comuniști. Printre acei care au luptat în sensul însușirii concepției marxist-leniniste promovată de P.C.R. au fost Lothar Răduceanu, Ștefan Voitec, Theodor Iordăchescu, Mihail Moraru, Ion Pas, Ion Felea, Barbu Solomon și alții, militanți de frunte ai partidului, printre care și mulți intelectuali.

Concepția liberală, aparținând atât P.N.L. (Brătianu), cât și P.N.L. (Tătărăscu), era o concepție reacționară, dar voalată de un mimetism foarte abil la aceștia din urmă. Această concepție susținea, în esență, că statul nu trebuie să aibă nici un fel de amestec în treburile economice și în special ale industriei și băncilor sau, cel mult, să sprijine capitalul autohton în lupta acestuia cu cel străin. Gh. Tătărăscu a susținut apoi colaborarea cu capitalul străin², ceea ce ar fi însemnat o subordonare în continuare față de capitaliștii de peste hotare. Concepția liberală promova pe lângă ideea proprietății private și ideea armoniei de clasă. Teoreticianul ei de bază rămânea George Strat.

Concepția țărănistă, promovată de P.N.Ț. (Maniu), era o concepție cu rădăcini vechi poporaniste, moștenite încă din doctrina lui C. Stere și adaptată la situația creată după 23 August 1944. Esența acestei doctrine era conservatoare, reacționară, cu critica ascensiunea capitalului și preamărea rolul micii proprietăți, singura în stare să ducă țara la prosperitate. Metamorfoza acestei doctrine, plecată de la C. Stere, trebuie urmărită prin evoluția a însăși acestui partid, prin complicata sa istorie, apoi, prin contribuția adusă pe parcurs de Virgil Madgearu și Ion Mihalache. După 23 August 1944 ea o fluturată, în mod demagogic, problema reformei agrare. Ca și cea liberală, era, bineînțeles, pentru armonia între clase, pentru proprie-

2. Dr. P. Groza, *În drum spre socialism*, Editura de stat, București, 1950, pp. 7-21 (Discurs ținut cu prilejul Conferinței președinților și secretarilor de organizații de masă ale Frontului plugarilor, la 15 august 1947).

tatea privată de tip „mijlociu” (pentru acele gospodării țărănești de tip chiaburesc).

În totală opoziție cu acele concepții care urmăreau conservarea și păstrarea stării de lucruri existente atunci și care vedeau răsturnarea antifascistă ca punct final al luptei, Partidul Comunist Român, care prevăzuse încă din anii ilegalității că problemele fundamentale ale României pot fi rezolvate numai pe cale revoluționară, cu sprijinul și antrenarea maselor largi, milita pentru înlocuirea vechii orînduiri capitaliste cu o orînduire nouă, democratică.

Și dacă în această luptă neîntreruptă a anilor 1944—1947 au fost atrase toate forțele progresiste ale societății românești, intelectualitatea democratică, această pătură cu o pregătire specială pe terenul confruntărilor de idei, a ocupat un loc deosebit de important, întrucît acest front ținea de însuși specificul muncii și activitățile sale, ei revenindu-i, de fapt, rolul de purtător, de amplificator și difuzor al ideilor înaintate ale Partidului Comunist Român și de factor combativ și competent în ciocnirile cu ideologia veche, burgheză.

Căci, dacă domeniul politic cerea o răsturnare a forțelor reacționare, domeniul ideologic cerea o dezrădăcinare a ideilor și concepțiilor reacționare, ori această dezrădăcinare nu se putea face decît de oameni competenți în acest sens, în timp, cu răbdare și tact.

Încă din ilegalitate partidul comunist a reușit să atragă în luptă însemnate figuri de cînturari ce au activat în diferite organizații democratice, au combătut, pe calea scrisului sau oral, ideologia burgheză în general și cea fascistă în special.

Atitudinea unor personalități marcante ale vieții culturale și științifice românești, ca Mihail Sadoveanu, George Enescu, C. I. Parhon, Gh. Marinescu, Traian Săvulescu, Petre Constantinescu-Iași, N. D. Cocea, Ion Iordan, Ath. Joja, Mihail Ralea, Tudor Arghezi, G. Ibrăileanu, Alexandru Sahia, George Mihail Zamfirescu, Tony Bulandra, Maria Filotti, ce au împărtășit cuvîntul partidului comunist în cele mai grele momente ale luptelor anilor 1930—1944, satirele necruțătoare ale lui George Călinescu, Tudor Arghezi, memoriile înaintate de intelectuali cei mai de vază ai țării, Ion Antonescu, sînt tot atîtea dovezi de protest și luptă declarată împotriva celor ce puneau țara la cheremul unei politici antiumane și o tirau în catastrofa războiului mondial.

Toate aceste acțiuni, ca și multe altele ce au precedat și pregătit insurecția antifascistă, au constituit dovada că intelectualitatea progresistă a României nu a putut accepta acea ideologie barbară, dușmană maselor, îndreptată împotriva umanității și culturii. Această ideologie lovea direct în interesele cărturarilor progresiști, a căror muncă meditativă, așternută în pagini valoroase prin truda condeiului, a microscopului, a portativului sau penelului, nu avea nimic comun cu zăngănitul pintenilor, cu descreieratul marathon declanșat de inventarea unor arme cât mai distrugătoare.

Partidul Comunist Român a îndrumat intelectualitatea înaintată, a orientat-o în acei ani grei, periculoși ai dictaturii fasciste, dar nu toate acțiunile cunoscute au fost întreprinse numai din inițiativa partidului, cele mai multe dintre ele au fost inițiative proprii ale cărturarilor, ca o dovadă a gândirii și simțirii sănătoase pe care această importantă categorie socială o aducea cu ea din străfundurile de glorie ale istoriei patriei noastre. În opere, în cuvântările ținute, în articolele de ziar, în atitudinea chiar de pasivitate (de grevă a tăcerii), intelectualitatea purta armele sale proprii de luptă. Căci, de câte ori căpeteniile fasciste nu se întrebau unde-i fecunditatea marilor scriitori români, de câte ori nu se întrebau de ce autorii românelor valoroase nu aștern pe hîrtie faptele de „eroism“ ale anilor 1940—1944? Scriitorii tăceau și, chiar și în acest fel, luptau, protestau. Era, uneori, singurul mijloc de luptă posibil.

După 23 August 1944, Partidul Comunist Român s-a bucurat și mai mult de influență în rîndul acestei importante categorii — intelectualitatea — categorie care a știut să aprecieze marele prestigiu cîștigat de comuniști în lupta împotriva fascismului. Intelectualitatea progresistă a apreciat eroismul și patriotismul înflăcărat al partidului, patriotism atît de plastic exprimat de către unul din intelectualii de frunte din P.C.R., Lucrețiu Pătrășcanu: „Noi am înscris în istorie ziua de 23 August și cea de 6 Martie. În ziua de 23 August am luat steagul tricolor din mîna celor care l-au murdărit. Sub faldurile tricolorului am început lupta împotriva hitlerismului. Am luat în mînă, o dată cu apărarea statului român, și stîndarul lui. În lupta împotriva hitlerismului și fascismului, noi am curățit tricolorul și i-am dat valoarea pe care o merită, fără însă a uita nici un moment, — și iarăși, aici vorbește un comunist — să fie abandonat steagul roșu, steagul luptei muncitorimii“².

² Lucrețiu Pătrășcanu, Cuvîntare rostită în ziua de 13 iunie 1945 în sala Colegiului academic din Cluj — Scînteia, nr. 253 din 18 iunie 1945.

Detășamentul înaintat al cărturarilor a știut să prețuiască bogata activitate și experiență a P.C.R. în domeniul muncii și luptei ideologice, să aprecieze, mai ales, just semnificația lui 23 August ca punct de plecare în revoluție și nu ca punct final al ei, așa cum încercau să-l considere și să-l folosească partidele „istorice”.

Sub îndrumarea și orientarea P.C.R., intelectualitatea ce a aderat la această luptă a putut să-și facă o imagine reală asupra etapei în care se găsea România, chestiune elucidață, în linii principale, încă de Congresul al V-lea al partidului — etapa desăvârșirii revoluției burghezo-democratice și trecerea la revoluția socialistă, — iar asta a ajutat-o foarte mult în ja-tonarea drumului ei de luptă ideologică.

Aprecind juri actul eliberării României de sub jugul fascist, intelectualitatea și-a pus mari speranțe în ecoul și consecințele pe care aceasta urma să le aibă și pentru ale cărei efecte imediate și de perspectivă se angaja să lupte și a luptat, cot la cot cu clasa muncitoare, cu țărăimea.

„Ca și altădată — spunea Mihail Ralea, în noiembrie 1944 — ne u-făturăm luptei duse de toți acei care voiesc omenie, dreptate, libertate. Pers-pectivele deschise de 23 August trebuiesc consolidate ... Le vom cere mereu în literatură, în artă, în filozofie, în modul de a gândi al fiecăruia. Trebuie să creăm, în locul stupidelor dogme obscurantiste, iluminarea uma-nitară. Va trebui să schimbăm pînă în adîncuri structura concepțiilor noastre înhibate de superstiții primitive și prejudecăți retrograde”.

Opinii asemănătoare aveau și alți intelectuali, am spune chiar cei mai mulți dintre cei chemați să desfășoare o luptă ideologică combativă, competentă și cu răsunet în rindurile maselor populare. Și, cu toate riscu-urile pe care le implică o înșiruire de citate, redăm câteva dintre cele pe ca-re le găsim mai semnificative în acest sens.

„Lumea de mîine va avea o organizare socialistă”⁴ — exprima cu optimism și certitudine Mihail Ralea încă în 1945; „Cred în triumful so-cialismului, cred că numai socialismul și numai societatea comunistă pot oferi condițiile de realizare pozitivă. E o problemă de viitor, dar nu cred căre îndepărtat”⁵, întărea Lucrețiu Pătrășcanu.

„Ar fi o lipsă de spirit civic — exprima George Călinescu în sep-

4. Mihail Ralea, *Cuvînt introductiv la Viața Românească* nr. 1, noiembrie 1944.

5. Ion Biberi, *Lumea de mîine*, ed. Forum, București, 1945, p. 88.

6. *Ibidem*, p. 81—82.

15 septembrie 1944 — ca acum, la începutul noii ere democratice, să stăm la o parte. Poporul intră în plinele sale drepturi, trebuie să vrem să fim alături de el", iar Gala Galaction, în același an, arăta că „Trebuie să ne înălțăm la înalta concepție a acestor vremuri, să înțelegem rostul frământărilor de azi și să ne integrăm lor cu trup și suflet”⁷.

Actul de la 23 August însemna pentru N. D. Cocca „... un suflu cald de credință și speranță”⁸; pentru George Enescu „... o nouă credință în demnitatea omului”⁹; pentru Dimitrie Gusti „... un act istoric și plin de eroism ... pentru noua manifestare și posibilitate de creație a democrației”¹⁰; pentru Zaharia Stancu „...zorii libertății și ale democrației”¹¹; pentru Ion Caraion „... cea mai mândră și mai zguduitoare pagină din istoria”¹² națională.

Concluzia pe care doresc s-o desprind din această înșiruire de opinii este aceea că intelectualii au întrezărit viitorul ce se deschidea României, că acest viitor trebuia făurit și că ei erau gata să participe, uniți sub steagul partidului comunist, la marșul luptă care de abia se declanșase în plinitudinea ei pe frontul confruntărilor politice și ideologice.

„Să ne dăm eholul la opera de perfectibilitate pe care lumea în care trăim o întreprinde”¹³ — cerea Hortensia Papadat Bengescu —; „Să-și călească scriitorii arme noi pentru a putea să ajute la făurirea unei lumi noi”¹⁴ — spunea Eugen Iebeteanu —; „În perioada care urmează rolul scriitorului poate deveni covârșitor dacă el își înțelege misiunea... în lupta cu execrabila bolboroseală a regimurilor fasciste dinaintea”¹⁵ — preciza Mihai Beniuc.

Această categorie deci, eliberată ea însăși acum, căci „23 August a însemnat deopotrivă și eliberarea artei și a culturii greu înlănțuite de normativele fasciste”¹⁶ (Geo Dumitrescu), își afirma deschis și hotărât ade-

7. *Tribuna poporului*, nr. 1, din 15 septembrie 1944.

8. *Ibidem*, din 17 noiembrie 1944.

9. *Victoria*, din 27 octombrie 1944.

10. Ion Biberi, *op. cit.*, p. 26.

11. *Ibidem*, p. 55.

12. *Lumea*, nr. 11 din 2 decembrie 1945.

13. *Ecoul*, din 30 august 1944.

14. *Contemporanul*, din 3 ianuarie 1945.

15. Volumul *Din venet XX*, apărut în 1944, f. ed., p. 87.

16. *Victoria*, din 20 octombrie 1944.

17. *Victoria*, din 23 august 1945.

ziunea la lupta ideologică în care rolul de conducător revenea P.C.R., partid înarmat cu nepieritoarea învățătură marxist-leninistă.

Adeziunea marilor personalități înocă nu era suficientă, căci, în marea bătălie ideologică, care se anunța și îndelungată, fiind știut faptul că transformările din conștiință se produc mai greu ca cele din viața materială, trebuiau atrase toate categoriile de intelectuali, de la toate nivelele și din toate compartimentele de activitate, categorii ce aveau de îndeplinit o mare misiune și în viitor. Pentru aceasta, P.C.R. a dus o muncă susținută, avînd de luptat serios cu influența pe care o mai exercitau partidele burgheze, avînd de luptat cu propaganda reacționară care încerca să acrediteze ideea că partidul comunist manifestă dispreț și neîncredere în intelectualitate. Dușmanii noului curs al istoriei poporului român dispuneau în sfera vieții ideologice de mari avantaje: tipografiile și editurile erau aproape toate proprietate capitalistă; presa proprie a acestor partide, alături de unele organizații reacționare, desfășura încă o puternică propagandă în mase (în special în rîndul unor categorii de tineri); organizațiile și instituțiile culturale și științifice (unii membri ai Academiei Române, ai Fundației Regale, ai Societății Scriitorilor Români, Așezămintelor Culturale etc.), precum și învățămîntul, de la cel primar pînă la cel universitar, înarmat cu manuale și cursuri vechi, exercitau, de asemenea, o puternică influență; marea majoritate a intelectualității era formată la „școala veche”, burgheză, iar editurile, presa, mai mențineau, mai înprospătau în mintea acestora unele idei ce se cereau înlocuite.

Partidul Comunist Român a manifestat dragoste și încredere în elementele intelectuale înaintate, le-a chemat la luptă, le-a primit sub faldurile drapelului său, înregimentîndu-le în organizații democratice.

Aderența crescîndă a intelectualității la lupta ideologică se datorea și deselor apeluri pe care partidul le-a adresat acestei categorii.

Astfel, Apelul C.C. al P.C.R. din 28 august 1944¹⁰, Chemarea grupului patriotic antihitlerist, în care se spunea „Intelectuali! Facem apel la curajul și talentul, onestitatea voastră. Faceți lumină în jurul vostru, explicînd sensul măreț al evenimentelor și încadrați-vă în organizațiile patriotice și sprijiniți sistematic cu pregătirea voastră marcea acțiune de el

10. *România liberă*, nr. 15, din 30 august 1944.

berare a Frontului patriotic antihitlerist. Acum ori niciodată, puneți-vă energia în serviciul poporului vostru¹⁹.

Această poziție față de intelectualitate reiese și dintr-o serie întreagă de alte acțiuni întreprinse de P.C.R., acțiuni din care amintim: Consiliul-rezoluția activului central al partidului comunist, din 25 iulie 1945, consacrată pregătirii Conferinței Naționale a P.C.R.; Cuvîntarea lui Gh. Gheorghiu-Dej, din noiembrie 1946, în fața intelectualității din capitală; cuvîntările lui Lucrețiu Pătrășcanu, precum și lucrarea acestuia „Poziția P.C.R. față de intelectualitate“.

Dacă Lucrețiu Pătrășcanu, în lucrarea amintită, făcea un istoric al evoluției ideologiei și intelectualității, chemînd-o pe aceasta să-și revizuiască în mod curajos pozițiile, îndemnînd-o să urmeze singura cale care ducea la înflorirea culturii — calea democrației²⁰, — Gh. Gheorghiu-Dej, vorbind intelectualității din capitală, spunea: „Concepția democratică și muncitorească asupra vieții nu este cîtuși de puțin o brută răptură de tot ce a fost valabil în viața și cultura trecutului. Democrația și concepția care o călăuzește înseamnă tocmai salvarea de la naufragiu a celor mai autentice valori etice, culturale și politice, înseamnă o revalorificare a tuturor valorilor reale ale trecutului. Concepția democratică este tocmai o punte între ceea ce istoricește a fost valabil ieri și ceea ce va fi valabil mîine. Ea asigură continuitatea reală a tradiției culturale a umanității²¹“.

Această amplă și anevoioasă muncă de educare și reeducare a intelectualității, ea și a întregului popor, de altfel, a fost desfășurată de Partidul Comunist Român prin intermediul presei, al radioului, al întrunirilor, al dezbaterilor, al diferitelor forme de învățămînt și propagandă etc.

Pentru prima dată Partidul Comunist Român a putut să uzeze de o presă centrală și regională, începînd cu Știința, România liberă, Contemporanul, Viața sindicală, Știința tineretului, Frontul plugarilor, Tribuna poporului, Nașumea, Libertatea, Victoria, Dezrobirea, Lumea, Ecoul, Viața Românească, Ultima oră, Orizont, Veac Nou, Carnetul activistului, Politica externă, precum și de o serie întreagă de publicații regionale, printre care Lupta Moldovei, Luptătorul bănățean, Înainte, Clopotul, Descătușarea.

19. *România liberă*, nr. 33, din 17 septembrie 1944.

20. Lucrețiu Pătrășcanu, *Poziția P.C.R. față de intelectualitate*, ed. P.C.R., București, 1948, pp. 12—13.

21. Gh. Gheorghiu-Dej, *Problemele intelectualității românești*, în *Contemporanul*, nr. 10, din 23 noiembrie 1946.

Cuvîntul poporului, Vremea nouă, Patriotul, Prahova democratică, Igazsag, Viața nouă, Zorile, România viitoare, Lupta poporului și altele, publicații prin care nu numai că intelectualitatea și celelalte categorii erau îndrumate și orientate, dar în paginile cărora cei mai de seamă cărturari își aduceau contribuția la această marea operă de clarificări ideologice.

Pentru prima oară acum s-a trecut la tipărirea în tiraje de masă a operelor clasice ale marxismului. Numai pînă la sfîrșitul lunii ianuarie 1945, în Editura P.C.R., se tipăriseră 31 de titluri de lucrări cu un tiraj total de 500.000 exemplare, dintre care: „Manifestul partidului comunist“, „Muncă salariată și capital“, „Salariu, preț, profit“, „Ludwig Feuerbach și sfîrșitul filozofiei clasice germane“, „Dezvoltarea socialismului de la utopie la știință“, „Imperialismul, stadiul cel mai înalt al capitalismului“, „Impozibilul în natură“, „Sarcinile uniunii tineretului“ și altele.

Pe lângă acestea nu trebuie uitat nici marele rol jucat de instituțiile de învățămînt de partid și la care mulți intelectuali au predat lecții, au purtat discuții, au dat îndrumările necesare.

La 11 martie 1945 lua ființă prima universitate muncitorească din România, azi Academia de învățămînt social-politic „Ștefan Gheorghiu“, iar pînă la sfîrșitul anului 1947, Partidul Comunist Român dispunea de 6 școli centrale și 12 școli județene de partid. Pe lângă acestea, aproape 32.000 de agitatori erau pregătiți în școli, se făceau instruirii și cursuri de scurtă durată.

Iată ce spun documentele vremii despre contribuția unor cărturari la bunul mers al învățămîntului politic și ideologic: „În ziua de 14 martie 1945, în localul Centrului cultural al Apărării patriotice, din str. Berzei, nr. 9, s-au pus bazele Universității libere democratice. Au luat parte profesorii universitari, literați și intelectuali care în unanimitate au ales ca rector pe d-l prof. Stoilov, rectorul Universității București. Scopul Universității democratice este dublu. În primul rînd difuzarea ideii de democrație progresistă, sub toate aspectele, în special în masele intelectuale, iar în al doilea rînd, ridicarea nivelului cultural al muncitorimii căreia izvoarele de cultură i-au fost închise de către regimurile trecute. Rectorul este ajutat de către un „Consiliu de onoare“ alcătuit din domnii George Enescu, prof. C. I. Parhon, Lucrărețiu Pătrășcanu, prof. St. Voitec, dr. Bagdasar, prof. P. Constantinescu-Iași. Se vor ține cursuri de sociologie, drept, științe economice și politice, istorie, filozofie etc. Printre profesorii care vor susține aceste cursuri s-au anunțat pînă acum d-nii: Stoilov, Al. Rosetti, Iorgu Ior-

dan, Andrei Oțetea, Grigore Moisil, Gh. Demetrescu, Traian Gheorghiu, dr. St. Nicolau, Basil Munteanu, Constantin Babruns, Alex. Halunga, Constantin Racoviță, M. Neculcea, Al. Sanielevici, ing. Herbel²².

De îndată ce clasele exploatare s-au convins că valorile intelectuale aderă la politica partidului comunist și acționează pentru traducerea ei în fapt, au început o febrilă activitate de barare a exodului intelectual (spre aștia), o disperată activitate propagandistică.

Recurgând la denigrarea forțelor democratice, la negarea faptului că partidul comunist ar avea de partea sa intelectualitatea, ceea ce era, evident, un fals, reacțiunea, în întreaga perioadă la care ne referim, a dat activității propagandistice diferite forme, de la cele mai abile, ascunse în haină filozofică sau artistică, pînă la violență, atentate, amenințări, șantaj etc.

Negînd legitimitatea marxismului în România, negînd posibilitatea dezvoltării industriale a țării noastre, ziarul „Dreptatea” (organ al P.N.T.) spunea: „Industria grea, cu punct principal de grijă al politicii actuale este sinonim cu răsturnarea premiselor existenței noastre. Este îmbrățișarea unui crez cu desăvîrșire opus structurii românești social-economice. Este sacrificarea lurilor realităților pe altarul unor interese străine de factura și puțințele poporului nostru”²³. Și acestea exact în momentul cînd cei mai valoroși ingineri, cercetători în domeniul tehnicii, se preocupau cu dăruire de dezvoltarea industrială a României, cînd deputații intelectualității cereau în Parlament dezvoltarea industriei grele²⁴.

Aceste teorii au fost însoțite, alături în „Dreptatea”, cît și în „Liberalul”, de invectiva că partidul comunist, forțele democratice în general, nu ar avea teoreticieni, cadre intelectuale capabile să traseze liniile directoare ale dezvoltării economice, culturale, științifice, că majoritatea intelectualilor ar fi cuprinși în partidele „istorice”.

Aceste invective au fost dezmințite de înșiși intelectualii, care au demască și combătut teoriile burgheze în general, au dezmințit, prin numeroase articole, cuvîntări etc., opinia falsă a unor ziariști puși în slujba reacțiunii.

„Trebuie să fii de rea credință — spunea Știința — sau interesat

22. *Universitatea liberă democratică*, în *Căminul cultural* din mai-iunie 1945, p. 432.

23. *Dreptatea*, nr. 329, din 19 aprilie 1947.

24. Vezi *Congresele A.G.I.R.* — *Știința*, nr. 361, din 24 octombrie 1945; *Știința*, nr. 811, din 6 octombrie 1947; *Monitorul oficial*, p. III, nr. 9, nov. 1947.

să înşeli lumea, ca să nu constăţi că niciodată în ţara noastră intelectualii n-au activat mai intens pentru binele public şi niciodată cuvântul lor n-a fost mai respectat decât în aceste vremuri când democraţia populară întronată la 6 martie a făcut apel la forţele lor în viaţa politică, economică, şi culturală, la dragostea lor de popor şi patrie ... Cei de la „Dreptatea” n-ar putea să ne dea şi nouă câteva exemplare de intelectuali „istorici”? Ba, da : Lista „doctorilor” manişti de la băncile din Ardeal, cămătarii ţărânimii ardeleni sau toţi „doctorii” a căror activitate ştiinţifică se desfăşoară la Consiliile de administraţie ale marilor trusturi şi carteluri!... Intelectualii români au venit în partidul comunist fiindcă l-au găsit pe linia tradiţională de luptă a poporului român²⁵. Şi tot „Scinteia”, în luptă cu „Liberalul”, preciza : „Intelectualii n-au rămas niciodată străini de frământările sociale. Dimpotrivă, au fost în fruntea mişcărilor progresiste. Istoricii însă încearcă în ultimul timp să izoleze pe intelectuali de popor, de forţele democratice care-i ajută să-şi schimbe soarta. Ziarul „Liberalul” îi consideră „rătăciţi politici”, iar „Dreptatea” îi îndeamnă să rămână „în rezistenţă”. Nu se gîndeau tot cei de la „Dreptatea” că „Ne pleacă profesorii” ca : Dr. Bagdasar, Iorgu Iordan, Moisi, Tudor Vianu, Stoilov, Mihail Ralea ? Dar Dr. Parhon, Mihail Sadoveanu, Victor Eftimiu, Al. Rosetti, G. Călinescu ? Dar miile de ingineri, medici, arhitecţi, profesori, avocaţi, care n-au aştept nepatrioticul indemn la rezistenţă şi s-au încadrat în munca de reconstrucţie, nu sînt intelectuali ?²⁶

Impotriva acestor false declaraţii ale ziarelor reacţionare, intelectualii s-au ridicat la muncă neobosită pentru dezvoltarea industrială a României, arătînd că „industrializarea nu numai că este necesară, dar şi posibilă”²⁷, arătînd că ei luptă „pentru dezvoltarea industrială a României, prin punerea în valoare a bogăţiilor ţării²⁸, că acum este „începutul noii ere, democratice”²⁹, că România a căpătat „drum liber pentru noua manifestare de creaţie a democraţiei”³⁰, că „lumea de mîine va avea o organizare socialistă”³¹.

25. Scinteia, nr. 544, din 9 iunie 1946.

26. Scinteia, nr. 616, din 1 septembrie 1946.

27. Trofin Hagan, *Sindicatelor unite din România*, ed. pol., Buc., 1968, p. 189.

28. Ibidem, p. 188.

29. *Tribuna poporului*, nr. 1, din 15 sept. 1944.

30. Ion Biberi, *op. cit.*, p. 55.

31. Ibidem, p. 88.

Concepțiile retrograde privind drumul de dezvoltare a României au fost combătute prin articole de mare densitate și cu argumente puternice de intelectuali ca Gh. Micle³², George Călinescu³³, de unii reprezentanți ai intelectualității în Parlament, cum a fost cazul deputatului Alex. Popescu, din partea P.N.P., care spunea: „Dezvoltarea industriei aduce independența noastră sub stăpânirea monopolului și trustului internațional ... După improprietărea din 1945, industrializarea țării este o condiție de propagare și independență economică a poporului. Dezvoltarea industriei grele constituie condiția de bază a progresului și redresării poporului român³⁴”.

Toate aceste confruntări, care aveau la bază problema politică și problema perspectivei României, s-au extins și în celelalte sfere ale luptei ideologice.

Clasele reacționare, înfrinse zi de zi pe frontul luptei politice, au căutat un refugiu în domeniile ideologiei (filozofie, cultură, artă etc.).

Sperînd că își vor mai putea menține influența în viața social-politică, partidele reacționare au început să bată la ușile concepțiilor filozofice dintre cele două războaie mondiale, scoțînd din arsenalul gândirii retrograde lucrări cu caracter anticomunist, obscurantist ca: „Fiziologia filozofică” a lui N. Paulescu; „Introducere în sociologie” a lui Eugeniu Speranția; „Limitele cunoașterii științifice” a lui Al. Mironescu, lucrări reeditate în anii 1944—1946, precum și altele de mai mică anvergură, dar cu un conținut tot atît de otrăvitor, ca „Scrisori către tineretul român” a lui M. Fărcășanu; „Spre o nouă tehnică a libertății” a lui Paul Dumitriu etc.

Mihail Fărcășanu, de pildă, pentru a abate tineretul de la calea luptei revoluționare, în special tineretul studios, scria: „E greu de închipuit că pentru nevoia de extaz a tineretului vor fi suficiente planurile de expropriere a capitalului, confiscarea sau comunizarea diverselor sectoare economice³⁵”. Pretinsul filozof făcea această afirmație ca și cum cineva ar fi pretins că numai acestea erau măsurile ce se luau în vederea satisfacerii tineretului, chiar din nevoia lui de „extaz”. George Călinescu, de altfel, avea să dea un răspuns cum nu se poate mai precis atît lui Fărcășanu, cît și altora care gîndeau la

32. Gh. Micle, *Puterea maselor*, ed. Frontul plugarilor, 1945, p. 303.

33. *Națiunea*, nr. 1, din 20 martie 1946.

34. *Monitorul oficial*, p. III, nr. 9, din 7 noiembrie 1947, pp. 15—16.

35. Mihail Fărcășanu, *Scrisori către tineretul român*, f. ed., 1946, pp. 25—26.

fel: „...avem mai ales de clădit școli, spitale, teatre, biblioteci, muzee, fabrici, tractoare, pluguri, medicamente, statui, tablouri, cărți³⁶.”

Lucrări de seama celei semnate de Fărcășanu, ca și altele, nu pleau de la o confruntare cu teoria partidului comunist de pe poziții științifice, uzând de argumente, ci folosind calomnii, formulări antiștiințifice, religioase chiar, formulări care vedeau un interes de clasă concret economic și politic. În aceste condiții, când reacțiunea uza de toate mijloacele pentru a-și menține pozițiile, răspindirea în masă a teoriei marxiste era absolut necesară. Masele, făuritoare reale ale istoriei, făuritoare ale prefacerilor concrete din fiecare zi, trebuiau să intre în posesia acestor valori spirituale — teoria nouă, științifică despre lume și societate. De aceea, s-a trecut la răspindirea în masă a acestei învățături, a început, ca să spunem așa, etapa în care filozofia, ca și activitatea politică, inundau masele, pătrundeau pe străzile pline de demonstrații.

În această măreață operă de răspindire masivă a învățăturii noi în mase, un rol deosebit l-au jucat intelectualii. Această grea muncă s-a făcut prin presă, de la tribuna politică, prin discuții libere, prin toate mijloacele menite să combată teoriile ce otrăveau gândirea oamenilor.

Sute de intelectuali au luat cuvântul în public făcând expuneri, combatând ideologia fascistă, reacționară.

Din multe exemple care ne stau la dispoziție cităm doar câteva.

În *Scinteia* din 1944 apăreau materiale ca „Statul țărănesc, o momeală diversionistă³⁷”, de ing. Pavel Chirtocă; „Istoria, cum se învață azi³⁸”, în care Ion Călugăru critica aspru conținutul reacționar al manualelor școlare; „Despre un bazar de cultură³⁹”, tot de Ion Călugăru; în *Căminul Cultural*, Tudor Vianu scria un amplu articol, intitulat „Propaganda și cultura⁴⁰”; prof. Ștefan Georgescu vorbea în fața maselor despre „Starea culturală a regimului fascist și democrat⁴¹”; Lucrețiu Pătrășcanu ținea la Fundația Culturală Carol I conferința „Curenți și tendințe în filozofia ro-

36. *Națiunea*, nr. 238, din 7 ianuarie 1947.

37. *Scinteia*, nr. 44, din 3 noiembrie 1944.

38. *Scinteia*, nr. 46, din 5 noiembrie 1944.

39. *Scinteia*, nr. 63, din 23 noiembrie 1944.

40. *Căminul cultural*, ian.-febr. 1945, pag. 2.

41. *Scinteia*, nr. 156, din 8 martie 1945.

mânească⁴². Stanciu Stoian, conferința „Democrația și războiul”⁴³; prof. S. Stoilov, „Democrația și știința”⁴⁴; dr. C. Dimitriu, „Democrația și munca”⁴⁵; Mihail Sadoveanu vorbea în Sala Dalles despre ridicarea nivelului de cultură a maselor⁴⁶.

Anii 1946—1947 cunosc iarăși mari acțiuni în acest sens. Astfel, Al. Mirodan, în expunerea „Ceva despre analfabetism”⁴⁷, combătea teoriile filozofice ale lui Nae Ionescu; Zaharia Stancu, în articole ca „Sumanele”⁴⁸, „Un discurs oarecare”⁴⁹, combătea teoriile reacționare ale partidelor „istorice” și demasca încercările acestora de a transforma neputința de pe țărmuri filozofice în acte de teroare; Al. C. Constantinescu scria despre „Neofascismul românesc”⁵⁰; Stanciu Stoian scria un amplu și frumos articol intitulat „Despre patrie și patriotism”⁵¹; Silviu Brucan publica articolul „Pentru o cultură nouă”⁵², iar Mihail Sadoveanu, în *Scinteia*, un amplu comentariu intitulat „Procesul de la Nürnberg”⁵³, material care demasca întregul trecut istoric și întreaga substanță a fascismului. Pe lângă materialele amintite, articole sau conferințe, ca și altele care nu s-au amintit aici, un mare interes a prezentat lucrarea lui Lucrețiu Pătrășcanu „Curenți și tendințe în filozofia românească”, lucrare în care autorul arăta că „este necesară și urgentă” o discuție deschisă despre producția filozofică de la noi, producție influențată în cea mai mare parte de ideile politice ale vremurilor în care burghezia în ascensiune își puneia amprenta, dar care azi nu mai corespunde, întrucât și rolurile claselor s-au schimbat⁵⁴.

De asemenea, Dimitrie Gusti, combătând pe cei care negau eficacitatea marxismului în România, în 1946, scria, referindu-se la valoarea u-

42. *Scinteia*, nr. 115, din 21 ianuarie 1945.

43. *Scinteia*, nr. 156, din 8 martie 1945.

44. *Ibidem*.

45. *Ibidem*.

46. *Ibidem*.

47. *România liberă*, nr. 653, din 26 septembrie 1946.

48. *România liberă*, nr. 573, din 28 iunie 1946.

49. *România liberă*, nr. 574, din 29 iunie 1946.

50. *România liberă*, nr. 576, din 1 iulie 1946.

51. *Noua școală românească*, anul II, nr. 9—12, din sept. - dec. 1947.

52. *Scinteia*, nr. 461, din 21 februarie 1946.

53. *Scinteia*, nr. 420, din 7 ianuarie 1946.

54. Lucrețiu Pătrășcanu, *Curenți și tendințe în filozofia românească*, ed. P.C.R., București, 1945.

riașă a principiilor acestei învățături noi, că ele „... rămân totdeauna forțe vii, pentru că conțin o concepție nouă de viață și puternice fermente de gândire, ce deșteaptă spiritele, înflăcărează mințile și pun în mișcare masele. Din astfel de sisteme de gândire — sublinia autorul — se formează viața superioară a umanității⁵⁵.”

Opinii asemănătoare apăreau cu regularitate în Contemporanul, Cartelul activistului, Orizont, Veac Nou, Viața Românească, Tribuna poporului, Victoria, Națiunea și altele, grație contribuției rodnice a lui Ath. Joja, George Călinescu, Camil Petrescu, Leonte Răutu, C. I. Gullian, Miron Constantinescu, P. Niculescu-Mizil și alții, care combăteau teoriile reacționare și promovau cu curaj și consecvență gândirea nouă, marxistă.

O altă problemă, în jurul căreia s-au purtat discuții înflăcărâte pe frontul luptei de idei, a fost problema așa-zisei „crize a culturii”.

Teoria reacționară a „crizei culturii” a apărut ca un strigăt de deznadejde al burgheziei în fața puternicei afirmări a tendințelor democratice în literatură, artă, în viața culturală a poporului.

Concomitent cu lansarea acestor teorii, în paginile publicațiilor burgheze se promova o literatură decadentă, mistică, pornografică, o literatură care avea drept țel îndepărtarea omului de problemele arzătoare ale zilei.

Această agitație diversionistă despre „criza culturii” a fost demascată prin intervenția lămuritoare a presei partidului comunist, a scriitorilor valoroși legați de popor.

Gh. Gheorghiu-Dej, vorbind despre această problemă, arăta că, dacă e să vorbim despre o criză a culturii, apoi ea există într-adevăr ca o criză a culturii burgheze⁵⁶.

Unul din articolele îndreptate împotriva „crizismului”, publicat în noiembrie 1946 în Contemporanul, este cel semnat de Miron Radu Paraschivescu și intitulat „Plînsul maimuțelor sau unde e criza”, în care se spun: „O criză a existat în România — nu însă în România democratică, ci în acea fascistă. Pe atunci, da, era cu puțință ca scriitorii de talent să înalțe osanale puternicilor politici ai zilei, să se ploconească în stihuri și laude în fața tuturor pontifilor banului. Scriitorul trebuia să-și ron-

55. Dimitrie Gusti, *Sociologia militans*, vol. II, ed. Fundației, București, 1946, pag. 156.

56. Gh. Gheorghiu-Dej, *Problemele intelectualității românești*, în *Contemporanul*, nr. 10, din 23 noiembrie 1946.

ge stăpînul să-i rabde laudele, că altfel răbda el de foame. Sperăm că nu aceasta va fi fiind, în mintea celor ce țipă azi de dorul libertății, libertatea de a scrie cum îi taie capul, că asta era, de fapt, libertatea... de a se vinde cuf dă mai mult. Această libertate, da, e pe cale să piară în România noastră democratică⁵⁷. De altfel, cei mai mulți intelectuali au împărtășit opiniile lor publicului, oșinii apărute în Contemporanul cu ocazia celor două anchete întreprinse de acesta în 1946 și 1947. Acestea arătau clar că teoria „crizei culturii” era o născocire a celor care intraseră în criză nu numai din punct de vedere al culturii, ci din toate punctele de vedere, a celor care pierdeau terenul politic, a celor a căror viitorul apropiat le anunța și pierderea puterii economice și, o dată cu aceste pierderi, o completă izolare față de cei asupra cărora izbutiseră să domine și să influențeze ani în șir.

La anchetele amintite și-au adus contribuția atît scriitori, cît și creatori din alte domenii, pictori, actori, activiști pe tărîm cultural-obștesc etc.

Mihail Sadoveanu, revoltat pe aceste teorii dușmănoase, spunea: „Cît scriitorul se mîrginea să rămînă în cercul destul de restrîns al cititorilor săi, socotit un luptător conștient, cît un „amuseur” al ceasurilor de plictis, nu era pentru nimeni nici supărare, nici primejdie. Însă o dată ce au scrisul său a avut ca vehicul rotativa unei gazete zilnice, el devenea „trădător”⁵⁸. Și într-adevăr, activitatea ideologică, creația filozofică, literatura acestor ani, în care se produce saltul calitativ de la o cultură perimată la alta progresistă, păstrînd însă și preluînd tot ce a fost mai bun în trecut, această activitate spunem, de început, nu se măsura în volume, în tomuri impresionante deocamdată, căci încă nu trecuse nici timpul material pentru realizarea lor, ci în articole, schițe, reportaje, nuvele etc.

Artistul acestor ani încerca să surprindă freacățul zilei, evenimentele care se cereau consemnate sau anticipate de artă. În acest sens avea mare dreptate George Bacovia cînd spunea în 1946: „Sătul de arta de salon, artistul combină acum freacățul din el cu ecourile maselor populare și le contopește”⁵⁹.

57. Documentele Congresului Uniunii sindicatelor de artiști, scriitori și ziariști, I. ed., București, 1945, prefață.

58. Documentele Congresului Uniunii sindicatelor de artiști, scriitori și ziariști, I. ed., București, 1945, prefața.

59. Contemporanul, nr. 4, din 11 octombrie 1946.

Acum scriitorul, omul de artă era și gazetar și luptător, căci, așa cum excepțional de bine surprindea imaginea timpului George Călinescu, „Un gazetar e un luptător, în mână cu o trimbiță de aur și într-alta cu o spadă, indignarea. El trebuie să cînte o melodie clară, pe cheie regulată și să vulnereze. Altfel devine ceea ce n-ar trebui să fie ziaristul: un impiegat⁶⁰”.

Pentru lupta ideologică pe care intelectualitatea trebuia s-o desfășoare în confruntarea cu ideile reacționare, de un real folos au fost indicațiile date de Partidul Comunist Român la primul Congres al Uniunii artiștilor, scriitorilor și ziariștilor (U.S.A.S.Z. din 1945), precum și la al doilea Congres al aceleiași organizații (în octombrie 1946).

După aceste însemnate întâlniri dintre creatorii de cultură și artă și conducerea P.C.R., marii oameni de litere, filozofii, scriitorii, artiștii au devenit colaboratori permanenți ai publicațiilor cotidiene.

Lângă semnăturile de mare prestigiu ale lui Mihail Sadoveanu, Camil Petrescu, Ion Pas, Cezar Petrescu, Al. Philippide, Gala Galaction, apăreau semnăturile altor cărturari ca Victor Eftimiu, Hortensia Papadat Bengescu, Geo Bogza, N. D. Cocca, Zaharia Stancu, Ion Marin Sadoveanu, Scarlat Callimachi, George Călinescu, George Ivașcu etc. Al. Philippide, spre exemplu, formula o serie de opinii avansate, de pe poziția intelectualului care nu mai aderă la politică din frică „... ca un inutil bicisnic”, ci ca unul conștient, revoluționar care cere și luptă pentru „dezintoxicarea în ceea ce privește această pseudo-cultură care a otrăvit în ultimii ani opinia publică⁶¹”.

O serie de alți intelectuali, scriitori, oameni de știință, erau prezenți în paginile Frontului plugarilor, ziar care se adresa în special satelor și unde țăranul trebuia lămurit asupra mersului tuturor evenimentelor, unde țăranul, dincolo de lupta concretă pentru pământ, trebuia să vadă participarea sa la marea operă revoluționară în care era angajată întreaga țară. Aici scriau articole combative și mobilizatoare Octav Livezeanu, Gh. Micle, Mihail Ralea, Radu Bourreau, Demostene Botez, Eusebiu Mărgărit, iar la România liberă colaborau Aurel Baranga, M.R. Paraschivescu, Al. Graur, Geo Dumitrescu, Paul Georgescu, Ion Caraion și alții.

Activitatea oamenilor de literatură și artă însă nu s-a rezumat numai la activitatea din presă, la acele lucrări de dimensiuni mici și cu sco-

60. *Tribuna poporului*, din 4 ianuarie 1945.

61. *Victoria*, din 23 ianuarie 1945.

puri imediate. O dată cu această activitate oamenii de literatură și artă au depus o muncă rodnică pe șantierul creării unor opere de mare valoare, opere care constituie și azi un bun în zestre culturală a țării.

Mihail Sadoveanu scoate în 1944 „Anii de ucenicie”; George Călinescu apare, în 1945, cu „Istoria literaturii române - Compendiu” și, în 1946, cu „Impresii asupra literaturii spaniole”; Zaharia Stancu editează, în 1944, „Anii de fum”; Geo Bogza scoate, în 1945, trei volume de reportaje „Cartea Oitului”, „Cinzece de revoluție, de dragoste și moarte”, „Pe urmele războiului în Moldova”, în 1946, „Țara de piatră”, iar în 1947 „Oameni și cărbuni din Valea Jiului”; Mihai Beniuc scoate în 1946 volumul de versuri „Un om așteaptă răsăritul”; Eugen Jebeleanu, în 1945 „Ceea ce nu se uită”; Aurel Baranga, în 1945 „Ninge peste Ucraina”, iar în 1946 „Marea furtună”; Cezar Petrescu, în 1945, apare cu „Războiul lui Ion Săracu” George Bacovia, după ce scoate, în 1944, volumul intitulat „Opere”, în 1946 apare cu „Stanțe burghoze”.

Pe lângă acestea, trebuie să amintim marea explozie revuistică din această perioadă, reviste de specialitate, în care au publicat proză, versuri, teatru, materiale de critică alți numeroși oameni de condei.

Dar dacă cuvîntul scris putea fi util maselor largi, dacă el putea să ajungă, prin intermediul ziarului, revistei, cărții, în cele mai îndepărtate cătune ale țării, nu trebuie uitat că la acea dată România păstra o tristă moștenire lăsată de regimul burghezo-moșieresc, cifra de peste patru milioane de neștiutori de carte.

În marea bătălie ideologică din anii 1944—1947 și mai târziu, lupta pentru lichidarea analfabetismului a devenit o problemă stringentă, iar la rezolvarea ei erau chemați zecile de mii de învățători de la sate și orașe.

Înfăptuirea acestei grele moșteniri a trecutului a constituit unul dintre primele obiective în acțiunea complexă de răspîndire a culturii, acțiune inițiată și desfășurată sub conducerea P.C.R. direct.

Conferința Națională a P.C.R. din 1945 a arătat că una din sarcinile de bază pe lărm culturală era organizarea învățămîntului nou, avînd, între obiectivele principale: „a) lichidarea analfabetismului; b) reorganizarea întregului învățămîni, de la cel primar pînă la universitate, pe baze democratice.”⁶².

62. *Scînteia*, nr. 360, din 3 noiembrie 1945.

Opera de stîrpire a analfabetismului a început în România o dată cu revoluția. Ea s-a desfășurat în tranșee, pe șantierele de reconstrucție a țării, pe ogoare, oriunde.

În unele localități, deși condițiile erau foarte grele, deși unele școli erau dărîmate ori lipsite de materialele didactice necesare desfășurării procesului de învățămînt, deși organele administrative locale nu aveau posibilitatea să asigure salariile învățătorilor, aceștia au început, totuși, din proprie inițiativă învățămîntul, au început marea acțiune de alfabetizare.

În sprijinul acțiunii de alfabetizare și de democratizare a învățămîntului, s-au ridicat intelectuali ca Mihail Sadoveanu, care spunea: „... pînă în primăvara anului 1950 să nu mai existe nici un analfabet în țara noastră”⁶³; Stancu Stoian, care arăta că „... trebuie făcute toate eforturile pentru a încheia acest capitol rușinos din viața poporului nostru”⁶⁴; Ștefan Voitec, ministru al Instrucțiunii Publice, care, la Congresul Sindicatelor corpului didactic din octombrie 1947, spunea: „În lupta împotriva ideologiei imperialiste și reacționare, care pentru a continua să înșele mase și popoare îmbracă toate formele și întrebunțează metodele cele mai insidioase, învățătorii și profesorii trebuie să lupte, au datoria să lupte și ca pedagogi și ca cetățeni. Să îndepărtăm din cultura românească și mai ales din mintea tineretului ideologia distructivă. A sosit vremea de a pune la baza învățămîntului concepția științifică a materialismului dialectic și istoric ... Avem nevoie de o școală strîns legată de realitatea economică și socială a țării, de o școală care să împiedice analfabetismul, să ridice nivelul cultural al poporului și să pregătească cadre tehnice și intelectuale pe care le reclamă momentul istoric”⁶⁵.

O preocupare serioasă au manifestat-o cărțurarii, care, prin articolele din presă, prin cuvîntări, cereau accelerarea operei de lichidare a analfabetismului și o școală așezată pe temelii democratice. Astfel, George Călinescu scrie „O reformă școlară”⁶⁶, Stancu Stoian scrie „Școlile și cursu-

63. Scîntela, nr. 634, din 6 octombrie 1946.

64. Căminul cultural, martie-aprilie 1946, p. 171.

65. Ștefan Voitec, *Linii principale ale reformei generale a învățămîntului*. În *Noua școală românească*, nr. 9—12, din septembrie-decembrie 1947.

66. Națiunea, nr. 90, din 11 iulie 1946.

rile țărănești azi”⁶⁷; învățătorul I. Rusu scrie „Stîrpirea analfabetismului,”⁶⁸ etc.

Această amplă acțiune a fost substanțial sprijinită și încurajată, după 6 martie 1945, de guvernul democrat, iar în urma unor argumentări și propuneri din partea cadrelor de specialitate, la indicația P.C.R., învățămîntul a cunoscut o nouă organizare. Încă din 1946—1947, s-au deschis larg porțile învățămîntului pentru toți fiii de muncitori și țărani, s-a trecut la elaborarea de noi manuale, cu un conținut corespunzător.

Îndelungata muncă, plină de dăruire și patriotism, a învățătorilor în lichidarea analfabetismului s-a încheiat în 1955, cînd România devenea, pentru prima oară în istoria ei, o țară a știutorilor de carte.

Paralel cu această muncă desfășurată pe linia alfabetizării, a înnoirii învățămîntului, cărturarii satelor s-au angajat și într-o altă acțiune, tot atît de importantă pentru lupta ideologică cu forțele reacționare și anume acțiunea de reorganizare a căminelor culturale și bibliotecilor, de înființare a noi instituții de acest fel, de orientare a activității acestora spre masele largi care trebuiau atrase, de jalonare a unor obiective cultural-artistice în funcție de cerințele transformărilor din țară, inițiate și conduse de Partidul Comunist Român.

* * *

Concluzia care dorește s-o desprind, în încheiere, se evidențiază cu claritate de la acei puțini intelectuali angajați în focul bătăliilor lui August, la cei mulți alăturați luptei forțelor democratice pînă la finele anului 1947 și în continuare; intelectualitatea a fost o categorie care a știut și acum, ca și întotdeauna, să arunce peste bord, nu fără unele șovăieli și dărerii, ceea ce avea de prisos și să păstreze, să amplifice, ceea ce timpul îi cerea.

În procesul neîntrerupt al revoluției populare, cărturarii și-au adus contribuția la întreaga viață politică, economică și, în mod special, în acel domeniu, specific muncii și capacității lor, domeniul ideologic, cultural-educativ, de creație științifică și artistică.

67. Căminul cultural, din aprilie 1945.

68. Noua școală românească, nr. 9—12, din septembrie-decembrie 1947, p. 321.

A fost o picătură de aur în șarja în care clăcoteau oțelurile aliate ale revoluției. Această picătură nu putea afecta calitățile unui aliaj atât de puternic ca cel în care s-a topit, dar, organic încorporată, picătura putea da și a dat aliajului valoare mai mare, garanție că patina nobilei dă rezistență peste ani.

Timpul, experiența construcției socialiste, a dovedit, feremptoriu că aliajele au nevoie de picături cât mai mari de acest fel.

Și socialismul oferă asemenea condiții, împrejurări.

**LA PARTICIPATION DE L'INTELLECTUALITÉ PROGRESSISTE, CONDUITE
PAR LE PARTI COMMUNISTE ROUMAIN, À LA LUTTE D'IDÉES DANS LA
PÉRIODE DE LA RÉVOLUTION POPULAIRE DE 1944—1947.**

R é s u m é

L'auteur passe en revue les quatre conceptions principales de la période 1944—1947 en Roumanie, la conception marxiste-léniniste, celle sociale-démocrate, libérale et „tzaraliste”.

Contraire aux opinions exprimées dans la presse probourgeoise de cette époque, l'intellectualité de la Roumanie, en grande majorité, a soutenu le parti communiste dans son œuvre de démocratisation du pays, dans le travail d'éclaircissement des masses concernant la politique du parti. Le domaine de la lutte idéologique s'est élargi dans les confrontations politiques de la création littéraire et dans l'activité culturelle et artistique de masse.

On connaît bien sous ce rapport la position ferme de nombreuses personnalités scientifiques, littéraires et artistiques de notre pays, parmi lesquelles on peut mentionner M. Sadoveanu, G. Enescu, C. I. Parhon, G. Marinescu, Tr. Săvulescu, P. Constantinescu-Iași, N. D. Cocco, Iorgu Iordan, Aul. Joja, M. Balca, T. Arghezi, G. Ibrăileanu, Al. Sahia, G. M. Zamfirescu, Tony Bulandra etc.

En citant un grand nombre de prises de position, l'auteur réussit à refléter véridiquement le puissant courant d'opinion favorable au parti communiste. Il mentionne un remarquable nombre d'articles et d'œuvres littéraires apparues dans cette période, réalisés par les plus marquantes personnalités de la culture roumaine. Parmi autres, il évoque la fondation, en 1945, de la première Université ouvrière de Rou-

monie, la future Académie de l'enseignement social-politique „St. Gheorghiu” et la création de l'Université libre démocratique.

Dans la même époque, s'est déclenchée une autre action de grande envergure, la liquidation de l'analphabétisme, une nouvelle preuve de la puissante adhésion de notre intellectualité à la politique du parti communiste.

En nous offrant un ample matériel bibliographique, l'auteur réussit à démontrer entièrement que le Parti Communiste Roumain a bénéficié d'un puissant appui de la part de l'intellectualité de Roumanie dès la période de la révolution populaire, appui ressenti encore pendant la lutte déployée en illégalité.

**LUPTA MASELOR PENTRU APLICAREA IN PRACTICA A
PROPUNERILOR PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN DIN Iunie 1947
IN VEDEREA REDRESARII ECONOMICE ŞI FINANCIARE A ŢĂRII.**

PETRU RUŞŞINDILAR

În vara anului 1947, din inițiativa Partidului Comunist Român, guvernul revoluționar-democratic a adoptat o serie de măsuri economice și politice ce au avut un rol determinant în încheierea procesului de desăvârșire a revoluției burghezo-democratice și trecerea la revoluția socialistă. Succesele forțelor democratice în consolidarea pozițiilor lor politice, afirmarea tot mai puternică a rolului conducător al clasei muncitoare în evoluția evenimentelor, noii pași făcuți în întărirea și adâncirea unității de acțiune a clasei muncitoare, precum și rezultatele pozitive obținute în primăvara anului 1947, în urma aplicării măsurilor economice luate de guvern — toate acestea au creat condiții favorabile pentru punerea în practică a unui ansamblu de noi măsuri menite să mobilizeze masele largi populare la intensificarea eforturilor pentru refacerea economiei naționale, înfrângerea rezistenței burgheziei, consolidarea pe plan economic a victoriilor obținute în domeniul politic.

Un loc primordial în cadrul acestor măsuri l-au ocupat „Propunerile Partidului Comunist Român în vederea îmbunătățirii situației economice și financiare a țării”, prezentate în ședința Consiliului de Miniștri din 14 iunie 1947 de către secretarul general al P.C.R. Trecînd în revistă

principalele realizări ale regimului democrație instaurat la 6 martie 1945 (înfăptuirea reformei agrare, etatizarea B.N.R., refacerea în mare parte a transporturilor, încheierea unor acorduri economice cu țările vecine, aplicarea unor măsuri și legi pentru introducerea ordinii în economie), reprezentantul partidului comunist sublinia că, cu toate acestea, nu au fost atinse rezultatele scontate în domeniul redresării economice a țării, deficitul bugetar și inflația determinând o scădere continuă a nivelului de trai al poporului muncitor. Cauzele care au generat această situație erau multiple și nu vom face aici o analiză amănunțită a lor. Vom reaminti numai că distrugerea instalațiilor, a mijloacelor de transport în timpul războiului, uzura excesivă a utilajului, lipsa de materii prime, accesorii și combustibil, precum și distribuirea lor nerațională, la care se adaugă scăderea puterii de muncă a salariaților din întreprinderi — au făcut ca nivelul producției în principalele ramuri industriale să atingă în primul semestru al anului 1947, abia 48 la sută din producția anului 1938¹. În aceste condiții P.C.R. considera necesară lichidarea grabnică a inflației, instituirea unui regim economic sever, lichidarea haosului financiar, zădărnicierea planurilor reacțiunii de a împiedica refacerea țării².

Pentru realizarea acestor scopuri P.C.R. a propus un ansamblu de măsuri concrete referitoare la normalizarea situației în industrie, agricultură, transporturi, finanțe, ridicarea nivelului de trai al maselor. Reprezentând un vast program de intervenție hotărâtă a statului în economia națională, în condițiile în care mijloacele de producție se aflau încă în mâinile capitaliștilor, aceste măsuri aveau o profundă semnificație politică deoarece atât prin conținutul lor, cât și prin scopul urmărit, aveau un evident caracter anticapitalist.

Fiind rezultatul unei profunde analize științifice a realităților economice și social-politice a țării, ținând seama de sarcinile etapei respective a revoluției și de avântul creator al maselor, propunerile P.C.R. însumau într-o formă clară toate măsurile economico-financiare, constituind momentul de cotitură în lăza luptei hotărâtoare pentru lichidarea haosului economic și monetar. Din ansamblul măsurilor propuse pentru îmbunătățirea si-

1. Economia română, în *Buletinul Ministerului Industriei și Comerțului*, nr. 9-10, septembrie — octombrie 1947, p. 36.

2. Arhiva C.C. al P.C.R., fond 103, dosar 9084, fila 3—4; *Stenograma ședinței Consiliului de Miniștri din 14 iunie 1947*.

tuatției în domeniul industrial se desprinde cu claritate atenția acordată de P.C.R. industriei grele, subliniindu-se că „de nivelul industriei extractive și metalurgice depinde într-o însemnată măsură dezvoltarea economiei generale a țării”³ În acest scop s-a fixat ca sarcină de a spori pînă la sfîrșitul anului 1947 o producție medie lunară de 425.000 tone petrol, 200.000 tone la extracția de cărbune, 10.500 tone la extracția de minereu de fier, 100.000 m.c. gaz metan, 12.000 tone fontă, 25.000 tone oțel, 20.000 tone laminate⁴. Toate aceste măsuri trebuiau să ducă la sporirea productivității muncii, al cărei nivel trebuia să atingă spre sfîrșitul anului 1947 cel puțin 60—70 la sută față de nivelul productivității muncii dinainte de război⁵.

În vederea îndeplinirii cu succes a acestor sarcini, P.C.R. considera că trebuie să se pună în aplicare următoarele măsuri: a) repartizarea rațională a brațelor de muncă în întreprinderile industriale și transporturi; b) extinderea cît mai largă a sistemului muncii în acord; c) stabilirea ordinii necesare în producție prin întărirea disciplinei în muncă, atît la întreprinderi cît și la instituții. Interzicerea folosirii timpului de lucru pentru scopuri străine de producție, sancționarea lipsurilor și întârzierilor nemotivate⁶. În domeniul transportului de mărfuri și călători, P.C.R. propunea ca pînă la sfîrșitul anului 1947 să se atingă nivelul antebelic, prin accelerarea lucrărilor de reparare a distrugerilor provocate de război, grăbirea terminării lucrărilor de construcții a noilor linii ferate de importanță vitală pentru economia națională. Măsurile luate de P.C.R. vizau și dezvoltarea agriculturii. În acest sens se propunea adoptarea unor măsuri eficace pentru sprijinirea țărănimii muncitoare în vederea ridicării producției agricole și reglementarea schimburilor de mărfuri între oraș și sat; statul era solicitat să vină în sprijinul țărănimii cu unelte agricole, stațiuni de închiriat mașini agricole, semințe selecționate și vite de rasă etc. După înfăptuirea reformei agrare s-au creat condițiile necesare organizării țărănimii în vederea luptei împotriva elementelor capitaliste de la sate. Elementele capitaliste de la sate se asociau luptei burgheziei de la orașe împotriva regimului democratic, exploatau țărănimea săracă, se opuneau măsurilor guvernului împotriva speculei. În aceste condiții P.C.R. a adoptat față de

3. Arhiva C.C. al P.C.R., fond 103, dosar 9054, fila 4.

4. Ibidem, fila 4.

5. Ibidem, fila 5.

6. Ibidem, fila 5.

chiaburime o sistematică și eficientă politică de îngrădire și eliminare, cu scopul împiedicării creșterii ei economice în dauna gospodăriilor mici și mijlocii, limitării exploatarei țărănimii muncitoare; au fost propuse, totodată, adoptarea unei politici fiscale, de cote obligatorii (tot cu caracter progresiv), instituirea dreptului de preemțiune al statului pentru pământurile de vânzare, limitarea suprafețelor de pământ ce se puteau cumpăra și altele⁷.

Importante măsuri au cuprins propunerile P.C.R. referitoare la ridicarea nivelului de viață al maselor de oameni ai muncii. Printre acestea o deosebită însemnătate avea înfăptuirea reformei monetare care trebuia să pună capăt inflației, să dea posibilitatea stabilirii unei corelări juste între prețuri și salarii, să sporească puterea de cumpărare a maselor. Cheazășia îmbunătățirii situației materiale a oamenilor muncii o constituia creșterea producției. De aceea, acest important obiectiv continua să stea în centrul atenției partidului comunist și al luptei clasei muncitoare din România.

Propunerile Partidului Comunist Român din iunie 1947 au înarmat partidul și oamenii muncii cu un program științific fundamentat, pe baza căruia s-a desfășurat lupta maselor în etapa următoare. Propunerile din iunie 1947 ale P.C.R. au constituit obiectul unor largi dezbateri în adunările organizațiilor P.C.R. și sindicale, în adunările generale ale salariaților din întreprinderi și instituții. „Sprijinite pe forța organizată a aproape un milion și jumătate de salariați de toate categoriile — sublinia „Scînteia” —

7. În această perioadă, guvernul democratic a lăsat unele măsuri cu caracter anti-capitalist și în domeniul agriculturii. În iunie 1947, parlamentul democratic a adoptat legea prin care reforma agrară a fost declarată „act de guvernământ”. Aceasta însemna că lucrările pentru înfăptuirea reformei agrare nu mai puteau fi atacate de justiție pe nici o cale. Astfel, legea respectivă venea în ajutorul țărănimii impropietărite, consolidându-i dreptul de proprietate asupra pământului. A fost adoptată și legea pentru reglementarea circulației și stabilirea regimului juridic al imobilelor rurale. Prin aceste legi se puneau capăt încercărilor elementelor chiaburești de a profita de pe urma reformei agrare și a situației economice grele a țărănimii muncitoare. Legea „reglementării circulației și a stabilirii regimului juridic al imobilelor rurale” a stăvilit procesul de acaparare a pământurilor de către chiaburi, prin intervenția hotărâtă a statului în raporturile de vânzare și cumpărare a terenurilor agricole. Au fost anulate vânzările de terenuri făcute de țărani muncitori sub constrângerea foametei, în anii de secetă. (Monitorul Oficial, nr. 28, partea a III-a, din 26 august 1947, p. 646—686; Ibidem, nr. 138, partea I-a din 14 iulie 1947, p. 5978).

sindicatele sînt unul din principalii factori în lupta pentru consolidarea și dezvoltarea democrației, pentru înfrîngerea greutăților economice și îmbunătățirea stării materiale și culturale a poporului muncitor”⁸. Activitatea sindicatelor avea o importanță deosebită în aplicarea cu succes a măsurilor preconizate de Partidul Comunist Român. Ședința plenară a C.C. al C.G.M. din 26 — 27 iunie 1947 a hotărît sprijinirea activă de către toate syndicatele a măsurilor cuprinse în propunerile Partidului Comunist Român. Rezoluția adoptată la plenară atrăgea atenția că „pentru realizarea lor trebuie mobilizată toată puterea de organizare și de muncă a tuturor categoriilor de salariați”, că propunerile P.C.R. „trebuie susținute cu toată puterea de mișcare sindicală”⁹. Comisia de producție de pe lîngă Confederația Generală a Muncii, dezbătînd în ședința din 16 iulie 1947 măsurile pentru creșterea producției; stabilirea ca activitatea sindicatelor în întreprinderi să fie orientată în special spre întărirea controlului întrebuințării creditelor; urmărirea repartizării și întrebuințării materiilor prime, precum și controlul executării comenzilor; asigurarea bunei funcționări a mijloacelor de transport; repartizarea rațională a brațelor de muncă; stabilirea normelor în întreprinderile unde nu se poate introduce munca în acord; dezvoltarea întrecerii patriotice și întărirea disciplinei în muncă; sprijinirea aplicării Legii Oficiilor Industriale și a Legii controlului economic; demascarea și înlăturarea elementelor corupte din aparatul fiscal”¹⁰.

Pentru punerea în aplicare a măsurilor stabilite erau necesare cunoașterea în amănunțime a situației din întreprinderi și principalele ramuri de producție, a numărului salariaților calificați și necalificați, capacitatea de producție a fiecărei întreprinderi, natura produselor, precum și perspectivele de dezvoltare în viitor”. Numai în acest sens organele syndicate puteau contribui efectiv și eficient la traducerea în viață a măsurilor preconizate de P.C.R. „Este o mîndrie pentru mișcarea sindicală din România, pentru Confederația Generală a Muncii — arăta „Viața sindicală” — că din primul moment ea și-a dat întreaga adeziune la propunerile Partidului Comunist Român, la măsurile luate de guvern...”¹¹. Imbrățișate de

8. *Scinteia*, nr. 870 din 14 iulie 1947.

9. *Arhiva C.C. al P.C.R.*, fond 1, dosar 300, fila 9: *Rezoluția plenarei C.C. al C.G.M. din 26-27 iunie 1947*.

10. *Arhiva centrală a U.G.S.R.*, fond 1 C.G.M., dosar 133, fila 243.

11. *Arhiva C.C. al P.C.R.*, fond 1, dosar 300, fila 11.

12. *Viața Sindicală*, nr. 132 din 28 iunie 1947.

oamenii muncii organizați în sindicate, propunerile P.C.R. au fost transpuse în fapt. În întreprinderi, Confederația Generală a Muncii a organizat o largă acțiune pentru mobilizarea oamenilor muncii în vederea realizării acestora. Sub lozincă „Cu fața la producție”, în întreprinderile industriale s-a desfășurat o adevărată bătălie pentru creșterea producției. Obiectivele erau acum mai complexe decât înainte. Se urmărea în egală măsură în acțiunea de întrecere patriotică, mărirea producției, a productivității muncii, întărirea disciplinei în muncă, scăderea absențelor de la lucru, economisirea materialului și combustibilului, ridicarea calității produselor.

În activitatea organizațiilor sindicale pentru îndeplinirea propunerilor P.C.R., un rol important l-au avut conferințele de producție, organizate de Uniunile Sindicale de ramură, care au dezbătut măsurile ce trebuie întreprinse în acest scop. Astfel, în zilele de 29 — 30 iunie 1947, a fost organizată la Hunedoara de către Uniunea Metalchimică o conferință de producție cu întreprinderile siderurgice pentru a discuta măsurile de aplicare a propunerilor P.C.R. din iunie 1947. La conferință au participat reprezentanți ai organelor P.C.R., P.S.D. și sindicale, muncitori, ingineri și tehnicieni de la Hunedoara, Reșița, Titan-Nădrag-Călan etc. În cadrul conferinței s-a subliniat faptul că propunerile Partidului Comunist Român prezintă soluțiile cele mai bune pentru însănătoșirea vieții economice, că acestea au pornit de la ideea sănătoasă a dezvoltării cu precădere a industriei grele¹³. În cadrul conferinței s-au trasat sarcini pentru fiecare întreprindere, delegații sindicatelor luându-și angajamentul să respecte normele prevăzute de Ministerul Industriei și Comerțului și să depună toate eforturile pentru a depăși sarcinile repartizate de minister¹⁴. Organizațiile sindicale au mobilizat toți salariații pentru traducerea în viață a angajamentelor luate; ca urmare, la sfârșitul lunii septembrie 1947, în industria siderurgică s-a realizat din programul aprobat de guvern 94,7 la sută din producția de fontă, 89,3 la sută la oțel și 81,1 la sută la laminate, iar față de producția anului 1938 s-a atins la fontă — 86,6 la sută, la oțel 75,8 la sută, iar la laminate 73,1 la sută. În cadrul întrecerii patriotice pentru obținerea acestor succese, în frunte s-a situat colectivul de salariați de la Titan-Nădrag-Călan, care pînă la acea dată a realizat 99,3 la sută din progra-

13. Arhiva Centrală a U.G.S.R., fond 1 C.G.M., dosar 128, fila 105.

14. Arhiva Comitetului Județean P.C.R. Hunedoara, fond 1, dosar 1275, fila 99.

mul aprobat de guvern, urmat de U.D.R. care a înfăptuit 86,4 la sută și U.F.H. care a îndeplinit 85,6 la sută din program¹⁵.

În propunerile P.C.R. din iunie 1947, s-a subliniat locul pe care-l deține controlul economic în opera de redresare economică a țării, sarcinile ce-i revin și principiile care-i determină organizarea și funcționarea. În propuneri se arată că „trebuie stabilit neîntârziat un control sever asupra întregului proces de producție de mărfuri industriale, asupra circulației și consumului, cit și asupra strictei respectări a prețurilor și salariilor stabilite. În acest scop este necesară urgenta înființare a unor organe de control economic¹⁶”. Propunerile P.C.R. cu privire la înțărirea controlului statului în economia națională erau o continuare a măsurilor întreprinse după 23 August 1944 pentru introducerea controlului muncitoresc în întreprinderi (comisiile de producție, contractul colectiv, controlul cetățenesc, oficiile industriale și altele). La 15 iulie 1947 a fost promulgată legea pentru organizarea controlului economic de stat și pentru controlul utilizării creditelor¹⁷. Pe baza acestei legi a fost reorganizat controlul economic prin înființarea unui corp unic de control bine încheșat și a cărui activitate cuprindea în mod planificat întreaga viață economică a țării. Organizarea și activitatea acestui corp de control a permis să se urmărească bunurile pe întregul lor circuit, de la producător pînă la consumator, pe linia politicii economice a guvernului democrat, care avea în vedere îmbunătățirea nivelului de viață al oamenilor muncii. Acest organism creat prin noua lege de organizare a controlului economic avea a) un organ central de condu-

15. Conferința de producție organizată la Hunedoara de către Uniunea Metalochimică a trimis o telegramă C.G.M., în care se arată că toți salariații se consideră angajați în întrecerea patriotică între sindicatele salariaților de la U.D.R., U.F.H. și T.N.C., în vederea realizării pînă la sfîrșitul anului 1947 a următoarelor cantități de fontă și oțel: U.D.R. s-a angajat să realizeze 44.000 tone fontă și 88.203 tone oțel; U.F.H. 21.000 tone fontă și 20.700 tone oțel, T.N.C. 9.000 tone fontă și 25.500 tone oțel. Sintem hotărîți să învingem toate greutățile ce ne stau în cale pentru îndeplinirea sarcinilor propuse” (Arhiva Centrală a U.G.S.R., I fond I C.G.M., dosar 120, fila 211: *Procesul verbal al Conferinței de la Hunedoara din 29—30 iunie 1947* organizată de către Uniunea Metalochimică).

16. Arhiva C.C. al P.C.R., fond 103, dosar 9054, fila 3—7.

17. *Legea nr. 252 pentru organizarea controlului economic*, în *Monitorul Oficial*, partea I-a, nr. 159 din 15 iulie 1947 și *Legea nr. 249 pentru controlul utilizării creditelor*, în *Monitorul Oficial*, partea I-a, nr. 159 din 15 iulie 1947, p. 6029—6033.

cere și coordonare; b) un aparat de control format din controlori permanenți numiți de Ministerul Industriei și Comerțului, la marile unități industriale pentru controlul producției, la punctele vamale pentru controlul mărfurilor din import și export, pe principalele căi de comunicație pentru controlul circulației; c) un aparat de control pe teren pentru urmărirea infractorilor de la legile economice în celelalte sectoare economice. Pentru fiecare județ exista în orașul de reședință un serviciu județean de control constituit pe aceleași baze organizatorice¹⁸. Devenind un colaborator indispensabil al organelor chemute să elaboreze măsurile concrete de realizare a politicii economice a guvernului, controlul economic ținea seama în organizarea și activitatea sa de faptul că pe lângă rolul represiv avea în principal sarcina de a desfășura o activitate preventivă, de informare justă asupra realităților de pe teren, a organelor de resort. Controlul sporadic, la întâmplare, trebuia înlocuit cu un control planificat, dirijat spre sectoarele de bază ale economiei. Acesta trebuie efectuat ținându-se seama de factorii determinanți ai economiei naționale. În spiritul acestei concepții s-a trecut la organizarea pe baze noi a controlului economic. Pe baza Legii controlului economic a fost creat un cadru organizatoric mai larg, care a permis Ministerului Industriei și Comerțului să influențeze în mod hotărâtor sectorul capitalist din industrie și comerț, obligându-le să respecte legile economice. Organele de control puteau interveni direct în luarea măsurilor, fără participarea imediată a Parchetului și organelor judiciare, din care făceau parte în acea perioadă unele elemente necinstite. Prin această lege, cît și prin legile adoptate anterior, statul democratic avea posibilitatea să oblige întreprinderile, pe proprietarii acestora, să subordoneze interesele lor de clasă intereselor generale ale țării. Astfel, aceste măsuri aveau un pronunțat caracter anticapitalist pentru că structural intrau adînc în sistemul economic, obligîndu-l să meargă în direcția în care dictau interesele clasei muncitoare și ale poporului¹⁹.

Pe baza directivelor Confederației Generale a Muncii, organizațiile sindicale au prelucrat în adunările cu salariații importanța și semnificația controlului economic în noua sa organizare, precum și necesitatea colabo-

18. Arhiva Centrală a U.G.S.R., fond 1 C.G.M., dosar 131, fila 77; Instrucțiunile C.G.M. privind felul în care masele urmează să sprijine noul corp de control economic și în special controloarii permanenți din întreprindere.

19. Arhiva Comitetului județean P.C.R. Timiș, fond 1, dosar 2/1947, fila 145.

rării muncitorilor cu aceste organe de control. Prin organele sindicale și comitetele de întreprindere, au fost convocate ședințe ale tuturor salariaților din întreprindere, în cadrul cărora au fost prezentați oficial controlorii permanenți, prelucrându-se în același timp necesitatea colaborării salariaților cu aceștia. În nenumărate ocazii controlorii au dejucaț prin vigilența lor manevrele patronilor de a sustrage mărfurile din circuitul legal. Fără a se substitui organelor administrative din întreprinderi, controlorii permanenți, sprijiniți de sindicate, de întreaga masă de muncitori și tehnicieni, au reușit să impună luarea măsurilor necesare în vederea îndeplinirii sarcinilor de producție în această perioadă.

Succesele obținute în producție de către clasa muncitoare au făcut posibilă, în ciuda acțiunilor sabotoare ale burgheziei, introducerea în a doua jumătate a anului 1947 a programelor de producție, atât în industria mijloacelor de producție, cât și a bunurilor de larg consum. La întocmirea programelor de producție — care constituiau o formă superioară de control a statului asupra întreprinderilor particulare — au fost atrași toți factorii interesați.

Programele de producție întocmite pentru fiecare întreprindere în parte stabileau pe lângă nivelul de producție ce trebuia atins și nevoile de materii prime și accesorii, precum și combustibilul și mijloacele de transport necesare realizării planului. Au fost întocmite programe de producție pentru industria siderurgică și a metalelor neferoase, industria chimică, industria materialelor de construcție și industria bunurilor de larg consum²⁰. Programele de producție erau ratificate prin decizii ministeriale, publicate în Monitorul Oficial, devenind obligatorii pentru întreprinderi. În aceste decizii era prevăzută obligația întreprinderilor de a aduce la cunoștința Ministerului Industriei și Comerțului — la 1 și la 16 ale fiecărei luni — modul cum au fost realizate programele²¹.

Confederația Generală a Muncii a mobilizat întreaga masă de salariați organizați în sindicate în vederea realizării programelor de producție în perioada iulie — decembrie 1947. Din inițiativa C.G.M., întrecerea patriotică, care constituia o metodă importantă de sporire a producției și productivității muncii, a cuprins întreaga țară. Prin uniuni, sindicate, comitete de fabrică, au fost prelucrate cu muncitorii programele de producție și s-a

20. *Economia Română*, nr. 9—10, septembrie - octombrie 1947, p. 38—39.

21. *Ibidem*, p. 39.

duș o largă acțiune politică pentru lămurirea salariaților asupra necesității și importanței realizării acestor programe.

Ca urmare a propunerilor făcute de P.C.R., Consiliul de Miniștri a întocmit un jurnal prin care reglementa repartiziția rațională a brațelor de muncă în așa fel încât în fiecare întreprindere să rămână un număr de salariați corespunzător capacității și programului său de producție. În acest scop, au fost înființate comisii județene de repartizare, care hotărau asupra propunerilor făcute de patroni privind folosirea rațională a brațelor de muncă în întreprinderi. Sindicatele au apărut în cadrul acestor comisii drepturile salariaților cinstiți, capabili și necesari întreprinderilor, combătând abuzurile patronilor²². Hotărârile acestor comisii puteau fi atacate în apel de sindicate la Comisia centrală de repartizare în cazul când acestea nu lăneau seama de punctul de vedere al sindicatului, în ceea ce privește apărarea drepturilor salariaților²³. Cu prilejul aplicării măsurilor de repartizare rațională a brațelor de muncă, au fost înlăturate din întreprinderi elementele reacționare, sabotoare, certate cu munca, iar salariații care prisoceau erau plasați acolo unde era nevoie de ei²⁴. Aceste măsuri au dus totodată și la îndepărtarea din întreprinderi a unor elemente chibaburești, care nu aveau nimic comun cu procesul de producție. Aceste elemente strecurate în întreprinderi, în special în timpul războiului, pentru a obține „mobilizarea pe loc”, lipsite de disciplină muncitorească și de calificarea necesară, au rămas mai departe în uzine, fiind un factor de dezorganizare a producției, întreținând fluctuația brațelor de muncă, lipsind de la lucru, lăsându-și pămîniurile nemuncite sau practicînd comerțul la negru cu produse agricole. Îndepărtarea acestora din întreprinderi a cimentat și mai adînc unitatea de luptă a clasei muncitoare și a întărit pozițiile cucerite de statul democratic român.

Sindicatele au desfășurat o intensă muncă de mobilizare a maselor din toate sectoarele economice pentru traducerea în fapt a propunerilor P.C.R. În cadrul adunărilor sindicale, se dezbăteau mai des probleme legate de producție, se generalizau cele mai bune metode folosite pentru creșterea producției. Comitetele de fabrică inițiau întocmirea de grafice

22. Arhiva Comitetului județean P.C.R. Galați, fond 25, dosar 44, fila 89: Instrucțiunile C.G.M. cu privire la repartizarea rațională a brațelor de muncă.

23. *Ibidem*, fila 71.

24. *Ibidem*, fila 72.

cu privire la mersul producției pe care le afișau în locurile frecventate, se expuneau la panouri de onoare fotografiile muncitorilor fruntași și altele. „Importanța și necesitatea mării producției — raporta Comitetul județean P.C.R. Prahova — a fost obiectul tuturor sesiunilor de celulă și adunărilor generale sindicale. Rezultatul este că majoritatea muncitorimii precum și o bună parte din tehnicieni este animată de dorința de a ridica producția...”²⁵. Într-un raport al Comitetului orașenesc P.C.R. București, se arăta că succesele obținute în mai multe întreprinderi din Capitală se datorau faptului că s-a pornit în mod hotărât la aplicarea propunerilor P.C.R. „La Malaxa, cu o organizație de partid puternică, unde în fruntea comitetului de fabrică se află tovarăși conștienți de rolul ce-l dețin, cu toate greutățile în aprovizionarea cu materiale ferose..., producția este în creștere. Aici echipele de înlocuire funcționează într-un ritm viu, sănătos”²⁶. O mare atenție au acordat sindicatele muncii cu tehnicienii. Pentru a-i mobiliza la lupta de sporire a producției, organizațiile P.C.R. au inițiat ținerrea unor sesiuni cu tehnicienii, în cadrul cărora se dezbăteau toate problemele legate de îndeplinirea programelor de producție. Tehnicienii erau chemați să-și pună toate cunoștințele în slujba creșterii producției, să manifeste inițiativă în îndeplinirea sarcinilor ce le reveneau²⁷. La Consfătuirea cu tehnicienii de la C.F.R. din noiembrie 1947, s-a subliniat că în munca cu aceștia să fie înlăturate metodele sectare, rigide, înguste, acestea aducând mult rău operei de refacere economică a țării. De aceea, s-a recomandat să se dea dovadă de mai mult tact în munca cu aceștia; în fabrici sau ateliere, să fie tratați într-un mod corespunzător, pentru că „de doi ani și jumătate de când clasa muncitoare joacă rolul principal în dirijarea treburilor publice, s-a dovedit că fără oameni de specialitate nu se poate concepe, cîtuși de puțin, organizarea vieții economice”²⁸.

Prin eroismul de fiecare zi al oamenilor muncii, propunerile Partidului Comunist Român au fost îndeplinite, obținându-se în a doua jumătate a anului 1947 succese deosebite în acțiunea de refacere a economiei naționale, învingându-se în mare măsură rezistența sabotare a reacțiunii. Astfel, producția industrială globală reprezenta 74 la sută din nivelul anului

25. Arhiva C.C. al P.C.R., fond 1, dosar 252, fila 87.

26. Ibidem, fond 1, dosar 352, fila 17—18.

27. Ibidem, fond 1, dosar 255, fila 38; dosar 304, fila 53.

28. Ibidem, fond 1, dosar 346, fila 3.

1938. Pe ansamblul economiei naționale, la sfârșitul anului 1947, s-au înregistrat următorii indici privind sporul producției: la cărbune a crescut cu 12,8 la sută față de 1946. Sporul cel mai important a fost obținut la producția cărbunelui brun. Față de 1938, producția globală din 1947 reprezenta un nivel inferior doar cu 5,1 la sută. Producția de minereu a crescut în mod simțitor în a doua jumătate a anului 1947. La minereurile de fier, media lunară în semestrul iulie—decembrie 1947 a fost cu 58 la sută mai mare decât media perioadei ianuarie — iunie a aceluiași an și depășea de fapt media anului 1938²⁹. Producția siderurgică (fontă, oțel, laminate), după o stagnare din perioada imediat următoare războiului, când producția scăzuse la circa 50 la sută față de 1938, începe în anul 1947 o ascensiune bine marcată, trecând de la o medie de 51 la sută în 1946 față de 1938, la 74,1 la sută în al doilea semestru al anului 1947³⁰. Industria metalurgică prelucrătoare a cunoscut o activitate susținută în ramurile care lucrau unelte și mașini agricole. A început pentru prima oară în țara noastră fabricarea tractoarelor³¹. Volumul producției industriei chimice în 1947 reprezenta un spor de 26 la sută față de anul precedent. Producția materialelor de construcții a înregistrat creșteri importante în cursul anului 1947 față de 1946, iar în semestrul al doilea producția cimentului și geamurilor întrece nivelul anului 1938³².

Succesele obținute de oamenii muncii pe frontul economic au creat condițiile necesare pentru trecerea la înfăptuirea reformei monetare, importantă măsură anticapitalistă, menită să ducă la intensificarea luptei pentru refacerea economiei naționale, îmbunătățirea nivelului de trai al maselor, înlăturarea haosului financiar și a inflației. În perioada premergătoare înfăptuirii reformei monetare, Partidul Comunist Român a desfășurat o vastă activitate politică în mijlocul maselor, explicând necesitatea și importanța reformei, demascând zvonurile dușmănoase lansate de reacțiune³³. Impotriva propunerilor P.C.R. de a se trece la înfăptuirea reformei monetare s-a manifestat și gruparea burgheză din guvern (deși s-a declarat de

29. Arhivele Statului București, fond Ministerul Propagandei, Direcția Studii și Documentare, dosar 31, fila 8—9.

30. *Ibidem*, fila 9.

31. *Ibidem*, fila 9.

32. *Ibidem*, fila 10.

33. Reacțiunea afirma că reforma monetară nu putea fi înfăptuită fără obținerea unor împrumuturi din țările imperialiste (*Dreptatea*, nr. 378 din 21 iunie 1947).

acord cu propunerile făcute de către P.C.R. în ședința Consiliului de Miniștri din 14 iunie 1947). Reprezentanții grupării tătarăsciene au întreprins o serie de acțiuni pentru tăgădarea întocmirii bugetului, reglementării impozitelor fixate pe baze noi și au recurs la unele demersuri pentru obținerea unui împrumut din străinătate. Aceste fapte au impus forțelor democratice din guvern de a fixa în secret principiile de înlăptuire a reformei monetare. La 15 august 1947, parlamentul a aprobat Legea pentru reforma monetară³⁴. În pofida scepticilor și a acțiunilor elementelor dușmănoase, Partidul Comunist Român, cu sprijinul celorlalte forțe democratice din guvern, a reușit să realizeze reforma monetară. A fost un succes cu profunde repercusiuni asupra economiei naționale, el acționând ca un puternic îndbold în lupta maselor pentru sporirea producției și grăbirea refacerii economiei naționale. „Masele de salariați sînt cele mai satisfăcute de condițiile create prin reforma monetară și, în ciuda lipsei de numerar, ele așteaptă cu încredere și înțelegere normalizarea vieții economice” — se arăta într-o dare de seamă a Comitetului Județean P.C.R. Dolj din august 1947³⁵. Stabilind un nou raport între prețuri și salarii, reforma monetară a dus la o nouă distribuie a venitului național între clasele sociale, sporind partea destinată clasei muncitoare, tărânimii, intelectualității. Un rol important în realizarea reformei monetare l-a avut și creșterea producției agricole. La indicația Partidului Comunist Român, mișcarea sindicală a depus o susținută activitate pentru efectuarea înșămînțărilor conform planului întocmit de Ministerul Agriculturii și Domeniilor, sprijinind refacerea inventarului gospodăriilor tărânești prin repararea și donarea de mașini și unelte agricole. Referindu-se la activitatea sindicatelor în această perioadă, „Viața sindicală” sublinia: „Mobilizînd masele de salariați pentru aplicarea propunerilor Partidului Comunist Român, mișcarea sindicală a adus un aport însemnat în pregătirea condițiilor necesare operațiunilor de stabilizare monetară”³⁶.

Întemeiată pe succesele obținute în refacerea economiei, reforma monetară de la 15 august 1947 a lovit puternic pozițiile economice ale burghéziei, ale capitalului speculativ intern și străin. Realizată pe baza resurselor economiei naționale, reforma a contribuit la consolidarea independen-

34. *Monitorul Oficial*, partea I-a, nr. 186 din 15 august 1947.

35. *Arhiva C.C. al P.C.R.*, fond 1, dosar 523, fila 31.

36. *Viața sindicală*, nr. 2, seria a II-a din 3 septembrie 1947.

dentei economice și politice a țării. Cel mai important rezultat al reformei a constat în faptul că a pus capăt haosului și dezorganizării din sistemul monetar, curmind inflația și creind condiții prielnice refacerii mai rapide a economiei. Reforma monetară a contribuit la consolidarea pozițiilor regimului democratic și a constituit, în același timp, o armă puternică în mîna clasei muncitoare pentru înfrățirea pînă la capăt a propunerilor P.C.R., pentru zdrobirea definitivă a reacțiunii³⁷.

După ce sindicatele au sprijinit activ aplicarea măsurilor de înfrățire a reformei monetare, de efectuare a operațiunilor de schimbare a monedelor în întreaga țară³⁸, au continuat și mai intens lupta pentru mărirea producției, singura cale care ducea la consolidarea noului leu, la ridicarea nivelului de trai. Sindicatele din Valea Jiului, salutînd cu satisfacție reforma monetară, și-au luat angajamentul „de a clădi o temelie solidă acestei stabilizări printr-un efort neconținut de mărirea a producției de cărbune..., economisirea materialelor la locurile de muncă...”. Referindu-se la lupta dusă de muncitorii minieri pentru consolidarea stabilizării monetare, în documentele Congresului al II-lea al Uniunii Sindicatelor Miniere (octombrie 1947), se arată: „Hotărîlă să învingă toate greutățile care-i stau în cale, muncitorimea minieră își ia angajamentul de a duce la bun sfîrșit toate sarcinile care îi revin în lupta pentru apărarea stabilizării monetare, pentru refacerea vieții economice și financiare, pentru consolidarea regimului democratic³⁹. Ca urmare a muncii de mobilizare desfășurate de organizațiile P.C.R. și sindicale, producția de cărbune a crescut. Dacă în primul semestru al anului media lunară la extracția de cărbune a fost de 227.418 tone, în cel de al doilea semestru a fost de 233.705 tone, reprezentînd o creștere de 6 la sută⁴⁰. De asemenea pentru menținerea stabilizării, sindicatele au sprijinit nemijlocit organele de control cetățenești în efectuarea controlului prețurilor din piețe, în combaterea speculei⁴¹.

37. Mesajul guvernului cu prilejul proclamării republicii, în *Proclamarea R.P.R.*, București, 1948, p. 25.

38. Arhiva Centrală a U.G.S.R., fond Uniunea Pielărie și Încălțăminte, dosar 877, fila 407; Raportul Uniunii Sindicatelor din pielărie și Încălțăminte pe anul 1947.

39. Arhiva Comitetului Județean P.C.R. Hunedoara, fond 3, dosar 92, fila 30.

40. Arhiva Centrală a U.G.S.R., fond Uniunea Minieră, dosar 13/1947, fila 14.

41. *Ibidem*, fila 97.

42. Arhiva Comitetului Județean P.C.R. Cluj, fond 11, dosar 12/1947, fila 15, Raportul Comitetului Județean P.C.R. Cluj din septembrie 1947.

Activitatea clasei muncitoare pentru înfăptuirea politicii Partidului Comunist Român de refacere și dezvoltare a economiei, de aplicare a măsurilor adoptate de guvernul democratic, s-a desfășurat în condițiile unei lupte înverșunate împotriva reacțiunii. Aplicarea propunerilor P.C.R. din iunie 1947 și înfăptuirea reformei monetare au constituit un vast teren de luptă politică, în care se confruntau două tabere — reacțiunea și forțele democratice. Ce importanță politică avea traducerea în practică a măsurilor preconizate de Partidul Comunist Român și realizarea stabilizării? Înăptuirea acestora influența direct stabilizarea regimului democratic, ducea la consolidarea lui⁴³. De aceea, lupta pentru redresarea economică și financiară era strâns împletită cu lupta împotriva dușmanilor înverșunați ai regimului democratic, era o parte a luptei generale dintre proletariat și burghezie. Dușmanii regimului democrat-popular, coaliți în jurul monarhiei și sprijiniți de trusturile imperialiste, recurgeau la cele mai mîrșave metode pentru a împiedica mersul înainte al țării noastre. Reacțiunea organiza numeroase acte de sabotaj, căuta să adîncească starea de haos din industrie, finanțe și credit, împotrivindu-se oricăror măsuri luate de P.C.R. și guvern; nu achiziționau materia primă necesară, utilajele lucrau cu o capacitate redusă, nu făceau investiții⁴⁴. Oponindu-se cu înverșunare aplicării măsurilor luate de P.C.R. în vederea întăririi și dezvoltării regimului democratic, partidele politice reacționare, clasele exploatare, au desfășurat o amplă acțiune de influențare a maselor. Forțele reacțiunii, grupate în jurul P. N. T. - Maniu, au continuat să subaprecieze capacitatea și posibilitățile poporului român de a reface economia, de a înfăptui industrializarea țării, tocmai într-o perioadă cînd prin cele mai mari sacrificii oamenii muncii dădeau pîlde de eroism în munca pentru realizarea acestor obiective. Ziarul „Dreptatea” — organul P.N.T., în multe numere ale sale arăta că dezvoltarea industriei grele „...nu cadrează nicidecum cu rosturile noastre de țară mică, pacifică și nici cu necesitatea pentru noi de a ne prezenta pe piețele de schimb străine cu mărfuri produse în condiții optime. Regimul actual (adică regimul democrat-popular — n.a.), încercînd să cîștige opinia publică la ridicarea pe prim plan a preocupărilor sale pentru a reface industria, face de fapt operă de propagandă politică personală”⁴⁵.

43. Arhiva Comitetului Județean P.C.R. Timiș, fond 1, dosar 2/1947, fila 149.

44. Arhiva C.C. al P.C.R., fond 1, dosar 363, fila 24.

45. Dreptatea, nr. 329 din 18 aprilie 1947.

Persistând pe această poziție antinațională și reactionară, de menținere a țării în sărăcie și dependență față de puterile străine, oliciosul P.N.T. seria că, pentru a reface economia națională, „e nevoie de un mare spor al producției și de mari credite externe pentru importul mrfurilor și mașinilor indispensabile. Ridicarea producției naționale depinde de trei factori principali: capitalul, întreprinzătorul și munca. Nici unu din condițiile esențiale ale refacerii economice nu poate fi îndeplinită sub regimul actual și în consecință planul P.C.R. de redresare nu va putea aduce salvarea economiei noastre naționale”⁴⁶. Mai mult, în unul din numerele faimosului ziar, se făcea afirmația că propunerile P.C.R. vor „compromite definitiv guvernarea instaurată... la 6 martie 1945”⁴⁷. Realizările obținute de oamenii muncii în această perioadă nu demonstrat, cu puterea faptelor de necontestat, caracterul dușmănos al acestor teorii și justețea politicii Partidului Comunist Român.

În a doua jumătate a anului 1947, se contura tot mai clar o polarizare a forțelor de clasă din țară: de o parte, avea loc o concentrare în jurul clasei muncitoare și a partidelor ei politice, a tuturor forțelor democratice, a majorității covârșitoare a poporului, de altă parte, continuă procesul de izolare a elementelor reactionare ale claselor exploataoare. Schimbarea radicală a raportului de forțe în favoarea proletariatului și a aliaților săi în vara anului 1947 a făcut posibilă trecerea la lichidarea partidelor burgheze reactionare. În iulie 1947, a fost dizolvat P.N.T., condus de Iuliu Maniu⁴⁸, care, după înfrângerea suferită în alegerile parlamentare din noiembrie 1946, și-a pierdut caracterul de partid politic, transformându-se treptat într-o organizație complotistă, cu caracter antistatal și antinațional⁴⁹. La 29 iulie, Consiliul de Miniștri a decis dizolvarea P.N.T. și a hotă-

46. *Dreptatea*, nr. 388 din 2 și 3 iulie 1947.

47. *Dreptatea*, nr. 378 din 18 și 19 iunie 1947.

48. P.N.T. de sub conducerea lui C. Brătianu s-a destrămat și a dispărut din viața politică după alegerile parlamentare din noiembrie 1946.

49. Lipsită de o bază de masă, părăsită de mulți membri ai săi, conducerea P.N.T. a hotărât trimiterea peste graniță a unor căpetenii ale partidului, cu scopul de a organiza un guvern în emigrație, care să dirijeze din afară lupta împotriva regimului democratic. Descoperirea complotului conducătorilor P.N.T. a provocat o puternică indignare în rindul maselor din întreaga țară, care, prin numeroase mitinguri, cereau dizolvarea P.N.T. și pedepsirea trădătorilor și complicilor lor. (*Scintela* din 18, 20-28 iulie 1947). La 25 iulie 1947, Consiliul Politic al

rit să propună parlamentului aprobarea acestei decizii⁵⁰. „Dizolvarea P.N.T. și pedepsirea celor vinovați de complot, în frunte cu Maniu și Mihailescu, — spunea Leonțin Sălăjan în numele P.C.R. — dă noi forțe de luptă clasei muncitoare și tuturor forțelor democratice, în folosul celor ce muncesc”⁵¹. Parlamentul a adoptat o moțiune în care se arăta că „dizolvarea P.N.T. — Maniu constituie o măsură de dreaptă apărare a regimului democratic din România, măsură prin care se contribuie la consolidarea și mai teneinică a tinerei democrații românești”⁵².

Organizațiile P.C.R. și sindicale au desfășurat o largă campanie de clarificare în fața maselor largi populare a acestor măsuri. Într-o serie de teze, elaborate pentru uzul activiștilor sindicali în campania în jurul procesului P.N.T., Confederația Generală a Muncii arăta că desființarea P.N.T. era un act de importanță unei reforme democratice, o condiție necesară asigurării succesului deplin al luptei forțelor democratice pentru consolidarea independenței și suveranității naționale⁵³. În fabrici și uzine au fost convocate ședințe sindicale pentru prelucrarea materialelor legate de procesul foștilor conducători ai P.N.T. La 31 iulie 1947, la Reșița peste 5.000 de muncitori, întruniți în miting, au înfierat acțiunile dușmănoase ale conducerii P.N.T. și s-au angajat să ducă lupta pentru demascarea reacțiunii⁵⁴. În moțiunea trimisă de muncitorii uzinelor Malaxa parlamentului, se arăta: „Muncitorii, funcționarii și tehnicienii uzinelor Malaxa, întruniți astăzi 30 iulie 1947, în adunarea generală și luând cunoștință de di-

B.P.D. a propus guvernului dizolvarea P.N.T. Consiliul Politic al B.P.D. în unanimitate invită guvernul să ia neîntârziat măsuri legale în vederea urmăririi și sancționării tuturor vinovaților și să procedeze la dizolvarea P.N.T. (Scinteia, nr. 882 din 28 iulie 1947).

50. În decizia Consiliului de Miniștri se arăta: „P.N.T. de sub președinția D-lui I. Maniu este și rămâne dizolvat pe data publicării în Monitorul Oficial a prezentului jurnal. Această decizie de dizolvare include și toate organizațiile județene, de tineret, feminine și orice alte organizații sau asociații conduse de acest partid” (Arhivele Statului București, fond M.A.I., Direcția Administrației de Stat, dosar 56/1947, fila — neenumerată).

51. Scinteia, nr. 885 din 31 iulie 1947.

52. Scinteia, nr. 885 din 31 iulie 1947.

53. Arhiva Centrală a U.G.S.R., fond Unirea Funcționarilor Publici, dosar 1947 — fila — neenumerată: Teze ale C.G.M. privind campania în jurul procesului P.N.T.

54. Arhiva C.C. al P.C.R., fond 1, dosar 522, fila 201.

zolvarea partidului reacționar manist, își exprimă bucuria că parlamentul a realizat dorința poporului, exprimată în repetate rânduri, de a înlătura definitiv din viața politică pe trădătorii de țară; cerem aspra lor pedepsire. Asigurăm deputații poporului de sprijinul neprecupețit și încrederea noastră în opera de democratizare și refacere economică a țării și ne luăm angajamentul de a contribui prin aportul nostru la mărirea producției⁵⁵. Înfrînd activitatea dușmănoasă desfășurată de P.N.T., cerînd aspra pedepsire a conducătorilor lui, într-o telegramă trimisă Consiliului de Miniștri, muncitorii și funcționarii de la S.T.B., în număr de peste 4.000, arătau că au luat cunoștință cu satisfacție de actul de acuzare al conducătorilor fostului partid național țărănesc, în frunte cu Maniu și Mihalache. „Față de aceste acțiuni criminale îndreptate împotriva clasei muncitoare și a întregului popor, — se sublinia în telegramă — noi muncitorii și funcționarii de la S.T.B. cerem Tribunalului Militar să aplice cea mai aspră pedeapsă Partidului Național Țărănesc...⁵⁶. Muncitorii metalurgiști, în moțiunea adoptată la cel de al II-lea Congres al Uniunii Sindicatelor Metal-Chimice, arătau: „Muncitorimea metalurgică cere pedepsirea aspră și necruțătoare pentru Maniu și clica sa, căci necruțătoare au fost și crimele lor împotriva clasei muncitoare și a poporului muncitor⁵⁷”.

Înfruntînd greutăți enorme, clasa muncitoare și ceilalți oameni ai muncii, îndeplinind propunerile din iunie ale P.C.R., au ridicat țara din ruinele provocate de război și de jaful hitlerist, au pus bazele propășirii spre o dezvoltare superioară a economiei naționale. Creșterea producției industriale, succesele obținute în refacerea transporturilor, precum și recolta bună din 1947, au permis ca venitul național să atingă la sfîrșitul anului 65 la sută din venitul național al anului 1938. Sectorul de stat din industrie, comerț, transporturi, finanțe se întărea, exercitînd o influență din ce în ce mai puternică asupra întregii economii.

Programul elaborat de P.C.R. sub forma propunerilor din iunie 1947 și măsurilor luate pentru traducerea lui în viață au avut o deosebită importanță în lupta pentru refacerea economică a țării, pentru îndeplinirea sarcinilor desăvîrșirii revoluției burghezo-democratice și trecerea la etapa revoluției socialiste. Pe baza propunerilor partidului nostru, s-a pus ordine

55. Arhiva Marii Adunări Naționale a R.S.R., dosar 3057/1947, fila 131.

56. Ibidem, fila 132.

57. Arhiva Centrală a U.G.S.R., fond Uniunea Metal-Chimică, dosar 13, fila 211.

În viața economică și financiară a țării, prin organizarea controlului, evidenței și supravegherii, lichidându-se starea de haos care dăinuia, producția industrială și agricolă înviorându-se și sporind simțitor, îmbunătățindu-se în același timp nivelul de viață al celor ce muncesc. Toate acestea demonstau în mod convingător capacitatea partidului nostru de a organiza și conduce masele de oameni ai muncii în lupta pentru rezolvarea celor mai complexe sarcini din domeniul economic, chiar în condițiile când în economie predominau relațiile de producție capitaliste, principalele mijloace de producție fiind încă în mîna burgheziei.

Îndeplinirea programului elaborat în iunie 1947 a făcut să crească prestigiul P.C.R. și rolul său conducător în toate domeniile de activitate ale țării. Întărirea rolului de conducător al partidului, care și găsea expresia în aceea că principalele probleme economice și politice se rezolvau în lumina inițiativelor și măsurilor propuse de P.C.R., a constituit factorul hotărîtor în consolidarea regimului democrat-popular și în crearea condițiilor trecerii la revoluția socialistă. Înarmat cu învățătura marxist-leninistă, cunoscînd profund situația social-politică și economică a țării, schimbările intervenite în raportul dintre clase în diferitele momente ale revoluției, Partidul Comunist Român găsea rezolvarea științifică a sarcinilor ce-i stăteau în față, știind să aleagă din complexitatea problemelor veriga principală de rezolvare căreia depindea rezolvarea aceluia care frământau întregul nostru popor. Fiind stegarul luptei pentru scoaterea țării din situația economică grea în care se afla prin sporirea producției industriale și agricole, întărirea ordinii și disciplinei în producție, influența Partidului Comunist Român asupra masei de oameni ai muncii a crescut nemăsurat de mult. În uzine, fabrici, mine și pe șantiere, pretutindeni comuniștii au constituit forța însușitoare și organizatoare a oamenilor muncii în lupta pentru traducerea în fapt a propunerilor P.C.R. Comuniștii au înțeles că marea lor sarcină constă în acel moment în mobilizarea tuturor forțelor creatoare ale țării și în conducerea luptei acestora pentru împlineirea propunerilor partidului în vederea îmbunătățirii situației economice și financiare, pentru binele țării, pentru binele poporului muncitor.

Autoritatea și influența P.C.R. a crescut și datorită faptului că ei nu ascundeau lipsurile și greutățile ivite în procesul luptei pentru refacerea economică a țării ci le-a arătat deschis masei și în același timp indica măsurile concrete pentru învingerea acestor greutăți. În focul luptei pentru a da viață propunerilor P.C.R., s-au întărit legăturile partidului cu masele

largi de oameni ai muncii. Clasa muncitoare, țărănimea muncitoare și ceilalți oameni ai muncii își strîngeau tot mai mult rîndurile sub steagul de luptă al partidului comunist, apărătorul form al intereselor lor vitale.

Forța socială de bază, care a stat tot timpul în fruntea luptei pentru traducerea în viață a propunerilor P.C.R. din 14 iunie 1947, a fost clasa muncitoare — hegemonul revoluției populare —, alături de care s-a aflat țărănimea muncitoare și ceilalți oameni ai muncii. Munca plină de abnegație a clasei muncitoare s-a materializat în intensificarea întrecerilor patriotice, sporirea numărului de invenții și inovații, economisirea materialelor prime, întărirea disciplinei în muncă. Meritul deosebit pe care l-a avut clasa muncitoare trebuie subliniat și datorită faptului că lupta ei s-a desfășurat în condiții extrem de grele, cînd rănile războiului, agravate de cei doi ani de secetă, nu fuseseră înlăturate în întregime, de lipsa de alimente, îmbrăcăminte, cînd fabricile și uzinele se aflau încă în mîna burgheziei, care sabota orice măsură întreprinsă de forțele democratice. „Avîntul cu care au fost primite propunerile Partidului Comunist Român — arăta „Viața Sindicală” — întrecerile în producție pornite în fabrici și uzine, depășirile programelor de producție..., dovedesc gradul de conștiință și maturitate al clasei muncitoare”⁵⁸. Luptînd în frunte cu avangarda sa marxist-leninistă, Partidul Comunist Român, polarizînd în jurul său toate forțele democratice interesate în îmbunătățirea situației economice și financiare a țării, clasa muncitoare și-a îndeplinit cu cinste sarcinile istorice. „Nu ar fi fost posibilă reforma monetară dacă întreaga masă a poporului, în frunte cu clasa muncitoare, n-ar fi încheștat pumnii, îndurînd lipsuri mari, și dacă nu ar fi luptat cu eroism pentru mărirea producției, pentru înlăturarea sabotajelor”⁵⁹.

Clasa muncitoare din România a fost factorul hotărîtor în lupta pentru zdrobirea reacțiunii, pentru dezvoltarea și consolidarea regimului democrat-popular și pentru însănătoșirea vieții economice a țării. Această luptă a fost încununată de succes pentru că muncitorii din uzine și fabrici au acționat în strînsă alianță cu masele țărănirii muncitoare care reprezentau un izvor neseacă de energie revoluționară. Pornind de la indicația leninistă, după care „proletariatul trebuie să ducă pînă la capăt revoluția

58. *Viața Sindicală*, nr. 139 din 9 august 1947.

59. *Arhiva Centrală a U.G.S.R.*, fond Uniunea Funcționarilor Publici, dosar 1947 — fila nenumărată.

democratică, alăturându-și masa țărănimii", "Partidul Comunist Român a desfășurat o intensă activitate în rândurile maselor țărănimii pentru a o apropia și câștiga, considerând aceasta condiția fundamentală a victoriei revoluției populare.

După aplicarea Legii oficiilor industriale și propunerilor P.C.R. din Iunie 1947, se trece pentru prima oară în țara noastră la o îndrumare de ansamblu a activității economice, procedându-se la gruparea și organizarea ei pe sectoare, care de acum înainte va acționa într-o conexiune organică". De aceea, anul 1947 se înscrie în istoria patriei noastre ca fiind anul marii bătălii pentru învingerea greutăților economice și pentru refacerea țării. O deosebită intensitate a cunoscut această bătălie în a doua jumătate a anului 1947, când, datorită măsurilor întreprinse de Partidul Comunist Român, sprijinite de clasa muncitoare și de toți oamenii muncii, în țara noastră au avut loc importante transformări revoluționare. Apreciind profunda semnificație a acestor transformări, raportul C.C. al P.C.R., prezentat la Congresul al VI-lea al partidului, arată: „...În acest răstimp, țara noastră a săvârșit, în evoluția ei, ceea ce e numit în teoria marxistă un salt calitativ. Momentul de colitură l-au constituit propunerile Partidului Comunist Român pentru îmbunătățirea situației economice și financiare a țării și îndeosebi reforma monetară" 60.

Măsurile economice și politice din vara anului 1947, inițiate de Partidul Comunist Român, sprijinite nemijlocit de clasa muncitoare și de celelalte forțe democratice și traduse în viață de către guvern, au constituit noi pași pe calea consolidării regimului democratic, pregătirii condițiilor trecerii la etapa revoluției socialiste. În acest context trebuie înțeleasă posibilitatea inițierii și desfășurării de către Partidul Comunist Român de noi acțiuni pentru consolidarea și dezvoltarea regimului democratic-popular. „O dată cu rezolvarea problemelor desăvârșirii revoluției burghezo-democratice, — arăta tovarășul Nicolae Ceușescu — au fost luate măsuri ca etatizarea Băncii Naționale, organizarea Oficiilor Industriale, înfăptuirea reformei monetare și dezvoltarea controlului muncitoresc asupra întreprinde-

60. V. I. Lenin, *Despre alianța dintre clasa muncitoare și țărâime*, E.S.P.L.P., București, 1959, p. 147.

61. Arhivele Statului București, fond Ministerului Propagandei, Direcția de studii și documentare, dosar 31, fila 4.

62. Gh. Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvântări*, Ed. politică, București, 1956, p. 135.

rilor, care au întărit rolul economic al statului democrat-popular, au îngăduit exploatarea capitalistă⁶³.

Refacerea și crearea premiselor dezvoltării ulterioare a economiei României în primii ani ai revoluției populare au constituit un proces neîntrerupt, unitar, desfășurat în ritm crescând pe măsura lărgirii și întăririi pozițiilor politice deținute de proletariat și aliații săi firești, ceea ce a dus mai întâi la îngrădirea capitalului și apoi la lichidarea puterii economice a burgheziei.

Premisele economice pentru trecerea la construirea socialismului, pentru pregătirea cărora a luptat cu stăruință P.C.R., au constituit însemnate puncte de plecare pentru noile transformări: sarcinile economice din primii ani ai revoluției populare au fost preluate și duse pînă a capăt de construcția socialistă, orînduirea nouă transformînd radical viața țării, a maselor muncitoare, prin crearea unei societăți în care exploatarea omului de către om a dispărut pentru totdeauna.

Inconjurat de dragostea fierbinte și încrederea nelimitată a maselor, cîștigată ca urmare a luptei lui eroice în timpul celor 50 de ani de existență, P.C.R. își îndeplinește cu cînsle rolul de forță politică conducătoare a națiunii noastre, de călăuză fermă a poporului în lupta pentru făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate.

LA LUTTE DES MASSES POUR LA MISE EN PRATIQUE DES PROPOSITIONS DE JUIN 1947 DU PARTI COMMUNISTE ROUMAIN EN VUE DE LA RELANCE ECONOMIQUE ET FINANCIERE DU PAYS.

R é s u m é

Au premier semestre de l'année 1947, le niveau de la production atteignait environ 48% de la production de l'année 1938. Deux années de sécheresse se sont écoulées. L'inflation et le chaos monétaire régnaient. D'urgentes mesures de redressement de l'économie s'imposaient.

63. Nicolae Ceaușescu, Cuvîntare la sesiunea jubiliară a M.A.N. consacrată celei de-a XXV-a aniversări a eliberării patriei de sub jugul fascist, Editura politică, București, 1969, p. 23.

Le Parti Communiste Roumain propose dans la séance du Conseil des Ministres de 14 juin 1947 des mesures de la plus grande importance pour la reconstruction économique et financière du pays, pour l'élévation du standard de vie de la population. Parmi d'autres, a été proposée la répartition raisonnable de la main d'oeuvre, l'élargissement du système de travail à la tâche, la détermination de l'ordre dans la production par l'affermissement de la discipline du travail. On a proposé d'importantes mesures pour la normalisation des transports des passagers et des marchandises, l'augmentation de la production agricole, l'accomplissement de la réforme monétaire.

Les propositions du parti ont joui d'un large et puissant appui de la part des masses de travailleurs. Un important rôle dans la réalisation des mesures préconisées par le parti est revenu aux syndicats, qui ont organisé des conférences de production à divers niveaux, le contrôle économique dans les entreprises, entraînant les masses, en organisant des émulations dans la production, accordant des marques de distinction aux plus laborieux dans le travail.

Les premiers résultats positifs ont été enregistrés encore à la fin de l'an 1947 par des sensibles augmentations dans la production, par les premiers effets de la réforme monétaire de 13 août 1947.

Parmi les mesures d'ordre politique, on doit mentionner la dissolution du P.N.T., démasqué pendant ce temps comme un groupement conspirateur, hostile aux intérêts de l'état et de la nation.

Le programme élaboré par le Parti Communiste Roumain a eu un important rôle dans la lutte pour le redressement économique du pays, pour l'accomplissement de la tâche du parachèvement de la révolution démocratique bourgeoise et le passage à l'étape de la révolution socialiste. Dans ces actions l'autorité et l'influence du P.C.R. grandit et se consolide.

La force sociale de base pour l'accomplissement des propositions de 14 juin 1947 du Parti Communiste Roumain a été la classe ouvrière, aux côtés de laquelle s'est trouvée la paysannerie laborieuse et les autres travailleurs.

L'année 1947 est inscrite dans l'histoire de notre patrie comme une année de lutte acharnée pour le triomphe sur les difficultés économiques et pour la reconstruction du pays.

Les propositions du Parti Communiste Roumain pour l'amélioration de la situation économique et financière de l'état et surtout la réforme monétaire ont constitué un événement d'importance majeure pour la grande oeuvre des années futures, la construction du socialisme.

**POLITICA PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN DE INFLORE
MULTILATERALA A STATULUI ȘI NAȚIUNII
NOASTRE, DE CONSOLIDARE A SUVERANITĂȚII NAȚIONALE,
EXPRESIE A VOINȚEI SUVERANE A POPORULUI ROMÂN.**

DUMITRU BODNARIUC

Împlinirea a 50 de ani de la crearea Partidului Comunist Român este întâmpinată de comuniști, de toți oamenii muncii, printr-o activitate în-suflețită, prin mobilizarea energiilor creatoare pentru îndeplinirea politicii partidului, a programului trasat de Congresul al X-lea, spre a se asigura mersul ascendent al economiei, culturii și științei, înflorirea multilaterală a națiunii noastre socialiste, sporirea contribuției României socialiste la întărirea forțelor păcii și progresului în lume.

Călăuzit de concepția despre lume și viață a clasei muncitoare, de ideologia marxist-leninistă, Partidul Comunist Român s-a situat în fruntea luptei pentru progres social, a condus cu succes mari bătălii de clasă, desfășurarea amplului proces revoluționar, al cărui rezultat îl constituie ire-versibila instaurare a socialismului pe pământul României, înflorirea na-țiunii noastre.

Preocuparea clasei muncitoare, a partidului marxist-leninist din fie-care țară, pentru propășirea și înflorirea propriei națiuni, pentru afirmarea ei independentă și suverană și pentru colaborarea prietenească, internațio-

nalistă cu toate celelalte națiuni corespunde altor intereselor fundamentale ale clasei muncitoare, cât și unei politici profund naționale.

În opoziție cu orinduirile bazate pe exploatare, unde suveranitatea se exercită de către clasele dominante, în interesul exploatării țării și pentru stabilirea unor relații internaționale caracterizate prin inegalitate, încălcarea suveranității și independenței naționale a țărilor și popoarelor mai puțin puternice, suveranitatea statelor socialiste este esențialmente o suveranitate nouă, populară, deoarece în aceste state altă puterea politică, cât și mijloacele de producție se află în mâinile poporului muncitor, ceea ce asigură dezvoltarea continuă a poporului în toate domeniile de activitate.

Plecând de la aceste idei, reflectând realități din țara noastră, Constituția Republicii Socialiste România — care reprezintă carta libertății și suveranității naționale — proclamă că Republica Socialistă România este un stat al oamenilor muncii de la orașe și sate, suveran, independent și unitar, al cărui teritoriu este inalienabil și indivizibil.

Transformările înfăptuite de revoluția și construcția socialistă în viața politică, economică și spirituală a societății, în structura socială, dau un conținut nou, socialist, creează condiții necesare pentru afirmarea reală a suveranității poporului, pentru dezvoltarea și înflorirea națiunii, pentru ridicarea societății pe o treaptă mai înaltă a progresului.

Suveranitatea, fiind o trăsătură fundamentală a statului, își găsește expresia politico-juridică în deplinătatea puterii de stat a clasei dominante, respectiv a poporului muncitor condus de clasa muncitoare, în statul socialist.

Conținutul suveranității naționale și de stat nu este imuabil, el se schimbă, evoluează de la o etapă la alta, în raport cu evoluția statului și funcțiile acestuia, de sarcinile fundamentale ale revoluției socialiste — construcția socialismului și comunismului.

Vorbind de conținutul și esența suveranității, trebuie arătat că, în condițiile socialismului, se schimbă în primul rând conținutul puterii de stat, fapt care determină și schimbările din conținutul și esența suveranității — care nu este altceva decât un atribut al puterii de stat.

Reflectând schimbările calitative, deținătorul suveran al întregii puteri politice, poporul, determină politica internă și externă a statului, în conformitate cu interesele sale, cu cerințele obiective ale interesului social. Statul socialist exercită, în numele poporului, al națiunii, rolul de instrument principal al făuririi noii societăți. Întărirea lui continuă, perfecționa-

rea funcțiilor și activității sale, reprezintă în esență garanția exercitării suveranității naționale și de stat.

Conținutul calitativ schimbat al suveranității statului nostru socialist trebuie înțeles în raport direct cu conținutul și esența nouă a puterii de stat, reflectată în funcțiile și activitatea fundamentală a statului.

Suveranitatea este nu numai o trăsătură fundamentală a statului, ci și o problemă de esență a statului. Astfel, în definirea puterii de stat făcută de Constituțiile anterioare, nu se avea în vedere și suveranitatea, ci numai esența de clasă. Prin noua formulare dată de actuala Lege Fundamentală a statului nostru, în definirea puterii de stat este inclusă și cea a suveranității. Aceasta nu poate fi privită numai ca o formulare mai largă, ci este o problemă nouă, de conținut, în caracterizarea suveranității ca trăsătură esențială și fundamentală a statului ce decurge implicit din esența puterii de stat.

Referindu-se la suveranitate, Lenin arăta că se presupune ca fiecare stat să-și rezolve în mod de sine stătător, fără vreun amestec străin, problemele politicii sale atât în interior, cât și pe plan extern. Pe această bază, în noile condiții ale evoluției societății socialiste, această sferă a suveranității a primit formulări calitativ noi, care într-o accepțiune „constă în independența politică și economică a statului, în dreptul acestuia de a stabili de sine stătător politica internă și externă, de a colabora și traduce în viață măsurile necesare realizării acestei politici. De asemenea, suveranitatea mai presupune deplina egalitate a statului în relațiile cu alte state, neadmiterea nici unui amestec din partea altor state în treburile sale interne, rezolvarea acestor treburi fiind de competența exclusivă a statului suveran”.

Deci, în conținutul și esența sa, suveranitatea cuprinde două laturi distincte — fiecare având un complex întreg de sarcini — dar totodată indisolubil legate între ele și anume: supremația puterii de stat pe plan intern și independența în relațiile cu celelalte state. Ambele laturi, care se întrepătrund în mod dialectic, izvorăsc din aceleași principii care stau la baza societății socialiste.

În cadrul conținutului suveranității, supremația este caracteristica puterii de stat de a fi superioară oricărei alte puteri. Ea constă în faptul că puterea de stat este deplină, neîngrădită și nesubordonată, putând să ia orice

hotărîre pe care clasa dominantă o consideră necesară, în limitele teritoriului de stat, cu privire la populația respectivă, la bogățiile și resursele sale de orice natură, la întărirea bazei sale economice.

O expresie elocventă a supremației puterii de stat — mai ales în socialism — sînt legile și celelalte acte normative, care, fiind obligatorii pentru toate organizațiile obștești, economice și organele de stat, pentru toți cetățenii, sînt asigurate și garantate în respectarea lor altf. prin voința liber consimțită, cît și prin forța coercitivă a statului. Dreptul de a edita asemenea acte, obligatorii pentru toți, aparține la noi poporului, ca deținător suveran al puterii de stat și pe care o exercită prin Marea Adunare Națională și prin consiliile populare, organe alese prin vot universal, egal, direct și secret și a căror însemnătate a fost subliniată în mod deosebit în Documentele Congresului al IX-lea al P.C.R., ale Conferinței Naționale a Partidului din decembrie 1967 și ale Congresului al X-lea al P.C.R.

Astfel, potrivit legii fundamentale a statului nostru, Marea Adunare Națională, organul suprem al puterii de stat, este unicul organ legiuitor al Republicii Socialiste România și tot el exercită controlul general al aplicării Constituției și al întregii activități de stat, hotărâște în problemele principale ale politicii interne și externe. Așa fiind, este exclusă orice suprapunere sau contrapunere a vreunei instituții sau organ asupra puterii poporului, care nu împarte cu nimeni această putere și o exercită în mod neștirbit prin organele alese de el.

O însemnătate deosebită prezintă conținutul economic al supremației puterii de stat. Spre deosebire de orînduirile bazate pe exploatare, unde activitatea internă a statului are în vedere în principal apărarea intereselor claselor exploatare, a proprietății private și reprimarea luptei populare, în orînduirea socialistă statul îndeplinește rolul de instrument principal al construirii noii societăți, al înfloririi națiunii și asigurării suveranității naționale de stat, dispunînd în mod complet, deplin, de toate prerogativele necesare îndeplinirii funcțiilor sale.

Așa fiind, apare evident faptul că, spre deosebire de conținutul suveranității în capitalism, în socialism acest conținut se schimbă, prin trecerea de la exploatare la eliberarea de sub exploatare. Suveranității, care a început prin a fi, într-o accepțiune restrînsă, politică, i se adaugă suveranitatea economică.

În statul socialist, suveranitatea se reflectă în suveranitatea politică și cea economică, privite ca un fapt nedespărțit. Conducerea economică fiind

un act politic, este un element constitutiv al suveranității. Există, așadar, desigur, suveranitatea statului burghez și suveranitatea statului socialist. Dar între conținutul suveranității unuia și celuilalt, există o deosebire, care desparte aservirea de libertate.

Referindu-ne la cealaltă latură inseparabilă a conținutului suveranității, independența, aceasta constă în neatârarea statului în relațiile sale cu alte state.

În realizarea funcțiilor sale, în stabilirea politicii sale interne și externe, statul acționează în mod independent, nedeprinzând de puterea altui stat. Orice amestec din partea altui stat în exercitarea atributelor ce-i revin constituie o încălcare a suveranității naționale și de stat.

Suveranitatea statului socialist are un conținut ce îi este propriu. Forma în care se manifestă suveranitatea sub ambele ei aspecte — națională și de stat — în evoluția societății se deosebește potrivit cu scopurile statului, cu esența lui.

Trebuie arătat că între suveranitatea de stat și suveranitatea națională nu este numai o deosebire de terminologie. Pe de altă parte, trebuie subliniat că aceste componente ale suveranității nu pot fi separate, întrucât numai prin întrunirea ambelor laturi, care se îmbină în mod dialectic, capătă expresie deplină suveranitatea, ca unul din cele mai importante principii ce stau la baza relațiilor dintre state.

Prin suveranitatea națională înțelegem dreptul popoarelor și națiunilor la autodeterminare, la dezvoltarea de sine stăitoare.

Atita timp, însă, cât o națiune sau un popor n-a reușit să se constituie într-un stat independent, dreptul ei suveran de autodeterminare îi va folosi ca premisă în lupta legitimă pentru crearea statului său propriu, independent.

Măsura în care suveranitatea de stat oglindește și suveranitatea națională, depinde, în primul rând, de clasa dominantă în statul respectiv, clasă care deține puterea politică. Astfel suveranitatea statelor burgheze, în care puterea aparține minorității exploatare, nu reprezintă expresia suveranității naționale, ea aparținând întregii națiuni. Numai în statele în care puterea politică aparține oamenilor muncii, în statele socialiste suveranitatea de stat se îmbină armonios cu suveranitatea națională. Abia după ce masele au cucerit puterea și au desființat relațiile de exploatare, suveranitatea a căpătat conținutul său corespunzător ca formă de supremație a

poporului în totalitatea lui, de a exercita nemijlocit puterea de stat și a-și rezolva singur problemele interne și externe.

În acest înțeles de „putere a poporului”, suveranitatea națională reprezintă cu adevărat dreptul fiecărei națiuni de a se constitui în stat independent, ea completându-se atunci cu suveranitatea de stat. În contextul acestei probleme, trebuie subliniat că orice încălcare a teritoriului unui stat este în același timp și o încălcare a suveranității naționale și de stat.

Suveranitatea în condițiile socialismului este în același timp de stat și națională. Exprimând și garantând interesele fundamentale ale întregii națiuni, ale poporului constructor al socialismului și comunismului, suveranitatea statului socialist se manifestă ca trăsătură fundamentală a statului și totodată ca expresie a intereselor naționale ale întregii populații, care participă cu eforturi comune la făurirea economiei și culturii socialiste.

Politica Partidului Comunist Român de înflorire multilaterală a națiunii, de consolidare a suveranității naționale, are un profund caracter patriotic, stimulează încrederea maselor în forța lor creatoare, exercită o influență ruternică asupra cimentării unității și frăției dintre oamenii muncii români și ai naționalităților conlocuitoare în cadrul marii noastre familii socialiste. În același timp, promovarea neabătută a ideilor dezvoltării de sine stătătoare a națiunilor, respectarea suveranității și independenței naționale, are semnificații majore care depășesc cadrul național.

Victoria revoluției populare, instaurarea regimului democratic și apoi trecerea treptată la socialism, au creat noi condiții, superioare, de dezvoltare a poporului nostru — a început un proces de afirmare a suveranității naționale și de stat, de înflorire multilaterală a țării.

Pornind de la învățătura marxist-leninistă, că organizarea de stat în societate presupune cu necesitate rezolvarea independentă și de sine stătătoare, atât în interior, cât și pe plan extern a tuturor problemelor politice, economice și social-culturale, puterea de stat, în virtutea suveranității, își extinde autoritatea în toate domeniile sale de activitate.

În acest sens, statul nostru socialist înfăptuiește suveranitatea poporului atât în interiorul țării, cât și în relațiile internaționale. În temeiul suveranității, statul socialist stăpânește toate pîrghiile necesare conducerii întregii vieți economice, sociale și politice a țării, îndeplinind rolul de instrument principal al construirii socialismului și comunismului.

Întreaga experiență a luptei pentru construirea noii orînduiri sociale în țările socialiste arată că apariția și dezvoltarea statelor socialiste pe

arena istorică, îndeplinirea de către aceste state a sarcinilor construcției socialiste și de afirmare a suveranității naționale și de stat, reprezintă un puternic factor al progresului social. O dată cu socialismul devine posibilă și necesară organizarea conștientă, sistematică a întregii activități sociale și aceasta datorită faptului că puterea politică și de stat se află în mina poporului ca titular al suveranității naționale și de stat.

Așa cum s-a enunțat și în referirile făcute asupra esenței și conținutului suveranității, în concepția statului nostru, concepție care se desprinde, atât pe plan teoretic, cât și în activitatea practică de construcție a socialismului, suveranitatea de stat, independența, reprezintă dreptul absolut al statului de a rezolva toate problemele interne și externe în conformitate cu voința, particularitățile și cerințele sale. Elaborarea liniei politice a statului este opera poporului respectiv. Nimeni din afară nu poate să impună o altă linie politică și nimeni nu poate să supună criticii linia politică a statului. Singurul care este în măsură să analizeze, să discute politica statului în toate domeniile de activitate este poporul condus de partid și de stat.

Gospodărirea bogățiilor țării, așa cum găsește de cuviință, o face statul respectiv. Nimeni din afară nu poate să spună încotro trebuie să meargă bogățiile țării, ce linie trebuie să se adopte în dezvoltarea economică și socială. De asemenea, statul are atributul de a-și stabili linia politică externă în conformitate cu voința și interesele propriului popor.

Fiind o trăsătură fundamentală, esențială și indispensabilă a statului, suveranitatea națională și de stat apare astfel ca o necesitate obiectivă a progresului neîntrerupt al societății socialiste, care se reflectă în primul rând în activitatea acestuia, în exercitarea efectivă a funcțiilor sale interne și externe.

În această privință trebuie subliniat, de altfel, că exercitarea activității și a funcțiilor statului socialist în realizarea scopului final al societății socialiste — construirea socialismului și comunismului — ar fi de neconceput fără atributele reale ale suveranității naționale și de stat.

Înfăptuind politica partidului în numele și în interesul poporului, statul înfăptuiește conducerea planificată, centralizată și unitară a economiei naționale, a culturii, dezvoltarea forțelor de producție, în ritmurile și proporțiile stabilite de partid, perfecționarea relațiilor de producție socialiste, în mod deosebit a sistemului de repartitie și de cointeresare materială a oamenilor muncii, creează condițiile dezvoltării învățământului, științei și

culturii. Statul constituie totodată instrumentul realizării politicii externe a țării, mijlocul principal prin care națiunea realizează legăturile pe țărini politice, economice, tehnice și culturale cu alte națiuni și state.

Întărirea statului socialist care va reprezenta încă multă vreme un factor esențial al progresului, creșterea rolului său în viața socială, constituie o cerință a înaintării țării pe calea făuririi societății socialiste multilaterale dezvoltate. Experiența țării noastre, ca și a celorlalte state socialiste, arată că puterea de stat este — și va fi încă multă vreme — instrumentul principal de realizare a sarcinilor politice, economice și culturale tot mai complexe generate de mersul înainte al societății noastre socialiste.

Statul socialist își exercită suveranitatea deplină asupra întregii activități economice a țării.

De cea mai mare însemnătate pentru realizarea cu succes a sarcinilor construcției socialiste este activitatea economico-organizatorică a statului socialist, la temelie cărui se află proprietatea socialistă de stat și cooperatistă asupra mijloacelor de producție, ca bază unică a economiei naționale. Ambele forme ale proprietății socialiste se îmbină în mod armonios, iar întărirea lor continuă reprezintă o condiție de bază a progresului întregii noastre societăți.

Apariția proprietății socialiste în economie, înfăptuirea operei de industrializare socialistă și asigurarea pe această cale a unei dezvoltări multilaterale și echilibrate a economiei naționale, reprezintă garanția adevăratei suveranități a statului socialist. Conducerea de către stat a activității economice exprimă extinderea suveranității poporului asupra unui domeniu de importanță capitală pentru destinele societății noastre socialiste.

În virtutea faptului că este proprietarul principalelor mijloace de producție, statul socialist folosește legile economice atât în elaborarea politicii sale, în domeniul economic, în determinarea sarcinilor construcției socialiste și alcătuirea planurilor economice, cât și în înfăptuirea și realizarea sarcinilor concrete ale dezvoltării complexe și multilaterale a economiei naționale.

Planificarea economiei naționale reprezintă unul din atributele esențiale ale suveranității statului socialist.

Conducerea planificată a economiei, determinarea prin planul de stat a direcțiilor principale ale dezvoltării economiei naționale, stabilirea celor mai juste proporții între diferite ramuri, între acumulare și consum, reprezintă forma principală de manifestare a funcției economico-organizatorice a statului socialist, un atribut esențial al suveranității de stat. De aceea per-

fecționarea continuă a conducerii planificate a economiei naționale de către stat se înscrie ca o cerință a afirmării suveranității naționale și de stat, a progresului social. Planificarea cuprinde domeniile hotărâtoare ale vieții materiale și spirituale a societății, probleme nodale ale progresului social: principalele proporții în economia națională, raportul dintre producție și consum, dezvoltarea relațiilor economice externe, progresul social-cultural etc.

Insemnătatea conducerii planificate a economiei statului a fost subliniată în mod științific în Declarația cu privire la poziția Partidului Comunist Român în problemele mișcării comuniste și muncitorești internaționale din aprilie 1964, în care se subliniază: „Conducerea planificată a economiei naționale este unul din atributele fundamentale, esențiale și inalienabile ale suveranității statului socialist. Planul de stat fiind principalul instrument prin care acesta își realizează obiectivele sale politice și socio-economice, stabilește direcțiile de dezvoltare a economiei naționale, proporțiile ei fundamentale, acumulările, măsurile pentru ridicarea nivelului de trai material și cultural al poporului. Suveranitatea statului socialist presupune ca el să dispună efectiv și integral de mijloacele îndeplinirii practice a acestor atribuții, deținând în mâinile sale totalitatea pîrgurilor de conducere a vieții economice și sociale”.²

În acest spirit, constatînd și proclamînd scopurile activității de stat și indicînd, pe primul loc, ca instrument de realizare, organizarea, planificarea și conducerea economiei naționale, Constituția Republicii Socialiste România (art. 13) caracterizează suveranitatea în domeniul economiei, raportînd-o la scopurile ce se cer îndeplinite, drept element constitutiv al suveranității statului socialist. Așa fiind, suveranitatea constituie într-adevăr principalul mijloc prin care statul își îndeplinește scopurile.

Tochmai de aceea, așa cum se subliniază în Declarația Plenarei C.C. al P.C.R. din aprilie 1964 și în alte documente ale partidului, statul trebuie să dispună efectiv și integral de posibilitățile de îndeplinire a scopurilor sale.

Conducerea economiei naționale în Republica Socialistă România, fiind un element constitutiv al suveranității, are — după cum s-a subliniat în cuprinsul documentelor de partid — toate trăsăturile suveranității. Astfel,

2. Declarație cu privire la poziția Partidului Muncitoresc Român în problemele mișcării comuniste și muncitorești internaționale, București, Ed. politică, 1964 pp. 32—33.

conducerea economiei naționale este unică, indivizibilă, aparținând în mod deplin poporului.

Unicitatea și deplinătatea puterii de stat a oamenilor muncii în conducerea planificată a economiei se exercită prin organele puterii de stat și se realizează prin întregul aparat de stat și economic, care asigură organizarea activității și îndeplinirii ei operative, pentru desfășurarea activității unitare a întregului aparat de stat și economic în scopul îndeplinirii sarcinilor prevăzute de plan.

Partidul Comunist Român a elaborat o politică economică axată pe dezvoltarea neîntreruptă a industrializării țării, pornind de la premisa că ea reprezintă baza progresului întregii economii, factor hotărâtor în asigurarea independenței și suveranității statului.

Industrializarea este un factor de adâncire a relațiilor internaționale, al realizării unor din ce în ce mai largi raporturi între state. Industrializarea nu este o restrângere a suveranității, ci, dimpotrivă, singura ei bază. Industrializarea determină creșterea impetuoasă a forțelor de producție, dezvoltarea continuă a bazei tehnico-materiale a socialismului, introducerea pe scară largă a progresului tehnic, sporirea productivității muncii, ridicarea nivelului de trai al poporului etc.

Situarea industrializării socialiste în centrul politicii economice a partidului și statului reflectă o necesitate obiectivă și reprezintă unica soluție pentru lichidarea înăpoyerii economice moștenite de la regimul burghezomoșieresc, pentru dezvoltarea armonioasă, echilibrată, pe o linie mereu ascendentă a economiei naționale și pentru asigurarea în fapt a independenței și suveranității naționale.

De aceea, orice încercări de a sugera sau a prezenta alte măsuri privind procesul de industrializare și conducere planificată a economiei decât cele stabilite de către partidul și statul nostru nu ar constitui altceva decât un amestec în treburile interne, o încălcare a suveranității naționale și de stat.

Pentru ca, într-adevăr, scopurile partidului și statului nostru să poată fi îndeplinite, activitatea economică a statului, organizarea, planificarea și conducerea economiei naționale trebuie să acleluiască domeniul suveranității.

Planul de stat este unic și indivizibil, din el nu se pot extrage părți sau secțiuni care să fie transferate în afara statului. Conducerea economiei naționale în ansamblu nu este posibilă dacă problemele conducerii unor

ramuri sau întreprinderi ar fi scoase din competența partidului și guvernului țării respective și trecute pe seama unor organe interstatuale.

Planul de stat constituie instrumentul principal al statului în realizarea atribuțiilor sale. El îmbină în mod indisolubil economicul, socialul și politicul, într-un cuvânt nevoile curente și perspectivele întregii societăți. Prin intermediul lui, statul își realizează scopurile lui politice și cu caracter social-economic, stabilind liniile și ritmul dezvoltării economiei naționale.

Directivile adoptate de Conferința Națională a Partidului Comunist Român cu privire la perfecționarea conducerii planificării economiei naționale care sînt rodul unei multilaterale analize a problemelor noi pe care le ridică dezvoltarea în continuare a economiei noastre naționale în pas cu cerințele revoluției tehnico-științifice, ale condițiilor concrete, specifice ale reproducției socialiste largite, ale rezervelor care există în toate compartimentele economiei naționale pentru valorificarea mai eficientă a muncii sociale și bogățiilor naturale etc., dau o nouă expresie conținutului suveranității, atribuțiilor sale atât pe plan intern cît și pe plan extern.

Succesele obținute de Republica Socialistă România, ca și de celelalte țări socialiste, pe plan economic, social și cultural, demonstrează că rezolvarea sarcinilor dezvoltării economiei depinde în primul rînd de folosirea tuturor posibilităților interne ale fiecărei țări, prin mobilizarea intensă a propriilor forțe și maxima valorificare a resurselor ei naturale. În același timp, succesele dobîndite pe drumul progresului economic și tehnico-științific al tuturor țărilor socialiste se sprijină și pe relațiile de colaborare și într-ajutorare stabilite între ele, atât prin intermediul C.A.E.R. cît și prin înțelegeri bilaterale.

„România pornește de la faptul că relațiile cu statele din cadrul C.A.E.R., cît și cu celelalte țări socialiste au o însemnătate deosebită pentru edificarea noii orînduiri sociale în fiecare țară, că această colaborare și cooperare trebuie să ducă la dezvoltarea susținută a economiei și la ridicarea bunăstării celor ce muncesc din fiecare țară, la întărirea independenței și suveranității naționale a fiecărui stat socialist, cu cît fiecare țară socialistă este mai puternică, cu cît își dezvoltă mai mult economia, cu atît este mai puternic sistemul socialist în ansamblu, cu atît crește influența socialismului și comunismului în lume”³.

3. Nicolae Ceaușescu, Cuvîntare la consfătuirea privind activitatea de comerț exterior, în Știința, nr. 8889 din 6. II. 1971.

Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român, Plenarele și Conferința Națională a Partidului, lucrările Congresului al X-lea, pun în evidență faptul că socialismul în țara noastră a atins un asemenea grad de maturizare, conține asemenea rezerve, încât poate să-și pună problema superiorității pe plan economic, comparativ nu numai față de România antebelică sau față de țări capitaliste mai puțin dezvoltate, dar și față de țările avansate. Aceasta constituie una din trăsăturile cele mai importante ale progresului social în etapa pe care o parcurge în prezent țara noastră și care reflectă linia justă adoptată în rezolvarea problemelor sale interne și externe.

Cunoscând faptul că în condițiile făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate crește și mai mult rolul statului, sporește considerabil atribuțiile sale de organizare, planificarea și coordonarea economiei naționale, corespunzător intereselor propășirii țării și bunăstării întregului popor, suveranitatea în domeniul economiei este — și rămâne — un element constitutiv al suveranității statului socialist, fiind un mijloc prin care statul își făurește scopurile, o cerință a progresului neîntrerupt al societății socialiste.

Dezvoltarea, deci, în țara noastră a unei economii complexe și superioare „duce spre progres și civilizație, asigură de fapt independența și suveranitatea națională, apropierea tot mai mult a țării noastre de nivelul statelor înaintate din punct de vedere economic”⁴.

Suveranitatea statului socialist include de asemenea dreptul exclusiv al statului de a exercita prerogativele sale asupra teritoriului țării, asupra bogățiilor solului și subsolului, în limitele granițelor teritoriale, dreptul de a exploata în mod liber resursele naționale în interesul dezvoltării economiei naționale și ridicării nivelului de trai al poporului muncitor.

Teritoriul asupra căruia statul își exercită suveranitatea este pentru populația care-l locuiește principalul izvor de bogăție materială și are o mare însemnătate în formarea statului, ceea ce îi dă un profund caracter social, constituind expresia materială a supremației, independenței și inviolabilității populației. În înțelesul dreptului internațional, teritoriul de stat reprezintă partea din globul pământesc care se găsește sub suveranitatea statului respectiv, cuprinzând uscatul și subsolul, apele teritoriale și spațiul

4. Rezoluția Congresului al IX-lea al P.C.R., în volumul *Congresul al IX-lea al P.C.R., Ed. politică, București, 1963, p. 823.*

de deasupra uscatului și apelor. Frontierele statelor sînt inviolabile, ca și integritatea teritorială și suveranitatea, din care cauză au o mare însemnătate în viața internațională.

Temelia economică a exercitării acestor prerogative de către statul socialist o constituie proprietatea socialistă asupra mijloacelor de producție, în cele două forme — de stat și cooperatistă —, baza progresului și a bunăstării poporului.

Prin efectul socializării mijloacelor de producție, și prin înfăptuirea economiei socialiste unitare s-au înlăturat contradicțiile dintre state, societate și individ, iar suveranitatea poporului creează cea mai prielnică condiție pentru dezvoltarea personalității omului, pentru inițiativa lui creatoare, asigurându-i-se adevărata libertate.

Dînd expresie transformărilor revoluționare înfăptuite de popor sub conducerea partidului, Constituția țării noastre a proclamat în primul său articol că „România este republică socialistă, stat al oamenilor muncii de la orașe și sate, suveran, independent și unitar, teritoriul său fiind inalienabil și indivizibil”, iar în articolul 7 se arată că „bogățiile de orice natură ale subsolului, minele, terenurile din fondurile funciare de stat, pădurile, apele, izvoarele și energia naturală, fabricile și uzinele, băncile, întreprinderile agricole de stat, stațiunile de mașini și tractoare, căile de comunicație, mijloacele de transport și telecomunicațiile de stat, fondul de stat de clădiri și locuințe, baza materială a instituțiilor social-culturale de stat aparțin întregului popor, sînt proprietate de stat”⁵.

Stăpîn pe bogățiile naturale ale țării, poporul, condus de partid și de stat, concentrează tot mai mult eforturile pentru descoperirea a noi resurse naturale, pentru integrarea lor națională în circuitul economiei și pentru valorificarea lor în vederea dezvoltării economiei complexe și superioare, cale care duce spre progres și civilizație, asigură în fapt independența și suveranitatea națională.

Exploatarea și dreptul de dispoziție asupra bogățiilor și resurselor naturale sînt deci atribute exclusive ale statului ca putere suverană și pot avea loc numai în conformitate cu regulile stabilite de stat.

Suveranitatea statului asupra bogățiilor și resurselor naturale are un caracter permanent indivizibil și în virtutea ei statul poate hotărî naționalizarea acestora — acolo unde nu sînt naționalizate —, poate interzice

5. Constituția Republicii Socialiste România, art. 1 și art. 7

exploatarea lor de către particulari și tot el stabilește condițiile în care ar putea permite exploatarea lor de către particulari.

Dreptul la naționalizare decurge din suveranitatea statelor și intră în competența lor exclusivă.

În țările socialiste, poporul muncitor, care deține puterea politică, a desființat prin naționalizare proprietatea privată asupra mijloacelor de producție și a stabilit asupra lor dreptul de proprietate socialistă. Așa fiind, măsurile de naționalizare sînt un act de suveranitate.

Republica Socialistă România militează consecvent la conferințele și organizațiile internaționale pentru respectarea independenței și suveranității statelor, a drepturilor lor suverane asupra bogățiilor și resurselor naturale. Înfăptuirea liberă a acestor drepturi este o importantă garanție a unor relații pașnice și a cooperării internaționale.

Experiența României Socialiste arată că valorificarea rațională a resurselor țării, în funcție de necesitățile obiective, politica de repartizare judicioasă a forțelor de producție pe teritoriul întregii țări, de dezvoltare economică multilaterală a tuturor județelor, au dat un puternic avînt creșterii într-un ritm susținut a forțelor de producție, îmbunătățirii continue a vieții materiale și spirituale a oamenilor muncii. Această dezvoltare este expresia cea mai grăitoare a forței și vitalității economiei noastre, a justetei liniei politicii partidului, a inepuizabilelor resurse de energie și capacități creatoare ale clasei muncitoare, ale întregului popor.

Pentru exercitarea acestui drept — asupra teritoriului și bogățiilor solului și subsolului în limitele granițelor teritoriale —, statul socialist are la dispoziția sa asemenea pîrghii economice importante cum sînt: planurile de stat de dezvoltare a economiei naționale, bugetul de stat, sistemul financiar, industria socialistă, transporturile etc. Fără asemenea pîrghii, statul socialist nu-și poate realiza menirea sa socială — construcția societății socialiste. Toate acestea oglindesc, în mod evident, legătura indisolubilă dintre independența politică și economică a statului, integritatea teritorială a țării și progresul neîntrerupt al societății socialiste.

Încălcarea suveranității teritoriale a statelor constituie cauza principală a conflictelor armate, a încordării internaționale și a frînării progresului general.

Respectarea integrității teritoriale a statelor reprezintă o cerință de cea mai mare importanță a păcii și colaborării internaționale pentru care țara noastră militează consecvent și cu hotărîre. Așa cum arăta tovarășul

Nicolae Ceaușescu în expunerea făcută la Consfătuirea din 4-7 iulie 1966 ținută la București „O condiție importantă a îmbunătățirii relațiilor dintre țări, a întăririi securității europene este respectarea granițelor stabilite după cel de al doilea război mondial, asigurarea inviolabilității teritoriale a tuturor statelor din Europa”.

Suveranitatea statului socialist se exprimă, totodată, în dreptul exclusiv al acestuia de a hotărî în problemele populației țării.

Dacă suveranitatea națională burgheză, care în esență nu este concepută ca o putere a poporului, ci numai ca o platformă politică, — pentru ea, exercitându-se în numele poporului de către organe și reprezentanți ce invocă și își arogă calitatea de reprezentanți ai națiunii, să o exercite în interesul clasei dominante — suveranitatea în condițiile socialismului, înțelesă ca putere de comandă în interior, unde, în temelul acesteia, statul socialist dispune de toate pîrghiile necesare conducerii întregii vieți economice, sociale și politice, își exercită în exclusivitate prerogativele asupra teritoriului și hotărăște, tot în exclusivitate, în problemele populației, căreia îi garantează exercitarea drepturilor fundamentale ca : dreptul la muncă, la odihnă, la învățătură, la asigurarea materială la bătrînețe și în caz de boală etc.

Aceste drepturi sînt garantate, în exercitarea lor, de dezvoltarea continuă a economiei naționale pe calea industrializării socialiste.

Ca urmare a transpunerii în viață a politicii economice a partidului nostru, se dezvoltă an de an proprietatea socialistă, se adîncesc și se multiplică legăturile dintre ramurile economiei, dintre unitățile teritoriale — județe —, legături istoricește constituite

Socialismul revoluționează continuu structura populației ocupate, structura pe profesioni a întregii națiuni, intensifică procesul de urbanizare. Politica Partidului Comunist Român de continuă industrializare a țării, ritmul intens de investiții, care asigură noi locuri de muncă, determină schimbări în natura ocupării populației. De exemplu în ce privește procesul obiectiv necesar de reducere a proporției oamenilor muncii ocupați în agricultură — pe baza procesului de modernizare tehnică continuă a producției agricole — și atragerea lor în sfera industriei, între anii 1951-

6. Nicolae Ceaușescu, *Expunere la încheierea Consfătuirii Comitetului Politic Consultativ al statelor participante la Tratatul de la Varșovia și la înfăinirea în problemele C.A.E.R.*, în *Scinteia*, nr. 7034 din 8 iulie 1966.

1959, creșterea medie anuală a numărului de muncitori a fost de circa 100.000 de persoane, iar în anii planului șesenal (1960—1965) creșterea medie anuală a fost de aproximativ 170.000. În planul de cinci ani care a expirat (1966—1970) a crescut numărul salariaților cu circa 900.000 de persoane, în medie anuală cu 180.000 salariați și aceasta alături prin folosirea sporului natural al populației apte de muncă, cât și prin atragerea în rândul salariaților a circa 400.000 de persoane dintre cele ocupate în agricultură.

O caracteristică importantă a dezvoltării societății noastre în procesul construcției socialiste este întărirea continuă a unității și frăției dintre oamenii muncii români și cei aparținând naționalităților conlocuitoare. Statul român, stat național unitar, se caracterizează prin conviețuirea frățească pe teritoriul său a oamenilor muncii români cu oamenii muncii de alte naționalități.

Victoria socialismului a însemnat lichidarea pentru totdeauna a cauzelor economice și sociale care generau în trecut resentimente și prejudecăți naționaliste. Caracteristice sînt în prezent frăția dintre oamenii muncii, indiferent de naționalitate, munca lor unită pentru construirea socialismului.

În această privință, trebuie relevate importantele prevederi ale Congresului al IX-lea și al X-lea și ale Conferinței Naționale a Partidului Comunist Român care stabilesc ca unul din obiectivele principale ale partidului și statului îmbinarea în continuare a politicii de ridicare a județelor și a localităților mai puțin dezvoltate cu criteriul de eficiență economică și de folosire judicioasă a forței de muncă.

Populația își desfășoară viața economică și spirituală pe teritoriul pe care statul își exercită suveranitatea, rolul său de instrument principal al construcției socialiste și comuniste. De aceea între procesul de întărire a statului socialist, de perfecționare a funcțiilor și activității sale și procesul de dezvoltare a națiunii, a poporului, există o interdependență organică. Puterea de stat constituie în mâinile forțelor de bază ale poporului — clasa muncitoare aliată cu țărănimea — pîrghie cu ajutorul căreia se traduce în viață politica partidului de industrializare socialistă, de dezvoltare a agriculturii, de înlăptuire a revoluției culturale și de apărare a orînduirii noastre socialiste.

Progresul continuu al țării, întărirea și dezvoltarea bazei economice a științei și culturii, ridicarea nivelului de viață materială și culturală a în-

trebului popor consolidează și lărgesc drepturile și libertățile celor ce muncesc.

Statul socialist, așadar, este singurul în măsură să hotărască în toate problemele țării — cărora le creează condiții de progres —, să stabilească și să dirijeze forțele de producție existente, să asigure folosirea lor rațională raportată la cerințele dezvoltării armonioase a întregii economii naționale. Aceasta pentru că folosirea întregului potențial economic, valorificarea tuturor bogățiilor țării, repartizarea teritorială a forțelor de producție, folosirea forței de muncă etc., sînt atribuții exclusive ale statului socialist ca stat suveran și independent și a căror exercitare și perfecționare constituie una din cerințele obiective ale progresului social și nu pot fi afectate sub nici o formă de factori din afară, alit în exprimarea și exercitarea lor pe plan intern, cît și pe plan extern.

Suveranitatea statului socialist, așa cum s-a mai subliniat, înseamnă totodată independența sa în relațiile internaționale cu consolidarea dreptului suveran al celorlalte state și pretinderea respectului reciproc și neamestecului în treburile interne.

Victoria socialismului creează condiții pentru stabilirea unor relații noi, bazate pe lichidarea oricărei forme de subordonare și de aservire, pe colaborarea și într-ajutorarea frățească între popoare libere și suverane, stăpîne pe soarta lor.

Fiecare stat socialist are dreptul suveran de a dispune cu privire la activitatea organismelor sale diplomatice, precum și asupra conducerii forțelor sale armate necesare apărării cuceririlor socialismului și păcii. De asemenea în exercitarea funcțiilor sale externe, statul socialist promovează relații politice, economice, cultural-științifice și altele, bazate pe deplină egalitate în drepturi cu alte state, avantaj reciproc, neadmițînd relații care ar fi condiționate sau ar indica inegalitatea între state sau amestecul în treburile interne.

Principiul suveranității de stat ca și celelalte principii fundamentale ale relațiilor internaționale, sînt consacrate în numeroase documente de partid și de stat, fiind unul din principiile de bază ale politicii externe a Republicii Socialiste România. Definind trăsăturile fundamentale ale politicii externe a țării noastre, Constituția arată că: „Republica Socialistă România întreține și dezvoltă relații de prietenie și colaborare frățească cu țările socialiste în spiritul internaționalismului socialist, promovarea de relații de colaborare cu țările avînd altă orînduire social-politică, activează în or-

ganizațiile internaționale în scopul asigurării păcii și înțelegerii între popoare”.

Socialismul creează bazele colective ale apropierii și colaborării între state, posibilitatea îmbinării intereselor naționale și internaționale ale popoarelor. Colaborarea între țările socialiste egale în drepturi, suverane și independente, multilateral dezvoltate, pe tărâm economic, științific, cultural, contribuie la asigurarea progresului lor și la întărirea sistemului mondial socialist, sporește influența socialismului în întreaga lume.

Progresul fiecărei țări socialiste este legat de folosirea maximă a resurselor și posibilităților proprii, de soluționarea realistă a problemelor construcției socialiste. Cu cât se dezvoltă și se amplifică economia socialistă, cu atât se dezvoltă știința, arta, literatura și înflorește viața spirituală în societatea socialistă, cu cât se afirmă mai puternic înseși capacitățile creatoare ale poporului, se largesc posibilitățile de participare la viața economică și spirituală pe plan internațional.

Dezvoltarea continuă a națiunii socialiste — cerință logică a dezvoltării societății socialiste — are loc în condițiile dezvoltării relațiilor internaționale. Construirea socialismului, fiecare popor îndeplinește o sarcină națională și în același timp internațională. Progresul țărilor socialiste corespunde nu numai intereselor lor naționale, dar și intereselor generale ale socialismului.

Dat fiind însă că statele socialiste se dezvoltă în condiții diferite de la o țară la alta — purtând amprenta unor tradiții și particularități istorice specifice, formate de-a lungul vremii —, problemele construcției socialiste cer o soluționare concretă de la țară la țară, de la etapă la etapă, corespunzător cerințelor reale ale poporului, mai mult că asemenea aspecte nu sînt probleme neglijabile, ci sînt laturi importante ale progresului social ca: nivelul și proporțiile dezvoltării economice, structura populației pe ramuri economice, specificul vieții internaționale, tradițiile în organizarea vieții de stat și altele.

Pornind de la aceste determinări, statele socialiste au așezat la baza relațiilor lor principiile independenței și suveranității naționale, egalității în drepturi, avantajului reciproc, înmădușurării tovărășești, neamestecului în treburile interne ale altor țări, respectării integrității teritoriale. Respectarea acestor principii are consecințe deosebit de importante atât pen-

tru asigurarea dezvoltării continue a fiecărei țări socialiste și a sistemului socialist mondial, cit și pentru atracția puternică pe care o exercită aceste relații pe arena internațională.

„Popoarele — arată tovarășul Nicolae Ceaușescu — văd și doresc să vadă în relațiile dintre țările socialiste prototipul relațiilor de mâine, ale zilei cînd pe întreg pămîntul va triumfa socialismul, adică relații de deplină egalitate în drepturi, de respect al independenței și suveranității, care să permită înflorirea deplină, liberă a fiecărei națiuni de pe globul pămîntesc”.

Pe această linie, partidul și guvernul nostru consideră drept un obiectiv important al politicii sale economice dezvoltarea cooperării în primul rînd cu țările socialiste, arătînd că progresul economic și social al fiecărei țări slujește cauzei generale a socialismului.

În cadrul acestei cooperări, țara noastră promovează forme variate, printre care construirea în comun a unor obiective economice, cooperarea în producție și în domeniul desfacerii mărfurilor, conlucrarea tehnico-științifică în legătură cu teme și obiective de interes comun și altele.

„Acționînd, de asemenea, în spiritul liniei generale a politicii sale externe de extindere a relațiilor multilaterale cu toate țările lumii, fără deosebire de orînduire socială, România și-a intensificat în cincinalul care a trecut raporturile economice cu un mare număr de state... întreprindem astfel relații comerciale cu 110 țări”.

În contextul acestor probleme deosebite, trebuie subliniat că dezvoltarea multilaterală a relațiilor în general, a cooperării internaționale, rezidă din premisa esențială de a se asigura fiecărui popor dreptul de a-și afirma ființa națională și personalitatea sa, de a se bucura liber de toate condițiile necesare progresului său material și spiritual. Suveranitatea este condiția — esențială și imperativă — de realizare a acestui drept și, prin urmare, a dezvoltării multilaterale a relațiilor și a cooperării internaționale.

Partidul și guvernul nostru promovează cu consecvență politica de dezvoltare a relațiilor internaționale, avînd convingerea fermă că aceasta

8. Nicolae Ceaușescu, Cuvîntare la Consfătuirea internațională a partidelor comuniste și muncitorești — iunie 1969, Ed. politică, 1969, p. 24.

9. Nicolae Ceaușescu, Cuvîntare la Consfătuirea privind activitatea de comerț exterior, în *Scinteia*, nr. 8689 din 6. II. 1971.

corespunde pe deplin intereselor națiunii, poporului nostru și totodată creșterii gradului de înțelegere între popoare, cauzei păcii.

Cu privire la acest domeniu important al activității statului, merită a fi subliniat însă că dezvoltarea realităților politice, economice și culturale ale țării noastre cu state având o orînduire socială diferită, precum și acceptarea coexistenței pașnice nu poate însemna nicidecum împăcarea cu tendințele agresive ale imperialismului, cu relațiile bazate pe dominație și asuprire, pe amestec în treburile interne ale statelor independente.

În epoca noastră, cînd popoarele desfășoară cu o vigoare tot mai mare lupta împotriva imperialismului, a oricăror forme de dominație, colonialiste sau neocolonialiste, o cerință esențială a progresului și păcii o constituie respectarea cu strictețe a suveranității naționale și de stat, a dreptului sfînt al fiecărui popor de a-și hotărî singur soarta, de a fi stăpînul propriului său destin, de a-și alege nestîngherit calea dezvoltării sale politice, economice și sociale.

Avînd conștiința marilor răspunderi ce-i revin în realizarea problemelor majore ale vieții internaționale, țara noastră duce o politică externă consacrată asigurării păcii și securității în Europa, obținerii unor înțelegeri privind renunțarea la folosirea forței și la amenințarea cu forța, sistarea periculoasei curse a înarmărilor și deschiderea perspectivei spre dezarmarea generală, lichidarea, cu participarea părților interesate, a problemelor litigioase, a conflictelor și focarelor de război.

Alături de celelalte țări socialiste, de toate forțele progresiste, România luptă pentru progresul cauzei libertății, suveranității și independenței naționale, a socialismului și păcii.

**LA POLITIQUE DU PARTI COMMUNISTE ROUMAIN DE PROSPÉRITÉ
MULTIFORME DE NOTRE ÉTAT ET DE NOTRE NATION, DE RENFORCEMENT
DE LA SOUVERAINETÉ NATIONALE, EXPRESSION DE LA VOLONTÉ
SUPRÊME DU PEUPLE ROUMAIN.**

R é s u m é

L'auteur montre que la souveraineté et l'indépendance nationale de notre état socialiste est basée sur les conquêtes révolutionnaires de la classe ouvrière.

Sous la conduite du Parti Communiste Roumain, la souveraineté se mani-

teste tout d'abord sur le plan intérieur, mais se parachève, dans les relations internationales, par la reconnaissance et le respect de la liberté complète des droits de tous les états par les initiatives politiques propres, conformément aux intérêts nationaux et internationaux, par la participation active à l'orientation de la politique mondiale vers la paix et la collaboration entre tous les états, sans tenir compte de leur régime social.

ARHITECTURA DE AZI A SUCEVEI

EUSEBIE LATIȘ

Suceava anilor 1959 — 1960, cînd se puneau bazele începerii complexului industrial (celuloză, lemn) din lunca Sucevei, vechea Cetate de Scaun a Moldovei, cu o populație ce nu trecea de 20.000 de locuitori, în afară de ctitoriile moldovenești, nu reprezenta decît o îngrămădire întortocheiată de ulițe înguste și strîmbe, zonele pe care vedem astăzi construcții cu 4 — 5 și mai multe etaje fiind răsfirat împlintate cu locuințe, în parte insalubre, aspectul general al acestor zone situîndu-se la nivelul satului.

Cerințele construirii intense a orașului provin din partea unei populații a cărei evoluție reflectă o reală „explozie” demografică.

CREȘTEREA NUMĂRULUI DE LOCUITORI ÎN 1930—1966 :

Recensămîntul din	Nr. de locuitori în orașul Suceava	‰	
1930	17.028	100	
1956	20.949	124	100
1966	37.697	220	180

Se constată din analiza datelor statistice că populația orașului s-a dublat în ultimul deceniu, înregistrîndu-se de fapt un al doilea oraș în cadrul celui vechi, în actualul deceniu Suceava avînd perspective să ajungă la 60.000 locuitori.

1971

Pe strada Karl Marx

Aspect din vechea Suceavă

Schimbarea structurii populației, respectiv apariția unei ponderi mai mari a populației active din industrie, pe ramuri ca: celuloză, hirtie, lemn, textile, constituie un alt aspect, determinant, de rezolvare a investițiilor de locuințe și sociale ale orașului.

Astfel, vastul program de construcții desfășurat la Suceava după 1960 (într-un ritm aproape de două ori superior celui din totalul orașelor de pe cuprinsul țării) a făcut ca numărul de locuințe noi, construite în blocuri, să reprezinte peste 50% din fondul total al locuințelor existente. Acest fapt duce la o primă caracteristică a noii arhitecturi a municipiului Suceava, respectiv aceea de a face ca în jurul noilor locuințe să grăveze structura sa urbană.

Analizând sub raport arhitectural Suceava contemporană, un rol extrem de important îi revine cadrului natural, acesta condiționând o evidență compozițională și ducând în esență la cristalizarea unor țesături cu caracter particular. Spațiul amenajat al orașului, amplasat pe un teren alcătuit din masive deluroase, întrerupt de zone neconstruite, cu aspect de spațiu verde, are un caracter peisagistic atractiv.

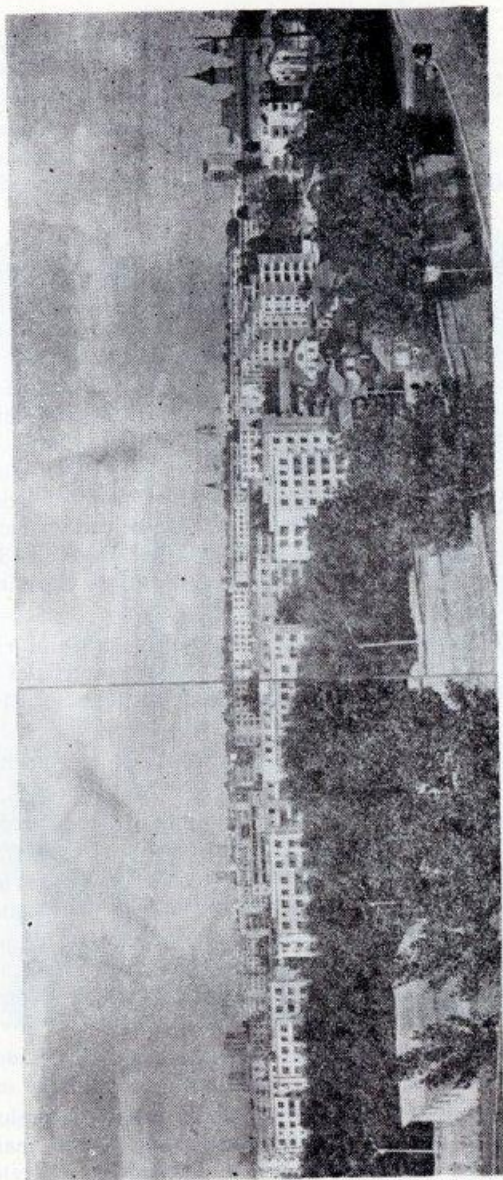
De menționat că însuși centrul, piața centrală a orașului, este favorizată — pe una din laturi — de o asemenea întrepătrundere spectaculoasă de cadru natural viu mobilat cu construcții moderne.

Condițiile variate de relief au constituit premisele obținerii unor tratări în modalități specifice a noilor ansambluri de construcții și aceste condiții au fost folosite de arhitecți ca atare, urmărind un mod interesant de dispunere a blocurilor, decalat pe linii succesive ale curbelor de nivel.

Amplasarea construcțiilor pe diferite terase de așezare punctându-se cu o frecvență specifică, accentele verticale au dat prin tradiție orașului, veche reședință domnească, un aspect monumental.

Silueta orașului a fost îmbogățită în ultimul deceniu cu blocuri de locuit reprezentative și va rămâne în continuare pentru proiectanți o problemă deosebit de importantă. Echilibrul în distribuirea clădirilor înalte, valorificarea pitorescului, păstrarea și crearea elementelor de belvedere și diversificarea mai accentuată a regimului de înălțime, accentuându-se diferențele de nivel, ar contribui și mai mult la cristalizarea unui aspect propriu, autohton, în silueta orașului.

Realizarea importantului volum de locuințe nu s-a făcut fără a se avea în vedere păstrarea și punerea în valoare a fondului urban vechi de arhitectură. Prin acest fond urban înțelegem tot ce este mai interesant, mai

Suceava. Vedere generală

specific orașului, toate acele materializări de arhitectură orășenească (mai vechi sau mai noi), care cuprind o tradiție a locului, o încercare de încastrare în cadrul geografic de unde au rezultat elementele specifice Sucevei și nu altui oraș.

Aș menționa aici zona străzilor Dragoș Vodă, Armenească și Ion Creangă, ocupată în majoritate cu construcții individuale vechi cu trăsături deosebit de interesante (sochuri înalte, prispă pe una sau mai multe laturi, cerdac etc.), zonă stabilită prin schița de sistematizare a se păstra și încadra organic în structura viitoare a orașului. Caracteristici de asemenea valoroase pentru orașul vechi, cu dezavantajul existenței uzurii mai înaintate la unele dintre construcții, cuprind și zona din preajma Bisericii Sf. Dumitru, cu deosebire str. Karl Marx și Ștefan cel Mare. Deși prin schița de sistematizare se propune păstrarea ei, respectiv întreprinderea unor lucrări de consolidare și în același timp de utilare tehnico-edilitară corespunzătoare, lipsa mijloacelor materiale necesare acestor lucrări a dus, spre regretul nostru, la faptul că unele dintre aceste imobile să fie pe punctul de a fi dezafectate, altminteri prezentând un real pericol pentru securitatea celor care locuiesc sau lucrează în ele.

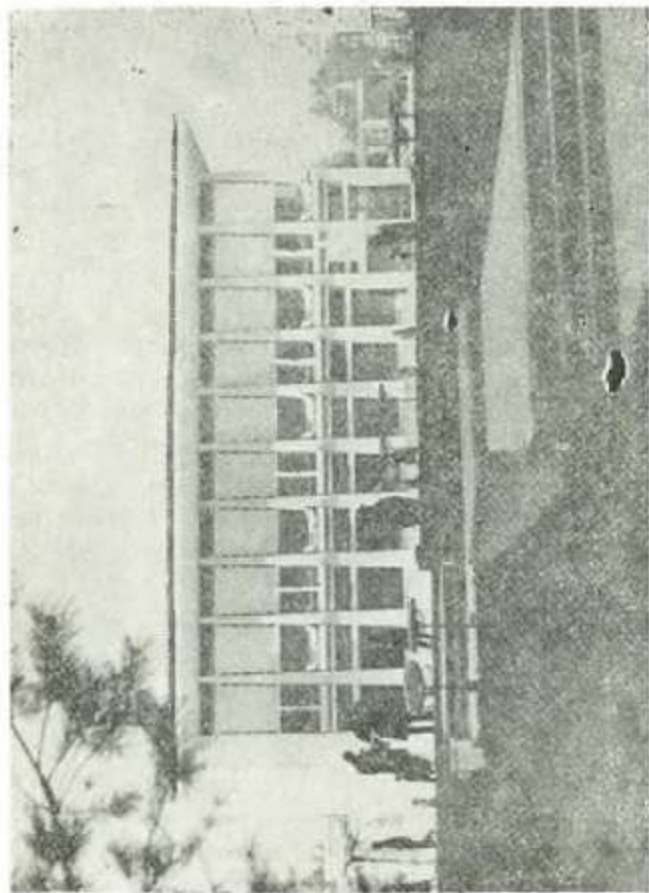
Cât despre valorificarea în cadrul sistematizării orașului a unor vechi monumente istorice, se pot exemplifica ca revelatoare Hanul Domnesc, Mănăstirea Sf. Ioan, bisericile Coconilor (Sf. Ioan Botezătorul) și Sf. Nicolae.

De altfel, orașul dispune de un mare număr de monumente istorice, el însuși jucând un deosebit rol pentru istoria țării noastre.

Rolul istoric deosebit al orașului este simțit și în contemporaneitate. Construcțiile istorice îi dau o ținută de prestanță și monumentalitate. Pentru argumentare, este edificator afluxul turistic de o intensitate mereu crescândă (orașul fiind și centrul unei zone turistice de interes unic).

Și în acest context, când turismul devine o activitate de prim ordin, preocupării de păstrare pe cât posibil a zonei bisericii Sf. Dumitru mai sus menționate, includerii acesteia ca o componență activă a centrului orașului, trebuie să i se acorde importanța cuvenită.

Revenind la specificul noii arhitecturi a orașului, dat de folosirea corespunzătoare a cadrului natural, a reliefului de ierarhizare armonioasă a volumelor construcțiilor, menționez tentativele reușite de preluare novatoare a unor elemente din tradiția arhitecturii locale (forme, materiale) la construcțiile noi. Verbind despre blocurile de locuințe, se pot reliefa rezol-

Casa de cultură a sindicatelor

vări interesante în sensul dinamizării volumelor, a evitării monotoniei date de folosirea unor paralelipiede excesiv de lungi, rupte de condițiile cadrului natural.

De asemenea, în producția de locuințe, unde gradul mare de tipizare și repetabilitate a volumelor reprezintă o cerință indiscutabilă a timpului nostru, s-a apelat cu rezultate bune la folosirea culorii ca factor important în obținerea vioiciunii, optimismului, elemente foarte necesare desfășurării activității umane.

Obiectivele social-culturale, cum ar fi Casa de cultură, Hotelul „Arcașul”, Institutul pedagogic, pavimentul Pieței centrale „23 August” și altele, tratate într-o arhitectură cu efecte decorative majore, se înscriu pe linia continuității celor mai valoroase moșteniri ale trecutului.

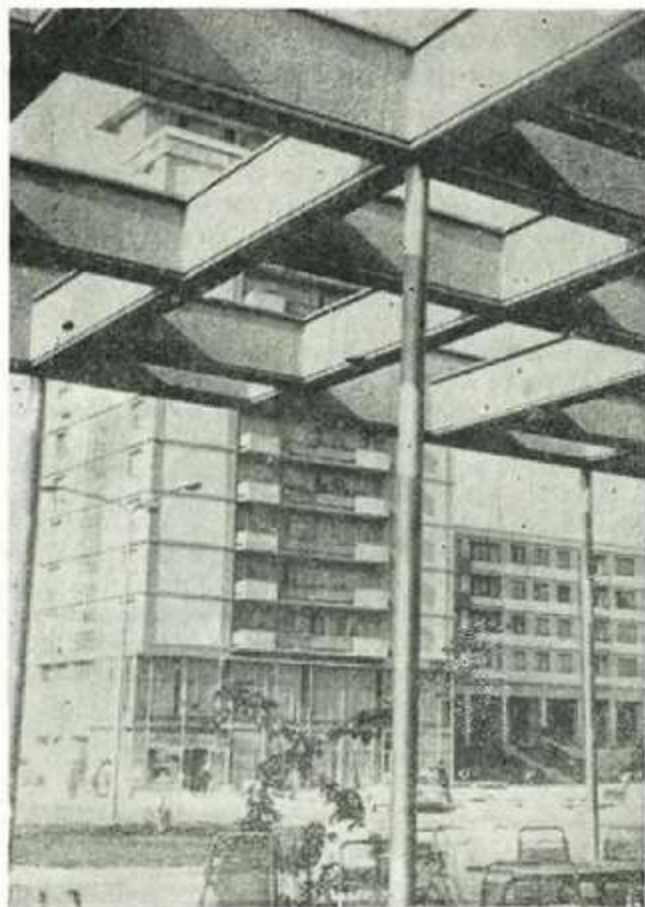
La Casa de cultură, consider că s-au găsit acele forme de afirmare care să corespundă total funcțiunilor și în același timp cadrul plastic în măsură de a influența modificarea unei anumite ambianțe sociale.

Pentru a încheia considerațiile de mai sus asupra arhitecturii municipiului Suceava, menționez cîțiva factori (nu de puține ori determinanți) în alegerea soluțiilor: starea geotehnică a trecutului, posibilitățile de echipare tehnico-edilitară, problemele de circulație, plantații etc.

Prin simpla multiplicare a unor unități de locuit nu se pot obține valori compoziționale capabile să satisfacă amplele programe de investiții, care în final trebuie să pună în mișcare acest organism complex, viu, care îl constituie orașul.

Arhitecții nu pot uita de pildă nici un moment că automobilul cucerește noi poziții în cadrul vieții moderne cotidiene. Nu pot uita de asemenea că obținerea unor plantații tot mai bogate în cadrul zonei de locuit a orașului Suceava și la limita acestuia este dictată și de necesitatea îmbunătățirii microclimatului intermitent, impurificat de substanțele nocive eliminate de Combinatul de celuloză și hirtic. Integrarea locuințelor în peisaj, cu posibilități cît mai bune de aerare și etanșeizare, constituie astfel o cerință cu un pronunțat caracter local.

Se poate însă afirma cu certitudine că una dintre caracteristicile arhitecturii sucevene o constituie tocmai caracterul ei peisagistic. Aprecierile generale ale specialiștilor sînt favorabile atunci cînd se vorbește despre noile ansambluri urbanistice realizate. Aici s-a realizat o imagine unitară

Vedere dinspre terasa restaurantului „Bucuresti”

între construcții și spațiile plantate. Fără îndoială că înseși condițiile concrete ale orașului, împrejurimile, nu fac decât să completeze fericit efortul de a integra natura în cotidian, de a oferi orașului și din acest punct de vedere personalitate.

L'ARCHITECTURE DE L'ACTUELLE VILLE DE SUCĖAVA

R é s u m é

Après avoir montré le développement de la ville de Suceava comme une véritable „explosion” démographique, l'auteur passe en revue les plus remarquables réalisations constructives de cette ville, entreprises, édifices social-culturels et ensembles de logement.

On souligne le rôle particulier qui revient au cadre naturel, dominante compositionnelle de la nouvelle architecture. On met en évidence le traitement spécifique pour Suceava par la réalisation de maintes constructions, décalées par les lignes successives des courbes de niveau.

Pour la valorification du fond urbain de Suceava des siècles écoulés, outre le maintien d'un cadre s'accordant aux monuments, on a gardé un secteur pittoresque et en même temps spécifique à l'antique ville, encadré entre les rues Dragoș Vodă, Armenească et Ion Creangă. Un intérêt particulier est accordé à la zone des alentours de l'église St. Dumitru, sur les rues K. Marx et Ștefan cel Mare.

Un exemple de prise novatrice des éléments traditionnels est donné par la nouvelle Maison de culture des syndicats. Comme valeureux objectifs de l'architecture moderne de la ville s'imposent de même le complexe de l'Institut pédagogique, l'hôtel „Arcașul”, le pavement de la Place „23 August”. Le coloris vif des nouveaux ensembles de logement met en évidence la note d'optimisme caractéristique dominante dans l'activité de la population de Suceava.

Liste des illustrations :

1. Sur la rue Karl Marx
2. Aspect de l'ancienne ville de Suceava
3. Suceava. Vue d'ensemble
4. La maison de culture des syndicats
5. Au restaurant „București”

SUCEAVA — REALITĂȚI ȘI PERSPECTIVE

VASILE POROCH

Trecutul istoric al acestor meleaguri, care amintește despre laptele de glorie și biruință ale poporului nostru pentru libertate și progres, este întregit astăzi de marile prefaceri economice și sociale, care constituie o mândrie patriotică a fiecărui cetățean ce trăiește și muncește pe aceste locuri.

Aplicind în mod activ și creator politica partidului nostru îndreptată spre dezvoltarea armonioasă a tuturor zonelor și localităților, folosind cu chibzuință fondurile de investiții puse la dispoziție de către stat, oamenii muncii din municipiul Suceava, sub conducerea directă a organelor și organizațiilor de partid, au participat cu entuziasm la realizarea obiectivelor destinate să sporească potențialul economic al acestor locuri, gradul de participare a industriei și agriculturii la creșterea venitului național, determinând apariția unor activități și preocupări noi, cu consecințe calitative și dimensionale apreciabile în structura activității economice, ceea ce a condus la transformarea din temelii a vechii cetăți de scaun într-un oraș modern, unde pulsează o viață tot mai înfloritoare și prosperă.

În această primăvară a anului 1971, primăvara semicentenarului Partidului Comunist Român și înflia primăvară a noului cincinal, alături de întregul popor, angajat cu toată hotărârea și capacitatea sa creatoare în realizarea proiectelor și aspirațiilor de progres, fericire și bunăstare, lo-

cuitoarii municipiului Suceava trăiesc sentimente de înaltă demnitate umană, de profundă mândrie patriotică, de apartenență adâncă și participare la prezentul și viitorul scumpei noastre patrii — Republica Socialistă România.

Fiecare sat sau comună, fiecare oraș sau municipiu, fiecare județ al țării cuprinde în sine mărturia marelui salt calitativ pe care l-a adus socialismul, de la înșoritul litoral pînă la Maramureș, de la Dunăre și pînă la pămîntul ondulat al Țării de Sus, unde străjuiește bătrîna Cetate de Scaun a Moldovei. Este saltul de la istoria de odinioară a României, cu glorioase pagini de luptă pentru neatinare socială și națională, la bilanțul măreț al victoriei depline și definitive a socialismului pe acest pămînt strămoșesc. Memorabile sînt în această privință cuvintele tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretarul general al P.C.R., rostite cu prilejul vizitei conducătorilor de partid și de stat pe meleagurile sucevene, la Cetatea de Scaun „... Astăzi nu mai ridicăm asemenea cetăți. Ridicăm însă noi cetăți, care nu vor mai putea fi distruse de nimeni. Cetățile noastre sînt industria, agricultura, știința și cultura. Un popor care are o industrie puternică, o agricultură puternică, o știință și o cultură înaintată, va dăinui peste veacuri și nu va putea fi niciodată înfrînt”.

În acest bilanț al construcției socialiste, al dezvoltării armonioase a tuturor zonelor și localităților, un loc de seamă îl ocupă și municipiul Suceava, centrul politic, administrativ și social al județului. Au fost făurite astfel într-un timp record obiective importante, cu o mare capacitate de producție, amplificînd astfel șirul cetăților industriale ale orașului.

Pentru dezvoltarea economică și social-culturală a municipiului, în cincinalul precedent, s-au investit aproape două miliarde lei, din care 72% pentru dezvoltarea industriei. Puterea economică a municipiului Suceava este ilustrată și de faptul că, în ultimii zece ani, producția globală industrială a crescut de 6,8 ori. În cincinalul trecut, ritmul mediu anual de creștere a producției industriale a fost de 18,3%. Suceava se situează astfel printre localitățile care, în ultimii ani, au cunoscut o puternică ascensiune economică, mărturie elocventă a politicii științifice a partidului nostru de repartizare rațională a forțelor de producție pe întreg teritoriul țării.

Cu un sentiment de profundă satisfacție și mândrie patriotică, colectivele de oameni ai muncii din municipiul Suceava au raportat conducerii partidului îndeplinirea sarcinilor planului cincinal 1966—1970 încă de la data de 25 octombrie 1970, fapt ce a asigurat realizarea unei producții suplimentare în valoare de peste 520 milioane lei, concretizată în importante

cantități de celuloză, P.F.L., mașini unele, piese de schimb, încălțăminte, preparate din carne, produse din legume, etc.

Zona industrială a municipiului a prins contur și s-a dezvoltat în ultimii zece ani pe malul stîng al râului Suceava, unde în anul 1961 complexul de celuloză și hîrtie a realizat primele produse. Această platformă s-a întregit în scurtă vreme prin intrarea în funcțiune a modernului Combinat de industrializare a lemnului.

În prezent C.C.H. produce de 2,4 ori mai mult decît la data intrării în funcțiune, situînd municipiul Suceava pe locul I pe țară în producția de hîrtie și locul II în producția de celuloză.

La Combinatul de industrializare a lemnului, pe lîngă cele cinci unități existente în 1965, au fost date în folosință încă două fabrici, care realizează moderne garnituri de mobilă, plăci fibrolemnose, placaj, binaie, parchete, P.F.L. melaminat etc., ceea ce a făcut ca, la sfîrșitul anului 1970, producția globală industrială a acestui mare combinat să fie de 15 ori mai mare decît în anul intrării sale în funcțiune.

Construirea și punerea în funcțiune a Întreprinderii mecanice, a Uzinei de reparații auto, a Uzinei de utilaje și piese de schimb în această zonă a Sucevei au imprimat un nou și pronunțat caracter industrial municipiului nostru. Realizarea primelor mașini unelte, efectuarea de reparații capitale la autocamioane, fabricarea automacaralelor hidraulice de diferite capacități, precum și turnarea primelor șarje de oțel și fontă în vara anului 1969, stau mărturie marilor împliniri de care sînt capabili oamenii acestor locuri, conștienți fiind că tot ceea ce fac este spre binele și înflorirea patriei noastre, pentru fericirea lor.

În vara anului 1969, a început să producă o nouă unitate și anume Fabrica de tricotaje „Zimbrul”, una dintre cele mai moderne fabrici de tricotaje din țară, cu o capacitate anuală de 22 mil. bucăți, în zeci de sortimente și cu înalt grad de calitate, unitatea fiind într-un continuu proces de extindere și dezvoltare. Aici lucrează cel mai tînăr colectiv de muncitori din industria municipiului (2500 salariați din care 80% femei, a căror medie de vîrstă este de 22 ani).

Tabloul industrial al Sucevei contemporane, în continuu proces de diversificare și amplificare, vădește preocupările intense orientate spre valorificarea superioară a principalelor bogății de care dispune economia județului, precum și ridicarea calitativă a înregii vieți economico-sociale. Începînd din anul 1970, se conturează o nouă zonă a industriei sucevene, si-

tuată în partea de vest a municipiului. Aici pe lângă modernele depozite ale comerțului, se ridică, prin efortul hărnicilor constructori, Fabrica de conserve din carne, cu o capacitate de 3.300 tone anual, care își va începe producția în trimestrul IV.1971. Alături de aceste obiective ale zonei de vest, a început să-și contureze dimensiunile antrepozitul frigorific cu o capacitate de depozitare de 6000 tone.

Paralel cu punerea în funcțiune a noilor obiective industriale, s-au dezvoltat și reutilizat întreprinderile existente, mărindu-se capacitatea de producție a acestora. Modernizarea și extinderea capacității Fabricii de încălțăminte „Străduința” a asigurat dublarea producției față de 1965, care se ridică, în prezent, la 2,4 milioane perechi încălțăminte.

Prin extinderea și modernizarea abatorului de la Burdujeni, în anul 1970 producția de carne și preparate din carne a fost cu 25% mai mare față de anul 1965. Punerea în funcțiune, în 1967, a fabricii de pâine, a morii de grâu și porumb, sporirea producției fabricii de conserve din fructe și a celorlalte unități ale industriei alimentare au determinat creșterea producției acestei ramuri cu 57% față de 1965, precum și diversificarea produselor și ridicarea nivelului calitativ al mărfurilor destinate consumului intern și pentru export.

Datele statistice consemnau la sfârșitul anului 1970 că în industria municipiului Suceava activau 17 unități, dintre care :

- 12 de subordonare republicană
- 2 de subordonare locală
- 3 ale cooperației meșteșugărești.

Concomitent cu dezvoltarea bazei tehnico-materiale, a sporit și numărul total al salariaților, care la începutul anului 1971 era de 22.000, cu șase mii mai mare decât în anul 1965 ; în același timp numărul salariaților din industrie s-a dublat.

Ca urmare a modernizării și perfecționării tehnologice, a fabricării de noi produse, a creșterii calificării tuturor cadrelor din economie și preocupării acestora pentru îmbunătățirea calității, a crescut, an de an, volumul mărfurilor destinate exportului. Numai în anul 1970, industria suceveană a livrat, în 26 de țări de pe glob, mărfuri în valoare de peste 417 milioane lei, ducând faima hărniciei și priceperii oamenilor muncii de pe aceste meleaguri în țări de pe aproape toate continentele.

Eforturile depuse de oamenii muncii din industria municipiului nostru pentru ridicarea eficienței activității economice au fost materializate în realizarea, în cincinalul trecut, a sute de milioane lei beneficii.

Este meritul tuturor oamenilor muncii din această localitate, care, sub conducerea organelor și organizațiilor de partid, n-au precupețit nici un efort pentru ridicarea potențialului industrial al municipiului Suceava, pentru sporirea contribuției sale la avântul întregii economii, la valorificarea bogățiilor țării, la sporirea avuției naționale și creșterea bunăstării popoului.

Dezvoltarea susținută a economiei și în primul rind a industriei a determinat mutații importante în structura populației, în fizionomia morală și în concepția oamenilor noii Cetăți a Sucevei despre muncă și viață. Comparativ cu anul 1960, când numărul locuitorilor orașului Suceava era de 22.150, la sfârșitul anului 1970 numărul celor ce munceau și trăiau în Suceava era de 45.000, iar în cele patru comune suburbane locuiau încă 25.000 de cetățeni.

Ca pretutindeni în țară, o dată cu edificarea marilor obiective industriale, în municipiul Suceava construcțiile de locuințe au căpătat proporții și ritmuri impresionante.

Numai în cincinalul trecut s-au construit peste 2.900 apartamente, din care 1844 în blocuri de locuințe proprietate de stat. Astăzi 70% din populația Sucevei locuiește în apartamente noi.

Sporirea volumului desfacerilor de mărfuri cu amănuntul prin comerțul de stat și cooperatist ilustrează elocvent creșterea puterii de cumpărare a populației de la orașe și sate. În anul 1970, valoarea mărfurilor vândute populației municipiului a fost cu 61% mai mare decât în anul 1965. cu 4 depozite, ce au o capacitate de 1500 vagoane mărfuri. În prezent, în municipiul Suceava funcționează peste 200 unități comerciale.

Rețeaua comercială s-a îmbogățit cu 34 unități noi sau modernizate.

O dezvoltare și diversificare a serviciilor către populație a cunoscut și cooperația meșteșugărească. Au luat ființă, în cincinalul precedent, cooperativele „Confecția” și „Constructorul” din Suceava, au fost date în folosință două complexe moderne de deservire, o stație de întreținere auto, o spălătorie și boiangerie chimică.

Spre a ilustra bogata activitate edilitaro-urbanistică și de modernizare a municipiului Suceava, pentru care în ultimii cinci ani s-au investit zeci de milioane lei, este semnificativ să arătăm că în 1970 consumul specific de apă

potabilă pentru fiecare locuitor reprezenta 227 litri/zi, cu 220% mai mare decât în anul 1965.

În scopul modernizării continue a oraşului, s-au asfaltat şi construit noi străzi, care ajung în prezent la 45 km faţă de 600 m, cât era lungimea străzilor modernizate în 1950. S-a extins termoficarea urbană şi a fost reconstruită reţeaua de canalizare, care ajunge la 48 km, iar lungimea străzilor electrificate este de peste 100 km. În acelaşi timp, s-a dezvoltat şi modernizat reţeaua transportului în comun, acest sector dispunând în prezent de 68 de autobuze, care circulă pe un traseu de 229 km, faţă de un singur autobuz care exista în 1950, iar numărul călătorilor transportaţi în 1970 a fost mai mare decât în 1965 cu 5 milioane.

O altă mărturie a înaltului umanism al politicii partidului şi statului nostru, a griji ce o poartă pentru viaţa şi sănătatea oamenilor muncii, poate fi descifrată în domeniul ocrotirii sănătăţii. Ilustrativ în acest sens este volumul cheltuielilor alocate din bugetul statului pentru sănătatea locuitorilor municipiului, care au fost în 1970 cu 212% mai mari decât în 1965.

În prezent asistenţa medicală pe raza municipiului este asigurată printr-un spital modern, o policlinică orăşenească, o policlinică de copii şi o policlinică ce deserveşte zona industrială din lunca Sucevei, dată în folosinţă la sfârşitul cincinalului, 6 circumscripţii medico-sanitare, o modernă staţie de salvare, 7 dispensare de întreprinderi, creşe pentru copii etc., toate acestea deservite de 141 medici specialişti şi 564 cadre medii şi cu pregătire profesională.

Grija deosebită a partidului şi statului pentru dezvoltarea învăţămîntului şi culturii se resimte permanent şi în municipiul Suceava.

Astăzi se poate afirma într-adevăr că toată lumea învaţă. Numai în acest an, în cele 60 de unităţi şcolare de toate gradele din oraş, învaţă peste 15.600 elevi, tot atîta cîţi învăşau în anul 1948 în întreg judeţul. Sub îndrumarea celor peste 700 cadre didactice, generaţiile de elevi îşi însuşesc cunoştinţele de cultură generală şi de specialitate pentru viitoarele lor profesii.

Între instituţiile de învăţămînt ale Sucevei contemporane, mai cu seamă una semnifică imensul drum ascendent pe care cultura, şcoala, l-au parcurs şi pe aceste meleaguri în anii socialismului. Din satele din nordul Moldovei, cît şi din alte locuri ale ţării vin astăzi la Suceava sute de tineri dornici de a se pregăti pentru nobila misiune de profesor sau învăţător. În afară de Liceul pedagogic, care cuprinde 950 elevi, la Suceava funcţionează

din anul 1963 un Institut pedagogic, unul din noile centre universitare ale învățământului superior românesc, Institut care din 1969 funcționează într-un local modern. Dacă în primul an de studiu cursurile erau frecventate de 127 studenți, în prezent numărul acestora este de peste 1000. De la înființare, această instituție de învățământ superior a dat cinci promoții cu 784 absolvenți, majoritatea repartizați în localitățile județului nostru.

Progresul societății, determinat în primul rînd de perfecționarea continuă a bazei sale materiale, implică, în egală măsură, dezvoltarea culturală și științifică. Activitatea cotidiană a omului de azi al societății socialiste nu poate fi concepută în afara amplului cadru al efervescentei preocupărilor spirituale. Fără îndoială, această nemaiîntîlnită amplificare a vieții spirituale a maselor, dezvoltarea fără precedent a culturii, științei și artei, au devenit posibile datorită unor deosebite eforturi materiale.

Asemenea altor alte centre cu tradiție în istoria spiritualității românești, Suceava contemporană oferă un teren de rodnică afirmare a culturii și artei, în primul rînd, prin existența unei temeinice baze materiale aflată în continuă dezvoltare, cum ar fi Casa de cultură a sindicatelor, recent dată în folosință, Biblioteca municipală, Muzeul județean, cele 4 cinematografe, cluburi etc.

Intensificarea preocupărilor pentru satisfacerea cerințelor spirituale ale locuitorilor municipiului a determinat lărgirea continuă a ariei de acțiune la fenomenul cultural. Se poate vorbi astăzi la Suceava nu numai de o atmosferă culturală și artistică intensă, dar și de una specifică, proprie orașului, cu rădăcinile adînc împlîntate în istoria și arta acestor meleaguri. Să ne gîndim la secția de artă populară a muzeului, deschisă în anul 1968, în clădirea restaurată a vechiului Han Domnesc, la expozițiile artiștilor plastici suceveni, la spectacolele Ansamblului folcloric „Ciprian Porumbescu” și ale Ansamblului de amatori „Hora”, care valorifică cu tot mai multă măiestrie folclorul muzical și coregrafic din această parte a țării și care l-au făcut cunoscut și apreciat peste hotare.

Activitatea artistică de amatori din întreprinderi, instituții, școli și din cele șapte cămine culturale de la sate, care cuprinde formații corale, orchestre de muzică populară și ușoară, soliști vocali și instrumentiști, formații de jocuri populare, echipe de teatru și recitatori, completează edificator preocupările pentru frumos ale locuitorilor municipiului.

Datorită rezonanțelor istorice ale acestor locuri, dezvoltării urbanistice și industriale, poziției sale geografice, dezvoltării bazei turistice, muni-

ciplul Suceava este vizitat an de an de tot mai mulți turiști din țară și de peste hotare. Bogatele impresii ce le oferă fosta capitală a Moldovei îi cheamă la reveniri pe aceleași locuri, unde, de fiecare dată, vor descoperi noi frumuseți.

P E R S P E C T I V E

Privită de pe dealul Ipoteștilor ori de la Cetate, Suceava ne apare ca un oraș modern, în plină dezvoltare. Socialismul a înălțat în vecinătatea unor locuri cu adânci rezonanțe istorice edificii irainice, înfăptuiri care sintetizează și simbolizează drumul în continuă ascensiune, plin de lumină, pe care viața oamenilor, economia, cultura l-au parcurs în anii socialismului. Ocupînd un loc de frunte în economia județului, în peisajul armonios al patriei socialiste, Suceava își va continua neînterupt dezvoltarea și înflorirea sa multilaterală.

Marile dimensiuni ale viitorului patriei, cuprinse în documentele Congresului al X-lea al P.C.R., în planul cincinal 1971—1975, includ și însemnate perspective de dezvoltare a municipiului nostru.

Înflorirea pe care au cunoscut-o pînă acum industria, agricultura, activitățile social-culturale, studiile întreprinse pentru valorificarea unor resurse, constituie tot alătea condiții care, alăturate entuziasmului creator al oamenilor muncii, forței constructive a maselor populare, vor transforma municipiului Suceava într-un puternic centru economic și de cultură.

Anul acesta va fi dată în folosință o modernă fabrică de conserve din carne, o fabrică de sucuri și nectaruri, unități care, alături de extinderea capacităților de producție la U.P.S., la Fabrica de tricotaje, la Fabrica de conserve din legume - fructe, Întreprinderea mecanică, vor contribui, încă din primul an al actualului cincinal, la creșterea potențialului economic al municipiului.

În condițiile creșterii gradului de dotare tehnică a întreprinderilor, ale folosirii la întreaga capacitate a mașinilor și utilajelor, perfecționării tehnologiei de fabricație, organizării științifice și moderne a activității de conducere a producției și a muncii, industria municipiului Suceava va înregistra un ritm mediu anual de 17%, superior ritmului prevăzut a se înregistra pe întreaga economie. Productivitatea muncii pe salariat în industrie va fi cu 56.000 lei mai mare în 1975 decît în anul 1970. Se vor reduce cu

15% cheltuielile la 1000 lei producție. Deosebit de important este faptul că peste 90% din sporul producției globale industriale a acestei perioade se va realiza pe seama creșterii productivității muncii.

Dezvoltarea în ritm intens a construcțiilor de locuințe, a activității edilitar - gospodărești, buna desfășurare a serviciilor publice, precum și a aprovizionării populației la nivelul cerințelor modernizării acestor sectoare, constituie direcții principale ale preocupărilor de viitor pentru înlăptuirea politicii partidului nostru de ridicare a bunăstării poporului. În cincinalul 1971—1975, se vor construi în municipiul Suceava peste 2700 apartamente, conturându-se un nou cartier, care va purta numele marelui muzician George Enescu, în zona de vest a orașului. Prin consolidarea versanților de est și nord - est ai municipiului și construirea unui pasaj superior peste calea ferată în cartierul Ițcani, se va asigura modernizarea circulației în condițiile traficului intens.

Municipiul Suceava se va îmbogăți cu noi edificii sociale prin construirea unui hotel cu 250 locuri, a unor complexe comerciale în cartierele „Zamca” și „George Enescu”, a unui supermagazin în centrul comercial al orașului, a unei autogări moderne, a unui patinoar artificial, se va extinde rețeaua de deservire a cooperației meșteșugărești și alte dotări, care vor adăuga noi dimensiuni profilului modern al orașului.

În vederea dezvoltării bazei materiale a învățămîntului în cincinalul viitor, se vor construi clădirile Liceului industrial și Liceului de muzică din Suceava, o școală generală cu 16 săli de clasă în cartierul „George Enescu”, o școală generală cu 8 săli de clasă în cartierul Burdujeni, o școală generală cu 8 săli de clasă la Ipotești. Pentru extinderea spațiilor de învățămînt la școlile 5 și 6, la cele din Salcea, Șcheia, Plopeni și Mitoc, se vor construi încă 23 de săli de clasă; de asemenea, se vor da în folosință două internate cu 500 de locuri, două săli de gimnastică și un atelier școlar. Pentru aceste obiective se vor investi 18,7 milioane lei. Sume importante vor fi alocate și pentru dezvoltarea bazei materiale a culturii și activității sanitare.

Aceste perspective vor determina în continuare o puternică afirmare economică, socială și politică a Sucevei, vor asigura locuitorilor săi condiții de viață și muncă dintre cele mai bune, iar orașului un plus de frumusețe și pitoresc.

Privim cu mîndrie prezentul și viitorul modern al acestor meleaguri, a căror tradiție, încărcată de istorie, de frumusețe — intrată în legendă — este continuată de ritmurile socialismului, care vor fi materializate și în

viitor în obiectivele industriale, sociale și culturale, în arhitectura modernă și care vor imprima un nou impuls activității creatoare în aceste străvechi locuri.

Perspectivile deschise pentru viitoarele înfăptuiri vor adăuga personalității, întregii istorii eroice a Sucevei, noi dimensiuni pe măsura timpului și a etapei ce o străbatem.

La aniversarea glorioșului semicentener al P.C.R., oamenii muncii din municipiul Suceava, alături de întregul popor, se prezintă cu succese remarcabile în dezvoltarea economiei și culturii și sînt ferm hotărîți să nu precupețească nici un efort pentru a înfăptui, neabătut, politica înțeleaptă a partidului de edificare a societății socialiste multilateral dezvoltate în scumpa noastră patrie.

SUCEAVA, RÉALITÉS ET PERSPECTIVES

R é s u m é

L'auteur souligne le fait qu'aujourd'hui le passé de gloire et de victoires de ces lieux est complété par de grandes transformations économiques et sociales. fierté de tous les citoyens de Suceava.

Glorieuse résidence voivodale, Suceava a été transformée dans une ville moderne, florissante, prospère. Le municipe de Suceava, centre administratif du district Suceava, est devenu un important centre économique du pays.

Dans le dernier quinquennat, on y a investi près de 2 milliards lei, d'entre lesquels 720/0 pour le développement de l'industrie. D'entre les grands objectifs industriels de Suceava, on peut mentionner le combinat de cellulose et de papier, celui de l'industrialisation du bois, l'entreprise mécanique, l'usine de réparations pour les automobiles, la fabrique de tricotages „Zimbrul", la fabrique de chaussures „Străduința" et l'abattoir. En 1970 on a exporté des marchandises en 26 pays.

A présent, 703/0 des 45.000 habitants du municipe demeurent dans des nouveaux appartements. La ville a plus de 100 km rues électrifiées, 45 km rues modernisées, 48 km. canalisation et un nouvel ensemble de chauffage central. On a assuré l'alimentation à eau potable sans arrêt.

La sollicitude à propos de la santé des hommes se manifeste par la construction de nouveaux objectifs sanitaires, un grand hôpital moderne, des polycliniques et des dispensaires par un grand nombre de spécialistes (141 médecins et 564 cadres moyens).

L'ensemble des institutions pour l'enseignement a été élargi avec des nouvelles écoles générales, des lycées techniques, on a fondé un Institut pour l'enseignement supérieur qui fonctionne dès 1969 dans un nouvel édifice.

On a construit une moderne Maison de culture des syndicats, le musée du district a été sensiblement élargi avec des nouvelles sections, la bibliothèque municipale a été modernisée et, en général, la vie scientifique et culturelle de la ville a pris un grand essor.

Le plan des perspectives prévoit la fondation de nouveaux objectifs industriels, d'enseignement et social-culturels.

